

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Obecná teorie a dějiny umění a kultury

Hudební věda

Jiří (K.) Kroupa

Jezuité a hudební kultura

v Praze 1556-1623

(The Jesuits and Musical Culture
in Prague 1556-1623)

Disertační práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Petr Daněk, Ph.D.

2019

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsal samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29. března 2019

Jiří (K.) Kroupa

Abstrakt:

Disertační práce je příspěvkem k poznání starší hudební kultury v českých zemích, a to na konkrétním příkladu jezuitské koleje u sv. Klimenta v Praze od jejího založení (1556) do vzniku samostatné české provincie (1623). Hudební provoz v koleji je sledován a interpretován v širším kulturněhistorickém záběru na základě původních rukopisných jezuitských pramenů (diária, pamětní knihy, *catalogi personarum*, *litterae annuae*, dobová historiografická díla) s přihlédnutím k dalším primárním zdrojům. Latinsky psaná autentická svědectví o hudebním dění v Klementinu a o vztahu pražských jezuitů k hudbě jsou do práce začleněna ve formě dokladových podčarových poznámek, případně supplement k jednotlivým kapitolám, které se pokoušejí zkoumané téma osvětlit (*illustrare*) a zhodnotit (*recensere*) z hlediska (1) institucionálního (řád, kolej, přidružené sodality), (2) akusticko-prostorového (zvukový obraz koleje jako součásti raněnovověkého města), (3) personálně-prosopografického (hudební prefekti koleje a mariánské kongregace), (4) dochovaných hudebních památek, (5) jednotlivých událostí s hudební složkou (liturgické a paraliturgické obřady, promoce, kongregační aktivity) a (6) funkce hudby v dobových konfesionálních střetech.

Klíčová slova:

starší hudební kultura; renesanční hudba; země Koruny české; Praha; Societas Jesu; Klementinum; dějiny liturgie; náboženské slavnosti; náboženské kongregace; Krystecký (Cristeccus), Theophilus; Rudolf II.

Abstract:

This thesis contributes to our knowledge of the early (modern) Bohemian musical culture by tracing the musical production and activities at the Jesuit Clementinum college in Prague from its foundation in 1556 to the establishment of the autonomous Bohemian Province in 1623. This analysis draws on original Jesuit archival documents (*diaria* / diaries, memorial books, *catalogi personarum* / personnel catalogues, *litterae annuae* / annual letters, historiographical works of the period) and wider primary sources, which the author interprets within broader socio-cultural and historical realms. Authentic testimonies written in Latin that document musical activities in the Clementinum and the relationship of Prague Jesuits with music are included in the footnotes or in appendices. Individual chapters seek to illustrate (*illustrare*) and assess (*recensere*) the materials investigated from the following points of view: 1) institutional (Order, College, associated sodalities); 2) environmental acoustics (broader sound production within the spaces of the College and the rest of the city); 3) prosopographical (music prefects of the College and of the Marian Congregation); 4) surviving musical sources; 5) ceremonies with musical components (liturgical and paraliturgical ceremonies, graduations, congregational activities); and 6) the role of music in confessional clashes.

Keywords:

early (modern) musical culture; Renaissance music; Lands of the Bohemian Crown; Prague; Society of Jesus; Clementinum; religious history; Catholic liturgy and religious celebrations; Catholic congregations; Theophilus Cristeccus; Rudolf II

Obsah

Úvod: <i>Ad fontes</i>	1
<i>Institutiones</i>	5
Jezuitská kolej u sv. Klimenta v Praze	5
Mariánské kongregace při jezuitské koleji u sv. Klimenta v Praze	8
„ <i>Collegium harmoniae divinae</i> “	11
<i>Personae</i>	17
Hudební prefekti jezuitské koleje u sv. Klimenta	17
ADDENDUM 1: Hudební prefekti koleje u sv. Klimenta v zrcadle řádových katalogů 1560-1623	23
Hudební prefekti kongregace Zvěstování Panny Marie v jezuitské koleji u sv. Klimenta v Praze	31
Císařští a jiní hudebníci jako členové mariánských kongregací v jezuitské koleji u sv. Klimenta v Praze	44
<i>Monumenta musicalia</i>	53
Písemné hudební památky	53
„ <i>Instrumenta musicalia</i> “	72
Zvony	75
Zpěvácké kůry a divadelní konstrukce	77
<i>Res musices gestae</i>	79
Velikonoční a adventní cyklus	80
Liturgické slavnosti s procesím a pouti	82
Ignaciánská zbožnost a patrocinia jezuitských kostelů a kaplí	87
Čtyřicetihodinová pobožnost	88
Jednotlivé svátky	90
Pohřební obřady	91
Hudba jako součást jezuitských vzdělávacích aktivit	93
Hudba jako součást kongregačních aktivit	94

ADDENDUM 2: Hudební a parahudební zmínky v Krysteckého diáriu	
1606-1610	100
„ <i>Milites Christi</i> “	137
Závěr: <i>Iterum ad fontes</i>	143
Seznam zkratk	145
Prameny a použitá literatura	146

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval všem, kteří mi byli svými radami a postoji oporou při promýšlení a psaní této práce: jmenovitě laskavému a inspirativnímu školiteli Petru Daňkovi, přátelům Janu Baťovi, Martinu Horynovi a Vladimíru Maňasovi za cenné rady a připomínky, kolegyni Soně Tomkové za konzultace a zapůjčení odborné literatury a tichým zastavením nezapomenutelnému Jaromíru Černému a obětavé Mileně Čížkové, bez jejichž počáteční podpory bych se touto cestou nikdy nevydal. Stěží vyjádřitelný dík patří mé ženě Tamaře a dětem Šebestiánovi a Anně-Marii za všestrannou pomoc, toleranci a trpělivost. A na závěr bych rád připomněl přítele Mikuláše Beka, který rovněž – byť nevědomky – má podíl na vzniku této práce: do doby, než jsem se s ním na počátku svých brněnských studií v roce 1982 setkal, jsem o existenci hudební vědy jako oboru neměl vůbec tušení...

Úvod: *Ad fontes*

Následující kapitoly jsou pokusem v syntetické podobě shrnout poznatky o hudbě jako jedné z důležitých složek řádových (v dnešním slova smyslu náboženských, vzdělávacích a kulturních) aktivit Societatis Jesu, a to na příkladu koleje u sv. Klimenta na Starém Městě pražském v předbělohorském období. Význam Prahy jako důležitého středoevropského politického a kulturního centra (metropole zemí Koruny české, v letech 1583-1612 i skutečné rezidenční sídlo císaře Rudolfa II. a jeho dvora) od poloviny 16. století rostl, takže při expanzi jezuitského řádu do středo- a východoevropského prostoru byla Praha logickou a pragmatickou volbou.

Chronologické vymezení je dáno převzetím areálu skomírajícího dominikánského kláštera u sv. Klimenta nově příchozími jezuitami v roce 1556 a pozicí nové koleje v řádovém systému řízení základních správních celků, kterými byly provincie. Klementinum se stalo součástí nově zřízené provincie hornoněmecké (1556) a poté rakouské, která byla od prvně jmenované oddělena v roce 1564. Časový rámec práce ohraničuje rok 1623, kdy se Klementinum stává sídelní kolejí samostatné české jezuitské provincie, nově zřízené jako jeden z důsledků vítězství císařských sil na Bílé hoře. Proto můžeme s určitou licencí – *sit venia verbis* – začlenit tuto etapu fungování klementinské koleje v rámci hornoněmecké a rakouské provincie do předbělohorské fáze hudebně- a kulturněhistorického vývoje zemí Koruny české.

Hudebním aktivitám pražských jezuitů před rokem 1623 nebyla až dosud věnována systematická pozornost, jednotlivé příspěvky lze spíše charakterizovat jako rozvinutí nálezových zpráv těžících pouze z jednoho pramene, konkrétně z předbělohorských klementinských diárií.¹ Stejnými zdroji i metodologickým

¹ Srov. ZAHRADNÍK, Isidor: *Obřady velikonoční r. 1582 a slavnost Božího Těla r. 1583 v koleji jezuitské u sv. Klimenta v Praze*, in: *Časopis katolického duchovenstva* 45 (1904), s. 190-194, 255-258, 306-313; STRAKA, Cyrill A.: *Kdy a jak se šířila v Čechách instrumentální hudba při církevních bohoslužbách?*, in: *Časopis katolického duchovenstva* 38 (1912), s. 50-54; STRAKA, Cyrill A.: *Jak slavilo se Boží Tělo v Praze v XVI. a XVII. století*, in: *Časopis katolického duchovenstva* 57 (1916), s. 161-173, 323-336. – K diáriím srov. TOMKOVÁ, Soňa: *Nejstarší dochované diáře jezuitské koleje u sv. Klimenta na Starém Městě pražském (1560-1610)*. *Příspěvek k diplomatice jezuitských kolejních písemností*, in: *Bibliotheca Strahoviensis* 3 (1997), s. 137-196.

přístupem je omezena i obsáhlejší studie Emiliána Troldy *Jesuité a hudba*.² Odhlédneme-li od obecnějších historiografických prací, věnujících se nehudebním a víceméně dílčím problémům spojeným s působením jezuitského řádu v předbělohorských Čechách, pak se v poslední době dotkla personální problematiky ve svém přehledu jezuitských hudebních prefektů Markéta Holubová³ a obecněji hudebních aktivit jezuitských kongregací ve své disertační práci Vladimír Mañas.⁴

Za skutečné východisko k ucelenějšímu zpracování této problematiky tak mohou být brány pouze příspěvky Jana Baťa, věnované jednak odrazu hudebních aktivit pražských jezuitů v předbělohorské pamětní knize klementinské mariánské sodality,⁵ resp. náčrtu předbělohorské „hudební kultury“ pražských jezuitů v rámci jeho disertační práce s objevným zhodnocením unikátně dochovaného notovaného pramenu v Národní knihovně v Praze (sign. 59 A 10471) a dalšími podnětnými postřehy.⁶

Výsledky zahraničního bádání, v němž patří vztah jezuitů a hudby k poměrně frekventovaným tématům, byly vzhledem ke specifčnosti traktované problematiky a cílům práce zohledněny pouze z obecného, metodologického hlediska.⁷

² TROLDA, Emil: *Jesuité a hudba*, in: Cyril 66 (1940), s. 53-57, 73-78; 67 (1941), s. 2-10, 42-46, 53-63, 106-108.

³ HOLUBOVÁ, Markéta: *Biografický slovník hudebních prefektů jezuitského řádu působících v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v letech 1556-1773 / Biographical dictionary of musical prefects of the Jesuit order active in Bohemia, Moravia and Silesia in the years 1556-1773*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009.

⁴ MAŇAS, Vladimír: *Hudební aktivity náboženských korporací na Moravě v raném novověku*, disertační práce, Brno: Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, 2008.

⁵ BAŤA, Jan: *Jesuité a hudební kultura předbělohorské Prahy. Glosy ke vzájemné interakci na příkladu klementinské mariánské sodality*, in: CEMUS, Petronilla – CEMUS, Richard (eds.): *Bohemia Jesuitica 1556-2006*, 2, Praha: Karolinum, 2010, s. 1003-1009.

⁶ BAŤA, Jan: *Hudba a hudební kultura na Starém Městě pražském 1526-1620*, disertační práce, Praha: Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, 2011, kap. *Jesuité a hudební kultura předbělohorské Prahy*, s. 128-141.

⁷ WITWER, Max: *Die Musikpflege im Jesuitenorden unter besonderer Berücksichtigung der Länder deutscher Zunge*, Greifswald: Grimmer Kreis-Zeitung, 1934 [1936]; FEDERHOFER, Helmut: *Zur Musikpflege der Jesuiten in Graz im 17. Jahrhundert*, in: Aus Archiv und Chronik. Blätter für Seckauer Diözesangeschichte (Graz) 2 (1949), s. 126-136; CULLEY, Thomas D.: *Jesuits and Music, I: A Study of the Musicians Connected with the German College in Rome during the 17th Century and of their Activities in Northern Europe*, Rome: Institutum Historicum Societatis Iesu – St. Louis: St. Louis University, 1970; CULLEY, Thomas D. – MCNASPY, Clement J.: *Music and the Early Jesuits (1540-1565)*, in: Archivum historicum Societatis Iesu 40 (1971), s. 213-245; CULLEY, Thomas D.: *Musical Activity in Some Sixteenth Century Jesuit Colleges, with Special Reference to the Venerable English College in Rome from 1579 to 1589*, in: *Analecta musicologica* 19 (1980), s. 1-29; KENNEDY, Thomas Frank: *Jesuits and Music: The European Tradition 1547-1622*, diss., Santa Barbara: University of California, 1982; KENNEDY, Thomas Frank: *Jesuits and Music: Reconsidering the Early Years*, in: *Studi musicali* 17 (1988), s. 71-100; KENNEDY, Thomas Frank: *Jesuit Colleges and Chapels: Motet Function in the Late Sixteenth and Early Seventeenth Centuries*, in: Archivum historicum Societatis Iesu 65 (1996), s. 197-213; JEŽ, Tomasz: *Kultura muzyczna jezuitów na Śląsku i ziemi kłodzkiej (1581-1776)*, Warszawa: Sub Lupa, 2013.

Již na počátku úvah o zpracování hudebního provozu v pražském Klementinu před rokem 1623 byla deviza jít *ad fontes*. Postupem prací se ukázalo, že vrstva omylů, přehlédnutí, vynechávek, špatných čtení a v neposlední řadě i tendenčně motivovaných dezinterpretací je v sekundární literatuře natolik silná, že bude nutné se až na jednotliviny oprostít nejen od podání „moderní“ odborné literatury 19. až 21. století,⁸ ale i od starší historiografické, převážně jezuitské produkce⁹ a až na výjimky se k těmto titulům nevyjadřovat,¹⁰ protože by to práci jednak neúměrně rozšířilo, jednak tematicky rozměnilo (jejím smyslem není sledovat tzv. druhý život tendenčních podání a omylů). Proto je důsledně vystavěna na dobových jezuitských pramenech úřední i neúřední povahy, v převážné většině rukopisných a jazykově latinských (*catalogi personarum, diaria, litterae annuae*, pamětní knihy, korespondence, hudební a literární památky atd.), uložených převážně jak v Praze (Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově, Praha; Národní knihovna, Praha; Národní archiv, Praha), tak v zahraničí (Österreichische Nationbibliothek, Wien; Archivum Romanum Societatis Iesu, Roma aj.).

Vyexcerpovaná autentická svědectví o hudebním dění v Klementinu a o vztahu pražských jezuitů k hudbě jsou do práce začleněna ve formě dokladových podčarových poznámek, případně supplement k jednotlivým kapitolám, které se pokoušejí zkoumané téma osvětlit a zhodnotit z hlediska (1) institucionálního (jezuitský řád a pražská kolej, přidružené sodality), (2) akusticko-prostorového (Klementinum jako součást zvukové mapy raněnovověké Prahy), (3) personálně-prosopografického (hudební prefekti pražské jezuitské koleje a mariánské kongregace), (4) dochovaných nebo pro Klementinum pramenně doložených hudebních památek, (5) jednotlivých událostí

⁸ Vedle některých výše uvedených titulů zejména SOMMERVOGEL, Carlos et al.: *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, I-XII, Bruxelles: O. Schepens et al., 1890-1911; KROESS, Alois: *Geschichte der Böhmisches Provinz der Gesellschaft Jesu*, I-II, Wien: Amb. Opitz Nachfolger, 1910-1938.

⁹ MILLER, Ioannes: *Historia provinciae Bohemiae Soc. Iesu ab anno Domini 1555., quo eadem Societas primum in Bohemia pedem fixit, ad annum usque 1723., quo provincia Bohemiae primum suum saeculum finivit*, Praha: Národní knihovna, ms. XXIII C 104/1-6, dat. 1723; SOCHER, Antonius: *Historia provinciae Austriae Societatis Iesu*, I, Wien: Gregorius Kurtzböck, 1740; SCHMIDL, Ioannes: *Historia Societatis Iesu Provinciae Bohemiae*, I-IV, Praha: Jezuitská tiskárna, 1747-1759; PELZEL, Franz Martin: *Boehmische, maehrische und schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten von Anfang de Gesellschaft bis auf gegenwaertige Zeit*, Praha: vl. nákl., 1786.

¹⁰ Mezi nimi vyniká Bohuslav BALBÍN a jeho *Historia collegii Societatis Iesu Pragensis ad sanctum Clementem*, Praha: Národní knihovna, ms. I A 1, nedat. [post 1680?], jenž ještě pracoval s dnes ztracenými prameny.

s hudební složkou (liturgické a paraliturgické obřady, promoce, kongregační aktivity) a
(6) funkce hudby v dobových konfesijních střetech.

Institutiones

Jezuitská kolej u sv. Klimenta v Praze

V průběhu 16. století došlo k definitivní proměně mocensko-politického zápasu o hegemonii v Evropě: dřívější boj o dominanci mezi mocí světskou a duchovní skončil jen potichu přiznaným, avšak jasným vítězstvím sekulárních sil, jeho původní bipolární charakter však zůstal zachován, když se oním pomyslným dělítkem, „cizelovaným“ – stejně jako doposud – v intelektuálních sférách, stal konfesijní rozpor mezi katolicismem a protestantstvím. Toto napětí se muselo z mnoha důvodů přenést i na půdu království „dvojího lidu“ – tedy do zemí Koruny české s přirozeným mocenským, a tudíž i intelektuálním centrem v Praze. Konfesijní a částečně jazyková izolovanost Čech a Moravy však způsobila, že se Praha stala cílem expanzivní politiky jezuitského řádu, ztělesněné v osobě jeho zakladatele, bývalého vojáka Ignáce z Loyoly (1491-1556), až v polovině padesátých let 16. století, tedy dvacet let po formálním založení řádu (1534), když byly dříve dokonce položeny základy kolejí v zámoří (1549 byla zřízena samostatná provincie v Indii, 1553 v Brazílii).

Půdu pro vyslání prvních jezuitů do Čech připravoval „apoštol Německa“ P. Petrus Canisius (1521-1597); díky jeho iniciativě souhlasil Ignác z Loyoly nedlouho před svou smrtí s tím, aby se ve Vídni zformovala pod vedením P. Ursmara Goissona (1524-1578), rodáka z belgického Beaumontu, který patřil v Římě k Ignácovým blízkým spolupracovníkům, skupina dvanácti jezuitů pro „českou“ misi. Ti, vybaveni oficiálním pozváním císaře Ferdinanda I.,¹¹ dorazili do Prahy 18. dubna 1556 a usadili se v areálu opuštěného dominikánského kláštera sv. Klimenta, který sice byl v zuboženém stavu, zato se ale nacházel na strategickém místě, u paty na dlouhá staletí jediného mostu spojujícího přes Vltavu Staré a Nové Město pražské s Pražským hradem.

Nově založená kolej, pro niž se podle patronátu původního kláštera vžilo označení Klementinum, se na základě instrukce Ignáce Loyolského ze 7. června 1556 stala součástí nově zřízené hornoněmecké provincie a poté od roku 1564 oddělené

¹¹ Ferdinand I. žádal o vyslání jezuitů do Čech již v roce 1551.

provincie rakouské. Význam pražské jezuitské koleje v prvních desetiletích její existence stále rostl, protože se po přesunu habsburského císařského dvora do Prahy jako trvalého rezidenčního sídla (1583) ocitla v centru tehdejšího celoevropského politicko-náboženského zápasu. Pražský příklad vedl k zakládání dalších kolejí v zemích Koruny české (1566 Olomouc, 1571 Brno, 1584 Český Krumlov, 1591 Chomutov, 1594 Jindřichův Hradec, 1597 Kladsko), avšak tento rozmach byl od začátku 17. století bržděn rostoucím napětím mezi katolickou stranou a jejími konfesijními odpůrci.¹² Krátkodobý hiát v činnosti Tovaryšstva Ježíšova v Čechách, způsobený vypovězením řádu v době stavovského povstání,¹³ byl v důsledku zaváděných rekatolizačních mocenských opatření vystřídán další intenzivní činností a vítězstvím „zemského“ principu v řádové duchovní správě: výnosem z 23. září 1623 byla vytvořena samostatná česká provincie Societatis Jesu, kterýžto počín měl mít po dalších 150 let dalekosáhlé důsledky pro náboženský, intelektuální, kulturní a v neposlední řadě i politický a nacionální vývoj v zemích Koruny české.

Již od jeho založení chápali řádoví představení Klementinum i jako intelektuální protiváhu utrakvisticko-protestantské Karlovy univerzity a činili v tomto směru příslušné praktické kroky. Na základě rozsáhlých privilegií udělených císařem Ferdinandem I. v roce 1562 bylo v koleji u sv. Klimenta rozšířeno střední (gymnaziální) učení na vysoké, jinými slovy byla založena první jezuitská akademie v českých zemích s právem udělovat filozofické a teologické hodnosti (*baccalaureus*, *magister*, *doctor*). Tyto výsady potvrdil v roce 1571 papež Pius V., když generálně udělil takové právo všem k tomu účelu zřízeným filozoficko-teologickým učení jezuitského řádu, a v roce 1582 i císař Rudolf II. *De iure* se pražská jezuitská akademie stala univerzitou k 27. srpnu 1616 na základě výslovného povýšení císařem Matyášem.

Vedle vzdělávání, kodifikovaného proslulým *Ratio studiorum* (vydáno 1599), kladli jezuité, navenek obestřeni působivou ignaciánskou spiritualitou, pragmaticky důraz i na další „ověřené“ nástroje, jak prosadit v poměrně nedůvěřivém, chladném, někdy až nepřátelském českém prostředí cíle „katolické reformy“ zformulované tridentským koncilem (1545-1563). Jedním z nejúčinnějších prostředků byla hudba,

¹² V roce 1585 měla rakouská provincie 210 členů, za dalších patnáct let se jejich počet téměř zdvojnásobil (1600: 407 členů), srov. DUHR, Bernhard: *Geschichte der Jesuiten in den Ländern deutscher Zunge*, I, Freiburg im Breisgau: Herder, 1907, s. 95.

¹³ Dekretem, který vstoupil v platnost k 1. červnu 1618, byl jezuitský řád vypovězen z Čech.

kerou v této souvislosti můžeme chápat jako esteticko-komunikační kód, který snadno prolamuje jazykové i stavovsko-sociální bariéry. Z křesťanského hlediska je přitom důležité, že je to prostředek posvěcený biblí a církevními otci, který navíc umožňoval múzicky nadaným jedincům v přísně hierarchizované raněnovověké stavovské společnosti v rámci sociální mobility pohyb „vzhůru“. Ačkoliv se zakladatel jezuitského řádu stavěl k hudbě přinejmenším rezervovaně a oproti svým způsobem „elitářské“ společné modlitbě officia upřednostňoval pastoraci,¹⁴ pod vlivem pobytu v Itálii nasáklé neortodoxními politologickými teoriemi (Savonarola, machiavellismus) a pod tlakem konkrétních problémů při expanzi jezuitského řádu v různých kulturních okruzích v Evropě a zámoří byl schopen akceptovat pragmaticky motivované posuny v původně striktně formulované jezuitské doktríně, zprostředkované spolubratři, kterým důvěřoval a kteří mu zasílali ke schválení svá řešení praktických otázek. V tom je možno spatřovat zárodky pozdější akomodační praxe, tj. určitého přizpůsobení se místním podmínkám, které přivedlo jezuitský řád do ostrých teologických sporů, částečné izolace a v konečném důsledku se stalo vítanou záminkou k jeho zrušení v roce 1773.

Příklad takovéto akomodační praxe pro liturgicko-hudební oblast, navíc jeden z posledních za Ignácova života, máme z Prahy. První rektor pražské koleje P. Ursmar Goisson ve svém dopisu z 16. července 1556 informuje zakladatele Tovaryšstva, že se v rozporu s řádovými předpisy pod tlakem místních poměrů rozhodl spolu se svými spolubratry na svátek Rozeslání apoštolů (15. července) začít zpívat mešní liturgii.¹⁵ Hudba propojená s pompézní chrámovou liturgií a divácky vděčnými festivitami, ať už náboženskými (procesí, pouti, pohřby), nebo sekulárními (řádové divadlo, studentské deklamace a dialogismy, promoce, vítání panovníka), se tak měla – symbolicky po Orfeově vzoru – stát prostředkem, který otevře jezuitům cestu k zatvrzelým srdcím kacířských Pražanů a pak i Čechů...

¹⁴ Srov. *Institutiones Societatis Iesu*, pars 6, cap. 3, § 4: „[...] non utentur nostri choro ad horas canonicas, vel missas, et alia officia decantanda [...]“. Viz též CULLEY, Thomas D. – MCNASPY, Clement J.: *Music and the Early Jesuits (1540-1565)*, in: *Archivum historicum Societatis Iesu* 40 (1971), s. 213-245.

¹⁵ Srov. *Litterae quadrimestres ex universis praeter Indiam et Brasiliam locis, in quibus aliqui de Societate Iesu versabantur, Romam missae*, 4, Roma: A. Avrial, 1897, s. 410 (Goisson, Ursmar – Ignác z Loyoly, Praha, 16/07 1556): „Gran cosa è de lo desiderio et affectione di questa gente boemica alle cerimonie della chiesa massime lo canto, al quale è tanto attaccata et affectionata che stimano che siamo noua gente, et indegna del sacerdotio o religione christiana, perche non cantemo le vespere et missae. A cui desiderio siamo stati quasi sforzati (per non esser a loro in tanto schandalo et non repugnando maxime al'honor d'Iddio, et essendo da molte persone d'importanza moniti a quello) satisfare, et hauemo cominciato a cantare la messa il giorno de la diuisione delli Apostoli [...]“.

Mariánské kongregace při jezuitské koleji u sv. Klimenta v Praze

Vznik první mariánské kongregace v pražském Klementinu můžeme datovat na konec roku 1574, kdy 8. prosince uspořádali na počest Neposkvrněného početí Panny Marie chovanci jezuitského konviktu první shromáždění (*conventus*).¹⁶ Těchto dvanáct mladíků bylo inspirováno jednak P. Jeanem Leunisem (1532-1584), jezuitou belgického původu, který založil v roce 1563 první mariánskou sodalitu v Římě (*Congregazione della Beatissima Vergine Annunciata* při Collegiu Romanu), jednak vzorem nedaleké Vídně, kde vznikla v roce 1573 první mariánská kongregace v německy mluvících zemích vůbec. Dne 20. ledna 1575 přistoupilo zbývajících deset zakladatelů (dva byli donuceni odstoupit, protože údajně nebyli hodni členství v novém sdružení) k volbě prvního rektora (*praeses, rector*). Současně jmenoval tehdejší rektor klementinské koleje P. Ioannes Paulus Campanus (1540-1627) profesora rétoriky P. Edmunda Campiana (Campiona), budoucího mučedníka (popraven v Londýně 1. 12. 1581, kanonizován v roce 1970 papežem Pavlem VI.), duchovním správcem neboli spirituálem (*superior, Pater spiritualis*) nově založené kongregace Neposkvrněného početí Panny Marie (*Congregatio Beatae Virginis Mariae Conceptae* nebo *Congregatio Immaculatae Conceptionis Beatae Virginis Mariae*).¹⁷ Následně 15. října 1575 papež Řehoř XIII. uznal založení tohoto prvního pražského mariánského sdružení a jeho členům udělil řadu odpustků, což následně potvrdil 29. března 1580.¹⁸

Aby zajistili přístup k organizované kolektivní mariánské účtě i studentům, kteří byli chovanci klementinského jezuitského konviktu, iniciovali řádoví představení v roce 1578 založení další sodality – kongregace Zvěstování Panny Marie (*Congregatio Beatae Virginis Mariae ab Angelo Salutatae* neboli *Annunciatae*) –,¹⁹ jejíž regule se opět odvíjely od výše zmíněné sodality stejného patrocina v římském Collegiu Romanu.²⁰

V srpnu 1581 se tyto dvě sodality na zásah rakouského provinciála P. Henrica Blyssemia (též Blisseminus, ca. 1530-1586) spojily pod hlavičkou kongregace

¹⁶ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 8^r sqq.

¹⁷ Srov. její konstituce (regule): *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 3^r-7^v.

¹⁸ Přepis papežských privilegií viz *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 1^r-2^v.

¹⁹ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 35^r-37^r.

²⁰ Srov. sedmibodové regule (*Regulae a singulis Congregationis Gloriosae Virginis Annunciatae in collegio caesareo Societatis Iesu Pragensi sodalibus observandae*): *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 44^r-45^r.

Zvěstování Panny Marie,²¹ přičemž byl garantován princip otevřeného členství, takže se do ní vedle jezuitských studentů a alumnů, kteří i nadále tvořili její jádro, mohli hlásit i adepti jiných řádů, světští duchovní, příslušníci aristokracie a běžní laikové, a to včetně žen. Původní studentské mariánské sdružení tak záhy začalo expandovat za hranice Klementina, členství v něm, spojené se slavnostním zápisem do alba kongregace, se stávalo pro katolíky otázkou společenské prestiže, a jak si jeho jezuitští duchovní správci velmi dobře uvědomovali, s rostoucím počtem jeho členů a významem se zvyšoval i potenciál jezuitského řádu užitečný pro prosazování vlastních zájmů. Proto jeho činností, mezi nimiž zaujímala důležité místo hudba, věnovali velkou pozornost a dozírali na to, aby na volebních kongregačních shromážděních, která se konala vždy na začátku a v polovině roku, byli do příslušných funkcí, jejichž počet se postupem doby ustálil na zhruba třiceti,²² obsazováni ti nejvhodnější (nejschopnější a zároveň nejloajálnější) adepti.

Členové nejvýznamnější klementinské sodality museli dodržovat striktně stanovená pravidla daná stanovami (*regulae, constitutiones*), a pokud je porušili, následovaly odstupňované tresty, přičemž tím nejvyšším bylo vyloučení ze sodality a vymazání provinilcova jména z jejího alba. Mezi hlavními povinnostmi sodálů figurují pravidelná účast na mších, časté přistupování ke svátosti smíření a k přijímání, dodržování principů zbožného života a kázně, pěstování úcty k Panně Marii a zemřelým spolubratřím.²³ Důraz byl kladen na modlitby breviáře a růžence, výslovně jsou zmíněny hymnus *Ave, maris stella* pro ranní dobu, antifona *Salve, Regina* pro odpoledne, loretánské litanie o sobotách a vigiliích mariánských svátků a 51. žalm *Miserere* v postu.²⁴ Zmíněné mariánské litanie mohly být i zpívány, stejně jako byl o mariánských svátcích předepsán společný zpěv laud.²⁵ Z hlediska dobové recepce

²¹ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 47^r-48^v.

²² Např. pro druhou polovinu roku 1602 rektor (*rector*), 2 asistenti (*assistentes*), 12 duodecemvirů (*duodecemviri*), 2 náhradníci (*substituti*), sekretář (*secretarius*), 2 sakristáni (*sacristiani*), pokladník (*thesaurarius*), 2 písaři (*scribae*), 3 osoby zodpovědné za muzické produkce (*cantor, orator, poeta*), 2 cenzoři (*censores*) a 2 vrátní (*ianitores*), srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 200^r-201^r.

²³ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 44^r-45^r.

²⁴ *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 4^v a 6^r.

²⁵ *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 6^r: „Diebus quoque sabbati vespere et in profestis ac festis praesertim Beatissimae Dei Genitricis convenient omnes ad cantandas vel recitandas letanias Beatissimae semper Virginis Mariae“; fol. 7^r: „Diebus Beatae Virginis Mariae sacris ornabunt solito celebrius sacellum ibique laudes Deiparae simul omnes decantabunt [...]“

světské hudby je důležité výslovné varování před „chlípnými písněmi“ (*cantiones lascivae*).²⁶

Hudební aktivity kongregace (logicky s dominancí vokální složky) měl podle opatření z roku 1581 zajišťovat „pěvecký prefekt“ (*praefectus cantorum*), jemuž v případě potřeby vypomáhal druhý sakristán.²⁷ Toto kompetenční zpřesnění může být klíčem k vysvětlení, proč v některých zápisech o rozdělení funkcí v sodalitě postrádáme hudebního prefekta: jeho funkce mohla totiž být rovnou přenesena na druhého sakristána.

S jezuitskou kolejí u sv. Klimenta byla silně provázána i italská (vlašská) kongregace Nanebevzetí Panny Marie, jejíž fungování je doloženo již k roku 1572 (formou marginálního přípisu o její účasti v procesí o Božím těle),²⁸ ale oficiálně byla založena až souběžně s konviktní sodalitou Neposkvrněného početí Panny Marie na začátku roku 1575.²⁹ Její postavení a výsady stvrdil v roce 1580 papež Řehoř XIII.³⁰ Bohužel o hudebních aktivitách italské mariánské kongregace nic nevíme, protože se k nim nedochovaly žádné relevantní prameny.

²⁶ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 5^v: „[...] fugere omnes peccandi occasiones, utpote tactus, aspectus et auditus omnes illicitos, et loca suspecta et lectiones ac cantiones picturasque lascivas [...]“.

²⁷ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 47^v: „Pertinentia ad regimen universae Sodalitatis. [...] Tertio. In hac sodalitate sint officiales sequentes: [...] praefectus cantorum, duo sacristani, quorum alter absentium, alter cum ianuaria cura praefectum cantorum iuvabit.“ K označení této funkce viz níže, s. 32-33.

²⁸ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 141^r, 05/06 1572: „Hic sequi posset Congregatio Itolorum cum suis vexillis et facibus.“ Ohledně data jejího založení panují nejasnosti, italská odborná literatura uvádí rok 1573, česká 1575, přičemž je tento rozpor vysvětlován soupeřením italské komunity s jezuitou o primariát ohledně založení mariánské sodality v Praze (Bortolozzi), nebo tím, že v roce 1573 bylo o založení sodality rozhodnuto, ale oficiálně vznikla až o dva roky později (Preiss, Hojda – Kašparová). Srov. BORTOLOZZI, Anna: *La Congregazione della Beata Vergine Maria Assunta in Cielo. Religione e carità nella migrazione degli italiani a Praga in età moderna*, in: TREZZA CABRALES, Angela et al.: *La Congregazione italiana di Praga*, Kutná Hora: Tichá Byzanc, 2003, s. 11-25, s. 105-108; PREISS, Pavel: *Italští umělci v Praze. Renesance – manýrismus – baroko*, Praha: Panorama, 1986, s. 15; HOJDA, Zdeněk – KAŠPAROVÁ, Jaroslava: *Bohemia – Italia. Češi ve Vlaších a Vlaši v Praze*, Praha: Národní knihovna, 2000.

²⁹ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 183^r, 1575: „Initio huius anni erectae sunt in collegio nostro duae congregationes, altera Beatae Virginis inter convictores, altera inter Italos, qui verbo Dei benedictissimo et sanctissimo apud nos sacramentis reficiuntur. Utraque a reverendissimo nuncio apostolico probata: illa quidem pietatem et scientiam convictorum promovet, haec vero proximos iuvat per omnia misericordiae opera. Itaque huic etiam placuit habere sacellum, si posset, apud nos. Nam hactenus in schola concionem audiverunt. Facultas a R. P. petita, liceat illis fabricare, quod volunt, et impetrata est. Opus ergo cessante impedimento vertente anno in vere inchoabitur. Studet haec societas iuvandis pecunia conquisita infirmis, paci conciliandae, viatico catholicis in extremo conferendo.“

³⁰ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 192^v, 18/12 1580: „P. Beltrandus in Italica concione publicavit Iubilaeum concessum a summo pontifice Congregationi Itolorum Beatae Virginis Assumptae.“

„Collegium harmoniae divinae“

Pokusíme-li se v duchu psychologizující estetiky „vcítit“ do vnímání hudby v druhé polovině 16. a na začátku 17. století a nezůstat přitom pouze u diltheyovské kategorie „porozumění“ (*Verstehung*), tj. nechceme-li rezignovat na hlubší poznání a především vysvětlení procesů spojených s utvářením tehdejší hudební kultury, pak se musíme snažit vnímat hudbu tak, jak zasahovala smysly (nejen sluch!) konkrétního člověka v konkrétních situacích, což se pak při určité souhře okolností promítlo do podnes dochovaného písemného svědectví o jeho vnímání zvukové reality. Pro dějiny hudební kultury v jezuitské koleji u sv. Klimenta v Praze je v předbělohorském období takovou klíčovou osobností její rektor v letech 1606-1611 P. Theophil Krystecký, jehož diárium z tohoto období nám právě takové „usouvztažnění“ hudby vůči ostatním zaznamenaným faktům a fenoménům umožňuje.

Theophil Krystecký (*Cristeccus*) se narodil asi roku 1561 v Bieczy v Haliči, od 1. října 1581 studoval na pražské jezuitské akademii (24. května 1584 bakalář, 4. dubna 1585 mistr), do jezuitského řádu vstoupil 21. května 1586, noviciát absolvoval ve Vídni, v letech 1589-1595 vyučoval v Praze v nižších gymnaziálních třídách (1593 kancléř klementinské akademie), profesi složil 1. listopadu 1595 v Praze jako *coadiutor spiritualis formatus*, kde pak působil jako zповědník a kazatel. V letech 1598-1600 byl superiorem residence v dnešním Kláštore pod Znievom na Slovensku, 1601-1606 vicerektorem a rektorem koleje v Českém Krumlově a poté do roku 1611 rektorem koleje u sv. Klimenta v Praze. V letech 1612-1614 zastával funkci konzultora a admonitora v krumlovské koleji, další dva roky působil jako člen olomoucké koleje v pozici misionáře u biskupa Františka z Ditrichštejna a jako *decanus linguarum* na tamní univerzitě. Po krátké tříměsíční „epizodě“ s členstvím v kartuziánském řádu (1616) byl přijat v Polsku zpět do Tovaryšstva Ježíšova a od roku 1617 až do své smrti 3. listopadu 1622 působil na území polské provincie, v letech 1618-1622 jako superior v Malborku, před smrtí jako představený residence v Krosně. Z řádových katalogů i z jeho písemného a literárního odkazu vyplývá, že byl nejen mimořádně jazykově a intelektuálně nadán k vysokým řádovým funkcím a pedagogické činnosti, ale měl i

velký kulturní a politický rozhled a byl uznáván i jako schopný administrátor a hospodář.³¹

Jaké svědectví o recepci hudebních projevů nám tedy v deníkových záznamech zanechal jezuitský intelektuál typu Krysteckého? Především je nutné kategorii hudby zařadit do zvukového kontextu raněnovověkého města, resp. areálu částečně uzavřené jezuitské koleje, a to na pomyslné škále od tehdy daleko běžnějšího ticha, přes přírodní zvuky (šum vody, projevy počasí, zpěv ptáků apod.) a hluk města až po vysoce estetizované účastenství hudebních instrumentálních a vokálních projevů při liturgických, paraliturgických i sekulárních úkonech. Nesmíme přitom zapomínat ani na řeč, povýšenou ve vázané formě a rétorickém vycizelování na prostředek komunikace s Bohem. Tyto konkrétní zvukové fenomény pak byly v mysli Krysteckého konfrontovány s obecnými hudebněteoretickými poučkami, jež si osvojil ve vzdělávacím procesu a z nichž zřejmě měla největší dosah tzv. afektivní teorie v kombinaci s konceptem rétoriky Marca Fabia Quintiliana (35-93 n. l.). Tento nejvýznamnější antický teoretik řečnického umění se snaží ve svých učebnicových textech instruovat a vychovat potenciálního řečníka tak, aby vyvolával, kontroloval a řídil reakce svých posluchačů, jinými slovy, afekty a hnutí v jejich duších, které jsou k tomu univerzálně a unifikovaně připraveny božským nadáním. Tuto doktrínu bylo snadné aplikovat i na hudbu, zejména poté, co byla za renesance znovuoživena „afektivní“ teorie Klaudia Ptolemaia (ca. 85-165 n. l.), spojující účinky hudby s výškou hlasu: podle ní vyšší polohy působily vzrušivě, nízké tóniny měly uklidňující účinek a střední vyvolávaly vyrovnanost.

Krystecký byl ale především intelektuálem-jezuitou, příslušníkem řádu, který měl prostřednictvím ignaciánské sebereflexe a poslušnosti směřovat k dosažení božské harmonie ve věcech lidských. Jezuitské koleje se se svým prostorovým uspořádáním, hierarchizovaným řízením a striktním dodržováním regulí měly stát oázami takového souladu v protikladu k okolnímu, konfesionálně a politicky rozbouřenému světu. V tomto kontextu by pak hudba a „estetizované“ zvuky měly být hlasateli těchto

³¹ Srov. SOMMERVOGEL, Carlos: *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, II, Bruxelles: O. Schepens, 1891, s. 1180; *Rukověť*, 1, s. 513; LUKÁCS, Ladislaus (ed.): *Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae S. I.*, I: 1551-1600, Romae: Institutum Historicum Societatis Iesu, 1978, s. 651; FECHTNEROVÁ, Anna: *Rectores collegiorum S. I. in Bohemia, Moravia ac Silesia usque ad annum MDCCLXXXIII iacentum*, I, Praha: Národní knihovna ČR, 1993, s. 43; GRZEBIEN, Ludwik: s. v. *Cristeccus*, in: *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995*, Kraków: WAM Press, 1996.

požadavků vnímány jako pozitivní, jako prostředek sloužící k nastolení řádu a disciplinaci všech členů „pozemského Jeruzaléma“, a proti nim by měla stát disharmonie a zvuky nežádoucí, tyto snahy ohrožující.

Pro Krysteckého byl, aspoň jak se jeví z četnosti zmínek oproti předchozím pisatelům diáří, jedním z takových prostředků disciplinace zvuk zvonů, který sloužil nejen k akustickému ovládnutí areálu Klementina a jeho sousedství, ale zároveň vnášel řád do chodu času, když údery kolejních zvonů členily do jasných a menších celků liturgický den a byly zřetelným signálem k zahájení výuky v jezuitských školách.³² Zároveň informovaly o mimořádných událostech, jako byly návraty z procesí,³³ vyhlášení čtyřicetihodinové pobožnosti,³⁴ volební akty mariánské kongregace,³⁵ promoce³⁶ a pohřby.³⁷ Menším zvonem se zvonilo k domácím pobožnostem,³⁸ pokud se však jednalo o důležitější bohoslužbu, použil se zvon větší.³⁹

Tezi o významu, který byl přikládán zvonům v konfesijním soupeření o městský prostor, potvrzuje pozornost, kterou věnoval Krystecký novému opatření pražského arcibiskupa Karla z Lamberka z listopadu 1608: „Dnes nejjasnější a nejtihodnější pan pražský arcibiskup poslal po kostelích otevřený list, jímž vyhlašuje, že od nejbližší neděle včetně se má provádět vyzvánění k veřejné modlitbě nadále každodenně třikrát: o sedmé hodině ráno, o dvanácté hodině v poledne a o čtvrté hodině večer.“⁴⁰ Toto arcidiecézní nařízení si na jaře 1609 vynutilo změnu, jejíž detailní popis nám dává nahlédnout do systému vyzvánění v Klementinu: „Dnes se začalo menším zvonem tlouci k *Zdravas, Maria* ráno o půl šesté a večer před západem slunce. Když totiž dosud vyzvánění velkým zvonem, uložené arcibiskupem, připadalo na téměř

³² Srov. *Diarium*, III, *passim*.

³³ Srov. *Diarium*, III, fol. 93^v, 06/07 1610: „Hora sexta redierunt peregrini [...] adventantibus pulsu omnium nostrarum campanarum.“

³⁴ Srov. *Diarium*, III, fol. 45^f, 01/03 1608: „Hodie iussu illustrissimorum nuntii apostolici et archiepiscopi inchoatur pro publicis negotiis oratio XL^a horarum in templo nostro. Hora V^a mane, post pulsum campanarum, venit ad eam illustrissimus nuntius ipse [...]“

³⁵ Srov. *Diarium*, III, fol. 22^f, 13/07 1606: „Hodie pulsatis campanis fuit de Spiritu Sancto in sancti Clementis sacrum cantatum, in quo Congregatio Beatae Virginis post orationem elegit novum rectorem [...]“; 41^v, 15/01 1608 atd.

³⁶ Srov. *Diarium*, III, fol. 69^f, 28/04 1609 (magisterská promoce).

³⁷ Srov. *Diarium*, III, fol. 61^f, 16/01 1609.

³⁸ Srov. *Diarium*, III, fol. 64^f, 02/03 1609, a níže pozn. 41.

³⁹ Srov. *Diarium*, III, fol. 88^v, 26/04 1610.

⁴⁰ Srov. *Diarium*, III, fol. 56^f, 13/11 1608: „Hodie illustrissimus ac reverendissimus dominus archiepiscopus Pragensis misit patentes litteras per ecclesias, quibus indicabat a Dominica proxima inclusive pulsum campanae ad orationem publicam faciendum, deinceps quotidie ter: hora 7^a mane, hora 12^a meridie et vespere hora 4ta.“

stejnou dobu, o níž bylo zvykem zvonit k *Zdravas, Maria*, bylo rozhodnuto pravidelné vyzvánění k *Zdravas, Maria* přerušit, aby vyzvánění zavedené na příkaz arcibiskupa posloužilo obojí věci, to znamená pro *Zdravas, Maria* i pro arcibiskupův záměr. Nyní však, když se již den prodlužuje, usoudili Otcové konzultoři, že by řádné zvonění k *Zdravas, Maria* mělo být obnoveno, ale že zvonění z arcibiskupovy vůle se již nebude dít s trojím přerušením, nýbrž souvisle, aby se nikdo nedomníval, že se k *Zdravas, Maria* zvoní víckrát.“⁴¹

Akusticky totožný zvuk se však stává prostředkem narušujícím harmonii, pokud jej produkují ideoví (konfesijní) protivníci. Pro Krysteckého je takovým fenoménem vyzvánění utrakvistů v souvislosti s každoroční oslavou jejich mučedníka Jana Husa. Zatímco ve starších diáříích toto spojení nenalezneme, Krystecký ani jednou za pět let neopomene spojit 6. červenec s Husem a z toho třikrát zmíní slavnostní vyzvánění,⁴² přičemž ve dvou zbývajících případech se nabízí konotace mezi oslavou a zvoněním,⁴³ která byla pro tehdejšího člověka určitě samozřejmější než dnes. Vedle vyzvánění narušuje žádoucí řád i to, že se v městských dílnách nepracuje a že se zastavily i mlýny na Vltavě, což – mimochodem řečeno – opět mohlo být Krysteckým vnímáno jako nežádoucí zvukový efekt, jako ticho, které je podle jeho ideového přesvědčení vyhrazeno jen těm „správným“ svátkům.

Stejně tak nežádoucí je hlučné lidské chování, narušující disciplinovaný a přesně stanovený bohoslužebný nebo ceremoniální úkon. Krystecký si takto ojedinele postěžuje na rušivé chování lidí v přeplněném jezuitském kostele při nešporách na Boží hod vánoční 1608.⁴⁴ nebo na studenty nižších gymnaziálních tříd, kteří při bakalářské promoci v dubnu 1608 zlobili a hlučeli. V druhém případě pak připojuje návrh opatření,

⁴¹ Srov. *Diarium*, III, fol. 65^r, 07/03 1609: „Hodie coeptum minori campana pulsari ad Ave, Maria mane media 6^a et vesperi ante solis occasum. Cum enim hactenus iniunctus ille pulsus ab archiepiscopo maiori campana incideret in eadem fere tempora, quibus ad Ave, Maria pulsari consueverat, visum fuit ordinarium ad Ave, Maria pulsus intermittere, ut ille pulsus mandato archiepiscopi inductus utriusque rei, hoc est pro Ave, Maria et ad intentionem archiepiscopi serviret. Nunc autem crescente iam die existimarunt heri Patres consultores, ut ordinarius ad Ave, Maria pulsus resumeretur, ille vero ex mente archiepiscopi non iam cum terna intermissione, sed continuatus fieret, ne ad Ave, Maria saepius pulsari aliquis existimaret.“

⁴² Srov. *Diarium*, III, fol. 22^r, 06/07 1606: „Hussitae suum magistrum Ioannem sollenizant campanis“; fol. 50^v, 05/07 1608: „Pulsus Hussitarum pro crastino eorum festo magistri Ioannis Huss“; fol. 74^v, 06/07 1609: „Festum Hus. campanarum solennissimo pulsu et officinis adeo clausis, ut etiam molae in Muldava sistantur, celebratur.“

⁴³ Srov. *Diarium*, III, fol. 35^r, 06/07 1607: „Hussum passim celebrant“; fol. 94^r, 06/07 1610: „Hodie plerique in civitate celebrant festum magistri Ioannis Huss. Pleraque officinae clausae.“

⁴⁴ Srov. *Diarium*, III, fol. 58^v, 25/12 1608: „In vesperis, quae valde solennes erant, plenissimum fuit templum hominibus. Et coeperant ante vespertas nonnihil tumultuari.“

keré tomu příště zamezí, a připojuje další, které má zabránit jinému nežádoucímu narušení promoční ceremonie, projevujícím se svým způsobem rovněž v melodické oblasti, byť hlasové – nepřipravenému „blábolení“ jednoho z bakalářů.⁴⁵

Nevyřčena zůstává Krysteckého výtku vůči jinému pomyslnému narušení kolejního klidu, avšak ze staletími prověřené zkušenosti si lze domyslet, že průvodním efektem popisované události byl přinejmenším hluk, ne-li zpěv nežádoucích písní či popěvků: když v červnu 1606 Jiří Bartholdus Pontanus z Breitenberka (ca. 1550-1614), tehdy rektor mariánské kongregace Zvěstování Panny Marie, pozval sodály k jakémusi pohoštění u sv. Markéty v Břevnově, „vrátila se většina alumnů opilých a k hanebné podívané se potáceli po cestách a padali, zvraceli a někteří se k velkému pohoršení motali tam a zpátky přes most a po ulicích.“ Krystecký dodává: „Nota bene: Něco takového podobného ať už se nikdy nepřipustí, mladíci totiž neznají míru, a když začnou, těžko se drží zpátky.“⁴⁶ Zábavné je, že jako prostředník v této kauze s vínem figuroval císařský zpěvák Georgius Herfert (Herbert), který na inkriminovaném shromáždění zastupoval Pontana...⁴⁷ Provinilci byli potrestáni uloženou modlitbou sedmi kajících žalmů.⁴⁸

Zvukový obraz pražské jezuitské koleje spoluutvářely i události, které se odehrávaly v jeho těsném sousedství, především na Karlově mostě: Krystecký v této souvislosti zaznamenává přechod vojenské jednotky⁴⁹ a tureckého poselstva, které za

⁴⁵ Srov. *Diarium*, III, fol. 47^v, 17/04 1608: „In hac promotione duo observata cavenda in posterum. Primo, ut pueri inferiorum scholarum detineantur tunc in schola. Perstrepunt enim, clamant, dum sunt otiosi. Alterum, ut rector non ante constituat diem promotionis, quam per se aut alium cognoscant, quomodo sciantur ea, quae recitari debent, turpiter enim quidam hallucinatus est.“

⁴⁶ Srov. *Diarium*, III, fol. 20^v, 21/06 1606: „Hodie, cum reverendus dominus praepositus invitasset quosdam fratres congregationis, cuius erat rector, ad collationem quandam in sanctam Margaretam Brzewnovium, plerique alumni redierunt ebrii et turpi spectaculo vacillabant per vias et cadebant, vomebant et sordidati per Pontem et plateas quidam redierunt gravi scandalo. NB. Istud ne unquam simile quid permittatur, sunt enim intemperantes iuvenes et difficile, postquam coeperunt, tenentur.“ –

Pozoruhodné je, že tento exces zaznamenal – poněkud mírnějšími slovy – i pisatel *LibMeMCongrBVMPrag*, fol. 220^f, 18/06 1606: „18. Junii conventus est habitus, quo admodum reverendus ac magnificus dominus rector per substitutos sodalibus significavit, si eis commodum foret se die sequenti recreationis omnibus apud sanctam Margaretham haustum vini daturum; igitur eo die duas urnas vini eo dedit, adeo ut aliqui largius, quam decebat, biberint.“

⁴⁷ Srov. níže s. 46.

⁴⁸ Srov. *LibMeMCongrBVMPrag*, fol. 220^{r-v}, 02/07 1606: „2. Julii convenientibus sodalibus reverendus pater spiritualis vehementem exorsus est obiurgationem in eos habere, qui apud sanctam Margaretham eo vino, quod || eis ex liberalitate reverendi ac magnifici domini rectoris datum erat, largius e potu gravati fuissent, iussique sunt septem psalmorum poenitentiam post conventum recitare et admissi sunt ad probam.“

⁴⁹ Srov. *Diarium*, III, fol. 75^v, 01/08 1609: „Quingenti mosquettarii sub tympano et fistula per Pontem ducuntur.“

velkého hřmotu píšťal, bubnů a trubek narušilo nedělní ranní kázání v jezuitském kostele.⁵⁰ Ačkoliv doprovodnou hudbu hodnotí takto negativně pouze v druhém případě, motivován nepochybně i náboženskou a estetickou distancí, už ze samotného faktu, že tyto zvukové efekty písemně zaregistroval, můžeme usuzovat, že je vnímal jako další nežádoucí zásahy do zvukového prostoru Klementina, které mělo být pomyslnou „skálou“ v imaginárním boji o prosazení Boží harmonie na zemi.

⁵⁰ Srov. *Diarium*, III, fol. 80^v, 06/12 1609: „Hodie recte in ipsa concione transiverunt per Pontem et plateam nostram Turcae legati magno strepitu tibiaram, tympanorum, tubarum cum scandalo non parvo, quod mane die Dominico permissus eis fuisset discessus.“ – Latinský výraz *strepitus* je sám o sobě nositelem negativní zvukové konotace (= hřmot, ryk, praskot, skřípání, vrzání).

Personae

Hudební prefekti jezuitské koleje u sv. Klimenta

Činnost každé instituce se realizuje prostřednictvím konkrétních osob. Nejinak tomu bylo v případě jezuitské koleje u sv. Klimenta na Starém Městě pražském. Za hudební provoz v této prominentní řádové jednotce odpovídal hudební prefekt, jehož funkční období bylo v souladu s pravidelným rozdělováním kolejních funkcí minimálně jednoleté.

Základním pramenem pro obsazení jednotlivých kolejí v rámci každé provincie jsou evidenční katalogy členů (*Catalogi personarum et officiorum*), které byly vypracovávány pro příslušný (školní) rok v sídelní koleji provincie na základě údajů zasílaných z jednotlivých kolejí. V tomto geografickém rozčlenění pak obsahují tituly, jména a zastávané úřady všech členů provincie. Pro počáteční období existence rakouské provincie Tovaryšstva Ježíšova se nám výjimečně dochovaly i zdrojové dopisy rektorů pražské klementinské koleje, na jejichž základě byly tyto tzv. *catalogi breves* sestavovány. Terminologie pro označení jednotlivých řádových funkcí a úřadů zůstávala rozkolísaná, v pramenech se pro období do roku 1623 setkáváme nejčastěji s označením *praefectus chori* (prefekt kůru), méně obvyklá jsou spojení *praefectus cantus* (prefekt zpěvu), *rector chori* (ředitel kůru) a *praefectus tonorum* (prefekt tónů).

Doplňujícím pramenem, který však přináší daleko bohatší biografické informace, jsou *Catalogi triennales*. Jak napovídá název, byly sestavovány v pravidelných tříletých intervalech a v rámci soupisu členů jednotlivých řádových domů obsahují i další informace, jako např. o původu, narození a vstupu do řádu, jazykových a jiných schopnostech, tělesných a duševních dispozicích, dosaženém vzdělání, složených řádových slibech a časovém rozsahu dosud zastávaných řádových funkcí. Terminologicky se v nich běžně setkáme s opisným vyjádřením pro úřad hudebního prefekta, např. „Cantui praeest“.

Vedle toho lze rekonstruovat obsazení koleje i ze záznamů v dochovaných diářiích, v nichž někteří pečlivější pisatelé zaznamenali jména a funkce jezuitů účastnících se v daný okamžik pravidelné obnovy řádových slibů.

Jako první se pokusil vytvořit seznam „hudebníků“ staré české provincie Tovaryšstva Ježíšova Emilián Trola, když v letech 1940-1941 publikoval v *Cyrlu* abecední soupis téměř 450 hudebních prefektů, zpěváků, instrumentalistů, skladatelů a varhanářů.⁵¹ Ten pak v roce 1999 u příležitosti konference připomínající Trolův badatelský odkaz rozšířila na základě svých celoživotních excerpací Anna Fechtnerová o další jména.

Její v úplnosti nikdy nepublikovaná práce⁵² se stala (takřka *in silentio*) základem pro knižní soupis Markéty Holubové,⁵³ který se soustředil pouze na jezuitské hudební prefekty (v celkovém počtu 705) působící v zemích Koruny české v letech 1556-1773. Na její „důkladnou excerpici evidenčních pramenů jezuitské provenience uložených jak na území České republiky [...], tak zejména v Centrálním jezuitském archivu v Římě“⁵⁴ navázal Jan Baťa, který na základě studia pramenů v témž římském archivu rozšířil její přehled klementinských hudebních prefektů pro období 1560-1618 o tři jména a další údaje.⁵⁵ Nicméně ani jemu se nepodařilo řádové prameny vytěžit v úplnosti – následující tabulka je dalším pokusem o revidovaný chronologický přehled hudebních prefektů působících v pražské koleji u sv. Klimenta od jejího založení do vzniku samostatné české provincie S. J. v roce 1623 (nová zjištění jsou zvýrazněna šedým stínováním):

Školní rok	Datace dokladu	Titul, jméno, příjmení	Funkce
1560/61	1560, listopad	M. Balthasar Sammereier ⁵⁶	praefectus chori
1561/62	1562, 2/1	P. Balthasar Sammereier ⁵⁷	Cantui praeest.

⁵¹ TROLA, Emilián: *Jeziuité a hudba*, I, in: *Cyrl* 66 (1940), s. 53-57, 73-78; II, in: *Cyrl* 67 (1941), s. 2-10, 42-46, 53-63, 106-108.

⁵² Srov. její drobnější publikované studie k tématu: FECHTNEROVÁ, Anna: *Co víme o hudebnících staré české provincie Tovaryšstva Ježíšova?*, in: *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků* 14 (1997), s. 113-117; TÁŽ: *Jeziuitští varhanáři*, in: *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků* 16 (1999-2000), s. 306-311; TÁŽ: *Co víme o hudebnících staré české provincie Tovaryšstva Ježíšova?*, in: *Hudební věda* 37 (2000), s. 211-214.

⁵³ HOLUBOVÁ, Markéta: *Biografický slovník hudebních prefektů jezuitského řádu působících v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v letech 1556-1773 / Biographical dictionary of musical prefects of the Jesuit order active in Bohemia, Moravia and Silesia in the years 1556-1773*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009.

⁵⁴ HOLUBOVÁ 2009, s. 4.

⁵⁵ BAŤA, Jan: *Hudba a hudební kultura na Starém Městě pražském*, disertační práce, Praha: Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, 2011, s. 129-130.

⁵⁶ BAŤA 2011, s. 130; biogram: LUKÁCS, Ladislaus: *Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae S. I., I: 1551-1600*, Romae: Institutum Historicum Societatis Iesu, 1978, s. 772-773.

⁵⁷ BAŤA 2011, s. 130.

1562/63	1562, prosinec	Valentinus Kampel ⁵⁸	praefectus chori
	1563, leden		
	1563, 9/3		
1563/64	1563, 30/9	Melchior Pichler ⁵⁹	praefectus chori
1564/65	1564, 10/10	P. Balthasar Sammereier ⁶⁰	praefectus chori
1567/68	1568, 19/06 ⁶¹	M. Valentinus Kampel	praefectus chori
1568/69	1568, červenec	P. Ioannes Hermannus ⁶²	praefectus tonorum
	1568, 19/06 ¹¹ 1569, srpen	M. Ambrosius Achius ⁶³	praefectus chori
1569/70	1570, 1/8	Martinus Decker ⁶⁴	praefectus chori
1570/71	1571, 20/8	P. Michael Cardaneus ⁶⁵	praefectus tonorum
		Martinus Decker ⁶⁶	praefectus chori
1572/73	1572, 6/10	P. Wenceslaus Sturmius ⁶⁷	praefectus tonorum
		Martinus Decker ⁶⁸	praefectus chori
1582/83	1583, 7/6	Ioannes Fridericus Speer ⁶⁹	rector chori
1584/85	1584, září	Ioannes Fridericus Speer	praefectus chori
1585/86	1586, leden	M. Ioannes Fridericus Speer ⁷⁰	chori magister
1586/87?		Ioannes Fridericus Speer ⁷¹	praefuit choro

⁵⁸ HOLUBOVÁ 2009, s. 73; BAŤA 2011, s. 130; biogram: LUKÁCS, I, s. 704.

⁵⁹ HOLUBOVÁ 2009, s. 110; BAŤA 2011, s. 130; biogram: LUKÁCS, I, s. 751.

⁶⁰ BAŤA 2011, s. 130.

⁶¹ *Diarium*, I, fol. 101^r, 19/06 1568: „Missus est magister Valentinus Viennam, cuius scholam suscepit Ioannes Mundl et chorum Ambrosius“; srov. *BalbHistCollSIPrag*, fol. 7^r: „[...] antequam tamen [P. provincialis] discederet, Valentinum Novodomensem Viennam ablegavit et Ambrosium Crumloviensem in praefectura chori illi substituit; [...]“

⁶² Biogram: LUKÁCS, I, s. 689.

⁶³ HOLUBOVÁ 2009, s. 15; BAŤA 2011, s. 130; biogram: LUKÁCS, I, s. 615. K témuž roku je Janem Baťou chybně jako další hudební prefekt v konviktu uveden „Ambrosius Kràmnnouiensis“ – ve skutečnosti se jedná o Ambrosia Achia, který je zde zapsán podle zkomoleného místa svého původu: „Kramnoviensis“ = Krumloviensis, tj. z Českého Krumlova.

⁶⁴ HOLUBOVÁ 2009, s. 39; BAŤA 2011, s. 130; biogram: LUKÁCS, I, s. 653.

⁶⁵ Biogram: LUKÁCS, I, s. 642.

⁶⁶ HOLUBOVÁ 2009, s. 39; BAŤA 2011, s. 130.

⁶⁷ Biogram: LUKÁCS, I, s. 791.

⁶⁸ HOLUBOVÁ 2009, s. 39; BAŤA 2011, s. 130.

⁶⁹ Biogram: LUKÁCS, I, s. 787.

⁷⁰ *Diarium*, II, fol. 7^v, leden 1586: „M. Fridericus [], syntaxeos professor, pauperum studiosorum superintendens et chori magister“; HOLUBOVÁ 2009, s. 142; BAŤA 2011, s. 130.

1588/89	1589, 24/08	P. Ioannes Fridericus Speer. ⁷²	praefectus chori in templo
1589/90	1589, 27/12	P. Ioannes Fridericus Speer. ⁷³	chori magister in templo nostro
1596/97	1597, leden	P. Stanislaus Wojcieszkowski [Vietieskoviensis] ⁷⁴	praefectus chori
1598/99	1599, leden	P. Christophorus Schatauerus. ⁷⁵	praefectus chori
1600/01	1601, leden	(P.) Ioannes Kadlovius. ⁷⁶	praefectus chori in templo nostro
1601/02	1602, leden		chori templi praefectus
1602/03	1603, leden		chori musici praefectus
1603/04	1604, leden	P. Valentinus Coronius. ⁷⁷	praefectus chori
1604/05	1605, leden		
1607/08	1608, 1/1	Georgius Aulicus. ⁷⁸	magister chori
1608/09	1609, 29/6	Wolfgangus Sylvanus. ⁷⁹	praefectus chori
1609/10	1610, 1/1	Georgius Aulicus. ⁸⁰	praefectus chori,
	1610, 29/6		praefectus musicorum
	1610, 5/7		

⁷¹ Ze zápisu v *Catalogus triennalis* nelze specifikovat, o který rok se přesně jedná (zřejmě 1586/87), ale především kvůli použitému minulému času („praefuit“ = byl) ani to, zda Speer aktuálně tento úřad vůbec zastával.

⁷² *Diarium*, II, fol. 58^r, 24/08 1589: „P. Fredricus, praefectus culinae apud victores et chori in templo“; HOLUBOVÁ 2009, s. 142; BAŤA 2011, s. 130.

⁷³ *Diarium*, II, fol. 58^r, 24/08 1589: „P. Ioannes Fredricus, culinae praefectus apud victores et chori magister in templo“.

⁷⁴ *Diarium*, II, fol. 107^r, 01/01 1597: „P. Stanislaus Wocieskoviensis, grammaticae professor et rector chori“; HOLUBOVÁ 2009, s. 161 (Wociescoviensis); BAŤA 2011, s. 130; biogram: LUKÁCS, I, s. 821.

⁷⁵ HOLUBOVÁ 2009, s. 161 (neuvečen v chronologickém přehledu hudebních prefektů u sv. Klimenta na s. 188); BAŤA 2011, s. 130; biogram: LUKÁCS, I, s. 775.

⁷⁶ HOLUBOVÁ 2009, s. 72; BAŤA 2011, s. 130; biogram: LUKÁCS, I, s. 702.

⁷⁷ HOLUBOVÁ 2009, s. 37; BAŤA 2011, s. 130; biogram: LUKÁCS, I, s. 648-649.

⁷⁸ *Diarium*, I, fol. 41^v, 01/01 1608: „[...] Georgius Aulicus, qui ultimus etiam recens factus erat magister chori“; biogram: LUKÁCS, II, s. 540.

⁷⁹ *Diarium*, I, fol. 74^f, 29/06 1609: „Wolfgangus Sylvanus, praefectus chori et pauperum“; HOLUBOVÁ 2009, s. 148; BAŤA 2011, s. 130; biogram: LUKÁCS, Ladislaus: *Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae S. I.*, II: 1601-1640, Romae: Institutum Historicum Societatis Iesu, 1982, s. 763.

⁸⁰ *Diarium*, I, fol. 82^v, 01/01 1610: „Georgius Aulicus, praefectus chori et socius praefecti pauperum“; fol. 93^v, 29/06 1610: „Georgius Aulicus, praefectus chori et in domo pauperum“; fol. 94^f, 05/07 1610: „Georgius Aulicus, praefectus musicorum“; srov. HOLUBOVÁ 2009, s. 17; BAŤA 2011, s. 130 – oba posledně jmenovaní jej uvádějí chybně i pro rok 1611.

1612/13 ⁸¹	1613	Melchior Grodecius ⁸²	praefectus chori
1613/14	1614	Melchior Grodecius ⁸³	praefectus chori
1615/16	1616	Melchior Grodecius ⁸⁴	praefectus chori
1617/18	1618	Nicolaus Bastellius ⁸⁵	praefectus chori
1622/23	1622, listopad	P. Adamus Krawarsky ⁸⁶	praefectus chori

Jak je zřejmé z tabulky, pro toto období nejsme s to sestavit úplnou chronologickou řadu hudebních prefektů u sv. Klimenta: pro léta 1556/57-1559/60, 1565/66, 1571/72, 1573/74-1581/82, 1583/84, 1585/86-1587/88, 1590/91-1595/96, 1597/98, 1599/1600, 1605/06-1606/07, 1610/11-1611/12, 1614/15, 1616/17 a 1618/19-1621/22 se nám autentické prameny nedochovaly, a pokud ano, o konkrétním obsazení této řádové funkce mlčí. To však neznamená, že by v koleji nebyla osoba zodpovědná za hudební provoz – můžeme jen hypoteticky usuzovat, že vzhledem k soustředění zpěváků a instrumentalistů mezi alumnusy do konviktu byla tato funkce potichu spojena s jinou, nejspíše (*sub*)*regens convictorum*. Na druhou stranu pro konec sedmdesátých a začátek osmdesátých let 16. století zaznamenáváme určitou duplicitu, dosud v odborné literatuře nereflektovanou: vedle „standardního“ hudebního prefekta z řad magistrů nebo studentů filozofie, který měl evidentně na starost praktický hudební provoz v koleji i mimo ni, je v katalozích jmenován *praefectus tonorum*, a to z řad *Patres*. Jednalo se tedy nepochybně o důležitější funkci, spojenou s vyšším dosaženým vzděláním i svěcením, a tudíž zřejmě i s výběrem a kontrolou prováděných hudebních děl, případně s výukou hudební teorie, možná i se zostřenými spory s nekatolíky (především s Jednotou bratrskou) v oblasti hudby, jak by mohlo napovídat obsazení této funkce doktorem teologie a polemikem P. Václavem Šturmem (ca. 1535-1601) v roce 1572/73.⁸⁷

⁸¹ BAŤA 2011, s. 130, uvádí podle chybného zápisu v jednom z dobových opisů katalogu (Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 204^v) jako nově zjištěného hudebního prefekta Ioanna Fabera, ten však v tomto roce zastával jinou funkci („auditor casuum anni primi, praefectus convictorum“).

⁸² Biogram: LUKÁCS, II, s. 606.

⁸³ HOLUBOVÁ 2009, s. 55; BAŤA 2011, s. 130.

⁸⁴ HOLUBOVÁ 2009, s. 55; BAŤA 2011, s. 130.

⁸⁵ HOLUBOVÁ 2009, s. 18-19; BAŤA 2011, s. 130; biogram: LUKÁCS, II, s. 544 (Bastel).

⁸⁶ HOLUBOVÁ 2009, s. 81; biogram: LUKÁCS, II, s. 650.

⁸⁷ Srov. níže s. 140.

Pouze v jediném z předbělohorských *catalogi triennales* (ze září 1566)⁸⁸ jsou zaznamenány hudební dispozice členů pražské jezuitské koleje – její tehdejší rektor P. Henricus Blysemius (ca. 1530-1586) u tří z nich (M. Thomas Budina, M. Valentinus Kempel a Martinus Strauss) zapsal, že zpívají výborně („optime cantat“), a u jednoho (Matthias Haslerus), že průměrně („mediocriter cantat“). Valentinus Kempel je přitom doložen jako tamější *praefectus chori* v letech 1562/63 a 1567/68, což nasvědčuje tomu, že při obsazování této funkce bylo přihlíženo ke skutečným hudebním schopnostem kandidátů a že je z těchto důvodů řádoví představení i evidovali, i když ne vždy v písemné podobě.

Každému z klementinských hudebních prefektů by bylo možno věnovat aspoň krátký biogram, což ale není smyslem této práce; zájemce odkazujeme na informačně bohatá excerpta z *catalogi breves* a *triennales*, která připojujeme na závěr této subkapitoly. Příkladem, co vše lze z dobových testimonií „vytěžit“, necht' nám je první „apoštol jezuitské hudby“ v Praze.

Balthasar Sammereier, jenž je prvním doloženým hudebním prefektem u sv. Klimenta, se narodil v bavorském Pfarrkirchenu v roce 1537 (jeho otec žil ještě na začátku roku 1562), do jezuitského řádu vstoupil v roce 1555 a do Prahy přišel ve skupině prvních dvanácti jezuitů v dubnu 1556. Kromě krátkého pobytu v lužickém Oybinu (1559) je doložen až do roku 1572/73 v různých řádových funkcích u sv. Klimenta, přičemž z dobových katalogů a písemností vyplývá, že zřejmě již od příchodu do Prahy měl na starosti hudební provoz nové koleje. Ačkoliv podle svých představených nebyl zpočátku příliš nadán pro vyšší studia a měl zůstat mezi světskými koadjutory, přesto díky svému zaujetí a touze po vzdělání vystudoval filozofii, poslouchal hebrejštinu, vyučoval mj. řečtinu, prosadil se i jako kazatel a češtinu zvládl natolik, že mohl naslouchat českým zpovědím. Zpočátku byl v dobrém zdravotním stavu, silné postavy, postupně začal mít problémy se srdcem a byl náchylný na souchotiny. Měl prý dobrou povahu a velice se zasloužil o pražskou kolej a její školu, i když představeným neunikly ani jeho nedobré povahové vlastnosti: někdy byl nerozhodný, v hovoru příliš přátelský a lehkovážný, rád mluvil o studiu i v době volna,

⁸⁸ Roma: ARSI, Austr. 122, fol. 6^r; LUKÁCS, I, pp. 216-218.

ale pokud se s ním zacházelo mírně, byl oddaný a poslušný. O jeho dispozicích k hudbě prameny mlčí...⁸⁹

Praefecti chori sice odpovídali za hudební provoz v klementinské koleji, ale ten by nebyl možný bez desítek dnes bezejmenných zpěváků a instrumentalistů, většinou alumnů rekrutujících se z řad chudých studentů (*pauperes*), kteří měli jako chovanci konviktu povinnost podílet se na bohoslužbách v kolejních chrámech u sv. Klimenta a u Salvátora, na procesích, divadelních produkcích i na dalších hudebních úkonech mimo kolej, k nimž byli jezuité přizváni. Prameny se o těchto „dělnících hudby“ zmiňují jen zřídka, bez výjimky je ponechávají v anonymitě, jen zřídka je např. zmíněn jejich počet nebo specializace v rámci stručně zaznamenané hudební produkce. Tyto informace jsou výběrově zohledněny v logické souvislosti s opakujícím se provozem v průběhu liturgického roku a jednotlivými festiviti v kapitole *Res musices gestae*, věnované hudbě v každodenním životě klementinské koleje.

ADDENDUM 1:

Hudební prefekti koleje u sv. Klimenta v zrcadle řádových katalogů 1560-1623.⁹⁰

1560, mense Novembri

(Roma: ARSI, Germ. 131, fol. 307^r-307^v; LUKÁCS, I, pp. 76-78)

■ M. Balthasar [Sammereier] est praefectus collegii novi, chori, confitentium boëmice. Domi audit logicam et aethicam. Legit iunioribus fratribus grammaticam Despauterii, in scholis vero graecam et doctrinam christianam. Est contentus et sanus.

[...]

M. Balthasar [Sammereier] quoque non ita foelicis est ingenii, quamvis de hoc collegio et tota schola optime sit meritus. Non videtur progressurus ultra statum coadiutorum spiritualium, nisi ex gratia amplius promoveri debeat.

1562, 2. 1.

(Roma: ARSI, Germ. 131, fol. 321^r; LUKÁCS, I, pp. 98-101)

⁸⁹ Srov. LUKÁCS, I, s. 5-7, 13-19, 24-25, 50-56, 73-74, 76-78, 82, 98-101, 103-110, 116-126, 138-140, 145-147, 155-156, 166-171, 174-177, 339-341; *BalbHistCollSIPrag*, fol. 29^r (Pfarkirchen), 48^v (Pharkirchen), 50^r (Farkirchen), 51^r (Farkirchen).

⁹⁰ V záhlaví je uvedeno datum, kterým je katalog opatřen, pod ním následuje odkaz na pasáž týkající se pražské jezuitské koleje v excerpovaném prameni a v edici LUKÁCS, Ladislaus (ed.): *Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae S. I.*, I: 1551-1600, Romae: Institutum Historicum Societatis Iesu, 1978; II: 1601-1640, Romae: Institutum Historicum Societatis Iesu, 1982.

■ P. Balthasar [Sammereier] Pharkirchensis Bavarus, 24 annorum, patrem habet vivum, in Societate 6 annis ac paulo minus in votis fuit. De haereditate nihil adhuc statuere potest. Laborat pectoris vitio. In vocatione hactenus instabilis, nunc maiorem constantiam promittit. Studiis vehementer addictus est. Legit in schola duas lectiones. Cantui praeest. Audit confessiones Bohemicas.

1562, mense Decembri

(Roma: ARSI, Boh. 89, fol. 4^r; LUKÁCS, I, pp. 103-110)

■ 18. Valentinus [Kampel] Germanus et Bohemus, qui est annorum 20, in Societate fere per annum, in votis per mensem. Habet parentes.

1. OFFICIA: 1. Auditor rhetoricae. 2. Praefectus cantus. 3. Scriptor rerum Latinarum et Germanarum, quando est opus.

2. DONUM CORPORIS: Habet sanum corpus.

3. DOTES ANIMI: 1. Habet ingenium mediocre. 2. Est agilis, solers, aptus ad multa.

4. PROFECTUS ET DEFECTUS SPIRITUS: 1. Est constans in vocatione. 2. Est devotus, sed obliviosus circa obedientiam. 3. Vexatur frequenter gulae vitio.

1563, ineunte

(Roma: ARSI, Germ. 131, fol. 326^v, 330^r; LUKÁCS, I, pp. 116-120)

■ 19. Valentinus [Kampel] Bohemus, auditor rhetoricae et praefectus chori.

ISTAE PERSONAE VIDENTUR NECESSARIAE COLLEGIO,
NISI SUBSTITUANTUR ALIAE LOCO EORUM:

Valentinus [Kampel] propter cantum.

RHETORICAE AUDITORES

Valentinus [Kampel] Bohemus.

1563, 9. 3.

(Roma: ARSI, Germ. 131, fol. 318^r; LUKÁCS, I, pp. 120-126)

■ Valentinus [Kampel] Bohemus et Germanus:

1. OFFICIA: 1. Auditor rhetoricae. 2. Praefectus chori. 3. Scriptor rerum latinarum quando est opus.

2. DONUM CORPORIS: 1. Habet sanum at non valde robustum corpus.

3. DOTES ANIMI: 1. Ingenium habet mediocre. 2. Valet praxi quarundam rerum.

4. PROFECTUS ET DEFECTUS SPIRITUS: 1. Est in vocatione constans. 2. Devotus et simplex in obediendo. 3. Vexatur crebro et valde gulae vitio.

1563, 30. 9.

(Roma: ARSI, Boh. 89, fol. 6^r; LUKÁCS, I, pp. 138-140)

STUDIOSI RHETORICES

- 21. Melchior [Pichler] Tirolensis, praefectus chori et studiosus philosophiae. Sine votis.

1564, 26. 4.

(Roma: ARSI, Boh. 89, fol. 8^r-9^v; LUKÁCS, I, pp. 145-147)
absque praefecto chori

1564, 10. 10.

(Roma: ARSI, Germ. 131, fol. 320^r; LUKÁCS, I, pp. 155-156)

- 3. P. Balthasar [Sammereier], praefectus chori, studiosus philosophiae.

1565, ineunte

(Roma: ARSI, Boh. 89, fol. 12^r-13^v; LUKÁCS, I, pp. 166-171)
absque praefecto chori

1565, mense Iunio

(Roma: ARSI, Boh. 89, fol. 10^r-11^v; LUKÁCS, I, pp. 174-177)
absque praefecto chori

1566, mense Iunio

(Roma: ARSI, Austr. 122, fol. 9^r-v; LUKÁCS, I, pp. 207-209)
absque praefecto chori

1566, mense Septembri

(Roma: ARSI, Germ. 131, fol. 306^r; LUKÁCS, I, pp. 214-216)
absque praefecto chori

1566, mense Septembri

(Roma: ARSI, Austr. 122, fol. 6^r; LUKÁCS, I, pp. 216-218)

- M. Thomas [Budina] Labacensis, ingenio et memoria valet, optime legit, cantat, scribit, bonus poeta.

- M. Valentinus [Kampel] Novadomensis Germanus, optime scribit et cantat, ad profitenda humaniora aptus.

■ Matthias Haslerus ingeniosus, aptus ad legendum et concionandum, mediocriter cantat, optime moratus.

■ Martinus Strauss Germanus, devotus, ingeniosus, optime cantat.

1566, mense Septembri

(Roma: ARSI, Germ. 131, fol. 314^r-315^r; LUKÁCS, I, pp. 218-222)
absque praefecto chori

1567, mense Iulio

(Roma: ARSI, Boh. 89, fol. 14^r-15^r; LUKÁCS, I, pp. 235-239)
absque praefecto chori

1568, mense Iulio

(Roma: ARSI, Boh. 89, fol. 16^r; LUKÁCS, I, pp. 252-255)

■ 7. P. Ioannes Hermannus, concionator templi nostri, praefectus exercitii corporalis et tonorum.

[...]

■ 13. Ambrosius [Achius] Crumnoviensis, substitutus magistri novitiorum, praefectus chori.

1569, mense Augusto

(Roma: ARSI, Boh. 89, fol. 18^r, 19^r; LUKÁCS, I, pp. 266-269)

■ 11. M. Ambrosius [Achius] Kramnoviensis Bohemus, professor humaniorum literarum, praefectus chori. Est in collegio convictorum.

[...]

■ P. Ioannes Hermannus missus est hoc anno Viennam, ut audiat theologiam.

1570, 1. 8.

(Roma: ARSI, Boh. 89, fol. 20^r; LUKÁCS, I, pp. 282-286)

■ 16. Martinus Decker Bavarus, praefectus chori, decurio convictorum et auditor philosophiae.

1571, 20. 8.

(Roma: ARSI, Boh. 89, fol. 23^r; LUKÁCS, I, pp. 306-309)

■ 4. P. Michael Cardaneus Misnensis, concionator cathedralis ecclesiae, praefectus tonorum et concionum refectorii.

[...]

- 10. Martinus Decker Germanus, professor humanitatis et Graecae linguae, praefectus chori, decurio apud convictores.

1572, 6. 10.

(Roma: ARSI, Boh. 89, fol. 25^f; LUKÁCS, I, pp. 339-341)

- 3. P. Wenceslaus [Sturmius], professor theologiae, praefectus bibliothecae, magister tonorum, consultor rectoris.

[...]

- 11. Decker, professor rhetorices et praefectus chori.

1583, 07/06

(Köln: Stadtarchiv, cod. Jes. 721, fol. 143^f; LUKÁCS, I, pp. 389-391)

- 7. [Ioannes] Fridericus Speer, rector chori.

1584

(Roma: ARSI, Austr. 24, fol. 15^f; LUKÁCS, I, pp. 412-416)

- 22. Ioannes Fridericus [Speer] Nissenus Silesius, annorum 24, sanus. [In Societate] a 4. Octobris 1579. Philosophiam audit. Praefectus chori.

1587

(Roma: ARSI, Austr. 24, fol. 88^f; LUKÁCS, I, pp. 447-453)

- 26. Ioannes Fridericus [Speer] Silesius Nissenus, annorum 27, sanus. A 4. octobris 1579 in Societate. Studuit philosophiae annis 2 1/2, modo casus et controversias audit. Docuit syntaxin, praefuit choro et observatorem domus pauperum egit. Scholasticus approbatus.

1588, exeunte

(Roma: ARSI, Austr. 122, fol. 41^f-44^v; LUKÁCS, I, pp. 470-471)

absque praefecto chori

1590, ineunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 3^f-8^v; LUKÁCS, I, pp. 479-481)

absque praefecto chori

1590, mense Decembri

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 15^f-20^v; LUKÁCS, I, pp. 493-494)

absque praefecto chori

1591, mense Decembri

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 9^f-14^v; LUKÁCS, I, pp. 507-508)

absque praefecto chori

1592, exeunte

(Pannonhalma: Bibl. Archiabbatiae O.S.B., cod. 118 J 1, pp. 233-248; LUKÁCS, I, pp. 519-520)

absque praefecto chori

1593, mense Novembri

(Pannonhalma: Bibl. Archiabbatiae O.S.B., cod. 118 J 1, pp. 293-306; LUKÁCS, I, pp. 531-532)

absque praefecto chori

1594, mense Novembri

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 21^f-26^v; LUKÁCS, I, pp. 540-542)

absque praefecto chori

1596, ineunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 27^f-29^v; LUKÁCS, I, pp. 554-555)

absque praefecto chori

1597, ineunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 32^v; LUKÁCS, I, pp. 566-567)

■ P. Stanislaus Vietieskoviensis [Wojcieszkowski], professor secundae classis grammaticae, chori praefectus et in praedio concionator Boemicus.

1598, ineunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 34^f-37^v; LUKÁCS, I, pp. 577-578)

absque praefecto chori

1599, ineunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 38^f; LUKÁCS, I, pp. 590)

■ P. Christophorus Schatauerus, chori praefectus.

1600, ineunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 42^r-45^v; LUKÁCS, I, pp. 603-604)
absque praefecto chori

1601, ineunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 57^v-58^r; LUKÁCS, II, pp. 10-11)

IN CONVICTU

■ Ioannes Kadloff, studiosus theologiae positivae et praefectus alumnorum et chori in templo nostro.

1602, ineunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 62^{r-v}; LUKÁCS, II, pp. 16-17)

■ Ioannes Cadlovius, studiosus theologiae et alumnorum et chori templi praefectus.

1603, ineunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 68^v-69^r; LUKÁCS, II, pp. 28-29)

■ P. Ioannes Cadlovius, professor rhetoricae et chori musici praefectus.

1604, ineunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 74^v; LUKÁCS, II, pp. 38-39)

■ P. Valentinus Coronius, professor physicae et praefectus chori.

1605, ineunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 83^{r-v}; LUKÁCS, II, pp. 49-50)

■ P. Valentinus Coronius, professor metaphysicae et praefectus chori.

1606, ineunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 106^v-107^r; LUKÁCS, II, pp. 60-61)
absque praefecto chori

1607, ineunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 115^v-116^r; LUKÁCS, II, pp. 71-72)
absque praefecto chori

1607, exeunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 119^{r-v}; LUKÁCS, II, pp. 80-81)

absque praefecto chori

1609, ineunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 163^{r-v}; LUKÁCS, II, pp. 95)

absque praefecto chori

1609, exeunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 126^v-127^v; LUKÁCS, II, pp. 102-103)

SCHOLASTICI

■ Georgius Aulicus, praefectus chori et studiosus theologiae.

1610, exeunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 169^{r-v}; LUKÁCS, II, pp. 115-116)

absque praefecto chori

1611, exeunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 187^{r-v}; LUKÁCS, II, pp. 127-128)

absque praefecto chori

1613

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 203^v-204^v; LUKÁCS, II, pp. 139-140)

■ Melchior Grodicius, auditor casuum, praefectus chori, excitator.

1614

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 229^{r-v}; LUKÁCS, II, pp. 152-153)

■ Melchior Grodecus, auditor casuum anni secundi, praefectus chori.

1615

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 241^r-242^r; LUKÁCS, II, pp. 164-165)

absque praefecto chori

1616

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 255^v-256^r; LUKÁCS, II, pp. 178-179)

■ P. Melchior Grodecus, praefectus domus pauperum et chori, concionator et confessarius praedii Copanicensis.

1617

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 287^{r-v}; LUKÁCS, II, pp. 188-189)
absque praefecto chori

1618

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 298^{r-v}; LUKÁCS, II, pp. 202-203)

THEOLOGI PRIMI ANNI

■ Nicolaus Bastellius, praefectus chori.

1619

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 313^r-324^v; LUKÁCS, II, pp. 212-224)
Collegium Pragense omisum

1620

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 325^r-341^v; LUKÁCS, II, pp. 224-233)
Collegium Pragense omisum

1621, ineunte

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 359^r; LUKÁCS, II, p. 243)
absque praefecto chori

1622, mense Novembri

(Roma: ARSI, Austr. 123, fol. 363^r-364^v; LUKÁCS, II, pp. 249-250)
absque praefecto chori

1622

(Roma: ARSI, Austr. 124, fol. 9^v-10^r; LUKÁCS, II, pp. 262-263)

■ P. Adamus Krawarsky, praefectus domus pauperum et chori.

Hudební prefekti kongregace Zvěstování Panny Marie v jezuitské koleji**u sv. Klimenta v Praze**

Konkrétní osoby se pochopitelně podílely i na hudebních aktivitách mariánských sodalit zřízených pod dozorem jezuitů při jejich pražské koleji. I když se nám z tohoto období dochoval pouze jediný pramen, již výše zmíněná *Pamětní kniha kongregace*

Blahoslavené Panny Marie v Praze (LibMemCongrBVMPrag),⁹¹ její význam pro deanonymizaci osob spoluutvářejících i přímo vytvářejících hudební kulturu u předbělohorských jezuitů je zásadní. Po vzoru hierarchizovaného modelu řízení jezuitských kolejí byl totiž za hudební činnost sodality zodpovědný její hudební prefekt, jemuž mohl případně vypomáhat jeho zástupce, resp. pomocník. Vhodní sodálové byli pro tuto funkci od vzniku sloučené klementinské kongregace Zvěstování Panny Marie (15. 8. 1581) vybíráni (a nikoliv voleni, jak se občas chybně objevuje v literatuře)⁹² v přítomnosti jejího rektora a dozírajícího jezuitského prefekta tzv. duodecemviry, tj. voleným pomocným sborem dvanácti zkušených sodálů, a to dvakrát ročně (většinou v lednu a červenci) na zhruba šestiměsíční funkční období. Hudební prefekt patřil, stejně jako *secretarius*, *sacristanus*, *thesaurarius*, *substitutus*, *ensor*, *poëta*, *orator*, *ianitor* apod., do kategorie tzv. menších oficiálů (*minores officiales*), tj. mezi funkce, k jejichž výkonu byla zapotřebí určitá profesní zkušenost, a právě proto se na začátku osmdesátých let 16. století ustoupilo od jejich dřívější přímé volby na shromáždění všech sodálů, jaká se praktikovala v obou klementinských mariánských družinách bezprostředně po jejich založení.

Celkem máme v *LibMemCongrBVMPrag* pro období 1581-1614 (s hiátem od ledna 1588 do července 1592 a pro rok 1613, kdy se do ní nezapisovalo) zaznamenáno 49 volebních aktů, na něž navazoval výběr tzv. *officiales minores*, a i když u 12 z nich postrádáme jmenovité obsazení funkce hudebního prefekta,⁹³ přesto nám 40 zde zapsaných jmen pro 59 funkčních období (někteří sodálové působili jako *praefecti musices* opakovaně) zásadním způsobem napomáhá porozumět složitým vztahům nejen uvnitř pražské jezuitské koleje, ale i směrem navenek, k dalším centřům katolické reformace v předbělohorské Praze, k prořímsky orientované aristokracii i k císařskému dvoru Rudolfa II.

Latinská alternativní pojmenování pro funkci hudebního prefekta sodality (*praefectus musicae/musices primus a secundus*, *cantus rector*, *rector chori*), která se

⁹¹ Bohužel ztracena jsou „alba“ mariánské kongregace, kam se slavnostně zapisovali všichni její členové a významní příznivci a hosté a s nimiž ještě pracoval při sepisování své historie pražské koleje u sv. Klimenta Bohuslav Balbín. První album, vázané v červené kůži, původně patřilo kongregaci Zvěstování Panny Marie a po sloučení klementinských mariánských sodalit v roce 1581 do něho byly zapsány nové konstitute a mělo sloužit i jako nové společné album, srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 46^v. Když bylo toto první album zaplněno zápisy, pořídil na své náklady a 2. října 1594 sodaliti věnoval novou knihu její rektor Jan Václav z Lobkovic, srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 131^r, 139^{r-v}.

⁹² Např. BAŤA 2011, s. 135-136.

⁹³ Jeho úřad ale mohl v těchto případech zastávat druhý sakristán, srov. výše s. 10.

odchýlila od sémanticky nejpřesnějšího a v konstitucích uváděného *praefectus cantorum*, prozrazují inspiraci a silný vliv jezuitského patronátu, který se nepochybně odrazil i v povinnostech a činnosti osob vybraných do této funkce, o to více, že většina hudebních prefektů se rekrutovala z řad alumnů studujících v pražském Klementinu. Později, zhruba od devadesátých let 16. století, se v souvislosti s převládajícími pěveckými aktivitami mariánské sodality prosazuje dobově simplifikující označení *cantor*,⁹⁴ podobně jako *orator* pro osobu zodpovědnou za kazatelská a řečnická vystoupení nebo *poeta*, který měl na starosti oslavné básnické produkce. Může to zároveň naznačovat, že sodálové-instrumentalisté, kteří se rovněž rekrutovali převážně z řad studentů a konviktorů a hráli na hudební nástroje patřící koleji, byli řízeni spíše řádovým hudebním prefektem, snad i v souvislosti s příjmy, které za jejich vystoupení mimo Klementinum kolejni pokladna inkasovala.

Jako první upozornil na důležitost pamětní knihy klementinské mariánské kongregace (*LibMemCongrBVMPrag*) pro hudební prosopografii rudolfínské Prahy Jan Baťa, který také sestavil první přehled hudebních prefektů této sodality.⁹⁵ V následující tabulce jeho seznam doplňujeme a zpřesňujeme (nová zjištění jsou zvýrazněna šedým stínováním):

Rok	Datum volby / převzetí funkce	Jméno, příjmení	Funkce
1581	ca. 30/08	?	[musices praefectus]
1582	11/01	Caspar Grubius	musices praefectus
	post 29/06	?	[musices praefectus]
1583	?/01	?	[musices praefectus]
	02/07	Martinus Pfeif(f)erus	praefectus musices
1584	?/01	Wenceslaus Brosius	praefectus musices primus
		Martinus Pfeif(f)erus	praefectus musices secundus
	22/07	Wenceslaus Libertinus	praefectus musicae primus
		Sylvester Egidius	praefectus musices secundus
1585	20/01	Wenceslaus Libertinus	praefectus musices primus

⁹⁴ Srov. tabulku níže.

⁹⁵ BAŤA 2011, s. 136-137.

		Sylvester Egidius	praefectus musices secundus
	28/07	Ioannes Hetzlerus	cantus rector primus
		Christophorus Tanczelius	cantus rector secundus
1586	16/02	Sylvester Egidius	rector cantus
	16/07	Martinus Meilandus	praefectus musicae
1587	08/02	Wenceslaus Libertinus	praefectus musicae primus
		Udalricus Mis(s)lovitius	praefectus musicae secundus
	26/07	Nicolaus Prauss	chori rector primus
		Christophorus Tanc(z)elius	chori rector secundus
1588	post 06/01	?	[chori rector primus]
		?	[chori rector secundus]
...			
[pro období od ledna 1588 do července 1592 vacat]			
1592	04/07	?	[cantor primus]
		?	[cantor secundus]
1593	07/02	Ioannes Sixtus	cantor, qui praeest musices choro, primus
		Daniel Ungarus	cantor, qui praeest musices choro, secundus
	03/07	Simon Brosius	cantor primus
		Franciscus Mollerus	cantor secundus
1594	27/01	Simon Brosius	cantor primus
		Daniel Ungarus	cantor secundus
	06/07	Ioannes Michaelius	cantor primus
		Franciscus Mollerus	cantor secundus
1595	04/02	Franciscus Mollerus	cantor primus
		Sebastianus Waniek	cantor secundus
	26/07	Franciscus Mollerus	cantor primus
		Casparus Arsenius	cantor secundus
1596	10/01	Sebastianus Waniek	cantor primus
		Fridericus Brenner	cantor secundus

	05/07	Sebastianus Waniek	cantor primus
		Iacobus Bes(s)kovius	cantor secundus
1597	23/01	Ioannes Hagelius	cantor primus
		Ioannes Wilhauerus	cantor secundus
	13/07	Ioannes Hagelius	cantor primus
		Casparus Arsenius	cantor secundus
1598	25/01	Michael Petri	cantor primus
		Fridericus Brenner	cantor secundus
	19/07	Michael Janus	cantor primus
		Gallus Zeidlhuber	cantor secundus
1599	[lednová volba se kvůli moru nekonala, všichni byli výjimečně ponecháni ve svých funkcích od července 1598 po dobu jednoho roku]		
	04/07	Simon Mollerus	cantor
1600	[lednová volba se kvůli moru nekonala, všichni byli výjimečně ponecháni ve svých funkcích od července 1599 po dobu jednoho roku]		
	09/07	Ioannes Christophorus Eberlin	cantor
1601	20/01	Ioannes Ducecius	cantor
	08/07	David Martinides	cantor
1602	28?/01	David Martinides	cantor
	13/07	Gregorius Lupius	cantor
1603	05/01	Adamus Polonides	cantor
	02/07	Ioannes Peitus	cantor
1604	11/01	Ioannes Zeborowsky	cantor
	08/07	Ioannes Zeborowsky	cantor
	24/10	Ioannes Peitus ⁹⁶	cantor
1605	02/02	? [Ioannes Peitus] ⁹⁷	cantor
	10/07	Wenceslaus Metelka	cantor
1606	22/01	Wenceslaus Sebastianus Lanionis	cantor
	16/07	Wenceslaus Sebastianus Lanionis	cantor

⁹⁶ Převzal funkci po odchodu Jana Zeborowského.

⁹⁷ Funkce mezi nově zvolenými oficiály neuvedena, snad v ní zůstal Ioannes Peita.

1607	[lednová volba se kvůli moru nekonala, všichni byli zřejmě ponecháni ve svých funkcích od července 1606 po dobu jednoho roku]		
	10/07	Ioannes Flaxius	cantor
1608	17/01	Ioannes Flaxius	cantor
	04/07	Lucas Wickhaeus ⁹⁸	cantor
1609	13/01	?	[cantor]
	ca. 10/07	Ioannes Peress	cantor
1610	12/01	Ioannes Peress	cantor
	02/07	Ioannes Peress	cantor
1611	27/01	?	[cantor]
	12/08	Cyprianus Havelius ⁹⁹	cantor
1612	28/01	Ioannes Parix	cantor
	02/09 ?	Cyprianus Petrides	cantor
...			
[pro rok 1613 chybějí zápisy]			
1614	02/02	?	[cantor]
	18/07	?	[cantor]

Chtěje povzbudit prosopografická studia, která – ač mají pro poznání jakékoliv duchovní kultury (hudební nevyjímaje) zásadní význam – v českém badatelském prostředí bez ohledu na zkoumané historické období postupně upadají, připojuji biogramy hudebních prefektů klementinské kongregace Zvěstování Panny Marie vyexcerpované primárně z její pamětní knihy (*LibMemCongrBVMPrag*) s přihlédnutím ke klementinským diářiím.

Arsenius, Casparus [**Arsenius z Radbuzy**, Kašpar, † 1629]

1595: 04/02 → aedituus secundus, 26/07 → cantor secundus; **1597**: 13/07 → cantor secundus; **1614**: 02/03 na slavnostní mariánské rekonsekraci sodálů jako „decanus Arcis Pragensis“.

■ ČSB, I, s. 671; PODLAHA 1912, s. 153-154; BSCŽ, I, s. 127.

⁹⁸ BAŤA 2011, s. 137, chybně jako „Winklerus“. Bartholomaeus Winklerus byl ve skutečnosti vybrán pro funkci druhého písaře.

⁹⁹ BAŤA 2011, s. 137, chybně jako „Hanelius“.

Bes(s)kovius (Beskomski), Iacobus

Bohemus Czitinoviensis [Ctiněves]

1596: 21/01 1. žádost (spíše 14/01, 21/01 pak 2. žádost a probace), 17/03 výzva ke konfesi a zpovědi, 24/03 přijat, 05/07 → cantor secundus.■ *AlbAcPragSI*, s. 50 (Besskovsky).**Brenner** (Brenerus, Prennerus), Fridericus**1594:** 06/03 → novic, 19/05 přijat; **1596:** 10/01 → cantor secundus, 14/07 potrestán kvůli absenci na pohřebním průvodu recitací žalmu Miserere; **1598:** 25/01 → cantor secundus, na konci listopadu → 1. asistent (místo Andrease Pistoria).■ *AlbAcPragSI*, s. 19, 20, 55.**Brosius** (Podboracensis), Wenceslaus (Venceslaus)

Potboracensis Boemus [Podbořany]

1583: 28/04 1. žádost, 05/05 2. žádost a probace, 26/05 přijat, 02/07 při volbě neúspěšný kandidát na septemvira, 11/11 → duodecemvir místo Francisciho; **1584:** při 3. konventu (leden) → praefectus musices primus, na konci května dal 1 zl. na kalich; **1601:** 01/03 zádušní officium, 02/03 zádušní mše.■ *AlbAcPragSI*, s. 8, 9.**Brosius** (a Horstain), Simon [**Brosius z Horšovského Týna**, Šimon]**1592:** 04/07 → sacristanus primus; **1593:** 02/02 nominátor asistenta, 04/06 → cantor nahradou za nepřítomného, do 20/06 duodecemvir, 03/07 → cantor primus; **1594:** 26/01 nominátor rektora, 27/01 → duodecemvir, → cantor primus; 24/04 assistens praefecti, 30/06 < duodecemvir; 02/07 jako duodecemvir nominátor rektora, neúspěšný kandidát na rektora, → 1. asistent, 17/07, 11/09 a 15/11 na konventu; **1595:** 08/07 → duodecemvir, 26/07 neúspěšný kandidát na asistenta, = duodecemvir; **1604:** 11/01 → rektor („ecclesiae metropolitanae Pragensis canonicus“, 44 hlasů), 08/02 na konventu; **1605:** 15/08 vede mariánské procesí („decanus ecclesiae metropolitanae Pragensis“); **1607:** 17/06 nese svátost při procesí o Božím těle (*Diarium*, III), 10/07 neúspěšný kandidát na rektora („canonicus et decanus ecclesiae Pragensis“, 11 hlasů); **1609:** 20/02 se účastní konzultace u pražského arcibiskupa (*Diarium*, III), 04/06 obědvá v jezuitské zahradě (*Diarium*, III); 06/08 na slavnostním obědě v Klementinu (*Diarium*, III), 06/09 povolává jezuitské alumny k pohřbu Kryštofa Popela z Lobkovic (*Diarium*, III); **1610:** 23/02 šířena falešná zpráva o jeho smrti (*Diarium*, III), 13/06 nese svátost při mariánském procesí (*Diarium*, III); **1614:** 02/02 zpívá slavnostní modlitby při mariánském procesí („Arcis Pragensis decanus“), 02/03 na slavnostní mariánské rekonsekraci sodálů jako čerstvě zvolený „prapositus metropolitanae ecclesiae Pragensis“.■ *AlbAcPragSI*, s. 44; *ČSB*, II, s. 511; *ČHSOI* (Brosius Horštejnský z Horštejna).**Dudecius**, Ioannes**1600:** 17/12 přijat (testimonium congregationis Krumlowiensis); **1601:** 20/01 → cantor, 26/06 † („summi pontificis alumnus“), pohřební průvod „ad templum divi Ellogii“ se zádušním officiem, další den zádušní mše.

Eberlin, Christophorus (Ioannes)

Suevus

1599: 08/08 1. žádost a v souladu se zralým věkem a zbožností rovnou probace, 22/08 po dvoutýdenní probaci přijat; **1600**: 06/07 nominátor asistenta, 09/07 → cantor.

Egidius (Egidii, Aegidii), Sylvester (Silvester)

Strakonicensis Boemus [Strakonice]

1583: 02/06 1. žádost, 11/08 rozhodnuto o přijetí po zpovědi a přijímání, 15/08 přijat;

1584: 22/07 → praefectus musices secundus; **1585**: 20/01 → praefectus musices secundus; **1586**: 16/02 → rector cantus, 26/05 nominátor náhradního asistenta.

Flaxius (Flaccus) a Czenkow, Ioannes, junior [**Flaxius z Čenkova**, Jan]

1603: 23/02 přijat; **1604**: 24/10 → orator (náhradou za Gnisera); **1605**: 02/02 = duodecemvir, → 1. substitutus, → orator, 02/07 orator na volebním konventu, neúspěšný kandidát na asistenta, 10/07 = duodecemvir; **1606**: 22/01 = duodecemvir; **1607**: 10/07 neúspěšný kandidát na asistenta („summi pontificis alumnus“, 18 hlasů), = duodecemvir („summi pontificis alumnus“), → cantor („summi pontificis alumnus“); **1608**: 15/01 → 2. asistent („summi pontificis alumnus“, 14 hlasů), 17/01 vybírá další oficiály, v kat. 2. asistent („summi pontificis alumnus“), = duodecemvir („summi pontificis alumnus“), → cantor („summi pontificis alumnus“), 02/07 neúspěšný kandidát na asistenta („summi pontificis alumnus“), 04/07 = duodecemvir („summi pontificis alumnus“); **1609**: 13/01 neúspěšný kandidát na rektora, → 2. asistent, = duodecemvir (všude „summi pontificis alumnus“).

■ *AlbAcPragSI*, s. 77; JIREČEK, I, s. 196.

Grubius, Caspar (Gaspar)

Prutenus

1581: 13/05 jako student filozofie 1. žádost do CongrBVMAnnunc, ca. 13/07 po veřejném vyznání přijat; **1582**: 11/01 při 2. volbě → musices praefectus, 04/09 při odchodu domů (jako M.) testimonium.

■ *AlbAcPragSI*, s. 6, 7, 32.

Hagelius, Ioannes

Leutschoviensis Scepusius [Levoča]

1596: 12/05 2. žádost a probace („summi pontificis alumnus“), 05/07 → scriba primus;

1597: 22/01 nominátor rektora; 23/01 = duodecemvir, → secretarius, → cantor primus, 02/07 = duodecemvir, 13/07 → cantor primus; **1598**: 25/01 = duodecemvir, 30/11 adresát napomínacího dopisu.

■ *AlbAcPragSI*, s. 18.

Havelius (Hawelius), Cyprianus

Moravus, adolescens probus et modestus

1609: 29/11 probace; **1611**: 27/01 → scriba secundus, 30/01 vyhlášen, 12/08 → duodecemvir, → cantor, 14/08 vyhlášen; **1612**: 28/01 = consultor, 02/09 ? → secretarius.

■ *AlbAcPragSI*, s. 85.

Hetzlerus (Heczlerus, -tcz-), Ioannes

Tittingensis Noricus

1584: 28/10 1. žádost, 04/11 2. žádost a probace (curator W. Selenderus), 09/12 příprava k přijetí, 16/12 přijat, 29/12 na odchodu domů; **1585:** 15/07 nominátor rektora, 28/07 → cantus rector primus; **1586:** 12/02 (P.) neúspěšný kandidát na asistenta (0 hlasů), 16/03 připomenuta jeho nadcházející primice, 26/05 neúspěšný kandidát na náhradního asistenta (3 hlasy), 15/06 poručen modlitbám kvůli odchodu z Prahy do svěřené farnosti.

Janus, Michael

1598: 19/07 → cantor primus, 11/10 primice (+ carmen gratulatorium).

■ *AlbAcPragSI*, s. 60.

Lanionis, (Wenceslaus) Sebastianus

1604: 11/01 → aedituus secundus; **1606:** 22/01 → cantor, 16/07 → cantor; **1607:** 10/07 = duodecemvir („summi pontificis alumnus“), 30/09 poručen modlitbám po vysvěcení na kněze.

Libertinus, Wenceslaus (Venceslaus)

Swihovinus [Švihov]

1584: 02/04 přijat k probaci, 13/05 přijat, 22/07 → praefectus musices primus; **1585:** 20/01 vyhlášen jako praefectus musicae primus, 15/07 nominátor asistenta; **1587:** 08/02 praefectus musicae primus, 05/07 → duodecemvir; **1588:** 06/01 = duodecemvir.

■ *AlbAcPragSI*, s. 12, 37.

Lupius (Luppius, Lupus), Gregorius (Georgius – zřejmě chybné kř. jméno)

1600: 20/08 žádost a probace, 26/11 přijat; **1602:** 28?/01 → scriba primus, 08/07 nominátor rektora, 13/07 = duodecemvir, → cantor; **1603:** 05/01 = duodecemvir, 02/07 nominátor rektora, → assistens secundus, = duodecemvir, 16/11 na konventu, 14/12 iniciuje jako asistent epicedia pro † Sophrosina a trest pro nečinného censora; **1604:** 11/01 neúspěšný kandidát na rektora (6 hlasů), = duodecemvir; 08/07 → assistens primus, = duodecemvir („artium et philosophiae baccalaureus“), 22/08 napomíná jako assistens sodály k dodržování regulí, 19/12 nabádá jako assistens sodály k štedrosti; **1605:** 02/02 = duodecemvir, 04/09 neuděleno testimonium při odchodu – odpor části sodálů řeší spirituál hrozbou vyloučení.

■ *AlbAcPragSI*, s. 68.

Martinides, David

1600: 16/04 žádost a probace, 18/06 přijat; **1601:** 08/07 → cantor; **1602:** 28?/01 → cantor.

■ *AlbAcPragSI*, s. 64 (Marlinides).

Meilandus, Martinus

Pirnensis Misniensis [Pirna]

1585: 10/06 1. žádost, 29/06 přijat k probaci, 04/08 přijat; **1586:** 16/02 → secretarius secundus, 06/07 duodecemvir, 16/07 → praefectus musices; **1587:** 25/01 duodecemvir, neúspěšný kandidát na rektora (21 hlasů) a na 1. asistenta (12 hlasů), 12/04 → rektor (27 hlasů), 10/05 jeho adhortace, 31/05 pro nemoc nepřítomen na konventu, 14/06 opět na konventu, 05/07 jako duodecemvir (s upřesněním „rector“), 23/07 → assistens secundus (16 hlasů), 15/11 (jako „artium et philosophiae Magister“) zvolen náhradním

rektorem za odcházejícího Jerina, nastoupil po jeho rezignaci 29/11; **1588**: 06/01 jako duodecemvir (a vicerektor).

■ *AlbAcPragSI*, s. 10, 11.

Metelka (Metelcka), Wenceslaus (Leonardus)

1604: 07/03 přijat (na základě testimonia); **1605**: 02/02 = duodecemvir, 02/07 neúspěšný kandidát na asistenta, 10/07 = duodecemvir („summi pontificis alumnus“), → cantor; **1606**: 19/01 nominátor rektora, 22/01 = duodecemvir, 13/07 → assistens primus, 15/07 jako asistent svolává schůzi duodecemvirů k rozdělení úřadů, 16/07 v kat. („summi pontificis alumnus“), = duodecemvir („summi pontificis alumnus“), 23/07 jako asistent nabádá sodály k přijímání, 27/08 jako asistent předkládá ke schválení testimonia pro odcházející sodály; **1607**: 09/04 jeho funkce po odchodu volná.

Michaelius (Michaëlius, Mihael), Ioannes (Johannes)

1592: 22/08 1. žádost, 06/09 2. žádost a probace, 08/11 rozhodnuto o přijetí, 15/11 přijat; **1593**: 03/07 → scriba primus; **1594**: 23/01 → duodecemvir, 27/01 → duodecemvir, 06/07 = duodecemvir, → cantor primus; **1595**: 04/02 → duodecemvir, → kandidát na substituta, 05/02 → substitutus primus, 26/07 jako duodecemvir nominátor rektora, = duodecemvir; **1596**: 10/01 → assistens primus (19 hlasů), 26/05 zkoumá absence sodálů, 02/07 → assistens secundus („art. lib. a phil. Mgr.“), 08/07 na schůzce, 14/07 na konventu, 27/07 projednává Turciovu kauzu, 04/08 na konventu; **1597**: 23/01 = duodecemvir (Mgr.), 02/07 → assistens primus (35 hlasů), 07/09 absentuje; **1598**: 25/01 = duodecemvir, 30/11 adresát napomínacího dopisu.

■ *AlbAcPragSI*, s. 50 (Michelius); *Rukověť*, 3, s. 369.

Mis(s)lovitius (Mis(s)lovicius), Udalricus

Princ(z)dorfiensis Austriacus [Prinzendorf]

1585: 28/07 1. žádost, 04/08 2. žádost a probace; **1586**: 05/01 přijat, 12/01 zapsán;

1587: 08/02 praefectus musicae secundus.

■ *Rukověť*, 3, s. 333.

Mollerus, Franciscus

1592: 04/07 → sacristanus tertius; **1593**: 03/07 → cantor secundus; **1594**: 06/07 → cantor secundus; **1595**: 04/02 → cantor primus, 26/07 → cantor primus; **1596**: 10/01 → assistens secundus (18 hlasů).

■ SMIJERS 1919, s. 149; *Rukověť*, 3, s. 369.

Mollerus, Simon

1597: 08/06 2. žádost a probace, 1. žádost před 4 týdny [tj. 11/05], 27/07 rozhodnuto o přijetí, 17/08 přijat; **1599**: 04/07 → cantor.

■ *AlbAcPragSI*, s. 20, 21.

Parix, Jo(h)annes

1610: 08/08 přijat („test. Labaco“); **1611**: 27/01 → scriba primus, 30/01 vyhlášen, 12/08 → sacristanus secundus, 14/08 vyhlášen, cca po 24/08 potrestán kvůli špatnému výkonu funkce a neposlušnosti; **1612**: 15/01 kárán za nedbalost při výkonu úřadu (za malou účast na pravidelném každoměsíčním rozdělování jmen světců 09/01) – trest od duodecemvirů, 28/01 → cantor + thesaurarius; **1614**: 12/07 → kandidát na rektora („R.

D. „, M.), 16/07 → assistens secundus („R. D. „, M.), po 18/07 v kat. (jako M., „summi pontificis alumnus“).

■ *AlbAcPragSI*, s. 86; *Rukověť*, 4, s. 100.

Peitus, Ioannes – **1600**: 17/12 přijat (testimonium congregationis Krumloviensis); **1601**: 18/01 nominátor asistenta, 20/01 = duodecemvir, 02/07 nominátor rektora, 08/07 = duodecemvir; **1602**: 21/01 nominátor rektora, 28/01 = duodecemvir, → substitutus secundus, 08/07 nominátor rektora, 13/07 = duodecemvir, → thesaurarius; **1603**: 05/01 = duodecemvir („summi pontificis alumnus“), → secretarius („summi pontificis alumnus“), 23/04 věnoval společně s Matthiadem báseň Pontanovi z Breitenberka u příležitosti jeho narozenin, 02/07 = duodecemvir („summi pontificis alumnus“, M.), → cantor („summi pontificis alumnus“, M.); **1604**: 11/01 → assistens primus (M., „summi pontificis alumnus“, 45 hlasů), = duodecemvir (M.), 30/05 na konventu, 08/07 = duodecemvir, → secretarius (M., „summi pontificis alumnus“), 24/10 → cantor (M., náhradou za Zeborowského); **1608**: 06/07 poručen v těžké nemoci modlitbám sodálů (R. D., Mgr., „parochus Bilinensis“).

■ *AlbAcPragSI*, s. 22, 23.

Peress (Pereß), Ioannes

1609: ante 12/07 → cantor („summi pontificis alumnus“); **1610**: 12/01 = duodecemvir („summi pontificis alumnus“), → cantor („summi pontificis alumnus“), v polovině dubna → secretarius místo odšedšího Schwarze („summi pontificis alumnus“), 02/07 → assistens secundus (14 hlasů, „summi pontificis alumnus“), v kat., = duodecemvir, → cantor („summi pontificis alumnus“), 08/08 na konventu čte o dvou svatých.

Petri, Michael

1598: 25/01 → cantor primus, 05/04 neúspěšný kandidát na 2. asistenta (5 hlasů), 11/10 primice (+ carmen gratulatorium).

Petrides, Cyprianus

1612: 02/09 ? → cantor; **1614**: 31/01 = consultor.

Pfeif(f)erus (Συριωνής [!], Pfaipherus, Pheiferus, Pffeiferus), Martinus [**Pfeiffer** z **Heisselbergu**, Martin]

Bronoviensis Boemus [Broumov]

1583: 28/04 1. žádost, 05/05 2. žádost a probace, 26/05 přijat, 02/07 při volbě → praefectus musices a neúspěšný kandidát na septemvira; **1584**: při 3. konventu → praefectus musices secundus, 18/07 při volbě neúspěšný kandidát na rektora (6 hlasů) i asistenta (5 hlasů); **1586**: 12/02 (P.) slouží místo spirituála jako sodál slavnostní mši při volbě; **1595**: 09/07 jako děkan metropolitní kapituly u sv. Víta a sodál zpíval nešpory v českém kostele a v čele mariánského procesí; **1604**: 21/03 pohřeb s účastí sodálů („decanus Arcis Pragensis etc.“) – zádušní officium a mše.

■ *AlbAcPragSI*, s. 8, 9, 17, 20, 22, 28.

Polonides, Adamus

Silesius Rosembergensis [Olesno]

1598: 04/01 probace, 08/03 výzva ke zpovědi, 15/03 přijat; **1601**: 14/01 → duodecemvir, 20/01 neúspěšný kandidát na substituta (13 hlasů), = duodecemvir, 08/07

= duodecemvir, → aedituus primus; **1602**: 21/01 nominátor rektora, 21/01 → assistens secundus (Dr., „summi pontificis alumnus“), 28?/01 v katalogu, = duodecemvir, 08/07 neúspěšný kandidát na asistenta („artium liberalium ac philosophiae baccalaureus“, „summi pontificis alumnus“), 13/07 = duodecemvir, → substitutus secundus; **1603**: 05/01 nominátor rektora, = duodecemvir („summi pontificis alumnus“), → cantor („summi pontificis alumnus“).

■ *AlbAcPragSI*, s. 22, 23, 63.

Praus(s) (Prauβ), Nicolaus
Glogoviniensis Silesius [Głogów]

1584: 29/07 1. žádost, 12/08 2. žádost a probace, 21/10 zapsán do alba sodálů; **1585**: 13/07 → duodecemvir; **1587**: 25/01 duodecemvir, 12/04 nominátor rektora, 05/07 jako duodecemvir, 26/07 → chori rector primus; **1588**: 01/01 losem zbaven duodecemvirátu.

■ *AlbAcPragSI*, s. 13; *Rukověť*, 4, s. 237.

Sixtus (Sixti), Ioannes [**Sixt z Lerchenfelsu**, Jan]

1593: 07/02 → praeses musices (cantor) primus, 04/06 pro nepřítomnost nahrazen Brosiem; **1598**: 15/07 neúspěšný kandidát na asistenta (M., 19 hlasů); **1601**: 24/09 na návštěvě kongr. (M.); **1606**: 19/01 neúspěšný kandidát na rektora (M., „canonicus Pragensis“); **1607**: 10/07 host na volebním konventu (A. R. D., „canonicus ecclesiae Pragensis“); **1608**: 02/02 slouží mši při mariánském procesí v Klementinu (*Diarium*, III), 28/02 asistuje u disputace bakalářů tamtéž (*Diarium*, III); **1609**: 25/03 nemůže kvůli chrapotu kázat česky v Klementinu (*Diarium*, III); 28/07 a 06/08 na slavnostním obědě v Klementinu (*Diarium*, III); **1614**: 02/03 na slavnostní mariánské rekonsekraci sodálů jako „decanus Wysegradensis“ (M.).

■ *AlbAcPragSI*, s. 49; SMIJERS 1919, s. 148; *ČSHSOI*, II, s. 505; *Rukověť*, 5, s. 111-114; ŽÁČKOVÁ ROSSI 2017, s. 32-33, 171-172.

Tanc(z)el(ius) (Tancelius, Tancelius), Christophorus

1583: 30/11 1. žádost; **1584**: 22/07 → ianitor; **1585**: 20/01 vyhlášen jako censor, 28/07 → cantus rector secundus; **1587**: 08/02 secretarius secundus, 26/07 → chori rector secundus.

■ *AlbAcPragSI*, s. 12, 41 (Tanczl).

Ungarus (Hungarus, Ungerus), Daniel

1592: 02/07 neúspěšný kandidát na asistenta (2); **1593**: 20/01 duodecemvir, 02/02 jako duodecemvir nominátor rektora, 07/02 → praeses musices (cantor) secundus; **1594**: 23/01 → duodecemvir, 26/01 nominátor rektora, neúspěšný kandidát na asistenta, 27/01 → duodecemvir, → cantor secundus, 06/07 = duodecemvir (M.), 10/07 → substitutus primus; **1595**: 04/02 → duodecemvir (M.), 08/07 nahrazen v duodecemvirátu (R. P. M.).

■ *AlbAcPragSI*, s. 16, 17, 45.

Waniek (Vagniek, Vagnick, Wanick, Wanik, Wanieck), Sebastianus

1594: 16/10 přijat (na základě testimonia z Českého Krumlova); **1595**: 04/02 → cantor secundus, 08/07 → duodecemvir, 26/07 = duodecemvir, → thesaurarius; **1596**: 10/01 → cantor primus, = duodecemvir < 01/07, 05/07 → cantor primus; **1597**: 20/01 →

duodecemvir; 23/01 = duodecemvir, 02/07 nominátor rektora, = duodecemvir; **1598**: 25/01 = duodecemvir.

Wickhaeus (Vickeus), Lucas

1607: 30/09 1. žádost („summi pontificis alumnus“) a doporučení, aby žádost opakoval, 14/10 2. žádost prostřednictvím oratora Ristingera a probace; **1608**: 04/07 → cantor („summi pontificis alumnus“).

Wilhauerus (Wilhauerus, Vilhauuerus), Ioannes

Tursenrenlensis (-tensius) ex Capellatia (Cappelatia)

1596: 16/06 1. žádost, 23/06 2. žádost, 25/08 přijat; **1597**: 22/01 nominátor asistenta, 23/01 → cantor secundus, 13/07 → scriba primus.

■ *AlbAcPragSI*, s. 60.

Zeborowsky (Ziebrowsky), Ioannes

1603: 28?/12 přijat po probaci; **1604**: 11/01 → cantor, 08/07 → cantor („summi pontificis alumnus“), 24/10 kvůli odchodu uvolnil funkci.

Zeidlhuber (Seidelhuber, Zeydlhubr, Zeithuber), Gallus

1597: 21/09 1. žádost, 05/10 2. žádost a odklad, 12/10 probace, 14/12 výzva k dokončení přijímacího aktu, 21/12 přijat; **1598**: 25/01 → scriba secundus, 19/07 → cantor secundus; **1599**: 02/07 má řeč na volebním konventu, 02/07 nominátor rektora, 04/07 = duodecemvir, → secretarius; **1600**: 05/07 → duodecemvir, 09/07 = duodecemvir, → secretarius; **1601**: 14/01 → duodecemvir, 20/01 = duodecemvir, 02/07 neúspěšný kandidát na asistenta (10 hlasů), 08/07 = duodecemvir, → secretarius.

■ *AlbAcPragSI*, s. 60 (Zeitelhueber); *Rukověť*, 5, s. 570; LUKÁCS, II, s. 795.

O intelektuální úrovni hudebních prefektů klementinské mariánské sodality nejlépe vypovídá, že minimálně čtvrtina z nám dnes jmenovitě známých sodálů pověřených touto funkcí v předbělohorském období se později prosadila jako vysocí církevní hodnostáři (kapitulní kanovníci, popř. děkani Kašpar Arsenius z Radbuzy, Šimon Brosius z Horšovského Týna, Martin Pfeiffer z Heisselbergu a Jan Sixt z Lerchenfelsu), resp. přímo v jezuitském řádu (Gallus Zeidlhuber), nebo přinejmenším zanechala stopu v dobovém písemnictví: latinské verše tiskem vydali Ioannes Michaelius, Udalricus Mislovitius, Franciscus Mollerus, Nicolaus Prauss, Ioannes Parix a Gallus Zeidlhuber, česká kázání Jan Flaxius z Čenkova. Dva z nich – Šimon Brosius z Horšovského Týna a Jan Sixt z Lerchenfelsu – se pak výrazně zapsali i do dějin starší české hudební kultury.

Vedle rutinní literární a hudební činnosti byli členové mariánské kongregace připravováni i na to, jak se stýkat a komunikovat s výše postavenými osobami v přísně hierarchizované společnosti – příkladem může být Ioannes Peitus, jinak neznámý literát, který 23. dubna 1603 věnoval čelnému představiteli pražského katolického tábora

Jiřímu Bartholdovi Pontanovi z Breitenberka blahopřejnou báseň k jeho narozeninám. Navíc nejsme s to v tuto chvíli podchytit „uměleckou“ tvorbu hudebních prefektů, kteří nepocházeli z českých zemí, po dokončení studií na pražské jezuitské akademii se vrátili domů a zmizeli tak z českého kulturního milieu.

Císařští a jiní hudebníci jako členové mariánských kongregací v jezuitské koleji u sv. Klimenta v Praze

Úřad hudebních prefektů klementinské mariánské sodality chápali její zřizovatelé a dohlížitelé z jezuitského řádu jako svým způsobem přípravu na pozdější profesní kariéru, a proto do něj „dosazovali“ především své alumny a studenty, samozřejmě disponující potřebnými múzickými vlohami. Zároveň proto nepřekvapí, že se v této funkci setkáváme pouze se dvěma zástupci početné komunity hudebníků působících u císařského dvora, jimiž byli Franciscus Mollerus a Jan Sixt z Lerchenfelsu (viz jejich biogramy výše).

Vídeňského rodáka Mollera, který zastával různé funkce v klementinské sodalitě v letech 1592-1596, uvádí Albert Smijers mezi císařskými „Capellnsingerknaben“ pro rok 1591, v císařských účetních knihách však podle zjištění Michaely Žáčkové Rossi chybí. Z Prahy odešel na jezuitskou akademii do Olomouce, kde v roce 1597 zahájil jako „logicus“ studia filozofie a zároveň vydal pod svým jménem tři drobné tisky, z nichž je z hudebněhistorického hlediska nejzajímavější hudebně-básnická gratulace Janu Sixtovi u příležitosti ukončení jeho filozofických studií v Olomouci.¹⁰⁰ Oba je spojovala nejen láska k hudbě¹⁰¹ a společné působení na císařském dvoře,¹⁰² nýbrž i členství v pražské mariánské sodalitě, kde před Sixtovým odchodem na studia do Olomouce (červen 1593?) fungovali mj. jako tzv. menší oficiálové, a zřejmě i společné angažmá v olomouckém jezuitském kostele, kde Sixt působil jako regenschori („chori musici in templo Societatis Iesu Olomutii rector“).¹⁰³

¹⁰⁰ *Melicum poema erudito artium liberalium ac philosophiae licentiatu d. Ioanni Sixto Pragensi, chori musici in templo Societatis Iesu Olomutii rectori et quondam inter caesareos musicos ... imp. Rudolphi II. etc. symmelodo, cum suprema philosophiae laurea in eiusdem Societatis academia ornaretur, municipalis musicae ergo decantatum a Francisco Mollero Viennensi Austriaco, in academia Olomucensi philosophiae studioso*, Olomouc: Georgius Handelius, 1597, 6 fol., unikátní exemplář Olomouc: SOKA, sign. D 39/978, sv. 1, přív. 14.

¹⁰¹ Srov. *ibidem* úvodní báseň *Musicus musico congratulatur*.

¹⁰² Srov. *ibidem* dedikační formulí „[...] et quondam inter caesareos musicos [...] symmelodo [...]“.

¹⁰³ Srov. *ibidem*.

Jan Sixt, narozený po roce 1560 v Praze, je sice účetně doložen u císařského dvora v Praze jako „Hofcaplan“ a „Altist“ až od 16/11 1599 do 30/04 1602,¹⁰⁴ avšak z již zmíněné formulace v titulu Mollerova tisku *Melicum poema* (1597) vyplývá, že oba museli být souputníky mezi „Capellnsingerknaben“ již při zpěvackém školení na dvoře Rudolfa II. na začátku devadesátých let 16. století.¹⁰⁵ Ukazuje se tak, že pro kompletaci a chronologické zpřesnění seznamu rudolfinských hudebníků nejsou dostačující ani účetní knihy, ale že bude zapotřebí poskládat potřebné údaje z různých typů pramenů, zejména co se týče osob školených jako „Singerknaben“ a nástrojoví „Lehrjungen“.

V roce 1600 nastoupili mezi císařské zpěváky další dva altisté, s nimiž se Jan Sixt zřejmě potkával už dříve jako se spolusodály v klementinské mariánské družině a možná i při pěveckém školení u dvora: Ioannes Chrysostomus Kilianus a Ioannes Henricus Schmidelius (Schmidl). Zatímco o prvním z nich nevíme téměř nic, Schmidelius (mj. i literárně činný) byl jako významný církevní hodnostář¹⁰⁶ 7. července 1609 zvolen na jedno funkční období rektorem své „mateřské“ mariánské kongregace.

Zdaleka nejagilnějším klementinským sodálem z řad císařských hudebníků byl však varhaník Paul de Winde, který vstoupil do původní, ještě „nesloučené“ kongregace Zvěstování Panny Marie již na konci roku 1579 a až do roku 1594 v ní zastával různé úřady (v roce 1593 dokonce neúspěšně kandidoval na jejího rektora), vypomáhal jí dary (např. před svým odchodem do Flander na podzim 1594 jí poslal na památku dva

¹⁰⁴ Srov. ŽÁČKOVÁ ROSSI, Michaela: *The Musicians at the Court of Rudolf II. The Musical Entourage of Rudolf II (1576-1612) Reconstructed from the Imperial Accounting Ledgers*, Praha: KLP, 2017, s. 32, 171-172; podobně SMIJERS, Albert: *Die kaiserliche Hofmusik-Kapelle von 1543-1619*, in: *Studien zur Musikwissenschaft* 6 (1919), s. 139-186, zde s. 148.

¹⁰⁵ K tomu srov. formulace v titulech dvou básnických sborníčků dedikovaných Sixtovi, kde je charakterizován jako „Sac. Caes. Maiest. chori musici olim puer musicus“, resp. „Sac. Caes. Maiest. chori musici olim puer symphoniacus“: *Chorus musicus caesareus XII vocum in ... Ioannem Sixtum Boemum Pragensem, Sac. Caes. Maies. chori musici olim puerum musicum, nunc vero chori musici in templo Societatis Olom. praefectum et philosophiae licentiatum, cum anno 1597 supremam artium liberalium ac philosophiae palmam ac magisterii seu doctoratus gradum in Societ. Iesu gymnasio Olomucensi consecutus est, ab eiusdem Sac. Rom. Caes. Mai. chori musici pueris musicis eorumque praeceptoribus amoris et benevolentiae ergo emblematicae pictus, fictus et decantatus*, Praha: Wenceslaus Marinus a Genczicz, 1597 a *Nymphae harmonicae sodalitates Partheniae b. Mariae Visitantis in collegio victorum Societatis Iesu Olomucensi reverendo ... d. Ioanni Sixti Boemo Pragensi, Sac. Caes. Maiest. chori musici olim puero symphoniaco, nunc artium liberalium et philosophiae magistro atque protonotario apostolico, primum Deo ... sacrificium offerenti, ab eiusdem congregationis sodalibus academicis musicopoetice cantatae et consecratae*, Olomouc: haeredes Friderici Milchtaleri, 1598. Viz *Rukověť*, 5, s. 111.

¹⁰⁶ Mj. jako „praepositus Ratiboriensis“ přispěl dedikačními verši (*Elegia encomiastica*) do tiskem vydaného Sixtova kázání *Oratio de dilectione seu mandato novo* (Praha: Kašpar Kargesius, 1608), srov. *Rukověť*, 5, s. 112-113.

beránky Boží a jakousi tabuli).¹⁰⁷ a snažil se do ní přilákat i další císařské hudebníky (mj. se přimlouval za přijetí Matthiase Sayveho). Do mariánské sodality přivedl i svou ženu Lucretii (roz. Liebmaners, přijata v srpnu 1592) a švagrovou Magdalenu. Po jeho smrti za něj sodálové sloužili 20. a 21. října 1596 zádušní officium a mši. Otázkou zůstává jeho vztah k dalším dvěma sodálům, kteří nesli stejné, v Praze nepříliš obvyklé příjmení: Rudolphus a Philippus Sigismundus de Winde. Oba jsou v pramenech uváděni jako „Pragenses“, mohli by to tedy být jeho synové narození v Praze, čemuž by nasvědčovalo i křestní jméno staršího z nich Rudolf, vyjadřující vztah k varhaníkovu chlebedárci – císaři Rudolfovi II.

Jak již bylo zmíněno, s Windeho zárukou byl do sodality v roce 1593 přijat císařský „vicecapellae magister“, původně altista Matthias Sayve (Saive, Sayver).¹⁰⁸ Velmi pravděpodobně ze stejné hudebnické rodiny přišel do sodality v roce 1595 „téměř chlapec“ Ferdinandus Sayve;¹⁰⁹ podle přídomku „Oenopontanus“ se dá uvažovat o synovi Matthiasova bratra Lamberta, který jako skladatel působil ve službách Ferdinanda Tyrolského na jeho dvoře v Innsbrucku.

Klíčovou roli při uvádění císařských hudebníků a jejich příbuzných do klementinské mariánské sodality sehrával její dlouholetý člen a příznivec Jiří Bartholdus Pontanus z Breitenberka: jako její rektor v lednu 1598 doporučil k přijetí jednu z nejvýraznějších skladatelských osobností působících u dvora Rudolfa II., Jacoba Regnarta, dále Augustina Derzina, kaplana (a zřejmě i hudebníka) ve službách apoštolského legáta v Praze, a Gertrudu, ovdovělou matku dvorního kaplana Valentina Richtera z Bosleben, který se v letech 1595-1598 angažoval při řízení sodality jako asistent a rektor.¹¹⁰ V dosavadních seznamech rudolfinských hudebníků nefiguruje Georgius Herfert (Herbert), sodál a „caesareus cantor“, který podle svědectví

¹⁰⁷ *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 131^v: „Facta etiam fuit mentio domini Pauli de Vinde, qui mox sequenti septimanam sese in partes Flandricas contulit et pro memoria transmisit Congregationi binos Agnos Dei elaboratos et quendam tabellam, quibus se sodalium precibus commendatum cupiebat.“

¹⁰⁸ V *LibMemCongrBVMPrag* uveden s alternativním křestním jménem jako „Mat(t)haeus“, srov. fol. 123^v a 126^v.

¹⁰⁹ BAŤA 2011, s. 135, pozn. 538, jej chybně uvádí jako dvě různé osoby (Ferdinandus Saiue a Ferdinandus Sale).

¹¹⁰ Předpokládáme, že se Valentin Richter, označovaný v pramenech jako „sacellanus“, nepodílel na rozdíl od svých kolegů vedených jako „capellani“ na hudebních produkcích u dvora Rudolfa II., ale že působil jako kaplan výhradně v duchovní oblasti. Nicméně jej zařazujeme do tohoto přehledu jako doklad těsného propojení klementinské kongregace Zvěstování Panny Marie s intelektuální elitou na císařském dvoře a zároveň tím doplňujeme informace Michaely Žáčkové Rossi, která jej mezi rudolfinskými hudebníky uvádí. Kvůli jednotnosti byl do níže uvedeného přehledu zařazen i další císařský „sacellanus“ Valentinus Saxo, který ale u Michaely Žáčkové Rossi chybí.

LibMemCongrBVMPrag rovněž patřil k okruhu přátel Bartholda Pontana; ten jej v červnu 1606 požádal, aby sodálům zprostředkoval dar dvou sudů vína.¹¹¹ Herfert se u dvora evidentně nestačil prosadit, protože zemřel na mor 8. září 1609 v Krupce během mariánské pouti.

O dalších sodálech-císařských hudebnících přináší *LibMemCongrBVMPrag* jen velmi stručné informace, ale i jejich stručný výčet (trumpetista Dominicus Cappa, basista Zacharias Crucigerus, učitel zpěváků Thomas Massinus, basista Sebastianus Röckhl, tenorista Benedictus Scheichenberger, trumpetista Georgius Zigotta, notista Osvaldus Wallner) přesvědčivě dokládá úzké vztahy klementinské mariánské kongregace ke katolíkům sloužícím u císařského dvora, zejména ke zpěvákům a instrumentalistům. Byť nemáme o jejich zapojení do hudebního provozu sodality žádné přímé doklady, dá se s velkou pravděpodobností předpokládat, že se na jejich hudebních produkcích aktivně podíleli, což vzhledem k jejich schopnostem a zkušenostem nepochybně přispívalo k rostoucí prestiži sodality v konkurenčním pražském prostředí. Věhlas jezuitské kongregace Zvěstování Panny Marie by byl ještě větší, kdyby se v ní angažovali hudebníci ze silné katolické komunity pražských Italů. Ty však mezi klementinskými sodály s výjimkou Domenica Cappy a Tommasa Massina postrádáme, protože se již od poloviny sedmdesátých let 16. století sdružovali ve vlastní kongregaci Nanebevzetí Panny Marie při staré Italské (Vlašské) kapli v Klementinu.¹¹²

Odhalit další hudebníky mezi sodály, zejména pokud nepatřili k císařskému dvoru, je při současném stavu poznání prakticky nemožné. Díky *LibMemCongrBVMPrag* můžeme usuzovat na kontakty s osobami ve službách zahraničních vyslanců u dvora Rudolfa II., i když ani z jediné přímé zmínky o Augustinu Derzinovi, „kaplanovi“ apoštolského legáta a cremonskeho biskupa Cesara Speciana, který se na Pontanovo doporučení stal členem sodality v roce 1598 (srov. výše), nelze poznat, zda se jednalo o osobu hudebně činnou.

Daleko podstatnější informace přináší pamětní kniha o sodálovi Simonu Augustinovi, původem ze Švábska, který zemřel ve zralém věku na konci listopadu 1603 jako varhaník ve službách pražských jezuitů („organista patrum Societatis

¹¹¹ Srov. výše kauzu s návratem opilých sodálů do Klementina, s. 15.

¹¹² Srov. výše s. 10.

Iesu“).¹¹³ Fakt, že není uveden v řádových katalozích, znamená, že jezuité si hráče na varhany v tomto období najímali, přičemž zřejmě z konfesijních důvodů upřednostňovali zahraniční instrumentalisty. Z popisu pohřebního průvodu pak vyplývá, že spolu s dalšími hráči bydlel „v domě chudých“ a že si jezuité jeho služeb vážili natolik, že ho doprovodili na poslední cestě do blízkého chrámu sv. Jiljí. Bohužel Simon Augustin zřejmě zůstane jediným jmenovitě známým varhaníkem působícím v pražském Klementinu v předbělohorském období.

Podobně ojedinělým, byť krátkým, avšak o to důležitějším je zápis k 2. červenci 1596, kdy jezuitský prefekt P. Ioannes Vivarius přinesl sodálům nové litanie, které do Prahy spolu s doprovodným listem zaslal regenschori jezuitského kostela sv. Michala v Mnichově Georgius Victorinus.¹¹⁴ Zmíněné dílo, *Thesaurus litaniarum*, jehož vydání u mnichovského tiskaře Adama Berga můžeme díky *LibMemCongrBVMPrag* přesněji datovat do první poloviny roku 1596,¹¹⁵ obsahuje sedmdesát litaní více než třiceti autorů (obsahově se k němu vrátíme v další kapitole). Nejenže zde máme přímý doklad o způsobu distribuce hudebních tisků mezi jednotlivými jezuitskými koleji, ale především se jedná o potvrzení hypotézy Jana Bati, který na toto dílo upozornil v souvislosti s předpokládaným okruhem autorů a skladeb provozovaných v jezuitském prostředí.¹¹⁶

Na závěr této podkapitoly připojujeme biogramy hudebníků-členů klementinské kongregace Zvěstování Panny Marie vyexcerpované podobně jako v případě hudebních prefektů primárně z její pamětní knihy (*LibMemCongrBVMPrag*) s přihlédnutím ke Krysteckého diáriu.¹¹⁷

¹¹³ *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 206^r: „Simon Augustinus, organista patrum Societatis Iesu, morbo correptus ultimum vitae suae diem claudit, ex domo pauperum solenni apparatu funebri ad sanctum Eloyum effertur, comitatus insuper frequens sodalium exequias eiusdem cohonestavit, denique officium defunctorum penes sepulchrum peragitur exordiente reverendo Patre Ioanne Baptista Labe Societatis Iesu, qui ipsius funus comitatus est.“

¹¹⁴ *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 151^{r-v}, 02/07 1596: „Deinde reverendus Pater spiritualis litanias a Georgio Victorino praefecto chori Monachii una cum literis transmissas exhibuit, quae postquam lectae || sunt, sodales in Domino dimittuntur.“

¹¹⁵ *Thesaurus litaniarum. Quae a praecipuis hoc aevo musicis, tam in laudem sanctissimi Nominis Iesu, quam in honorem Deiparae coelitusque omnium, quatuor, quinque, sex, plurium vocum compositae: ad communem vero Ecclesiae usum collectae, opera et studio Georgii Victorini in aede D. Michaelis Monacensi Societatis Iesu musicis praefecto*, München: Adam Berg, 1596, *RISM* 1596².

¹¹⁶ Srov. BAŤA 2011, s. 137.

¹¹⁷ Doplňujeme a zpřesňujeme tak 15 jmen v tabulce Jana Bati z rukopisu připravované publikace *Hudební Praha 16. věku, I: Staré Město pražské* (vypouštíme chybně uvedeného basistu Andream Salzmannu). K údajným příbuzným rudolfinských hudebníků (Ferdinandus Sale – Ferdinandus Saive) viz výše pozn. 109, v případě Wolfganga Zangia se jedná o chybné čtení (*recte* Langius). Odražením vpravo

Augustinus, Simon

Suevus

1599: 08/08 1. žádost a v souladu se zralým věkem a zbožností rovnou probace, 22/08 po dvoutýdenní probaci přijat; **1603:** 24-30/11 pohřební slavnosti a zádušní obřady – „organista patrum Societatis Iesu“ umírá po nemoci, pohřební průvod kráčel „ex domo pauperum“ „ad s. Eloÿum“, zádušní officium nad hrobem sloužil P. Ioannes Baptista Labe SJ.

Cappa, Dominicus

Italus

1579: 27/09 žádá jako „Caesareae Maiestatis musicus“ o přijetí CongrBVMAnnunc;

1581: 28/03 → duodecemvir.

■ ŽÁČKOVÁ ROSSI 2017, s. 4-5, 59.

Cruciger(us) (Criciger), Zacharias

1597: 09/02 1. žádost („studiosus humanitatis“, prostřednictvím Valentina Ibischia),

23/02 2. žádost a probace, 15/06 přijat; **1600:** 05/07 → duodecemvir, 09/07 =

duodecemvir; **1601:** 14/01 → duodecemvir, 20/01 = duodecemvir, 02/07 nominátor

rektora, 08/07 = duodecemvir; **1602:** 28?/01 = duodecemvir; **1607:** 02/09 zpívá mši

v Klementinu (*Diarium*, III);¹¹⁸ **1608:** 11/03 jako děkan ve Staré Boleslavi u nálezu

relikvií z doby Karla IV., 12/03 u něho snídá Krystecký (*Diarium*, III), 29/03 a 24/12 za

ním jdou na jeho žádost pražští jezuité (*Diarium*, III); **1610:** 24/03 u něho v Brandýse

nad Labem nocuje Krystecký (*Diarium*, III).

■ *AlbAcPragSI*, s. 59; ŽÁČKOVÁ ROSSI 2017, s. 6-7, 65.

Derzinus, Augustinus

„capellanus legati apostolici et episcopi Cremonensis“

1598: 25/01 představen rektorem Pontanem a přijat (ext.).

Herfert (Herbert), Georgius

1604: 24/10 přijat na základě testimonia; **1606:** 22/01 → substitutus secundus (též

v katalogu), = duodecemvir, 18/06 zprostředkuje jako substitutus Pontanův dar dvou

sudů vína, 16/07 = duodecemvir, 08/09 † na mor při pouti v Krupce jako

„congregationis consultor et in caesareorum cantorum numerum adscitus.“

Chimarrhaeus, Jacob

1608: 25/03 při organizování pohřbu Marie Manrique Lara z Pernštejna jako

„eleemosynarius“ slíbil, že kongregace Zvěstování Panny Marie půjde v čele, ale svůj

slib nesplnil (*Diarium*, III).

■ *ČHSOI*; ŽÁČKOVÁ ROSSI 2017, s. 6-7, 62-63.

Kilian(us), Io(h)annes Chrisostomus

jsou odlišeni prokázání nebo předpokládání rodinní příslušníci. – Starší diária v vytěžil již TROLDA 1940, s. 73, proto jeho údaje neopakujeme.

¹¹⁸ Chybně opsané datum („2. VII. 1609“) vedlo Troldu k chybné identifikaci (Zacharias Zanotti), srov. TROLDA 1940, s. 74.

1592: 12/07 → substitutus secundus.

■ *AlbAcPragSI*, s. 48; SMIJERS 1919, s. 148; ŽÁČKOVÁ ROSSI 2017, s. 16-17, 104-105.

Massinus (Massinius), Thomas

1594: 30/06 → duodecemvir (M.), 06/07 = duodecemvir, → secretarius (M.); **1596:** 08/01 zbaven funkce duodecemvira (M.), 10/01 neúspěšný kandidát na rektora (8 hlasů) a asistenta (1 hlas).

■ SMIJERS 1919, s. 150; ŽÁČKOVÁ ROSSI 2017, s. 20-21, 119-120 (Massino).

Regnart (Regnardus), Iacob(us)

1598: 25/01 jako „Caesariae Maiestatis capellae vice magister“ představen rektorem Jiřím Bartholdem Pontanem z Breitenberka a přijat (ext.).

■ SMIJERS 1919, s. 147; ŽÁČKOVÁ ROSSI 2017, s. 28-29, 146-147.

Richterus a Bosleben, Valentinus, Dr. theol.

1595: 26/07 neúspěšný kandidát na rektora (císařský „sacellanus“), → assistens primus (22 hlasů), 30/07, 06/08, 27/08, 10/09, 17/09, 24/09, 01/10, 08/10 na konventu, 10/12 přezkoumává účast na přijímání; **1596:** 10/01 → rektor (22 hlasů), 14/01 děkuje na konventu sodálům, 16/01 slouží mariánskou lednovou mši, 21/01, 28/01 na konventu, 02/02 slouží nešpory a vede procesí, 11/02 exhortace, 18/02 na konventu napomenutí kvůli masopustu, 17/03 na konventu, 24/03 vede mariánské procesí, 31/03 a 07/04 na konventu, 02/07 skládá funkci, 02/07 neúspěšný kandidát na rektora (18 hlasů), → assistens primus, 10/07 slouží zádušní mši v německém kostele, 14/07 na konventu, 04/08 na konventu, 18/08 na konventu předává dukát od Bodemia, 13/10 na konventu, 29/12 si málem zlomil ruku, a to ve stejný den a hodinu jako před rokem – poručen modlitbám sodálů; **1597:** 22/01 → assistens primus (25), 16/03 napomíná sodály kvůli absenci, 18/05 absentuje, 02/07 neúspěšný kandidát na rektora; **1598:** 21/01 neúspěšný kandidát na rektora (30 hlasů), → assistens primus (48 hlasů), 25/01 v katalogu, k přijetí doporučena rektorem Jiřím Bartholdem Pontanem z Breitenberka jeho matka jako „vidua relicta Valentini Richteri“, 08/02 svěřuje modlitbám sodálů Oldřicha z Lobkovic, 15/03 prosí (chybně uveden jako Albertus Richterus) za uzdravení Vivaria a Oldřicha z Lobkovic, 15/07 neúspěšný kandidát na rektora (12 hlasů); **1601:** 24/09 na návštěvě kongregace; **1606:** 23/07 zmíněn jako syn Gertrudy Richterin, 28/09 snídá u jezuitů, 29/09 slouží jako „sacellanus caesaris“ zpívanou mši v Klementinu (*Diarium*, III); **1609:** 09/04 asistuje jako „theologiae doctor“ a „imperatoris sacellanus“ u licenciátu z filozofie v Klementinu (*Diarium*, III).

■ SMIJERS 1919, s. 147; ŽÁČKOVÁ ROSSI 2017, s. 28-29, 147.

Richterin, Gertruda (Gertrudis)

matka Valentina Richtera a Bosleben

1598: 25/01 představena jako „vidua relicta Valentini Richteri“ rektorem Jiřím Bartholdem Pontanem z Breitenberka a přijata (ext.); **1606:** 23/07 oznámena její smrt („Valentini Richteri, Sacrae Caesariae Maiestatis sacellani mater“), 24/07 zádušní officium.

Röckhl, Sebastianus

1579: 13/12 po 3. žádosti přijat jako „ex musicis imperatoriis bassi praeses“ k probaci v CongrBVMAnnunc.

■ SMIJERS 1919, s. 147 (Röggel), 150; ŽÁČKOVÁ ROSSI 2017, s. 28-29, 155.

Sayve (Saive, Sayver), Matthias (Matthaeus)

1593: 29/08 žádost jako „vicecapellae magister“ prostřednictvím P. de Winde; **1594:** 26/01 na volebním konventu („sodalis“).

■ SMIJERS 1919, s. 148, 150; ŽÁČKOVÁ ROSSI 2017, s. 30-31, 160-161.

Sayve (Saive, Sale), Ferdinandus

Oenopontanus [Innsbruck], snad syn Matthiasova bratra Lamberta de Sayve

1595: 10/09 1. žádost, 17/09 2. žádost a probace („pene puer“), 05/11

vyzván ke zpovědi a přijímání, 12/11 přijat; **1597:** 23/01 → ianitor, 02/07

nominátor asistenta; **1598:** 19/07 → sacristanus secundus.

Saxo, Valentinus, R. D.

1595: 24/06 přijat (jako císařský „sacellanus“).

Scheichenberger, Benedictus

1595: 15/01 přijat jako „Sacrae Caesareae Maiestatis musicus tenorista“.

■ SMIJERS 1919, s. 147 (Scheihenperger), 150; ŽÁČKOVÁ ROSSI 2017, s. 30-31, 164.

Schmidelius (Schmidl, Ssmidelius), Ioannes Henricus

Egranus Boëmus [Cheb]

1585: 08/09 1. žádost; **1609:** před červencem zmíněn jako nastupující rektor (R. D., ThDr., „sacrae caesareae maiestatis capellanus aulicus“), 07/07 → rektor (33 hlasy, R.

D., ThDr., „sacrae caesareae maiestatis capellanus aulicus“, dtto v katalogu), 12/07 na

konventu (adhortace), 18/10 na konventu; **1608:** 04/09 káže německy u sv. Tomáše

(„doctor Schmidel“, *Diarium*, III); **1609:** 25/03 káže německy u Panny Marie

v Brandýse (*Diarium*, III), 07/07 → rektor („doctor theologiae Smidelius, sacellanus

caesaris“, *Diarium*, III); **1610:** 10/01 přítomen – omlouvá se za absence, 12/01 při volbě nového rektora osobně rezignuje na svou funkci.

■ *AlbAcPragSI*, s. 40; SMIJERS 1919, s. 148 (Schmidl, Hans Heinrich); *Rukověť*, 5, s. 112-113; ŽÁČKOVÁ ROSSI 2017, s. 30-31, 165.

Wallner (Vagner, Valner, Wagnerus), Osvaldus

1580: 08/05 po 3. žádosti přijat k aprobaci v CongrBVMAnnunc, 12/06 veřejné vyznání víry; **1581:** 28/03 → duodecemvir; **1586:** 05/01 připomínka jeho smrti při moru, 15/01 zádušní mše.

■ SMIJERS 1919, s. 148, 150; ŽÁČKOVÁ ROSSI 2017, s. 34-35, 180-181.

Winde (Vinde, Winda), Paulus de

1579: 06/09 jako „caesaris organista“ žádost do CongrBVMAnnunc, 08/09 výklad pravidel pro petenty německy, 01/11 veřejné vyznání víry; **1580:** 01/05 → assistens

primus (6 hlasů); **1581:** 25/03 → assistens primus („imperatoris organista“), 28/03 →

duodecemvir; **1592:** 02/07 jako duodecemvir nominátor rektora, → assistens primus (47

hlasů); **1593:** 20/01 duodecemvir, 02/02 jako duodecemvir nominátor rektora a

neúspěšný kandidát na rektora (27 hlasů), → assistens primus (36 hlasů), 04/06 na

konventu duodecemvir, 02/07 neúspěšný kandidát na rektora (16 hlasů), → assistens

primus (20 hlasů); 18/07, 25/07, 01/08, 08/08, 29/08 na konventu, 29/08 přimlouvá se

za přijetí Matthiase Sayveho; **1594**: 26/01 na volebním konventu, → assistens primus (24 hlasů), 06/03, 17/04, 24/04 na konventu, 15/05 daruje krejzlík [?] („strophium“), 23/05 na konventu, 23/10 před odchodem do Flander poslal dva „elaboratos“ beránky Boží a jakousi tabuli; **1596**: 20/10 zádušní officium a 21/10 zádušní mše.

■ SMIJERS 1919, s. 145, 147; ŽÁČKOVÁ ROSSI 2017, s. 36-37, 183-184.

Winde, Lucretia de

žena Paula de Winde, roz. Liebmaners

1592: 22/08 přijata do sodality spolu se svou sestrou Magdalenou.

Winde, Philippus Sigismundus,

Boëmus Pragensis, syn Paula de Winde [?]

1599: 11/07 2. žádost a probace, 24/08 přijat; **1601**: 08/07 → censor externus.

■ *AlbAcPragSI*, s. 68 (de Vinde).

Winde (Vinde), Rudolphus de

syn Paula de Winde [?]

1593: 05/12 1. žádost, 12/12 2. žádost a probace; **1594**: 16/01 přijat.

■ *AlbAcPragSI*, s. 53 (a Winde).

Zigotta (Sigotta), Georgius

1593: 15/08 1. žádost jako „imperatoris musicus“.

■ SMIJERS 1919, s. 148, 150; ŽÁČKOVÁ ROSSI 2017, s. 36-37, 188-190.

Zigotta (Sigotta), Eva

manželka Georgia Zigotty

1593: 15/08 1. žádost.

Monumenta musicalia

Pro poznání hudebního provozu jakékoliv instituce jsou klíčové písemné hudební památky, ať už dochované, nebo zmíněné v autentických dobových pramenech. Z hlediska členění této práce jsme k hudebním rukopisům a tiskům přiřadili – *sit venia recensendi* – i památky v pravém slova smyslu „materiální“, spadající do kategorie hmotné kultury (hudební nástroje, zvony), jakož i architektonické, pokud mají evidentní vazby na hudební provoz v pražském Klementinu (chrámové chóry, divadelní stavby).

Písemné hudební památky

K notovaným hudebním památkám pražských jezuitů se věčný Kronos choval nemilosrdně – s pražskou jezuitskou kolejí u sv. Klimenta, resp. se zde fungující mariánskou sodalitou můžeme před rokem 1623 spojit bez větších výhrad pouze pět dochovaných hudebních tisků, k nimž jsou ve dvou případech přivázána rukopisná adligata. Samostatný hudební rukopis pak žádný.

Nejstaršími tisky, které patřily do předbělohorské klementinské knihovny a podle všeho zde byly také hudebně využívány, jsou dva svazky *Patrocinium musices* Orlanda di Lasso v mnichovském vydání z let 1575 a 1576.¹¹⁹ Dnes jsou uloženy v pražské Národní knihovně pod sign. 59 A 10481 a 59 A 10482.¹²⁰ Původní, bohatě ornamentálně zdobenou rámcovou koženou vazbou s „mluvícími“ supralibros („4. PARS DE PASSIONE | 1581“ a „5. PARS MAGNIFICAT | 1581“) byly opatřeny v roce 1581 a zřejmě někdy v té době do nich bylo zapsáno i standardní jezuitské exlibris: „Caes. Col. S. I. ad s. Clem.“ Právě uzuálně formulovaná supralibros

¹¹⁹ LASSO, Orlando di: *Patrocinium musices*. [...] *passio quinque vocum, idem lectiones Iob et lectiones matutinae de nativitate Christi, quatuor vocum. Quarta pars*, München: Adam Berg, 1575, RISM L 877; VD16 ZV 22517. Kritické vydání: FISCHER, Kurt von (ed.): *Orlando di Lasso. Sämtliche Werke. Neue Reihe*, 2, Kassel: Bärenreiter, 1961 (*Die vier Passionen*); BOETTICHER, Wolfgang (ed.): *Orlando di Lasso. Sämtliche Werke. Neue Reihe*, 19, Kassel: Bärenreiter, 1989 (*Lectiones*). – LASSO, Orlando di: *Patrocinium musices*. [...] *Magnificat aliquot, quatuor, quinque, sex et octo vocum. Quinta pars*, München: Adam Berg, 1576, RISM L 885; VD16 ZV 20284. Kritické vydání: ERB, James (ed.): *Orlando di Lasso. Sämtliche Werke. Neue Reihe*, 12, Kassel: Bärenreiter, 1980 (*Magnificat 1-24. Magnificat des Druckes Nürnberg 1567*); ERB, James (ed.): *Orlando di Lasso. Sämtliche Werke. Neue Reihe*, 14, Kassel: Bärenreiter, 1986 (*Magnificat 25-49. Magnificat der Drucke Paris 1587 sowie München 1576 und 1587*).

¹²⁰ Srov. DANĚK, Petr: *Historické tisky vokální polyfonie, rané monodie, hudební teorie a instrumentální hudby v českých zemích do roku 1630. Se soupisem tisků z let 1488-1628 uložených v Čechách*, Praha: KLP, 2015, s. 101, č. 1575/1, a s. 102, č. 1576/1, a BAŤA (v tisku), kap. *Kostel Nejsvětějšího Salvátora a jezuitská kolej v Klementinu*.

napovídají, že ruku knihvazače, jímž mohl dokonce být i některý z členů klementinské jezuitské komunity,¹²¹ vedl duch navykly každodenní manipulaci s knihami užívanými v hudebním provozu. Navíc je z číslovaných supralibros zřejmé, že z původního Lassoova souboru dnes scházejí první tři svazky, vydané v Mnichově v letech 1573-1574.

V Praze uložený čtvrtý svazek *Patrocinia musices* obsahuje pětihlasé pašije podle sv. Matouše, cyklus *Vigiliae mortuorum* se zhudebněnými úryvky ze starozákonní knihy *Job* a *Lectiones matutinae de Nativitate Domini*, obojí pro čtyři hlasy. V navazujícím pátém svazku jsou otištěna čtyři *Magnificat* pro čtyři, pět a osm hlasů. Liturgicky jsou tyto Lassoovy skladby součástí officia – patří k matutinu a nešporám, jež byly pražskými jezuiti běžně veřejně provozovány.

Rovněž v pražské Národní knihovně se pod signaturou 59 A 10471 dochovala pátá kniha mší Giovanniho Pierluigiho da Palestrina (1525/26-1594), která se nejspíše brzy po svém vytištění v roce 1590 nákladem Giacomu Bericchiy v římské oficíně Francesca Coattina dostala podle rukopisného provenienčního přípisu „Caes. Col. S. I. Pragae ad s. Clem.“ do klementinské řádové knihovny.¹²² Daleko zajímavější než vlastní Palestrinova ordinaria pro čtyři, pět a šest hlasů¹²³ je rukopisný přívazek se čtyřmi anonymně zapsanými pětihlasými mariánskými antifonami: (1) *Alma Redemptoris Mater*, (2) *Ave, Regina coelorum*, (3) *Regina coeli* a (4) *Salve, Regina*.

Z původně rozsáhlejšího homogenního adligátu zbyl po vyříznutí blíže nezjistitelného počtu koncových folií pouze kvintern s jediným filigránem, přičemž chybějící konec tří spodních hlasů dnes závěrečné antifony *Salve, Regina* byl sekundárně připsán pozdější rukou na zadní přideštní tisku. Čtyři rozeznatelné písařské ruce nám za současného stavu paleografického bádání k bližšímu určení přívazku

¹²¹ Řemeslo knihvazače („compactor, ligator librorum“) bylo jezuitskými představenými natolik ceněno, že je zaznamenávali v řádových katalozích jednak u noviců, jednak se brzy tato specializace objevuje u světských koadjutorů. Pro pražskou kolej u sv. Klimenta je jako „compactor librorum“ charakterizován v roce 1567 novic Martinus Voit (srov. Roma: ARSI, Boh. 89, fol. 14^v) nebo v roce 1584 ze Švábska přišedší Andreas Wolfius („est arte compactor librorum“, srov. Roma: ARSI, Austr. 24, fol. 17^f).

¹²² PALESTRINA, Giovanni Pierluigi da: *Missarum liber quintus quatuor, quinque ac sex vocibus concinendarum, nunc denuo in lucem editus*, Roma: Giacomo Bericchia – Francesco Coattino, 1590, RISM P 670. Srov. DANĚK 2015, s. 103, č. 1590/3. K obsahovému rozboru tisku srov. PRINC, Břetislav: *Mariánská moteta z konvolutu 59 A 10 471 uloženého v Národní knihovně v Praze*, seminární práce, Praha: Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, 2006, a především BAŤA 2011, s. 137-139.

¹²³ Pro 4 hlasy: *Aeterna Christi munera, Iam Christus astra ascenderit, Panis, quem ego dabo, Iste Confessor*; 5 hlasů: *Nigra sum, Sicut lilium inter spinas*; 6 hlasů: *Nasce la gioia mia, Missa sine nomine*.

nepomohou, zato filigrán, jenž je variantně doložen pro poslední čtvrtinu 16. století pro lokality na trase Řím – Praha,¹²⁴ nám zpřesňuje chronologické a geografické okolnosti vzniku rukopisu a následně i konvolutu.

Jan Bařa na základě srovnání zapsaných mariánských antifon s konkordujícími zahraničními prameny určil jako jejich autora italského skladatele Orfea Vecchiho (ca. 1551-1603), jenž je doložen jako „maestro di cappella“ katedrály v severoitalském Vercelli (1582-1586) a poté v milánském kostele Santa Maria della Scala in San Fedele (1586-1603).¹²⁵ Zmíněné antifony lze vedle pozdějšího tisku *Psalmi integri in totius anni solemnitatibus* (Milano 1596)¹²⁶ nalézt i ve dvou rukopisech pocházejících z Grazu,¹²⁷ tedy opět na trase spojující Itálii se střední Evropou, přičemž starší z nich, datovaný do let 1586/87, patřil tamější jezuitské koleji, s níž byla pražská kolej i sodalita v kontaktech písemných i personálních.¹²⁸ Podle Bařova srovnání jsou rukopisné záznamy antifon starší než jejich tisk z roku 1596, jenž s nimi traduje některé chyby, pražský a štyrskohradecký zápis jsou pak natolik odlišné, že zřejmě vznikly nezávisle na sobě z různých předloh. U pražského exempláře je zajímavý „diletantský“ závěr antifony *Salve, Regina*, konkrétně osm taktů tenoru, quintu a basu s textem *Et Iesum...*, které neznámý zpěvák zřejmě po paměti dopsal na předešlý tisk, protože poslední list s jejich záznamem někdo vytrhl. Výsledek pochopitelně pokulhává

¹²⁴ Srov. BRIQUET, Charles-Moïse: *Les filigranes: Dictionnaire historique des marques du papier des leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*, I, Leipzig: K. W. Hiersemann, 1923, var. sim. 1010, datace: Ljubljana 1573, Brixen 1578-1586, Villach 1586, Klagenfurt 1586-1589, Arnoldstein 1590/1591; var. sim. 1021, datace: Brno (?1588).

¹²⁵ Srov. DONÀ, Mariangela: s. v. *Vecchi, Orfeo*, in: SADIE, Stanley – TYRRELL, John (eds.): *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, 26, London: Macmillan, 2001, s. 368-369; ACKERMANN, Peter: s. v. *Vecchi, Orfeo*, in: BLUME, Friedrich et al. (eds.): *Die Musik in Geschichte und Gegenwart: allgemeine Enzyklopädie der Musik. Personenteil*, 16, Kassel: Bärenreiter, 2006, sl. 1374-1376.

¹²⁶ VECCHI, Orfeo: *Psalmi integri in totius anni solemnitatibus, Magnificat duo, antiphonae quatuor ad B. V. post completorium et modulationes octo, quae vulgo falsibordoni noncupantur. Quinque vocibus. ...*, Milano: Eredi di Francesco & Simon Tini, 1596, RISM V 1058.

¹²⁷ Graz: Universitätsbibliothek, Ms. 8, fol. 22^v-24^f (*Salve Regina*), 65^v-66^f (*Alma Redemptoris Mater*), 104^v-106^f (*Regina caeli*); Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, Glasbena zbirka, Ms. 344, fol. 273^v-274^f (*Alma Redemptoris Mater*), 276^v-277^f (*Ave, Regina caelorum*), 281^v-282^f (*Regina caeli*), 284^v (*Salve, Regina*).

¹²⁸ Řádové personální i písemné kontakty usnadňovalo, že obě koleje patřily od r. 1564 do nově zřízené rakouské provincie S. J., peregrinaci štyrskohradeckých studentů a zároveň sodálů směrem do Prahy dokládají jejich přídomky („Graecensis“), resp. zmínky o jimi předložených testimoniích v *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 146^v, 148^f (Thomas Loch, 1596), 153^v (Ambrosius Maronovicius, 1596), 226^f (Laurentius Ratzingerus, 1607), 234^f (Ionas Krallius, Martinus Ronnerus, 1608).

za originálem, nicméně bez ohledu na to Vecchiho antifony patří k jeho typickým skladbám ovlivněným snahami o reformu katolické církve po tridentském koncilu.¹²⁹

Zmíněné čtyři mariánské antifony se zpívaly na závěr kompletáře.¹³⁰ I když jezuitská řádová liturgie nepředepisovala společnou modlitbu v chóru, v návaznosti na officium v římském breviáři ji umožňovala, jak to dokládají zmínky o zpívané modlitbě kompletáře např. v pamětní knize klementinské mariánské družiny nebo u Balbína.¹³¹ Tyto skutečnosti nasvědčují tomu, že zmiňovaný konvolut byl užíván pražskými jezuiti, resp. jimi řízenými sodály právě v období před Bílou horou.

S klementinskou kongregací Zvěstování Panny Marie je provenienčně i provozováním spojena sbírka motet pro hlavní svátky liturgického roku *Cantiones sacrae* hamburského skladatele a varhaníka Hieronyma Praetoria (1560-1629), která se v neúplné podobě a novodobé převazbě dochovala pod sign. Mus. Pi 2 v Sächsische Landesbibliothek v Drážďanech (alt, bas, quinta, sexta a septima vox).¹³² K pražské provenienci odkazuje majetnický vpisec na titulní straně každé z hlasových knih („Congreg. B. M. Virg./inis Annunciatae Pragae“), který zároveň přináší zcela novou informaci, že totiž tato klementinská mariánská sodalita aktivně shromažďovala knihy pro vlastní potřebu a disponovala samostatnou knihovničkou.¹³³ K tisku jsou přivázány dva adligáty, které jej obsahově rovněž spojují s pražským Klementinem. Přední, jednofoliový přívazek obsahuje šestihlasé antifony (I) *Ave, Maria* Jacoba Handla Galla (1550-1591) a (II) *Blasia Amona* (ca. 1560-1590), zadní, třífoliový pak zahrnuje jedenáct dalších skladeb, z toho osm anonymních. Janu Baťovi se podařilo určit autorství čtyř z nich:¹³⁴ po osmihlasém zpracování koledy (III) *Dies est laetitiae*

¹²⁹ Srov. BAŤA 2011, s. 139: „Faktura je víceméně homofonní, s imitací se setkáme jen výjimečně, deklamativní charakter jeví známky snahy o maximální srozumitelnost textu.“

¹³⁰ Srov. *Liber usualis missae et officii pro dominicis et festis cum cantu Gregoriano ex editione Vaticana adamussim excerpto*, Paris: Desclée et socii, 1946, s. 273-276.

¹³¹ *LibMemCongrBVMPrag*, ff. 13^v (25/12 1575): „post completorium in sacello cantatum“, fol. 147^r (24/03 1596): „Eodem die circa horam quintam conveniunt sodales ad completorium ob crastini festi Annunciationis solemnitate“; *BalbHistCollSIPrag*, fol. 107^r (1572, ve vztahu k františkánům u sv. Jakuba Většího): „Revocata praecipue in usum horas canonicas in templo canendi consuetudo; nam praeter vespas et completorium publice canebatur nihil.“

¹³² PRAETORIUS, Hieronymus: *Cantiones sacrae de praecipuis festis totius anni 5. 6. 7. et 8. vocum*, Hamburg: Philipp de Ohr, 1599, *RISM P* 5336. Za upozornění na tento exemplář děkuji Martinu Horynovi.

¹³³ O tomto poměrně překvapivém faktu nenajdeme žádnou zmínku v *LibMemCongrBVMPrag*, knihy nejsou zmíněny ani v podrobném soupisu věcí, které sodalita deponovala po vypuknutí českého stavovského povstání v roce 1618 u pražských křižovníků, po jeho porážce si je vyzvedla a disponovala jimi k 14. červenci 1623, srov. *ibidem*, fol. 257^v-258^v.

¹³⁴ Srov. BAŤA (v tisku), kap. *Kostel Nejsvětějšího Salvátora a jezuitská kolej v Klementinu*.

Charlese Luythona (1557/58-1620) následují dvě anonymní mariánské antifony (IV) *Regina coeli, laetare* (4 hlasy) a (V) *Salve, Regina, mater misericordiae* (8 hlasů), dále osmihlasá (VI) *Ave, stella matutina* Agostina Agazzariho (1579/81-1641/42), šestihlasá (VII) *Salve, Regina* Jacoba Reintera (ca. 1560-1606) a osmihlasé moteto (VIII) *Iam non dicam vos servos* Andrey Gabrieliho (1532/33-1585). Za nimi je vepsána opět anonymní mariánská antifona (IX) *Salve, Regina, mater misericordiae* (6 hlasů), následovaná třemi skladbami Orfea Vecchiho – (X) *Regina coeli, laetare* (5 hlasů), (XI) *Alma Redemptoris Mater* (6 hlasů) a (XII) *Ave, Regina coelorum* (6 hlasů), známými již z přívazku k Palestrinově knize mší. Poslední skladbou je anonymní desetihlasé moteto (XIII) *Beata es, Virgo Maria*. Obsah konvolutu ukazuje přehledně následující tabulka:

Poř. číslo	Autor	Skladba	Sazba	Liturgické určení
I.	Handl-Gallus, Jacob	<i>Ave, Maria, gratia plena</i>	6 v.	[BVM]
II.	Amon, Blasius	<i>Ave, Maria, gratia plena</i>	6 v.	[BVM]
1.	Praetorius, Hieronymus	<i>Ecce, Dominus veniet</i>	8 v.	Tempore Adventus Domini
2.		<i>Gaudete omnes</i>	6 v.	
3.		<i>In hoc festo</i>	8 v.	De Nativitate et Circumcisione Domini
4.		<i>Angelus ad pastores</i>	8 v.	
5.		<i>Verbum caro factum est</i>	7 v.	
6.		<i>Puer natus est nobis</i>	6 v.	
7.		<i>Surge illuminare Iherusalem</i>	8 v.	In Epiphaniis Domini
8.		<i>Ab oriente</i>	5 v.	
9.		<i>Nunc dimittis</i>	8 v.	In festo Purificationis Mariae
10.		<i>Suscipe verbum</i>	8 v.	In festo Annunciationis Mariae
11.		<i>Videns Dominus</i>	8 v.	Tempore Passionis

12.		<i>O bone Ihesu</i>	6 v.	Domini
13.		<i>O vos omnes</i>	5 v.	
14.		<i>Tulerunt Dominum meum</i>	8 v.	De gloriosa Ressurrectione Domini
15.		<i>Mane nobiscum, Domine</i>	6 v.	
16.		<i>Surrexit pastor bonus</i>	5 v.	
17.		<i>Omnes gentes</i>	8 v.	De Ascensione Domini
18.		<i>Ascendo ad Patrem meum</i>	6 v.	
19.		<i>Hodie completi sunt</i>	8 v.	In festo Pentecostes
20.		<i>Sic Deus dilexit mundum</i>	6 v.	
21.		<i>Te Deum patrem ingenitum</i>	8 v.	In festo Sanctissimae Trinitatis
22.		<i>Adesto, unus Deus</i>	5 v.	
23.		<i>Puer, qui natus est</i>	8 v.	In festo s. Ioannis Baptistae
24.		<i>Fuit homo missus a Deo</i>	5 v.	
25.		<i>Surge, propera, amica mea</i>	8 v.	In festo Visitationis Mariae
26.		<i>Factum est silentium</i>	8 v.	In festo s. Michaelis
27.		<i>Dum praeliaretur</i>	5 v.	
28.		<i>Non est bonum hominem</i>	5 v.	Ad placitum
29.		<i>Miserere mei, Deus</i>	5 v.	
30.		<i>Peccavi</i>	6 v.	
31.		<i>Gloria tibi, Domine</i>	7 v.	
32.		<i>Laudate Dominum</i>	8 v.	
III.	[Luython, Charles]	<i>Dies est laetitiae</i>	8 v.	–
IV.	[Anon.]	<i>Regina coeli, laetare</i>	4 v.	[BVM]
V.	[Anon.]	<i>Salve Regina, mater misericordiae</i>	8 v.	[BVM]
VI.	[Agazzari, Agostino]	<i>Ave, stella matutina</i>	8 v.	[BVM]

VII.	Reiner, Jacob	<i>Salve, Regina</i>	6 v.	[BVM]
VIII.	Gabrieli, Giovanni	<i>Iam non dicam vos servos</i>	8 v.	–
IX.	[Anon.]	<i>Salve Regina, mater misericordiae</i>	6 v.	[BVM]
X.	[Vecchi, Orfeo]	<i>Regina coeli, laetare</i>	5 v.	[BVM]
XI.	Vecchi, Orfeo	<i>Alma Redemptoris Mater</i>	5 v.	[BVM]
XII.	[Vecchi, Orfeo]	<i>Ave, Regina coelorum</i>	5 v.	[BVM]
XIII.	[Anon.]	<i>Beata es, Virgo Maria, Dei Genitrix</i>	10 v.	[BVM]

Z obsahového rozboru vyplývá, proč vlastně byl Praetoriův tisk rozšířen o oba přívazky – pro potřeby mariánské sodality byl původní počet skladeb oslavujících Pannu Marii nedostatečný. Zároveň to vedle zřetelných stop opotřebení svědčí o jeho praktickém užívání v liturgickém provozu. Tištěné i dodatečně připojené skladby si vyžadují početné a zkušené interprety a dokládají preferenci hudby ovlivněné kompozičním stylem *cori spezzati* v pražském katolickém prostředí na začátku 17. století. Nemusely však být nutně provozovány za „aktivní účasti sodálů z řad profesionálních hudebníků z rudolfínské kapely“,¹³⁵ jednak po roce 1600 nemáme doklady o tak početném zastoupení císařských zpěváků v sodalitě, jejich počet spíše klesal (viz jejich přehled výše), jednak není třeba podceňovat múzické schopnosti jezuitských studentů a chudých alumnů (srov. níže). A v neposlední řadě by to nejspíše ani sami představitelé sodality a dozírající jezuité z prestižních důvodů nepřipustili.

¹³⁵ Srov. BAŤA (v tisku), , kap. *Kostel Nejsvětějšího Salvátora a jezuitská kolej v Klementinu*. Stejně opatrně je třeba pracovat i s jeho zdůvodněním, jak se konvolut při stavovském povstání po dočasném vykázání jezuitů z Prahy dostal v rámci záboru klementinské knihovny do rukou nekatolíků a s nimi potom do Pirny. Např. původně předbělohorský rukopis obsahující mj. dějiny jezuitské koleje u sv. Klimenta z pera Georgia Vara, v nichž později pokračoval Bohuslav Balbín (dnes v Národní knihovně v Praze, ms. I A 1), se podle Balbínova autografního přípisu dostal do saských rukou při okupaci Prahy v letech 1631-1632 a zpět byl získán v českém pohraničí až v roce 1680, srov. *BalbHistCollSIPrag*, fol. 1^r: „Historiam hanc et primordia collegii Pragensis conscripsit P. Georgius Varus Anglus natione anno 1589., sed ultra 1565. non perduxit, labori suo immortuus. Porro hunc librum cum Saxones occupatâ Pragâ abstulissent, apud nescio quem praedicantem in Misnia reliquere, quem post aliquot annorum decurias anno 1680. redemit R. D. Thomas Herman parochus Flakensis [?] in finibus Bohemiae et Duxovium ad nostros Patres Bohuslaum Balbinum et Ioannem Tanner (qui tum apud celsissimum principem archiepiscopum Ioannem de Waldstein morabantur) attulit, qui eum archivo Pragensis collegii restituerunt.“

Dochované hudební tisky a rukopisy, které sloužily v Klementinu před rokem 1623, je třeba rozšířit o jeden, který je dnes neznámý, ale o jehož existenci nás informuje autentický zápis v *LibMemCongrBVMPrag*: jedná se o již zmíněný *Thesaurus litaniarum* regenschoriho v kostele sv. Michala při jezuitské koleji v Mnichově a rodáka z moravskoslezského Hlučína Georgia Victorina (ca. 1570-1639),¹³⁶ jež sám autor s doprovodným dopisem zaslal do Klementina někdy v červnu 1596.¹³⁷ Rozsáhlý tisk (v součtu všech šesti hlasových knih více než 1 400 stran), dedikovaný mariánským kongregacím při jezuitských kolejích v Mnichově, Ingolstadt, Dillingenu, Straubingu, Innsbrucku, Halle, Regensburgu, Luzernu, Fribourgu a Pruntrutu,¹³⁸ je rozdělen do tří knih podle zaměření litaní (Jméno Ježíšovo, Panna Maria, svatí),¹³⁹ a pokrýval tak bohoslužby v průběhu celého liturgického roku, jak ukazuje následující tabulka:

Poř. číslo	Autor	Sazba	Liturgické určení
LIBER I.			
1.	Lasso, Ferdinand di	4 v.	Litaniae de Domino Iesu Salvatore nostro
2.	Lasso, Rudolph di	4 v.	
3.	Victorinus, Georgius	4 v.	
4.	Lasso, Orlando di	5 v.	
5.	Cornazzano, Fileno	6 v.	
6.	Zacharia, Cesare de	7 v.	Litaniae de venerabili Sacramento
7.	Stabile, Annibale	8 v.	
8.	Anon.	8 v.	
9.	Anon.	8 v.	
10.	Anon.	8 v.	
11.	Monte, Philippe de	6 v.	Cantio sacra de nomine Iesu: 1) <i>O bone Iesu exaudi me,</i> 2) <i>Ergo Iesu,</i> 3) <i>O amantissime Iesu</i>

¹³⁶ K jeho osobě viz přehledně *Bayerisches Musiker-Lexikon Online (BMLO)*.

¹³⁷ Srov. výše pozn. 114.

¹³⁸ *Victorinus, Georgius: Thesaurus litaniarum*, fol. A2^r: „Celeberrimis ac laudatissimis congregacionibus Monachii, Ingolstadii, Dilingae, Augustae, Oeniponti, Halae, Ratisponae, Lucernae, Friburgi Helvetiorum et Bruntruti, in provincia Superioris Germaniae institutis, sub auspicio Virginis Annunciatae.“

¹³⁹ *Litaniarum liber primus. Eas continens, quae Augustissimo nomini Iesu inscribuntur. – Litaniarum liber secundus. Eas complectens, quae gloriosissimae Virgini Mariae dicantur. – Litaniarum liber tertius. Comprehendens eas, quae sanctis Dei dicantur.*

LIBER II.			
1.	Palestrina, Giovanni Pierluigi da	4 v.	Litaniae de gloriosissima Dei Genitrice
2.	Palestrina, Giovanni Pierluigi da	4 v.	
3.	Palestrina, Giovanni Pierluigi da	4 v.	
4.	Palestrina, Giovanni Pierluigi da	4 v.	
5.	Palestrina, Giovanni Pierluigi da	4 v.	
6.	Palestrina, Giovanni Pierluigi da	4 v.	
7.	Palestrina, Giovanni Pierluigi da	4 v.	
8.	Palestrina, Giovanni Pierluigi da	4 v.	
9.	Palestrina, Giovanni Pierluigi da	4 v.	
10.	Palestrina, Giovanni Pierluigi da	4 v.	
11.	Lasso, Orlando di	4 v.	
12.	Fossa, Johannes de	4 v.	
13.	Perlazio, Giacomo	4 v.	
14.	Lasso, Orlando di	5 v.	
15.	Lasso, Orlando di	5 v.	
16.	Lasso, Orlando di	5 v.	
17.	Lasso, Orlando di	5 v.	
18.	Stabile, Annibale	5 v.	
19.	Lasso, Rudolph di	5 v.	
20.	Cornazzano, Fileno	5 v.	
21.	Mel, Rinaldo de	5 v.	
22.	Sale, Franz	5 v.	
23.	Plau, Heinrich de	5 v.	
24.	Püchler, Wolfgang	5 v.	
25.	Erbach, Christian	5 v.	
26.	Lasso, Orlando di	6 v.	
27.	Regnart, Jacob	6 v.	
28.	Massaino, Tiburzio	6 v.	
29.	Stuber, Conrad	6 v.	
30.	Hassler, Hans Leo	6 v.	
31.	Ascanio, Gioseffo	6 v.	
32.	Monte, Philippe de	7 v.	
33.	Porta, Costanzo	7 v.	
34.	Lasso, Orlando di	8 v.	

35.	Victoria, Tomás Luis de	8 v.		
36.	Anon.	8 v.		
37.	Aichinger, Gregor	8 v.		
38.	Stabile, Annibale	8 v.		
39.	Anon.	8 v.		
40.	Stabile, Annibale	8 v.		
41.	Lasso, Orlando di	9 v.		
42.	Anon.	10 v.		
43.	Roeber, Martin	10 v.		
44.	Victorinus, Georgius	10 v.		
45.	Anon.	12 v.		
46.	Clavius, Christophorus	5 v.		Cantio sacra de Beata Virgine Maria: <i>Ego flos campi</i>
LIBER III.				
1.	Lasso, Orlando di	4 v.	Litaniae de omnibus sanctis	
2.	Victorinus, Georgius	4 v.		
3.	Lasso, Orlando di	5 v.		
4.	Gigli, Giulio	5 v.		
5.	Reiner, Jacob	6 v.		
6.	Püchler, Wolfgang	6 v.		
7.	Lasso, Orlando di	7 v.		
8.	Cavaccio, Giovanni	8 v.		
9.	Klingenstein, Bernhard	8 v.		
10.	Anon.	8 v.		
11.	Anon.	10 v.		
12.	Anon.	10 v.	Litaniae pro defunctis	
13.	Lasso, Rudolph di	6 v.	Cantio sacra de omnibus sanctis: <i>O quam gloriosum est regnum</i>	

Důraz na úctu k Panně Marii, vyjádřený autorem a zároveň členem jezuitské mariánské kongregace v Mnichově již v dedikaci díla, pak podtrhuje více než trojnásobně větší počet mariánských litaníí oproti litaníím věnovaným Ježíši Kristu, resp. všem svatým (46 : 11 : 13).

O dalších hudebních tiscích a rukopisech, které používali členové jezuitského řádu a mariánských sodalit v klementinské koleji, nemá cenu bez dalších heuristických

zjištění spekulovat, i když je jasné, že jména skladatelů, která se v pramenech ojediněle objeví, musela být spojena s konkrétními hudebními památkami. Takto je dvakrát v osmdesátých letech 16. století v klementinském diáriu zmíněn jezuitský matematik, astronom a hudebník Christophorus Clavius (1538-1612).¹⁴⁰ a jednou v nedalekém Mnichově působící Orlando di Lasso (1532-1894).¹⁴¹

Stejně tak by se dalo hloubat, do jaké míry a jak dlouho (pokud vůbec?) využívali pražští jezuité liturgické knihy, které nechal v roce 1560 poslat jako součást mobiliáře ze zrušeného kláštera v hornolužickém Oybinu (Ojvínu) tamější správce P. Hurtado Pérez (ca. 1527-1594), aby v rámci fundace císaře Ferdinanda I. pomohl nové koleji v těžkých začátcích.¹⁴²

Vraťme se raději k dochovaným hudebním památkám. Vedle melodií převzatých z mimokolejních zdrojů zazněla v Klementinu čas od času i hudba domácí, autorská, jejímiž původci byli sami pražští jezuité nebo jejich chovanci. Dělo se tak především při kolejních „divadelních“ produkcích a dalších festivitech, mezi nimiž zaujímaly čestné místo promoce, obecně slavnosti spojené s inaugurací nových bakalářů, magistrů a doktorů v jezuitské akademii. O charakteru této příležitostné hudby si lze učinit částečnou představu na základě gratulačního sborníčku *Ἀυτοσχέδιον* [*Autoschedion*],¹⁴³

¹⁴⁰ Poprvé v souvislosti s novým režimem zavedeným pro postní dobu v r. 1582, kdy se v rámci laud zpívala zpaměti každé úterý Claviova pětihlasá antifona *Salve, Regina*, srov. *Diarium*, I, fol. 204^v-205^f: „A prandio hora 4^a singulis feriatis, etiam recreationis diebus, cantus pro laudibus hoc modo peractus est: [...] || Diebus Martis »Salve, Regina Clavii« 5 vocum. [...] Omnia memoriter.“ O rok později je zmíněna Claviova šestihlasá skladba *Domine Iesu Christe, non sum dignus*, zpívaná jako antifona při procesí o Božím těle, srov. *ibidem*, fol. 215^f: „Hoc cessante cantores pro antiphona cantarunt »Domine Iesu Christe, non sum dignus« Clavii 6 vocum et sacerdos versum et collectam de s. Cruce.“

¹⁴¹ Lassovo šestihlasé moteto *In monte Oliveti* se zpívalo o Velkém pátku 13. 4. 1582 na začátku procesí na cestě z kostela sv. Salvátora k tzv. Černé bráně, srov. *Diarium*, I, fol. 206^v: „In templo novo initio processionis cantabatur motetum Orlandi 6 vocum In monte Oliveti usque ad portas nigram.“

¹⁴² Srov. *Diarium*, I, fol. 37^f: „[...]“

Antiphonalia 11, ex quibus tria parva papyracia.

Gradualia 4, ex quibus unum parvum papyraceum.

Sequentiale 1 in pergamento.

Psalterium 1 in pergamento.

[...]

Septem psalmi 1 in pergamento.“

K tomu viz *HistCollPrag*, fol. 48^v-49^f: „[...] plurimum templi nostri paupertatem sublevavit P. Hurtadus Perez Oibinensis superior, qui supellectilem sacram || atque sacrificantium vestes tres supra viginti, tum veteres libros, praecipue manu scriptos codices collegio misit.“ – TROLDA 1940, s. 54, význam těchto knih pro hudební provoz koleje podle všeho přeceňuje.

¹⁴³ *Ἀυτοσχέδιον nobilibus nec non eximia virtute et praestanti doctrina ornatissimis dominis, qui in alma Caesarea Regiaque Academia Pragensi prima in artibus liberalibus et philosophia laurea inaugurato coronati sunt 15. Calend. Maias anno 1608., benevolentiae, honoris et memoriae gratia conscripserunt nobiles et eruditi adolescentes dominus Matthias Mencilius nobilis a Kolsdorff, Brunensis Marcomanus, et dominus Georgius Guilielmus Michna a Waczinova, Budinensis Boëmus, Praha: Paulus Sessius, 1608.*

jímž jeho vydavatelé a spoluautoři Matyáš Mencilius z Kolsdorfu a Jiří Vilém Michna z Vacínova oslovili a oslavili svých jedenatřicet kolegů, kteří 17. dubna 1608 obdrželi na pražské jezuitské akademii titul bakaláře.¹⁴⁴ Drobný tisk, jež známe ze dvou exemplářů dochovaných v České republice¹⁴⁵ a jednoho v Polsku,¹⁴⁶ obsahuje vedle jmen oslavenců na versu titulní strany¹⁴⁷ a několika úvodních a závěrečných příležitostných latinských básní Menciliovu gratulační skladbu nazvanou *Carmen propempticum dedicatorium*, která se však vymyká titulem předznamenané „básni na rozloučenou“ jak obsahově, tak svou formou alegorického dialogu a především čtyřmi notovanými zpěvními vložkami pro čtyři hlasy. Blíží se tak dialogickým výjevům (*dialogismi*) a dramatizacím, které pro žáky jezuitských gymnázií psali jejich profesori, nacvičovali je s nimi v rámci výuky „humanitních disciplín“ (*humaniora*) a předváděli interně v rámci koleje nebo při různých slavnostních příležitostech i pro pozvané hosty. Bohužel zmíněný gratulační sborník je jedinou dochovanou památkou z předbělohorského Klementina, v níž jsou notově zachyceny hudební vložky, takže nelze na jeho základě činit obecnější závěry o podílu a estetické hodnotě hudby v těchto dialogicko-dramatických útvarech.

Mencilius nechává svůj alegorický gratulační výstup rozehrát Merkurem jako poslem bohů a zároveň nositelem výmluvnosti, jenž jako „regenschori“ vyzve

Srov. *Rukověť*, 1, s. 316, k osobám vydavatelů srov. *ibidem*, 3, s. 312 a 328. – Jiří Vilém Michna z Vacínova byl v době vydání sborníčku studentem poesie na jezuitském gymnáziu v Klementinu, na konci dubna byl po schválené žádosti o přijetí do tamější kongregace Zvěstování Panny Marie připuštěn k probaci a 30. 11. 1608 jej zapsali mezi sodály, srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 230^v, 233^f a 234^f, o Menciliovi prameny mlčí.

¹⁴⁴ K průběhu promoce tehdejší klementinský rektor Theophilus Krystecký poznamenal (*Diarium*, III, fol. 47^v): „17. [Aprilis 1608.] Hora octava, post orationem primo baccalaureo recitatam et duas quaestiones ab aliis duobus baccalaureis ventilatas, renunciati sunt baccalaurei 31 promotore Patre Michaeli Hagen, quia P. Melchior Trevinnius, cancellarius academiae, decumbat. Professionem fidei fecerunt in manibus cubicularii pontificii domini Matthaei Rencii, qui cardinali Strigoniensi tulerat Paulo V. pontifice maximo pileum. Illustrissimus nuntius venire non potuit tantis periculis rei publicae ad consultationes abductus. Recreatio impetrata. In hac promotione duo observata cavenda in posterum. Primo, ut pueri inferiorum scholarum detineantur tunc in schola. Perstrepunt enim, clamant, dum sunt otiosi. Alterum, ut rector non ante constituat diem promotionis, quam per se aut alium cognoscant, quomodo sciuntur ea, quae recitari debent, turpiter enim quidam hallucinatus est. Expedi etiam aliquos invitare seculares ad cuiusmodi actus.“ – O doprovodném tisku se Krystecký v diáriu nezmiňuje.

¹⁴⁵ Praha: Národní knihovna, sign. 52 C 12 přív. 17; Praha: Strahovská knihovna, sign. AA VII 54 přív. 28.

¹⁴⁶ Za upozornění děkuji Janu Baťovi.

¹⁴⁷ Jména nových bakalářů publikoval BERÁNEK, Karel: *Promoce v Klementinu v letech 1604-1617*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 25 (1985), č. 1, s. 7-32, zde s. 18-19.

k obstarání slavnostního hudebního prologu nejprve tympanistu,¹⁴⁸ pak onomatopoickým „taratamtara“ hráče na plechové nástroje čili trubače (*aeneatores / tubicines*), nechá je chvíli preludovat společně, aby je vystřídali hráči na strunné nástroje,¹⁴⁹ a pak uvolní prostor personifikované Ctnosti (*Honor*), která převezme jeho řídicí úlohu. Ctnost postupně uvádí na scénu personifikované disciplíny (Logiku, Aritmetiku, Etiku, Geometrii, Astronomii, Metafysiku, Musiku a Fysiku), které jí mají v doprovodu Píle (*Labor*) a osobností ztělesňujících moudrost „filozofickou“ a „rapsódickou“ (Aristotelés a Vergilius) pomoci „múzicky“ oslavit nové adepty filozofických věd. S využitím okřídleného ovidiovského verše¹⁵⁰ pak všichni v tento „nejpříhodnější den“ pronášejí zdravici na počest „velkých mudrců“ („Salvete, quotquot estis, o magni sophi!“), kterou vzápětí zopakuje ve zhudebněné podobě čtyřhlasý sbor.¹⁵¹ Po dalším krátkém vstupu Ctnosti věnovaném prvnímu vavřínovému věnci (= bakalaureátu) nových filozofů následuje sborová výzva k plesání („Laetabiles, ovate!“). Další dvě instrumentální intermezza rámuje apel Ctnosti, aby protagonisté dialogu ještě více rozveselili hudbymilovné bakaláře svým komickým uměním. Těm pak na podnět Ctnosti v delší dialogické pasáži vzdávají pochvalný hold postupně Píle, Aristotelés, Logika, Fysika a Aritmetika; chválu završuje další instrumentální vložka.

Ideovým vyvrcholením skladby je následující monolog, v němž promlouvající Ctnost bakalářům symbolicky předává věnec moudrosti, který se k ní dostal z božských Apollónových rukou prostřednictvím Vergilia, Aristotela a Píle. Opakovaná blahopřání Ctnosti novým adeptům filozofické moudrosti jsou důmyslně akcentována úsečnými textovými hříčkami, jež autor proložil instrumentálními pasážemi – bohužel nenotovanými: „Vivite, philosophi!“ je zdůrazněno tympány, „Plaudite, philosophi!“ trubkami a „Sophi, ovate!“ oběma nástrojovými sekcemi. První přání („Žijte/Buďte

¹⁴⁸ V následující edici, s. 66-70, jsou hudební vstupy zvýrazněny šedě zataženými zkratkami pro hudebníky, které byly na rozdíl od ostatních tiskových abreviatur ponechány v původní, nerozepsané a rozkolísané podobě.

¹⁴⁹ Z narážky na Vergiliovu lyru („Virgili testudo“) se zdá, že šlo spíše o nástroje drnkací než smyčcové (housle), o nichž uvažuje při analýze tohoto tisku BAŤA (v tisku), kap. *Kostel Nejsvětějšího Salvátora a jezuitská kolej v Klementinu*. Může se však pochopitelně jednat o básnickou licenci, a tudíž skutečně o housle.

¹⁵⁰ Srov. níže pozn. 152.

¹⁵¹ Za laskavé poskytnutí hudebních prepisů děkuji Janu Bařovi. Všechny čtyři hudební vložky vydal (s chybami) POHANKA, Jaroslav: *Dějiny české hudby v příkladech*, Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958, s. 65. S využitím jeho edice byla pořízena nahrávka zpřístupněná na kompletu dvou gramofonových desek *Symposium musicum. Hudba české renesance*, Praha: Supraphon, 1984.

zdrávi, filozofové!“) pak zopakují všichni protagonisté na scéně, na výzvu Ctnosti totéž zanotují hráči na strunné nástroje a následně čtyřhlasně zazpívá i sbor. Závěrečný hold („Vivat sophorum turma nobis et Deo!“ – „Ať žije zástup moudrých nám i Bohu!“) graduje po instrumentálních vstupech trubek, tympanů a strunných nástrojů v posledním čtyřhlasém sboru. Skladbu uzavírají tympány a trubky.

[fol. A2^r]

Carmen propempticum dedicatorium

MERCURIUS: Date locum Honori; date locum, locum date,
Honor et Honoris praesto sunt insignia.
Iam, tympanista, tympanizato.

TYMP.

MERCURIUS: Satis.
Taratamtara crepet, aeneatores.

TUB.

MERCURIUS: Simul.
TY. ET TUB.
Iam nunc fidicines Virgili testudine.

FIDIC.

HONOR: Novis philosophis nos Honor dabimus metra,
mi Logica et Arithmetica ministrent ea,
hospitibus at tu distribue, Labor; huc ades,
Ethica et Geometria, sequamini ducem
vestrum Laborem. Tuque levidensae tuis || [fol. A2^v]
munus academicis, Aristoteles, dabis:
Astronomia illis et Metaphysica ea ferent,
cordi poëtis Musica est; proin tua
symphonicus a te chorus capiet, Maro,
dona: Physica tuum cingat et Musica latus.

Dicenda verba sunt die bono bona.¹⁵²

Salvete, quotquot estis, o magni sophi!

OMNES: Salvete, quotquot estis, o magni sophi!

¹⁵² Srov. OVIDIUS, *Fast.* 1.72; *Trist.* 3.13.24, 5.5.6; *Pont.* 3.4.47.

CHO.:

[Discantus] Sal-ve - te, quot - quot es-tis, o ma - gni so-phi, o ma - gni so-phi!

[Altus] Sal-ve - te, quot-quot es-tis, o ma - gni so-phi, o ma - gni so-phi!

[Tenor] Sal - ve - te, quot - quot es - tis, o ma - - - gni so-phi!

[Bassus] Sal-ve - te, quot-quot es - tis, oma - - - gni so-phi!

HONOR: Laureola prima vos coronat? Quam comas
 belle colorat laurus! Ah, pingit fabre!
 Laetabiles, ovate.

CHO.:

[D] Læ - ta - - - - bi - les, o - va - te!

[A] Læ - ta - - - - bi - les, o - va - te!

[T] Læ - ta - - - - bi - les, o - va - te!

[B] Læ - ta - - - - bi - les, o - va - te!

[fol. A3^r]**FIDIC., TYMP. ET TUBIC.**

HONOR: Sit vobis dies genialis iste;

candicante hunc hunc diem
 gemma notetis, hem, sophi, docti sophi!
 Magis hilaremus, euge, glaphyros comice,
 symphonia canat, heus, melodes hos viros.

FIDIC., TYM. ET TUBIC.

HONOR: Laudes sophorum modo mei comites date,
 Labor esto princeps.

LABOR: Vos, sophi, mecum manus
 movistis acres, ecce, quid labor ferat!

HONOR: Stagyraee.

ARISTOTELES: Nostros lectitarunt, o Honor,
 noctes diesque sedula libros manu:
 Mercurius illud vidit et vidit Maro.

HONOR: Dic, Logica.

LOGICA: Dicant quotquot audiere eos
 nodosa verbis verba solventes, modos
 et implicatos explicantes perbene.

HONOR: Quid, Physica, dicis?

PHYSICA: Hi brevi domi meae didicere multa:
 Metaphysica testis mihi, || [fol. A3^v]
 testis Ethica.

HONOR: Arithmetica, loquaris.

ARITHMETICA: Meos numerare numeros singulos norunt probe:
 Geometria atque Astronomia hoc idem ferent.

HONOR: Iam rursus ergo musici sophos canant.

FIDIC., TYMP. ET TUBIC.

HONOR: Apollo quas dedit Maroni, Maro tulit
 Aristoteli et is tibi Labori, quas Labor
 mi dedit Honori servias, vobis dabo;
 munuscula istaec pauca consulite, boni,
 maiora danda, danda plura quidem forent,
 sed a minore magna maior haud petit.

Vivite, philosophi!

TYM.

Plaudite, philosophi!

TUB.

Sophi, ovate!

TY. ET TU.

Longum vivite; Euboicae precor
saecula Sibyllae, vivite ac ita vivite
Deo atque vobis, ut triumphalis polo
vallaris et navalis atque civica
corona vestras vinciat quondam comas.

Vivite, philosophi, verba repetite vos mea!

OMNES: Vivite, philosophi!

HONOR: Fidibus idem fidicines recinant.

FIDIC.

HONOR: Et omnis vox sophos hilare canat.

[D] Vi - vi - te, phi - lo - so - phi, vi - vi - te, phi - lo - - - so - phi!

[A] Vi - vi - te, phi - lo - so - phi, phi - lo - - - so - phi!

[T] Vi - vi - te, phi - lo - so - phi, phi - lo - so - phi!

[B] Vi - vi - te, phi - lo - so - phi!

[fol. A4^r]

HONOR: Clangant tubicines, omnibus clangant tubis.

TUB.

HONOR: Tympanaque.

TY. TU.

HONOR: Cuncti concinant mecum sophos,
vivat sophorum turma nobis et Deo!

OMNES: Vivat sophorum turma nobis et Deo!

FIDIC.

CHO.:

[D] Vi - vat so - pho - rum tur - ma, vi - vat so - pho - rum tur - ma no - bis et De - o!

[A] Vi - vat so - pho - rum tur - ma, vi - vat so - pho - rum tur - ma no - bis De - o!

[T] Vi - vat so - pho - rum tur - ma no - bis et De - o!

[B] Vi - vat so - pho - rum tur - ma no - bis et De - o!

TYM. ET TUB.

Matthias Mencelius a Kolsdorf

* * *

I když z hlediska výstavby dramatického dialogu se jedná spíše o skladbu jednoduchou, typicky školskou,¹⁵³ po obsahové stránce je její text promyšlenější: ukazuje autorovu zběhlost v práci s tradičními filozoficko-mytologickými topoi, vycházejícími z antických kořenů, i jeho schopnost nechat na malém prostoru vygradovat banální gratulační téma do maximy o nadčasovém poslání filozofického vzdělání. Překvapující je však především velký počet hudebních vstupů (celkem

¹⁵³ Srov. opakující se výzvy Merkura a Ctnosti dalším účastníkům dialogu, aby se ujali slova, což je typické pro autory nemající zkušenost s psaním jevištních útvarů.

4 sborové vokální a 15 instrumentálních),¹⁵⁴ které – nakolik můžeme soudit bez znalosti jejich délky a melodické kvality – přiměřeným způsobem narušují monotónnost latinského jevištního textu a člení jej do divácky recipovatelnějších úseků. Pro vyvození obecnějších závěrů bohužel postrádáme další srovnatelné kompletní texty – přesto se naskýtá hypotetická teze, zda zapojení vokální a instrumentální hudby do dialogických a jevištních produkcí, o jejichž poměrně častém konání máme díky stručným záznamům v klementinských diářiích vcelku dobrý přehled, nebylo mnohem větší, než se (zejména v teatrologickém bádání) předpokládá.

Díky narážkám v latinském textu je možno s velkou mírou pravděpodobnosti odpovědět i na další otázku, kterou v této souvislosti nastolil Jan Baťa: zda nástrojové sekce pouze opakovaly vokální vložky, nebo zda hrály odlišnou hudbu.¹⁵⁵ Jak z velkého počtu instrumentálních vložek, tak z výslovných „instrukcí“ Ctnosti (např. „Fidibus idem fidicines recinant.“ – „Necht' totěž [tj. pasáž »Vivite, philosophi!«] zahrají hráči na strunné nástroje.“)¹⁵⁶ je zřejmé, instrumentalisté vstupovali do děje na vyznačených místech s hudebními motivy, které měli zaužívané pro příslušné dějové situace jako určitá hudební *topoi* a uměli je zahrát z paměti, zřejmě po domluvě s osobou zodpovědnou za nazkoušení příslušného dialogu. Pro provozovací praxi instrumentalistů tak mohly platit analogické postupy, jaké byly uplatňovány v dobovém latinském básnictví: základem byla perfektní znalost (nazpaměť – *memoriter*) rytmicky vzorových veršů římských klasiků (Vergilius, Ovidius apod.), z nichž se na „centonárním“ principu skládaly nové básně. Volba vhodných hudebních vložek tak nejspíše závisela na zvládnutém repertoáru zúčastněného instrumentalisty a na jeho improvizčních schopnostech. To by zároveň vysvětlovalo, proč nebylo zapotřebí zachytit tuto hudební složku jezuitských dialogických a dramatických děl v notované písemné podobě.

¹⁵⁴ Ve skladbě zaznají samostatně 2× tympány, 3× trubky a 3× strunné nástroje, oblíbené kombinaci tympánů a trubek je dán prostor 4× a 3× hrají všichni instrumentalisté současně.

¹⁵⁵ Srov. BAŤA (v tisku), kap. *Kostel Nejsvětějšího Salvátora a jezuitská kolej v Klementinu*.

¹⁵⁶ Podobně „předehrály“ strunné nástroje melodii podloženou slovy „Vivat sophorum turma nobis et Deo!“ v závěru Menceliova díla ještě před tím, než zazněla ve vokální čtyřhlasé podobě.

„Instrumenta musicalia“

Autentická dobová svědectví o hudebních nástrojích užívaných v předbělohorském Klementinu jsou nejen velmi vzácná, ale pokud k nim přistoupíme z hlediska hmotné kultury, pak z nich většinou nelze usoudit nic přesnějšího, než že se na zmíněné nástroje při určité příležitosti hrálo.

Někdy ale nelze ani přesně určit, jaký nástroj měl pisatel vlastně na mysli. Typickým příkladem jsou *fides* doprovázející bohoslužbu v roce 1606 a 1609.¹⁵⁷ a výše zmíněný jevištní dialog Matyáše Mencia: právě z jeho narážky na „Virgili testudo“, tj. na nástroj připomínající básnickou lyru, soudíme, že se jednalo spíše o nějaký nástroj strunný drnkací (loutna?) nebo smyčcový (fidula, lira da braccio?) než o housle v pravém slova smyslu, jak o nich mluví Jan Baťa, nebo v souvislosti s liturgií Emilián Trola.¹⁵⁸ Tyto nástroje byly – vzhledem k jejich využití při domácích festivátech – téměř jistě ve vlastnictví klementinské koleje.

Podobně byla kolej vybavena tympány (*tympana, timpana*) a trubkami (*tubae, tubae castrenses*), s nimiž se vedle Menciaiova dialogu setkáváme od roku 1608 při nešporním Magnificat,¹⁵⁹ při bakalářské promoci (1610).¹⁶⁰ a za nevole představených i při zakončení filozofických studií (1609).¹⁶¹ a deklamací v rétorice jezuitského gymnázia (1609).¹⁶² Kdy začali jezuité tyto nástroje pro svou kolej pořizovat, nevíme, nejspíš se tak dělo až v prvním desetiletí 17. století, protože z dřívějších zpráv vyplývá, že si instrumentalisty pro procesí, divadelní představení a další festivity spíše najímali.¹⁶³ (jak bylo zvykem u zavedených kolejí v zahraničí, např. v Římě), nebo jim

¹⁵⁷ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 218^v, leden 1606: „Missa enim fidium reliquorumque musicorum instrumentorum clangore et concentu celebrata“; fol. 221^r, 13/07 1606: „Celebratum est autem inprimis fidium instrumentorum musicorumque multitudine et clangore tremendum illud sacrificium“; *Diarium*, III, fol. 63^r, 21/02 1609: „Hodie finivit suum philosophiae cursum P. Michaël Hagen et pulsata sunt tympana, tubae inflatae, sed omnia haec sine facultate superiorum novo et inusitato more, solenne etiam sacrum in Italico sacello celebravit cum fidibus pro gratiarum actione – si superis placet.“

¹⁵⁸ Srov. výše pozn. 149 a TROLDA 1940, s. 75.

¹⁵⁹ *Diarium*, III, fol. 47^r, 06/04 1608: „Hodie in vespere ad Magnificat novo more usi sunt cantores tubis et tympanis castrensibus.“ – *Ibidem*, fol. 68^v, 19/04 1609: Hodie in Magnificat pulsata sunt tympana et tubae castrenses inflatae artificiose, primo ex remotiori, secundo ex propinquiore, tertio ex aperto loco.“ – *Ibidem*, fol. 82^v, 30/01 1610: „In vespere ad Magnificat usi sunt musici tubis et tympanis castrensibus cum concensu.“ – *Ibidem*, fol. 87^v, 11/04 1610: „Domi vesperae cum tympanis ad Magnificat.“

¹⁶⁰ *Diarium*, III, fol. 88^v, 29/04 1610: „Adhibitae sunt tubae et tympana.“

¹⁶¹ Viz výše testimonium v pozn. 157.

¹⁶² *Diarium*, III, fol. 63^v, 28/02 1609: „Declamatio in rhetorica. Adhibere coeperant tympana et tubas, sed prohibui.“

¹⁶³ Např. pro velkou komedii, kterou sehráli jezuitští studenti 7. října 1571, srov. *Diarium*, I, fol. 119^v, 07/10 1571: „[...] tibicines [!, recte tubicines] conducti 4 pulcro apparatu, timpana, fistula, organum, cantores et pro stultis unus rusticus, qui calamos inflabat.“ – Z kontextu je zřejmé, že písař neměl na

je platili či poskytovali jejich příznivci z řad církevních hodnostářů a aristokracie.¹⁶⁴ Podobně si jezuitský řád nechal vypomáhat při slavnostních bohoslužbách císařskými zpěváky a instrumentalisty ještě na konci 16. století, např. na Boží hod vánoční 1598.¹⁶⁵

Zvyšující se podíl instrumentální hudby při liturgii a dalších festivitech vyřešili pražští jezuité někdy po roce 1600 stejně jako kdysi nedostatek vlastních kvalitních zpěváků: zahrnuli instrumentalisty mezi své alumny, a protože se jednalo o chudé studenty (tzv. *pauperes*), kterým byla poskytována strava, ošacení a ubytování v konviktu, museli jim opatřit i příslušné hudební nástroje. Tuto tezi nepřímou dokládá zmínka rektora Krysteckého, podle níž byli z jezuitského konviktu k oslavám Božího těla 1610 vysláni jak zpěváci, tak instrumentalisté, kteří zahráli děkanovi metropolitní kapituly Jiřímu Bartholdovi Pontanovi z Breitenberka v jeho soukromé kapli.¹⁶⁶

Jako hudební nástroj *sui generis* je možno brát zvonečky (*tintinabulae*), jež ojediněle zmiňuje klementinské diárium při popisu procesí na Boží tělo v roce 1572. Zvukově doprovázely spolu s přenosnými varhanami a trubkami kněze při manipulaci s monstrancí při zastávce u venkovního oltáře.¹⁶⁷

Podobně jako zvonečky patřily k základnímu chrámovému vybavení varhany (*organum, organa, organum positivum, organum portatile*). Z pramenů vyplývá, že ani v jedné ze svatyň bývalého dominikánského kláštera u sv. Klimenta, jenž se stal po roce 1556 domovem pražských jezuitů, nebyly k dispozici pevné, chrámové varhany. První

mysli pištee (*tibicines*), nýbrž trubače (*tubicines*); *fistula* = píšťala, *organum* = přenosné varhany, *positivum*, *calami* = jednoduchá píšťalka. TROLDA 1940, s. 76, interpretuje „fistulu“ chybně jako „snad šalmaj“, pro kterou se však tehdy používal latinský termín *lituus*, srov. ADAM Z VELESLAVÍNA, Daniel: *Sylva quadrilinguis*, Praha: Daniel Adam z Veleslavína, 1598, část *Nomenclator Boemicolatinograecogermanicus*, sl. 348.

¹⁶⁴ Např. při procesí „Christi temporis“ v roce 1602, jehož se zúčastnili papežský nuncius a Karel z Lichtenštejna, „qui splendori cumulando per multas e candida cera faces, tibicines [!], tympanistas et alium musicum auxerunt apparatus, srov. *BalbHistCollSIPrag*, fol. 139^v. Jindy to bylo na výslovnou žádost klementinského rektora, jako např. v roce 1565, kdy mu trubače pro připravované divadelní představení slíbil sám Ferdinand Tyrolský, srov. *Diarium*, I, fol. 70^v, 07/10 1565: „Accesserat Pater rector archiducem Ferdinandum offerens ei assertiones et tractans negotia huius et Aenepontani collegii, rogavit etiam tapetia pro comoedia et tybicines, quae omnia assecutus est.“

¹⁶⁵ Srov. např. *Diarium*, II, fol. 128^v, 25/12 1598: „Fuit Nativitatis Domini dies, quo magna populi devotio fuit in nostro templo, communi cantium et magnus numerus. Non defuerunt eo die, sicut nec aliis, cantores imperatorii et aliorum instrumentorum musicorum magistri, qui musicum chorum ad gloriam Dei iuarent ornare.“

¹⁶⁶ *Diarium*, III, fol. 93^r, 17/06 1610: „Ex domo pauperum multi musici iverunt in Aulam Regiam, ubi solennis processio fuit, cui etiam fere 7 ex nostris interfuerunt, alii musici instrumentalis [!] domini praepositi metropolitani invitatu in eius sacello [...] instrumentis cecinerunt.“

¹⁶⁷ *Diarium*, I, fol. 141^v, 1572: „Sacerdos, posita super altare monstrantia (quod dum facit, et organa et tubae et tintinabula compulsantur), ad altaris gradum procumbit in genua sicque totus populus. [...] dum dicitur »Amen«, organa, tubae, tintinabula compulsantur [...].“

zmínky o použití varhan v jezuitském kostele sv. Klimenta jsou z roku 1561 (16/03 a 01/11) a je třeba je vztáhnout k pozitivu (přenosným varhanám), který byl zřejmě při bohoslužbách umístěn vedle zpěváků na kůru.¹⁶⁸ Zapojení varhan do liturgie však roku 1568 zkomplikovalo, že na sv. Bartoloměje chyběla jejich obsluha,¹⁶⁹ z čehož můžeme usuzovat, že si v tomto období pražští jezuité platili stálého varhaníka, nikoliv však, že by jím byl někdo ze skupiny Sebastiana Brandta a šesti noviců, kteří odešli ze strachu před morem do Vídně, jak navrhuje Emilián Trola.¹⁷⁰

Na konci března 1569 přijal rektor pražské koleje P. Henricus Blysemius (ca. 1530-1586) po určitém váhání od blíže neurčeného dárce (stavitele varhan?) další pozitiv¹⁷¹ a od tohoto okamžiku přibývají svědectví o využití vlastních přenosných varhan při promociích (poprvé 27/09 1569),¹⁷² volbě rektora mariánské kongregace (poprvé 25/12 1575),¹⁷³ divadelních představeních (poprvé 07/10 1571),¹⁷⁴ bohoslužbách v kostele sv. Klimenta¹⁷⁵ a procesích o Božím těle.¹⁷⁶

¹⁶⁸ Srov. *Diarium*, I, fol. 43^r, 16/03 1561: „[...] sacro solenniter cantato cum musica et organo de Sacratissimo Sacramento [...]“; podobně *BalbHistCollSIPrag*, fol. 53^{r-v}, 16/03 1561: „[...] sacrum post haec episcopali apparatu cecinit praepositus || symphoniacis ad organum musicum modulantibus [...]“. – *LibMemConvSBart*, p. 4, 01/11 1561: „M. Ludovicus [= Backrel] celebravit suas primitias magna cum aedificatione omnium. Aduerunt etiam imperatorum aliqui cantores, qui cum organis sacrum exornarunt.“ – TROLDA 1940, s. 76, se mylí, když první zmínku o varhanách (resp. chybějícím varhaníkovi) u pražských jezuitů klade až do roku 1568, srov. následující pozn.

¹⁶⁹ *Diarium*, I, fol. 102^r, 24/08 1568: „Celebratum est festum divi Bartholomaei, sed simplicius solito propter pestis tumultum. Non est cantata matura, organistam etiam non habuimus.“

¹⁷⁰ Srov. TROLDA 1940, s. 76. – *Diarium*, I, fol. 102^r, 23/08 1568: „Sebastianus cum 6 novitiis [...] profecti sunt Viennam, quoniam vehementer pestem timuerant.“

¹⁷¹ *Diarium*, I, fol. 105^v, 28/03 1569: „Ante dies aliquot vir quidam honestus organum positivum collegio donare voluit: cuius usum in nostro templo non esse cum P. rector dixisset ideoque suaderet, ut cogitaret, an aliis utilius donare posset, ille contra institit, ut acciperemus et in quemcunque nostris placeret, usum converteremus. Sic tandem P. rector acceptavit et ille opus perficere festinat.“ – Viz též KROESS 1910, s. 177-178; TROLDA 1940, s. 76.

¹⁷² *Diarium*, I, fol. 109^v, 27/09 1569: „[...] ipsaque promotio organis et cantu musico [...] reddita est.“ – Srov. *BalbHistCollSIPrag*, fol. 10^v-11^r, 27/09 1569: „[...] postremo organorum et musici cantus melodia saepius || interposita [...]“.

¹⁷³ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 13^r, 25/12 1575: „Hinc ad electionem officialium ventum est, intersonantibus inter quamvis illarum organis.“

¹⁷⁴ Viz výše pozn. 163. – *Diarium*, I, fol. 216^r, 1583: „Dominica infra octavam Corporis Christi fuit additus iste dialogismus, quem duo humanioris literaturae studiosi recitarunt in templo s. Clementis ante eum, qui nudius quartus suum Asclepiadaeum dixit. Caetera omnia eodem plane modo, quo superius describitur, se habebant, nisi quod in choro antiqui templi organista unum mutetum pulsabat, antequam carmina sua pueri pronuntiarent.“

¹⁷⁵ *Diarium*, I, fol. 114^r, 01/11 1570: „Die 1^a Novembris P. Egidius [= Fesard] in templo nostro primitias habuit, quae solemniter una cum organis decantatae fuerunt.“

¹⁷⁶ *Diarium*, I, fol. 141^r, červen 1572: „Hic succedunt cantores omnes, quos semper organum subsequitur portatile, quod a duobus Italis supra mensa leve comportatur et, quin cantores unum versiculum cantarunt, sistunt, qui portant, et organista respondet organo, quod, si accederet discantista in organo concinens, suavius videretur.“

Zřejmě někdy v té době začali jezuité uvažovat o stavbě stabilních varhan, jak to naznačuje nepříliš jasný zápis z července 1574, kdy byly provedeny stavební úpravy zpěváckého kůru v kostele u sv. Klimenta, aby na něm mohl některý ze světských koadjutorů (zřejmě „arcularius“ Fr. Mathias Nebel) postavit skříň pro budoucí nástroj.¹⁷⁷

Poslední předbělohorská zmínka o stavbě varhan v Klementinu se datuje až do roku 1594 a vztahuje se k novému kostelu u Salvátora, v němž nechala skupina pražských „hudbymilovných“ jezuitů nahradit přenosný pozitiv novým, stabilním nástrojem, využívající nepřítomnosti rektora P. Václava Šturma (ca. 1535-1601), který se na přelomu let 1593/94 účastnil 5. generální kongregace v Římě. Po svém návratu z Itálie rektor provedenou úpravu schválil, ale výklad, že pokud jsou varhany pro jezuitské chrámy povoleny, pak nezáleží na tom, zda se jedná o nástroj malý a přenosný, nebo velký a zapuštěný do chrámového prostoru, se nesetkal u jeho představených s pochopením. Jezuitský vizitátor P. Lorenzo Maggio (1531-1605) iniciátory změny přísně pokáral, nicméně varhany byly ponechány na místě, protože jejich odstraňování by narušilo liturgický provoz v kostele sv. Salvátora.¹⁷⁸ Dárcem těchto nových varhan, jak vyplývá ze Šturmova svědectví, byl zatím blíže neurčený pan Kryštof („dominus Christophorus“).¹⁷⁹

Zvony

Zvukový obraz předbělohorské klementinské koleje a jejího okolí výraznou měrou spoluvytvářely místní zvony.

Bývalý dominikánský klášter u sv. Klimenta byl při příchodu jezuitů v tak zpustlém stavu, že první dva zvony byly zavěšeny na věž stejnojmenného kostela až o

¹⁷⁷ *Diarium*, I, fol. 180^v, 10/07 1574: „Mutatus quoque cantorum chorus per adiectionem [?] partis unius pro organo futuro, quod a fratre nostro paratur.“ – Pisatel mohl mít stěží na mysli spolubratra-varhanáře (*organifex*), jak naznačuje TROLDA 1940, s. 76, spíše šlo o přípravné práce na skříni, které mohl vykonat kolejní truhlář, jímž zřejmě byl zmíněný Mathias (Matthaeus) Neb(e)l z Míšně, doložený jako novic a osoba vhodná pro toto řemeslo v katalogu pražské koleje pro rok 1570/71, srov. Roma: ARSI, Boh. 89, fol. 23^v: „Mathias Nebel Misnensis, arcularius pro coadiutore“, resp. 1571/72, srov. *ibidem*, fol. 25^v: „Matthaeus Nebl, emptor, dispensator, arcularius.“

¹⁷⁸ Srov. korespondenci k tomuto problému: Roma: ARSI, Germ. 173, fol. 208^f (P. Maggio, Praha, 07/11 1594); Austr. 1 II, p. 678 (P. Aquaviva – P. Maggio, 03/12 1594); Germ. 173, fol. 290^f (P. Maggio – P. Aquaviva, 27/12 1594). – Srov. KROESS 1910, s. 577-578; TROLDA 1940, s. 76.

¹⁷⁹ *Diarium*, II, fol. 86^f, 09/02 1594: „Fui apud [...] dominum Christophorum, qui organa concessa donavit.“ Srov. TROLDA 1940, s. 76, avšak s chybným vročením 1593.

sedm let později, 14. února 1563,¹⁸⁰ když jeden z nich o rok dříve za tímto účelem dopravil do Prahy ze zrušeného kláštera v lužickém Oybinu (Ojvině) P. Hurtado Pérez (ca. 1527-1594).¹⁸¹ Kusé zmínky z následujících let potvrzují, že po dalších 19 let se jejich počet nezměnil,¹⁸² rozlišovány byly podle velikosti na velký a menší.¹⁸³

Teprve na Bílou sobotu 1582 se v Klementinu rozezněly další dva zvony, tentokrát z věže „nového“ kostela Nejsvětějšího Salvátora. Náklady na jejich ulití u věhlasného pražského zvonáře Bricciho z Cimperka (Briccius a Stanimonte, Pragensis, ca. 1535-1599) uhradili Jiří Popel z Lobkovic a na Duchcově a dvě pražské měšťanky, matka tehdejšího rektora Anna Voitová a Mariana Dubenská.¹⁸⁴ Záhy (6. května 1582) si nové zvony prohlédl při své návštěvě rakouský provinciál a bývalý rektor pražské koleje P. Henricus Blysemius (ca. 1530-1586).¹⁸⁵

Stejně jako v případě nových varhan v Salvátoru, ani tentokrát nezbudila tato inovace nadšení představených, ba právě naopak: v roce 1583 bylo rozhodnuto, aby dva staré zvony (tj. přivezené z Oybinu a zavěšené ve věži sv. Klimenta) byly sneseny, prodaly se a z výnosu byl aspoň částečně zaplacen další, právě pořizovaný zvon, který měl být největší ze všech. Nepřiměřeně velký počet čtyř zvonů v pražské jezuitské koleji tak měl být v celkovém výsledku snížen na tři a každému z nich byla přiřčena jednoznačná funkce. Dále je připojeno varování, aby byly zvony rozhoupávány pomocí lana ze země, a pokud by bylo nutné vystoupat kvůli tomu na věž, nesmí se to v žádném případě dovolit cizím chlapcům.¹⁸⁶ Další zápisy již nic nového k počtu a stavu klementinských zvonů nepřinášejí.

¹⁸⁰ Srov. *Diarium*, I, fol. 54^v, 14/02 1563: „Erectae sunt campanae in turri nostra.“

¹⁸¹ Srov. *BalbHistCollSIPrag*, fol. 64^f, 1563: „[...] campana, quam Oibino P. Hurtadus Perez superiore anno advexerat, tandem in templi turrim educta, celebritatem addidit templo [...].“

¹⁸² Srov. *Diarium*, I, fol. 63^v, 01/11 1564: „[...] et dum cantaretur Magnificat, pulsarunt utraque campana ad vespervas defunctorum [...]“; fol. 65^f, 25/12 1564: „[...] duabus campanis simul pulsatum est [...]“.

¹⁸³ Srov. *Diarium*, I, fol. 120^v, 24/12 1571: „Cum incoepit »Te Deum«, pulsata est magna campana ad missam, in fine utraque campana.“

¹⁸⁴ Srov. *Diarium*, I, fol. 206^v, 14/04 1582: „Sabbato sancto ad »Gloria in excelsis« duae novae campanae omnium primo pulsari coeptae sunt. Quarum una maior expensis domini Georgii Popelii a Lobkowicz et in Duxa, minor vero contributione dominae Annae, matris R. P. rectoris et Marianae Dubensky, civis Pragensis, a Briccio, campani et stannifusore, fusa est, ut inscriptiones earum ostendunt.“ – Viz též *BalbHistCollSIPrag*, fol. 126^v, 1581: „Duae campanae sat magnae quorundam piorum impensis fusae ac in turri repositae“, a KROESS 1910, s. 559, s chybným jménem zvonáře („Brillius“).

¹⁸⁵ Srov. *Diarium*, I, fol. 207^v, 06/05 1582: „Visitat P. provincialis novum templum et antiquum campanasque novas in turri.“

¹⁸⁶ Srov. Roma, ARSI, FG 164/1541/4 (Praga), fol. 17^v-18^f: „[...] 15. Campanae collegii non tantum non multiplicentur, sed en iis quatuor, quae extant in templo, vetustiores duae vendantur ad dissolvendum pretii partem illius, quae nunc conflari coepta est, ut in universim sint tres et non plures. [...] quod campanarum multitudo magis cathedralibus et parochialibus ecclesiis conveniat quam nostris. Pulsentur

Zpěvácké kůry a divadelní konstrukce

První doklad o funkčním vyvýšeném zpěváckém kůru v bývalém dominikánském kostele sv. Klimenta pochází z diárie rektora P. Henrica Blyssemia z 1. listopadu 1564.¹⁸⁷ Pro zpěváky a varhaníka s přenosným pozitivem (doprovázel je např. při dialogismu v rámci oslav Božího těla v roce 1583).¹⁸⁸ byl však zřejmě příliš malý, a tak jej jezuité, evidentně toužící po kvalitnějším nástrojovém doprovodu, nechali v červenci 1584 rozšířit, aby na něm vznikl prostor pro skříň stálých varhan.¹⁸⁹

Prakticky ve stejné době probíhaly dokončovací práce v novém kostele Nejsvětějšího Salvátora, při nichž bylo pamatováno i na denní osvětlení a výzdobu zpěváckého kůru.¹⁹⁰ Stavební práce však nebyly provedeny kvalitně, protože po dvaceti letech začal pod tíhou zpěváků a varhan prskat jeho opěrný sloup. Při kontrole, na kterou si jezuité 15. srpna 1606 přizvali stavební mistry, se zjistilo, že prasklých sloupů je víc.¹⁹¹ Situace se evidentně zhoršovala, protože 5. května 1609 byl k nápravě přivolán císařský architekt Giovanni Antonio Brocco († 1613), který po poradě s dalšími mistry navrhl kůr zbourat a postavit jinak podle předvedeného modelu.¹⁹² Jak oprava probíhala poté, co byl zpěvácký kůr zajištěn dřevěnými opěrami,¹⁹³ se z pramenů už nedozvídáme...

Speciálním typem konstrukcí, na kterých v Klementinu rovněž probíhaly hudební produkce, byla divadelní lešení. I když se jedná primárně o teatrologické téma,

autem campanae inferne per funes eis alligatos, ne sit opus ascendere in turrim et ibidem manu campanas impellere propter periculum. Quod si contingat eas in turri debere pulsari, nulla deinceps ratione id permittatur a pueris externis praestari [...].“ – Srov. BAŤA 2011, s. 131.

¹⁸⁷ Srov. *Diarium*, I, fol. 63^v, 01/11 1564: [...] rursus utraque campana pulsatum est ad matutinas defunctorum. Et sub hoc pulsu cantores ascenderunt chorum [...].“

¹⁸⁸ Srov. výše pozn. 174.

¹⁸⁹ Srov. výše pozn. 177.

¹⁹⁰ Srov. *BalbHistCollSIPrag*, fol. 181^r, 1583: „Caeterum, templum novum, qua parte anno superiore imperfectum fuerat, relictum parietis incrustatione, octo amplis et totidem fere minoribus vitreis fenestris cantorum choro supra portam occidentalem et pergulis utrinque cancellatis, nec non tholo supra in modum rosae affabrè depicto, auctum decoratumque.“

¹⁹¹ Srov. *Diarium*, III, fol. 23^v, 15/08 1606: „Post processionem retinuimus magistros murarios et consultavimus cum illis de columna novi templi, cui innititur chorus cantorum versus plateam, quae erat fissa, et advertimus plures alias fissas esse.“

¹⁹² Srov. *Diarium*, III, fol. 70^r, 06/05 1609: „Heri duximus architectum caesaris magistrum Antonium lapidam et alios magistros murarios aliquot, qui inspicerent columnas templi duas, quibus fornix chori cantorum innititur, nam columnae periculosae incipiebant findi, praemente nimium eas pondere. Itaque iudicarunt, necessario debere dirui chorum totum et fortificari lapide quadrato et duro columnas illas et alio modo extrui chorum, cuius et modellum exhibuerunt, et deinde datus eis haustus honoris gratia.“

¹⁹³ Srov. *Diarium*, III, fol. 77^v, 30/09 1609: „Sub finem superioris hebdomadae, quia columnae, in quibus innititur chorus cantorum novi templi Boëmici Salvatoris, rumpebantur, interiectis lignis inter columnas cohibitae sunt.“

je třeba ho zmínit i v hudebněhistorickém kontextu, protože nám pomáhá přesněji lokalizovat v areálu Klementina místa, která byla vhodná k těmto produkcím z hlediska akustiky, manipulace s kulisami, diváků apod. Těmto kritériím jsme přizpůsobili i ilustrativní výběr z poměrně velkého počtu dobových svědectví o dialogicko-dramatických produkcích pražských jezuitů před rokem 1623.

Divadelní představení a dialogické výstupy se konaly podle jejich náplně, účelu a diváckého zaměření buď uvnitř budov („in scholas“ – tj. v učebnách,¹⁹⁴ v chrámových prostorech,¹⁹⁵ v konviktu,¹⁹⁶ v aule nad refektářem¹⁹⁷), nebo častěji venku, v areálu Klementina, na *ad hoc* zbudovaném jevišti,¹⁹⁸ přiléhajícím většinou k některé z budov, proti kterému se zároveň stavělo i hlediště.¹⁹⁹ V případě zvýšeného diváckého zájmu byli jezuité ochotni přesunout produkci z uzavřených prostor pod širé nebe, jako to provedli u již zmíněného dialogu o Třech králich na začátku roku 1568.²⁰⁰ A nejen to: v zájmu přihlížejících účastníků dokázali divadelní výstupy přizpůsobit i nepříznivému počasí, s nímž se potýkali především při procesích o Božím těle, jako tomu bylo např. v horkém červnu 1572.²⁰¹

* * *

Na závěr této kapitoly připojujeme perličku související s hudební ikonografií: zcela ojedinělou je v jezuitských pramenech zmínka o sochařské výzdobě hlavního oltáře v kostele Nejsvětějšího Salvátora, kterou završil v roce 1601 chór andělů hrajících na různé hudební nástroje.²⁰²

¹⁹⁴ Srov. např. *Diarium*, I, fol. 98^r, 06/01 1568: „Habitus est in schola dialogus de Tribus Regibus [...]“; *Diarium*, III, fol. 84^v, 16/02 1610: „In schola humanitatis exhibetur dialogus de iuvene discholo.“

¹⁹⁵ Srov. níže u oslav Božího těla.

¹⁹⁶ Srov. např. *Diarium*, III, fol. 25^r, 17/09 1606: „[...] comedimus in convictu, ubi etiam dialogus habitus de labore sacerdotali [...]“

¹⁹⁷ Srov. *Diarium*, I, fol. 190^r, 01/08 1580: „Post prandium in aula nostra supra refectorium exhibitus est dialogus »De rustico agriculturam et studioso scientias commendante« [...]“

¹⁹⁸ K nákupu prken a dalšího materiálu srov. např. *Diarium*, I, fol. 6^v (31/01 1560) a 8^v (08/02 1560); k vlastní stavbě jeviště např. *Diarium*, III, fol. 54^v (21/10 1608), 78^v (19/10 1609), 94^{r-v} (08/07, 10/07 a 13/07 1610).

¹⁹⁹ Srov. např. *Diarium*, III, fol. 94^v, 23/07 1610: „Probatur Elias et erigitur ex adverso aliud theatrum in area pro spectatoribus.“

²⁰⁰ Viz výše pozn. 194. K tomu srov. *Diarium*, I, fol. 98^r, 06/01 1568: „Impetraverant etiam, ut secundo non inter parietes, sed in area publice exhiberetur.“

²⁰¹ Srov. *Diarium*, I, fol. 142^r, 05/06 1572: „3^a statio fit ad altare erectum ad scholam magnam puerorum, ut sit prorsus e regione portae collegii et a transeuntibus per platheam conspiciatur; ibi fit breviar statio etiam, sed si quis dialogus haberi deberet, commodum videretur hic habere locum, nempe dum sacerdos ad hoc altare sistit, actores autem et proscenium ante arcus ambitus constitueretur, ibi enim et ipsi et populus in umbra essent, nec esset adeo molestum.“

²⁰² Srov. *BalbHistCollSIPrag*, fol. 137^v, 1601: „Exornat totum altare chorus angelorum sculptorum hoc item anno additus, vario musices apparatus instructus.“

Res musices gestae

K hudebním „událostem“ v pražském Klementinu před rokem 1623 lze přistoupit, jak je vidět i z předchozích pokusů,²⁰³ z různých hledisek. Následující přehled, navazující na členění této práce, bere jako hlavní kritérium funkci hudby při jejím zapojení do aktivit, které měly naplňovat evangelizační cíle a poslání Tovaryšstva Ježíšova jako církevního řádu. Logicky tedy na prvním místě stojí hudba jako součást liturgie, následující subkapitoly jsou věnovány hudební složce festivit organizovaných pražskou jezuitskou kolejí v rámci její vzdělávací činnosti (promoce, školské divadlo a deklamace) a obnovy mariánského kultu laiků.

V praktických činnostech jezuitského řádu se prolínaly tři chronologicky uzavřená období: rok kalendářní, rok liturgický a rok školní. Diária a další prameny, které jsou východiskem naší práce, jsou členěny podle běžného kalendářního roku, a proto se podle stejného klíče zaměříme na události liturgického roku, přičemž je dále rozčleníme podle jejich významu. Samostatně jsou proto pojednány velikonoční a vánoční cyklus, liturgické slavnosti (*sollemnitates*) spojené s úctou k Hospodinu a Panně Marii a svátky relevantní z hlediska řádu (ignaciánská úcta) nebo konkrétně pražských jezuitů (patrocinia kostelů apod.); jejich význam se odrážel i v zapojení hudební složky do průběhu oslav a sekundárně i v „kronikářských“ zápisech o nich. Hudební doklady ke zbývajícím, méně významným svátkům jsou shrnuty sumárně podle jejich pořadí v kalendářním roce.

Fragmentárnost dochovaných pramenů, nesystematičnost a nejednotnost zápisů a různé přístupy jejich střídajících se pisatelů si pro sledované období vynutily, aby bylo interpretačně upřednostněno diárium rektora pražské jezuitské koleje P. Theophila Krysteckého, které zaujímá mezi ostatními předbělohorskými písemnostmi pražské koleje mimořádné postavení, neboť se jedná o nejdelší dochovaný diář vedený v první osobě jedinou osobou – samotným rektorem, a to bez přerušení od jeho příchodu do

²⁰³ TROLDA 1940 ve svém přehledu postupoval chronologicko-progresivisticky, tzn., že vývoj ve smyslu hudebního „pokroku“ dokumentoval událostmi seřazenými na časové ose od nejstarších k nejmladším, k nimž nepříliš systematicky připojil pasáže věnované hudbě o Božím těle, v postu, císařským hudebníkům, varhanám, jezuitským hudebním prefektům a dalším vyexcerpovaným jednotlivinám. BAŤA 2011, vycházejí z většího počtu pramenů, upřednostnil přístup institucionálně-personální, když věnoval speciální pozornost hudebnímu dění v kongregaci Zvěstování Panny Marie.

Klementina 23. 4. 1606 až do data 14. 8. 1610, kdy záznamy končí. Jeho zápisy o „hudebních“ událostech v pražské koleji jsou konfrontovány se svědectvími spolubratří z předchozího období (po roce 1610 se nemáme pramenně oč opřít). Celou řadu jeho faktograficky cenných postřehů nebylo možno z různých důvodů, mezi nimiž ční neznalosti autora této práce, zhodnotit; proto na závěr této kapitoly připojujeme edici všech hudebně-liturgických excerpt z Krysteckého diária v chronologickém pořadí. Následující výkladový text je s těmito latinskými testimoni provázán kvůli odlehčení podčarových poznámek chronologickými odkazy v unifikované podobě (dd/mm rrrr).

Velikonoční a adventní cyklus

Byť Krystecký odbývá jednotlivé dny velikonočního a vánočního cyklu častým „Vše jako obvykle“ („Omnia de more“), přesto jeho zápisy umožňují aspoň částečně rekonstruovat průběh těchto slavností v pražském Klementinu.

V postní době zaujme rektorův odmítavý postoj vůči varhannímu doprovodu při zpěvu *Kyrie Paschale* v neděli Laetare. V roce 1607 vybízí k zamyšlení, zda je tato hra vhodná, když ve zbývajícím čase pobožnosti varhany mlčí (25/03 1607). O rok později pouze konstatuje (16/03 1608): „*Kyrie Paschale* zpíváno s varhany. Ostatní bez varhan“, ale v roce 1609 se vrací ke své starší úvaze, přidává argument, že když není *Gloria*, měly by varhany mlčet (29/03 1609). Krystecký se zřejmě snažil zákaz varhan prosadit, ale neúspěšně, když v roce 1610 píše, že se toto *Kyrie* opět zpívalo s varhanami, ale bez vědomí představeného (21/03 1610). Své negativní stanovisko mohl opírat o fakt, že se varhany v postní době skutečně nepoužívaly, a že by tedy šlo v duchu Tridentina o určitou unifikaci a zjednodušení postní liturgie. Na druhou stranu tuto snahu nabourávalo použití varhan při bohoslužbách v rámci čtyřicetihodinových pobožností, které byly často zahajovány právě v postní době (srov. níže a 01/03 1609).

V souvislosti s účastí pražského arcibiskupa Karla z Lamberka při *Salve* Krystecký poznamenává, že v postní době tuto zpívanou modlitbu nahrazuje o čtvrtcích zpěv *Christe, qui lux es* a o pátcích a středách *Miserere* (26/02 1608).

Na Květnou neděli se zpívaly pašije (08/04 1607 a 04/04 1610), na Zelený čtvrtek, který začínal ještě v noci téměř tříhodinovým tzv. temným matutinem (*matutinum tenebrarum, matutinae maiores*, 11/04 1607 a 15/04 1609), sloužil jedinou zpívanou mši rektor koleje, při níž předepsaným zvláštním způsobem přijímali pod

jednou kněží odění ve štólách (12/04 1607, 03/04 1608, 16/04 1609 a 08/04 1610). Po nešporách, které se konaly před jídlem („vesperae ante prandium“), se šlo na pobožnost a obřad umývání nohou ke sv. Vítu na Pražský hrad (03/04 1608). Na Velký pátek se po dvojitým ranním kázání a příslušných obřadech ukládala nejsvětější svátost do Božího hrobu (13/04 1607, 04/04 1608), u něhož se – podobně jako o den dříve – zpívalo (17/04 1609); zmíněno je i matutinum po třetí hodině (09/04 1610). Bílá sobota začínala po požehnání ohni a svíci ranní zpívanou mší s nešporami (10/04 1610), večernímu zpívanému matutinu a laudám předcházelo procesí od Božího hrobu, zahajované o desáté hodině (18/04 1609, 11/04 1610) v roce 1608 česky zpívanou písní *Vstalt' jest této chvíle* (05/04 1608). Velikonoční neděle Zmrtvýchvstání byla slavena zpívanou mší a především od roku 1608 inovativním využitím trubek a tympánů při nešporním *Magnificat* (06/04 1608), rozvinutým o rok později v důmyslnějším akustickém využití chrámového prostoru (19/04 1609): „Dnes při *Magnificat* se umně tlouklo na tympány a troubilo na polnice (*tubae castrenses*), nejprve ze vzdálenějšího, podruhé z bližšího a potřetí z viditelného místa.“ V roce 1610 jsou zmíněny jen doprovodné tympány (11/04 1610).

Pro Advent byly i u pražských jezuitů typické roráty, které se začínaly zpívat o první neděli adventní (02/12 1607) a ovlivňovaly tak obvyklý chod bohoslužeb: např. 29/11 1609 se nezpívala nedělní pobožnost, ale roráty s *Gloria* a *Credo*, o den později na sv. Ondřeje proběhla „zpívaná pobožnost, roráty, ostatní o Apoštolovi“ (30/11 1609) a následující neděli byla kvůli rorátům přesunuta bohoslužba k sv. Mikuláši (06/12 1609). Zpěv posledních rorátů v roce 1607 zaznamenává Krystecký na konci prosince (30/12 1607) [!], v témže měsíci sloužil mši u Marie Manrique de Lara z Pernštejna (1538-1608), „kde se roráty zpívají každý den“ (16/12 1607). Na dnešní Štědrý den čili o Vigílii Narození Páně zněly v Klementinu mariánské laudy či litanie (24/12 1608) a *Salve* (24/12 1607). Den Narození Páně začínal o půlnoci matutinem a mší (25/12 1609), po ranních laudách následovala v poledne zpívaná mše, po ní další modlitby (zpívané laudy) a „velmi slavnostní“ („valde solennes“, tj. s hudebním doprovodem) nešpory (25/12 1607 a 1608). Na Mládátka (Neviňátka) zpívali chlapci pobožnost (28/12 1607) a dostávali pohoštění (28/12 1608). V poslední den roku po zkráceném vyučování slavnostně vyzváněly zvony a zpívaly se nešpory (31/12 1608 a 1609).

Liturgické slavnosti s procesím a pouti

Z pastoračního hlediska měly na prahu raného novověku (nejen) v pražském prostředí největší dosah liturgické slavnosti plánovitě realizované mimo sevřené prostory křesťanských chrámů; možnost zapojit do nich větší počty aktivních účastníků, nechat působit vizuální, deklamační a hudební prvky a přilákat tak pozornost všech vrstev tehdejší společnosti, od členů císařské rodiny až po místní chudinu, byla pražskými jezuiti velmi sofistikovaně využívána ve formě procesí.

Z dochovaných pramenů vyplývá, že pravidelná procesí se v areálu Klementina konala o nejvýznamnějších mariánských svátcích (čtyřikrát ročně pod hlavičkou kongregace Zvěstování Panny Marie od roku 1593).²⁰⁴ a dvakrát u příležitosti Božího těla (slavnosti Těla a Krve Páně), kdy na procesí pořádané jezuiti přímo v den svátku navazovalo *processio* organizované mariánskými sodalitami nejbližší následující neděli. Data a průběh procesí v Klementinu v letech 1560-1614 shrnuje na základě autentických rukopisných pramenů (*Diarium*, I-III; *LibMemCongrBVMPrag*) následující tabulka:

LEGENDA:

- pramen k danému datu (roku) chybí
- 0 v existujícím prameni nezaznamenáno
- +, ++, +++ míra informativnosti záznamu (evidence, stručný popis, obsáhlý popis)
- ♪ informace o hudební složce

Rok	Očišťování P. Marie (02/02)	Zvěstování P. Marie (25/03)	Boží tělo	Nanebevzetí P. Marie (15/08)	Narození P. Marie (08/09)
1560			13/06 0		
1561			05/06 0		
1562			28/05 0		
1563			10/06 0		
1564			01/06 + + ²⁰⁵		

²⁰⁴ Srov. níže subkapitolu *Hudba jako součást kongregačních aktivit*.

²⁰⁵ Vůbec první dobová zpráva o oslavách Božího těla v Klementinu je zapsána k datu 03/06 1564, ta však procesí nezmiňuje, srov. *Diarium*, I, fol. 61^r: „Boemica carmina, quae recitata sunt post Latina ob angelis in festo Corporis Christi, multi sequentium ea cum gemitibus et lachrymis audierunt, et cum quidam in porta collegii starent nec caput aperirent, postea, cum ad altare ventum est, populo flectente

Rok	Očišťování P. Marie (02/02)	Zvěstování P. Marie (25/03)	Boží tělo		Nanebevzetí P. Marie (15/08)	Narození P. Marie (08/09)
1565			21/06 0			
1566			13/06 0			
1567			29/05 +++ ♪			
1568			17/06 +++			
1569			09/06 ++ ²⁰⁶			
1570			25/05 ++			
1571			14/06 ++ ♪			
1572			05/06 +++ ♪			
1573			21/05 +++			
1574			10/06 +	13/06 +		
1575			02/06 ++	05/06 ++		
1576			21/06 + ♪			
1577			—			
1578			29/05 +			
1579			—			

genua, ipsi etiam se humiliarunt.“ Z jiného, dnes neznámého zdroje vychází Balbín, srov. *BalbHistCollSIPrag*, fol. 71^r: „Supplicatio festo Divini Corporis die insigni pompa processit, extracto in area collegii eleganti altari, musicis praeentibus, ephebis angelico habitu flores spargentibus ac deinde Latina et Bohemica poësi Christum salutantibus, quo spectaculo nihil catholicis accidere amabilius potuit.“

²⁰⁶ Fragmentárně dochované dějiny klementinské koleje Georgia Vara, zapsané na začátku *BalbHistCollSIPrag*, kladou počátek klementinských procesí o Božím těle chybně do roku 1569, srov. fol. 10^r: „Paulo vero post ipsius [i.e. Balthasaris Hostovini] adventum processio Sanctissimi Corporis Christi in area collegii solemniter et copiose instituta fuit, in qua praeter Latina, Germanica et Boemica carmina unus puer e suggestu sapphicum aenygma dulciter modulatus est.“ Viz oproti tomu původní zápis v *Diariu*, I, fol. 107^v: „In die Venerabilis Sacramenti processio fuit solemniter recitantibus pueris carmina Latina, Germanica, Bohemica, quorum unus aenygma sapphicum e suggestu dulciter est modulatus.“

Rok	Očišťování P. Marie (02/02)	Zvěstování P. Marie (25/03)	Boží tělo		Nanebevzetí P. Marie (15/08)	Narození P. Marie (08/09)
1580			02/06 +	05/06 + ♪		
1581			25/05 +++ ♪	28/05 +++ ♪		
1582			14/06 +	17/06 +		
1583			30/05 +++ ♪	02/06 +++ ♪		
1584	—					
1585	—					
1586			05/06 ++			
1587			28/05 0			
1588			16/06 0			
1589			01/06 0			
1590			21/06 0			
1591			13/06 0			
1592	—					
1593			17/06 0		+	+
1594	0	0	09/06 +	0	0	0
1595	0	0	25/05 +	27/05 ++	++	++
1596	++	++	13/06 0	16/06 +	+++	++
1597	++	0	05/06 +++	08/06 ++	++	++
1598	+	0	21/05 +	0	+	+
1599	+++ ♪	++	10/06 ++	0	+++	+
1600	+	++	01/06 ++	04/06 ++	0	+
1601	+	++	21/06 0	24/06 ++	+	0

Rok	Očišťování P. Marie (02/02)	Zvěstování P. Marie (25/03)	Boží tělo		Nanebevzetí P. Marie (15/08)	Narození P. Marie (08/09)
1602	–	++	06/06 0	0	0	+
1603	0	0	29/05 0	0	0	–
1604	+	0	17/06 0	0	++	0
1605	0	0	09/06 0	12/06 +++	++	0
1606	–	–	25/05 ++	28/05 +++	++	++
1607	0	24/03 ²⁰⁷ ++	14/06 +++ ♪	17/06 ++	++	++
1608	++	++	05/06 ++	08/06 ++	+	+
1609	++	++	18/06 ++	21/06 ++	+	+
1610	++	++	10/06 +++ ♪	13/06 +++ ♪	+	+
1611	0	0	02/06 0	0	0	0
1612	0	0	21/06 0	0	0	0
1613	—					
1614	+++ ♪	0	29/05 +	01/06 +	–	–

Jak vyplývá ze svědectví starších diárií, zpřístupněných s poměrně značnou mírou interpretační přesnosti Isidorem Zahradníkem, Cyrilem Strakou a Emiliánem Troidou,²⁰⁸ nejzajímavější byla po hudební i vizuální stránce již od konce šedesátých let 16. století procesí o Božím těle, nejpodrobněji popsána k 29. květnu 1567, 5. červnu 1572, 26. květnu 1581 a 30. květnu 1583. Vedle nich však musel existovat na začátku 16. století detailní „manuál“, jak má takové procesí vypadat, v některé z klementinských

²⁰⁷ Mariánské procesí bylo posunuto na dřívější den kvůli souběhu s nedělí Laetare.

²⁰⁸ Srov. ZAHRADNÍK, Isidor: *Obřady velikonoční r. 1582 a slavnost Božího Těla r. 1583 v koleji jezuitské u sv. Klimenta v Praze*, in: *Časopis katolického duchovenstva* 45 (1904), s. 190-194, 255-258, 306-313; STRAKA, Cyril A.: *Jak slavilo se Boží Tělo v Praze v XVI. a XVII. století*, in: *Časopis katolického duchovenstva* 57 (1916), s. 161-173, 323-336; TÝŽ: *Kdy a jak se šířila v Čechách instrumentální hudba při církevních bohoslužbách?*, in: *Cyril* 38 (1912), s. 50-54; TROLDA 1940, s. s. 53-67, 73-78.

„kostelních knih“, jak to zmiňuje Krystecký ve svém diáriu k 25/05 1606. O rok později (14/06 1607) poznamenal, že o nešporách neproběhlo požehnání (*benedictio*), když se v hymnu zpívá *Verbum caro*, ale až na jejich konci po odzpívání *Salve*. Zápis z roku 1609 potvrzuje, že procesí předcházela zpívaná mše a kázání (18/06 1609). O rok později (10/06 1610) při něm zněla hudba vokální (*vocalis*) i instrumentální (*instrumentalis*), polní (*campestris*) i posvátná (*sacra*). „Polní“ hudbou jsou míněny polní trubky v dálce, které prý (zřejmě v podání císařských trubačů) podivuhodně ladily s vokální a instrumentální hudbou i s varhanami.

Jezuité a jejich kongregace se pravidelně účastnili i dalších pražských procesí o Božím těle, z účasti sodálů se dá vyvodit, že se na nich podíleli i hudebně, přinejmenším zpěvem (u sv. Jakuba: 29/05 1606, 08/06 1608, 21/06 1609 a 13/06 1610; u sv. Tomáše: 18/06 1607, 09/06 1608, 22/06 1610 a 14/06 1610). Pokud to bylo nutné, byli jezuité ochotni urychlit i průběh domácího procesí a zkrátit zpívanou bohoslužbu, zejména pokud došlo k souběhu s procesím u sv. Tomáše na Malé Straně, při němž docházelo k pravidelným sporům o primariát mezi klementinskou mariánskou sodalitou a kongregací Božího těla, kterou u sv. Tomáše založil v roce 1581 saský kazatel P. Ioannes Merquitius (13/06 1610). Na oktáv Božího těla v roce 1610 se účastnili zpěváci z jezuitského domu chudých procesí na Zbraslavi, zatímco instrumentalisté hráli na pozvání metropolitního děkana Jiřího Bartholda Pontana z Breitenberka v jeho kapli (17/06 1610).

Akomodační praxi jezuitů velmi dobře dokládá výjimečně uspořádané procesí v neděli Nejsvětější Trojice v roce 1609, k němuž je motivovala návštěva arcivévody Leopolda Pasovského (1586-1632) v jejich koleji. Nešpory v Salvátoru zpíval pražský arcibiskup Karel z Lamberka, který též celebroidal chrámové procesí; po zpívání zastavení „de Pace“ u oltáře sv. Maří Magdalény zanotoval při odchodu *Tantum ergo*, u hlavního oltáře *Genitori* a před uložení svátosti *Sit a Benedictio* (14/06 1609).

Poměrně často Krystecký zmiňuje procesí konaná v Praze i jinde při dalších svátcích: mariánská na Pražském hradě (02/02 1609) a v Brandýse nad Labem (17/08 1609), u sv. Víta při zahájení čtyřicetihodinové pobožnosti (03/05 1610), mimořádná v celé Praze kvůli papežskému „jubilaeu universale“ (08/10 1608) a spojená s Křížovou nedělí ze sv. Jakuba na Zbraslav (02/05 1606), na Strahově (24/05 1609) a od sv. Jakuba k Panně Marii na Karlov (17/05 1610). Delší procesí, která nabývala charakteru

poutí, doprovázel zpěv zúčastněných, jak potvrzuje popis posledně zmíněného: klerikové notovali latinsky, „lid“ byl rozdělen do čtyř zástupů, muži zpívali částečně německy a zčásti česky, totéž platilo pro ženy.²⁰⁹

Podle tohoto obecně uplatňovaného principu, tj. podle pohlaví a jazyků, seřadili jezuité i účastníky dvoudenní pouti (*peregrinatio, processio*) ke sv. Janu pod Skalou, kterou zorganizovali jako ostentativní protiváhu k utrakvistickým husovským oslavám na začátku července 1610 (27/06 a 05-06/07 1610) a při níž je nikoliv náhodně zdůrazněna účast kolejního hudebního prefekta Georgia Aulica. V úterý 6. července 1610, na utrakvistický svátek M. Jana Husa, se „v šest hodin vrátili poutníci v průvodu uspořádaném podle pohlaví a jazyků, zpívající přes celou Malou Stranu a Most až k našemu chrámu; nejprve byla latinská litanie o jméně Ježíšově, před přicházejícími byly neseny korouhve, přičemž tloukly všechny naše zvony. Pozdravení neboli gratulace vykonána po *Salve* a kolektě.“

Ignaciánská zbožnost a patrocinia jezuitských kostelů a kaplí

Památku zakladatele řádu Ignáce z Loyoly si pražská kolej připomínala v den jeho úmrtí zpívanou votivní mší *De sanctissima Trinitate* s doprovodem varhan (31/07 1606, 1608 a 1609). V roce 1607 ji sloužil apoštolský nuncius Antonio Caetani (1566-1624), jež „chudí“ chovanci koleje pozdravili zpěvem a verši (31/07 1607). Ze zápisů vyplývá, že v roce 1609 nestačili pražští jezuité (pokud o tom vůbec věděli) zareagovat na několik dnů starý akt papeže Pavla V., jímž 27. července 1609 Ignáce z Loyoly beatifikoval. Avšak již v neděli 25. října téhož roku zavedli ve svém chrámu při nešporách jeho zpívanou připomínku před dosud obvyklou „*commemoratio pro Pace*“ (25/10 1609). V následujícím roce již můžeme sledovat předobraz budoucích pompézních ignaciánských oslav: k slavné zpívané bohoslužbě byli přizváni vyslanci u císařského dvora, kapucíni a premonstráti ze Strahova (29/07 1610), slavnostním prvním nešporám o den později naslouchal z kůru nad zpěváky arcivévoda Leopold Pasovský (30/07 1610), který se ve slavnostně vyzdobeném Salvátoru zúčastnil i samotného svátku, jemuž dominovalo ignaciánské „*officium totum quam breviarii, quam missae*“ (31/07 1610).

²⁰⁹ Srov. TROLDA 1940, s. 77, který však zamlčel, že toto procesí neuspořádali jezuité, a zmínku o „lidovém“ českém zpěvu využil k apologetickému ohrazení se vůči tomu, že „by Jesuité byli prováděti v Praze germanisaci“.

Oslavu patrocina „starého“, „německého“ kostela sv. Klimenta ohlašovaly v předvečer svátku tohoto světce slavnostní nešpory (resp. *Salve*), které se konaly výhradně v jeho vyzdobených prostorách (22/11 1607, 1608 a 1609), což platilo i pro zpívanou bohoslužbu po kázání a druhé slavnostní nešpory, přičemž u Salvátora nebylo do obvyklého chodu liturgie zasahováno (23/11 1607, 1608 a 1609).

Podobný scénář platil pro „nový“, „český“ kostel Nejsvětějšího Salvátora: po slavnostních nešporách, nebo *Salve*, případně v kombinaci s litaniami a žalmem *Benedicam*, v něm následovalo o den později na Proměnění Páně (*Transfiguratio Domini Nostri Iesu Christi*) kompletní officium s kázáním a nešporami (05-06/08 1606, 1607, 1608, 1609 a 1610). V rámci slavnostního oběda byli v koleji u zvláštního stolu pohoštěni i „jacísi přední zpěváci“ („cantores quidam primarii“), snad od císařského dvora (06/08 1610).

Zřejmě velmi podobný průběh měly i oslavy patrocinií dalších dvou významných klementinských svatých: kapli sv. Bartoloměje a sv. Eligia. Prvně jmenovaný světec se slavil zpívanou bohoslužbou *promiscue* buď u sv. Klimenta (24/08 1606), nebo v Salvátoru (24/08 1607 a 1608), nebo v obou zároveň (24/08 1609). Úcta k patrociniu druhé kaple začínala podvečerními zpívanými nešporami u sv. Salvátora a zpěvem litaní (nebo *Salve*) přímo v kapli sv. Eligia, kde se následně ve svátek tohoto světce odbyvaly i slavnostní bohoslužby včetně zpívané mše s kázáním a zpívaných druhých nešpor (24-25/06 1606, 1607, 1608, 1609 a 1610).

Podobně bylo pamatováno na patrocinium v kapli Zjevení Archanděla Michaela v jezuitské zahradě na levém břehu Vltavy, kde svým zpěvem doprovázeli slavnostní pobožnost studenti z domu chudých (08/05 1606, 1608, 1609 a 1610).

Čtyřicetihodinová pobožnost

Působivým fenoménem, který na začátku 17. století obohacoval náboženský život v Praze, byly slavnostní čtyřicetihodinové modlitby (*orationes quadraginta horarum*), vyhlášené *ad hoc* pro jednotlivé chrámy nejvyššími církevními představiteli (apoštolským nunciem a pražským arcibiskupem). Krystecký nám zanechal poměrně detailní svědectví i o hudební stránce čtyř čtyřicetihodinových pobožností, které se konaly v Klementinu ve dnech 28.-31. srpna 1606, 1.-3. března 1608, 1.-3. března 1609 a 21.-23. února 1610.

K tomuto třídnímu, pouze v denních hodinách konanému obřadu svolával ráno místní zvon. Instruktivně je popsán celkový průběh v roce 1609 (01-03/03 1609): v šest hodin ráno byla svátost uložena do monstrance, kněz začal zpívat *Tantum ergo sacramentum* a sbor jej „symphoniace“ následoval. Kněz znovu začal *Genitori genitoque* a po požehnání, když se zpívá *Sit et benedictio*, uložil svátost a pokračoval ve votivní mši *De sacratissimo sacramento* z nového misálu. Při ní byly sborem zpívány litanie svatých bez doprovodu hudby. Takovéto zpívané votivní mše probíhaly i později, po osmé hodině, slavnostně s varhanami. Obřad pokračoval až do šesté hodiny večerní, avšak i po jeho přerušení byly přednášeny litanie a den končil uložením nejsvětější svátosti po požehnání.

Následujícího dne se začínalo ve čtyři hodiny ráno, kdy byla nejprve vystavena nejsvětější svátost, první pobožnost začala v pět. V osm hodin se zpívala slavnostní votivní mše „de Pace“. Ve dvě hodiny po poledni byly zpívány mariánské nešporní prosby. Den končil večerními litaniami.

Třetího dne se od čtyř hodin ráno pokračovalo mj. mariánskou mší a zpívanými nešporami. Čtyřicetihodinová pobožnost se uzavírala mezi čtvrtou a pátou odpoledne zpěvem, vyzváněním a konečně hymnem *Te Deum laudamus*, při němž kněz v superpelici a štóle se dvěma ministranty rovněž v superpelicích třikrát zazpíval *Salvum fac populum tuum* a poté, při *Et benedic haereditati tuae*, dal požehnání, uložil nejsvětější svátost do ciboria a tím obřad ukončil, když sbor pokračoval ve zpěvu *Te Deum laudamus*.

V srpnu 1606 a březnu 1608 byl obřad zakončen zpívanými litaniami, hymnem *Pange, lingua* a požehnáním při *Sit et benedictio* (31/08 1606 a 03/03 1608). V březnu 1608 a v únoru 1610 byly závěrečné litanie doplněny několika různými motety („mottetis variis“, 31/08 1606, resp. „per aliquot mutetas“, 23/02 1610).

O dobové popularitě a oblibě čtyřicetihodinových zbožností v Praze svědčí, že jezuité a jejich alumni za nimi často zamířili i mimo Klementinum, jak Krystecký zaznamenal v případě sv. Jakuba (09/03 1608), františkánů u Panny Marie Sněžné (17/03 1608), kaple sv. Václava na Pražském hradě (18/04 a 25-27/05 1608), premonstrátů na Strahově (20/04 1608, 26/05 1609 a 18/05 1610), kapucínů (17-19/05 1609, 11/05 1610), sv. Tomáše (30/05 1609 a 25/05 1610), dominikánů u sv. Maří

Magdalény na Újezdě (03-06/05 1610) a kostela Všech svatých na Pražském hradě (03/05 1610).

Jednotlivé svátky

U Svatodušních svátků (*Pentecostes*) nenacházíme u Krysteckého žádnou relevantní zmínku týkající se hudebního provozu, snad s výjimkou vyslání zpěváků z domu chudých ke Sv. Duchu a do Buštěhradu (14/05 1606).

O počtu zpěváků, kteří se účastnili sborového zpěvu v klementinských chrámech, si můžeme učinit představu podle zmínky, že při odpolední litanii v předvečer svátku apoštola Matouše zpívalo 24 chlapců z domu chudých (20/09 1606).

Při nedělních oslavách Všech svatých Krystecký opakovaně zaznamenává pořadí odpoledních zpěvů: po nedělních nešporech následovaly nešpory za zesnulé a na závěr matutinum taktéž za zesnulé (02/ 11 1608 a 01/11 1609).

Poměrně překvapivé je, že svátek Obětování Panny Marie byl vyhrazen pro interní kongregační mariánskou pobožnost (21/11 1609), při níž se zpívalo v kapli konviktorů (21/11 1607). Pouze v roce 1608 se konala kongregační pobožnost u sv. Klimenta se zpěvem „motet“, nicméně pouze čtená a zřejmě v souvislosti s předcházejícím pohřebním obřadem Ludmily Markvartové (21/11 1608). Veřejnou zpívanou pobožnost pořádala kongregace Zvěstování Panny Marie u sv. Klimenta o nejbližším mariánském svátku, tj. na Početí Panny Marie (08/12 1607, 1608 a 1609).

Výchovou v duchu hesla „*exempla trahunt*“ a posilováním vnitřní soudržnosti jezuitského řádu byla motivována snaha představených rozvíjet úctu k řádovým mučedníkům, ačkoliv dosud nebyli ještě ani beatifikováni, takže pobožnosti se nemohly konat veřejně. Takto si členové a chovanci pražské jezuitské koleje připomínali památku P. Edmunda Campiana (1540-1581), v jehož bývalé ložnici v konviktu se v den jeho smrti zpívaly litanie (01/12 1608), nebo se konala ranní pobožnost v kapli konviktorů, tedy opět v místech spojených s jeho pražským pobytem (01/12 1609). O den později se připomínala památka „apoštola východních národů“ Františka Xaverského: v roce 1608 zpívanou pobožností v domě chudých (02/12 1608), nebo mariánskou mší o rok později (02/12 1609).

Zpěv a instrumentální hudební doprovod byl součástí mnoha dalších liturgických obřadů, které pravidelně v Klementinu probíhaly, ale jejich detailní výčet

by překročil rámec této práce. *Ad informandum* připojujeme tabulku, z níž si lze učinit aspoň dílčí představu o liturgických úkonech s hudební složkou pro období, jež je před rokem 1623 zdokumentováno nejkompaktnějšími diářovými zápisy, tj. pro část rektorátu Krysteckého od 23. dubna 1606 do 14. srpna 1610, a to samozřejmě při vědomí neúplnosti a subjektivnosti zápisů výslovně zmiňujících v tabulce uvedené pobožnosti.

	1606	1607	1608	1609	1610
Zpívaná mše	16	9	24	27	18
Matutinum	–	2	6	6	5
Nešpory	9	7	25	30	26
Salve, Regina	3	6	7	10	22
Litanie	10	2	11	22	22

S postupem let rostoucí počet zápisů výslovně zmiňujících tyto bohoslužebné úkony sice nic nevyovídá o jejich absolutním počtu v daném roce, ale naznačuje souvislost s narůstajícím konfesijním napětím v Praze a s plíživou obavou z násilného konfliktu mezi katolíky a protestanty, v čemž Krysteckého jako vůdčího představitele prořímské strany utvrzovaly i další společenské a politické události, o nichž si pak dělal poznámky do diáří (zejména mocenský boj o tzv. Rudolfův majestát). Stěžejní postřeh „duch doby“ tak zde mohou vyjadřovat nejen čísla objektivní, reflektující zvýšenou religiozní aktivitu katolické strany (čtyřicetihodinové modlitby, procesí, poutí apod.), nýbrž i subjektivní, odrážející pohnutky jedince, který se zvýšenou frekvencí zaznamenaných liturgických termínů sugerujících pomoc Boží osvobozoval od strachu z neisté budoucnosti.

Pohřební obřady

Z muzikologického hlediska jsou podstatné dva typy funerálních festivit, na nichž se podíleli pražští jezuité: jednak to jsou pohřby jejich spolubratří, studentů a příznivců, které sami v Klementinu organizovali, jednak účast jejich zpěváků a sodálů na obřadech mimo kolej.

O průběhu pohřbů přímo v Klementinu jsme ve sledovaném období nejdetailněji informováni z popisů uložení ostatků příznivce koleje a vicekancléře Království

českého Jindřicha z Písnice (17-18/08 1608), P. Řehoře Caminia SJ (20/12 1608) a jezuitského krejčího, čekatele na členství v řádu (22/12 1609).

Honosné veřejné rozloučení s Jindřichem z Písnice (1555-1608), jehož tělo bylo vystaveno na katafalku u Salvátora, vyvrcholilo druhý den ráno za účasti studentů a všech kongregací zpívanou pohřební pobožností, při níž se kolem nebožtíka, jak bylo zvykem, vodil kůň s jezdeckou zbrojí, která pak měla být zavěšena v kostele nad jeho hrobem. Zpívanou pobožnost sloužili jezuité ve svých chrámech i za další své významné příznivce, jako např. za Marii Manrique de Lara z Pernštejna (26/03 1608).

Pohřeb jezuitu Řehoře Kaminského (Caminia, 1572-1608) začal ve tři hodiny odpoledne zpěvem litaní u Salvátora, pak byla rakev v procesí kolem dvora přenesena do sv. Klimenta, kde se sloužilo officium za zesnulé a další obřady podle nového římského ceremoniálu. Když prý byla rakev nesena kolem dvora, přidali se z vlastní vůle studenti a zazpívali *Miserere mei, Deus*.

Máry s bezejmenným krejčím byly vystaveny před vnitřní branou pod klenbou, v devět hodin ráno u nich po nějakou dobu zpívali chlapani z konviktu a pak byly jeho ostatky v procesí v čele s křížem odneseny do sv. Klimenta, kde byly po obřadech podle římského rituálu uloženy v kapli sv. Anny.

Účast dobře vycvičených jezuitských studentů z domu chudých na funerálních obřadech mimo kolej byla velmi žádaná, jak mj. dokládá historka ze září 1609, kdy si jacísi lidé stěžovali u P. Valentina Coronia (1569-1638), proč je jezuité neposlali zpívat na pohřeb svého souseda Jana Lobera z Loberu. Coronus jim česky odpověděl (15/09 1606): „Rozumějte nám, v jiných věcech vám dost sloužíme.“ Krystecký dále zaznamenává účast „pauperes“ na pohřbu královského komořího Volfa (Wolfganga) Novohradského z Kolovrat (před 1550-1609) v Brandýse nad Labem (28/03 1609), jezuitští studenti a sodálové se účastnili pohřbu pražského arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé (1551-1606), aniž je však zmíněn jejich zpěv (10/05 1606), a broumovského benediktina Matyáše, který byl studentem jezuitské akademie (24/03 1610).

Při pohřebních procesích významných představitelů katolické strany, jichž se klementinská mariánská kongregace účastnila organizovaně se svícemi (a nepochybně se zapojovala do zpěvů doprovázejících pohřební liturgii), docházelo ke sporům o pořadí v průvodu s bratrstvem Božího těla od sv. Tomáše (při pohřbu Marie Manrique de Lara z Pernštejna, 25/03 1608, srov. též 13/06 1610). Podobná neváživost panovala

mezi jezuitskými papežskými alumny a strahovskými premonstráty – ta se projevila při pohřbech Jana Václava Popela z Lobkovic (23/03 1609) a Kryštofa Popela z Lobkovic (06/09 1609), kdy strahovští mniši, nespokojení s přiděleným místem v průvodu, dokonce na poslední chvíli zůstali doma.

Hudba jako součást jezuitských vzdělávacích aktivit

Ačkoliv netřeba pochybovat, že se teoretickým základům hudby na jezuitských vzdělávacích institucích v pražském Klementinu před rokem 1623 vyučovalo, o konkrétních formách a způsobech výuky nic nevíme a nenahradí nám je ani případné rekonstrukce nebo hypotézy vyvozené z jezuitských nařízení a školských řádů, které v nejucelenější podobě pro střední Evropu shromáždil Georg Michael Pachtler.²¹⁰ Ojedinelým konkrétním dokladem tak zůstává zapojení trubek a tympánů do deklamačního cvičení připraveného studenty rétoriky na jezuitském gymnáziu, což se zřejmě mohlo uskutečnit pouze s vědomím příslušného profesora P. Adama Stephania (ca. 1572-1611), ale Krystecký tuto novinku jako rektor okamžitě zakázal (28/02 1609).

Studenti rétoriky se přitom zřejmě nechali inspirovat novátorským počinem P. Michaela Hageny (1575-1611),²¹¹ který jako profesor metafysiky nechal o týden dříve při zakončení svého filozofického kursu na pražské akademii zaznít tympány a trubky, ale bez svolení představených novým a nezavedeným způsobem („sed omnia haec sine facultate superiorum novo et inusitato more“). Krystecký nebyl nadšen ani z toho, že následnou slavnostní bohoslužbu ve Vlašské kapli sloužil za doprovodu strunných nástrojů („cum fidibus“, k identifikaci nástroje viz výše s. 72) (21/02 1609).

Se souhlasem řádových představených byla hudba s patřičným efektem využívána při promočních aktech,²¹² ať už se týkaly čerstvých bakalářů, nebo magistrů filozofie. Poměrně detailní průběh obou typů promoce zaznamenal ve svém diáriu i Krystecký: při bakalářské promoci v roce 1610 ve velké aule „domu chudých“ za přítomnosti apoštolského nuncia a španělského a florentského vyslance zněly tympány a trubky, které bakaláře doprovázely i při cestě zpět ke koleji (29/04 1610). O rok dříve

²¹⁰ Srov. PACHTLER, Georg Michael (ed.): *Ratio studiorum et Institutiones scholasticae Societatis Iesu per Germaniam olim vigentes*, 1-2, Berlin: A. Hofmann, 1887, *passim*.

²¹¹ P. Michael Hagen, rodák ze severofrancouzského Viterne, přišel do Prahy po osmiletém působení v Grazu. K tamějším jezuitským hudebním památkám viz BAŤA 2011, s. 140.

²¹² Srov. PACHTLER 1887, I, s. 114: „Tandem [Doctor] inter gratulantium occursus ac voces, et instrumenta Musicorum, inter Rectorem et Cancellarium medius deducatur in templum, vel, si iam sit in templo, ad Altare maius, vbi »Te Deum laudamus« decantetur, et dimittatur concio.“

při magisterské promoci v týchž prostorách zazněly trubky poté, co noví magistři přísahali na akademické žezlo. Promoce byla zakončena v kolejním chrámu zpěvem *Te Deum laudamus* za doprovodu varhan (28/04 1609).²¹³

S bakalářskou promocí je obsahově spojena i jedna z mála památek zaznamenavších autentickou hudbu, která zněla v Klementinu – gratulační sborníček *Ἀποσχέδιον* Matyáše Mencelia z Kolsdorfu a Jiřího Viléma Michny z Vacínova z roku 1608 (viz výše s. 63-71), jenž zároveň reprezentuje jediný plnohodnotný doklad o zapojení hudby do předbělohorského jezuitského školského divadla, resp. do jiných „jevištních“ útvarů (dialogismy, deklamace).

Hudba před rokem 1623 zazněla v Klementinu i při dalších „divadelních“ představeních, avšak z dochovaných záznamů nelze nic určitého o jejím charakteru vyvodit.²¹⁴

Hudba jako součást kongregačních aktivit

Pro období 1606-1610 máme unikátní možnost rekonstruovat hudební život klementinské kongregace Zvěstování Panny Marie ze dvou pramenů: z její pamětní knihy a z Krysteckého diária.

Volební konvent kongregace 13. července 1606 byl podle Krysteckého zahájen za vyzvánění zvonů zpívanou mší *De Spiritu Sancto* ve sv. Klimentu (13/07 1606), kterou podle *LibMemCongrBVMPrag* sloužil P. Iacobus Colens za doprovodu množství strunných a dalších hudebních nástrojů.²¹⁵ O čtyři dny později následovala další mše s instrumentálním doprovodem, tentokrát za zdar nového rektora.²¹⁶ Další volba proběhla výjimečně kvůli morové nákaze až o rok později, 10. července 1607, jak dokládají oba prameny, ale jen *LibMemCongrBVMPrag* informuje o zpívané

²¹³ K předbělohorským promocím v Klementinu srov. BERÁNEK, Karel: *Promoce v Klementinu v letech 1604-1617*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 25/1 (1985), s. 7-32.

²¹⁴ Srov. poměrně přesný přehled školských her v Klementinu před rokem 1618, který podávají PEŠEK, Josef – MAŘÍK, Matěj: *Dějiny Akademického gymnasia v Praze*, Praha: Akademické gymnasium, 1927, s. 267-274.

²¹⁵ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 221^r, 13/07 1606: „Celebratum est autem in primis fidium instrumentorum musicorumque multitudine et clangore tremendum illud sacrificium ab admodum reverendo Patre Iacobo Colente [...]“

²¹⁶ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 222^r, 17/07 1606: „17. Julii musicorum concertu et insigni harmonia pro felici rectoratus regimine sacrum est celebratum.“

bohoslužbě.²¹⁷ Další zpívaná mše se konala v konviktu v den Obětování Panny Marie (21/11 1607).²¹⁸

Rok 1608 zahájila kongregace volebním konventem – opět po slavnostním vyzvánění a zpívané mši (15/01 1608) –,²¹⁹ zakončeném po úspěšné volbě rektora zpěvem *Te Deum laudamus*.²²⁰ Stejný scénář se opakoval při dalším volebním shromáždění (02/07 1608).²²¹ V obou pramenech je zmíněna zpívaná mše v den Početí Panny Marie, při níž měli po svaté zpovědi přijímat všichni sodálové (08/12 1608).²²²

Zavedených postupů se drží *LibMemCongrBVMPrag* i v roce 1609: zmíněny jsou zpívané mše při volbách rektora 13. ledna²²³ a 7. července (srov. 13/01 a 07/07 1609), přičemž při druhé z nich se zpíval hymnus *Veni, Creator Spiritus*.²²⁴ V prvním pololetí se měli sodálové zúčastnit i čtyřicetihodinových bohoslužeb v Klementinu²²⁵ (01/03 1609) a u sv. Víta na Pražském hradě (10/05 1609, srov. rovněž výše s. 88-90), vyhlášených kvůli obavám z nekatolíků.²²⁶

Rok 1610 nepřináší, co se týče hudební stránky, nic nového, pouze opakuje informaci o zpěvu hymnu *Veni, Creator Spiritus* před vlastní volbou rektora při konventu 2. července (02/07 1610).²²⁷

²¹⁷ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 224^v, 10/07 1607: „Sacrum cantavit reverendus Pater Iacobus Colens, regens convictus et Pater spiritualis.“

²¹⁸ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 226^v, 21/11 1607: „Sacrum de Beata Virgine indictum est die Mercurii, qui dies consecratus est Beatae Virgini Praesentatae, in quo cantatum sacrum celebratum de more huius festi.“

²¹⁹ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 228^r, 15/01 1608: „[...] celebratoque sacro missae officio a Patre Iacobo Gerano, regente convictus Pragensis, cum insigni harmonia et concentu musico decantato [...]“

²²⁰ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 228^v, 15/01 1608: „Hic ergo in praesulem Congregationis nostrae electus, ad sedem deductus, quo peracto Te Deum laudamus decantatum est.“

²²¹ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 231^v, 02/07 1608: „[...] post sacrum missae officium decantatum.“

²²² Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 234^v, 08/12 1608: „Tandem pio die sequenti, videlicet festo Beatae Mariae Conceptae, indictum est sacrum cantandum, ad quod veniendum, audiendum et confessione communionisque sacra celebrandum omnibus sodalibus fuit mandatum.“

²²³ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 235^r, 13/01 1609: „[...] sacrum a reverendo Patre Iacobo Gerano, pro tempore convictus regente et Patre spirituali sodalitatís, cantandum est [...]“

²²⁴ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 240^r, 07/07 1609: „Solemni sacro finito orationem ex more ad praesentes sodales habuit Paulus Stodlar [...]. Finita hac oratione hymnus Veni, Creator Spiritus etc. cantatus est.“

²²⁵ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 238^r, 01/03 1609: „1. Martii tempore Bacchanaliorum pie et sancte in templo Boemico Societatis JESV institutae sunt preces 40 horarum, quibus prae reliquis sodales interesse tam ad cantatum sacrum quam ad vespas convenire decuit, quod ut commodius fieret, eo tempore conventum celebrare intermissimus.“

²²⁶ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 239^r, 10/05 1609: „Et quoniam eo tempore ecclesia metropolitana Pragensis in magno periculo ob haereticorum furorem versabatur, non sine causa pastor eiusdem ecclesiae indixit preces 40 horarum, quibus ut etiam sodales adessent, Pater spiritualis prae caeteris monuit.“

²²⁷ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 245^v, 02/07 1610: „Qua peracta [= oratione] omnes sodales sese more recepto ad implorandam opem Sancti Spiritus in terram supplices prostraverunt hymnumque Veni, Creator Spiritus decantaverunt.“

Tento poněkud nudný „srovnávací“ exkurs je důležitý především z toho důvodu, že díky detailním shodám v podání jednotlivých událostí potvrzuje důvěryhodnost a spolehlivost obou souběžně vznikajících pramenů. Na tomto základě pak lze načrtnout hudební „provoz“ mariánské kongregace excerpčí jak její spíše k narativnosti tendující pamětní knihy, tak informativně bohatších klementinských diáří. Těsnou provázaností mariánské sodality s jezuitskou kolejí je dáno, že mnohé události spojené s hudbou byly popsány a v rámci možností interpretovány výše, a proto se v dalším zaměříme pouze na ty, které jsou pro klementinské mariánské kongregace příznačné nebo dokreslují jejich fungování v rámci jezuitské koleje, přičemž se budeme opírat především o jejich pamětní knihu (*LibMemCongrBVMPrag*).

Volební shromáždění (konvent) zahajovala zpívaná mše (*De Spiritu Sancto*, srov. výše s. 94-95),²²⁸ někdy s výslovně doloženým instrumentálním doprovodem.²²⁹ Poté všichni zúčastnění sodálové zazpívali hymnus *Veni, Creator Spiritus*.²³⁰ a/nebo canticum *Veni, Sancte Spiritus*.²³¹ s cílem vyprosit si pomoc Ducha Svatého („ad invocandum Spiritum Sanctum“). V květnu 1580 přednesli hymnus *Veni, Creator* ve své kapli za doprovodu přenosných varhan,²³² v lednu 1586 předeslali zpěvu *Veni, Sancte Spiritus* žalm č. 26 *Dominus illuminatio mea et salus*,²³³ zápis z července 1592 upřesňuje, že invokaci Ducha Svatého zahájili hudebníci zpěvem *Veni, Sancte Spiritus* „altissima voce flexionibusque ad artem eleganter modulatis“ a navazujícího hymnu *Veni, Creator*, k němuž se jakoby „jednohlasně“ připojili všichni sodálové.²³⁴ Jedné

²²⁸ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, *passim*.

²²⁹ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 218^v, leden 1606: „Missa enim fidium reliquorumque musicorum instrumentorum clangore et concentu celebrata, carmine tum numeroso, tum eleganti ad aures sodalium decantato universorum fratrum animi quanto vix alias ad rectorem deligendum sunt arrecti et accensi.“ Srov. též výše pozn. 35 (mše 13/07 1606).

²³⁰ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 10^f (1575), 11^v (1575), 31^v (1580), 42^v (1580), 43^v (1580), 111^f (1592), 120^v (1593), 144^f (1596), 151^f (1596), 156^f (1597), 177^f (1599), 184^v (1600), 189^v (1601), 196^v (1602), 240^f (1609), 245^v (1610).

²³¹ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 11^f (1575), 18^f (1576), 78^f (1586), 83^v (1586), 111^f (1592).

²³² Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 42^v, 01/05 1580 (při druhé volbě rektora kongregace Zvěstování Panny Marie): „[...] decantato prius et pulsato in organis hymno »Veni, Creator etc.« [...]“ – Stanovisko Jana Bati (BAŤA 2011, s. 134), že „při obřadu byli osobně přítomni ti nejlepší hudebníci království“, a že tedy „není vyloučeno, že onen »hymnus pulsatus in organis« byl provozován právě příslušníky císařské kapely“, nesdílíme, protože pro něj schází jakákoliv opora v pramenech.

²³³ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 83^v, 19/01 1586: „[...] psalmum »Dominus illuminatio mea et salus« etc. adiuncto hymno »Veni, Sancte Spiritus et emitte« etc. recitent.“

²³⁴ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 111^f, 02/07 1592: „[...] musici confestim altissima voce flexionibusque ad artem eleganter modulatis excipiunt »Veni, Sancte Spiritus« hymnumque »Veni, Creator« adiungunt, quem sodales omnes uno quasi ore unaque voce decantarunt.“

z nejranějších voleb oficiálů v kongregaci Neposkvrněného početí Panny Marie 25. prosince 1575 předcházela varhanní mezihra.²³⁵

Volební akt byl zakončován díkůvzdáním za zpěvu *Te Deum laudamus*.²³⁶ v červenci 1593 rozhodl jezuitský spirituál, aby byl tento ambrosiánsko-augustinovský hymnus zpíván za doprovodu trubek,²³⁷ v červenci 1599 se při něm nástroje a zpěv dokonce střídaly (formou meziher, *alternatim*?).²³⁸ Úspěšnou volbu prokládaly slavnostní fanfáry v podání trubek (*tubae, tubarum clangor, tubarum sonitus, tubarum applausus, tubarum concentus, tubarum strepitus*),²³⁹ někdy se mluví jen o „souznění hudebníků“.²⁴⁰ Několikrát je v rámci volby zmíněn „zpěv“ gratulační básně (*carmen decantatum*) dedikované nejčastěji novému rektorovi sodality, ale podle mého názoru se nejednalo o skutečný pěvecký přednes, nýbrž jen o synonymické vyjádření básnické recitace, motivované významovou shodou latinského homonyma *carmen* (= báseň, píseň).²⁴¹

Co se týče hudebního provozu klementinských mariánských kongregací mezi volebními shromážděními, jeho základním prvkem byla zpívaná mše, uskutečňovaná při hlavních mariánských svátcích pod hlavičkou příslušné sodality v některé z klementinských svatyň, často sloužená „slavnostně“ (*solemniter*), což by mohlo poukazovat vedle liturgické charakteristiky i na užití polyfonie.²⁴² Z hlediska techniky zpěvu by nešlo o nic neobvyklého, „několik motet“ (*aliquot motetae*) je zmíněno

²³⁵ Srov. výše pozn. 173.

²³⁶ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 10^v (1575), 13^f (1575), 48^f (1581), 96^f (1587), 111^f (1592), 116^f (1593) 134^f (1595), 144^v (1596), 151^f (1596), 156^f (1597), 165^v (1598), 214^v (1605), 228^v (1608), 240^f (1609), 250^f (1611), 256^v (1614).

²³⁷ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 121^{r-v}, 02/07 1593: „[...] statuit nihilominus admodum reverendus Pater spiritualis, ut faustam hanc et felicem rectoris tanti designationem divorum Ambrosii et Augustini hymnus a musicis [fol. 121r] summo cum applausu et tubarum concentu decantandus exciperet.“

²³⁸ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 177^v, 02/07 1599: „[...] hymnus Te Deum laudamus iucundissimis vocibus intersonantibus organis laetissime decantari [...].“ Srov. výše pozn. 173.

²³⁹ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 144^{r-v} (1596), 151^f (1596), 156^{r-v} (1597), 165^v (1598), 173^f (1598), 177^v (1599), 184^v (1600), 189^v (1601).

²⁴⁰ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 126^v, 26/01 1594: „[...] rector summe omnium applausu musicorumque concentu declaratus est [...].“

²⁴¹ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 33^f, 04/01 1581: „Cui [= rectori] post gratiore actionem Deo Optimo Maximo redditam Adamus Sachvitz, Ioannes Borgia et Ioannes a Winorzie carmina decantarunt.“ Dále fol. 42^v (1580) a 58^f (1583). Daleko častěji je použito obvyklé spojení „carmen recitatum“, nemluvě o dobově běžné praxi gratulačních latinských veršů. Opačný názor zastává BAŤA 2011, s. 134.

²⁴² Srov. BAŤA 2011, s. 133.

v rámci mše sloužené kongregací Neposkvrněného početí Panny Marie 20. ledna 1575.²⁴³

Přelomovým byl z liturgicko-hudebního hlediska pro klementinskou kongregaci Zvěstování Panny Marie rok 1593. Tehdy se na konventu konaném 4. června sodálové usnesli, že požádají (prostřednictvím svého spirituála) rakouského jezuitského provinciála, aby jim umožnil:

- 1) pořádat pod hlavičkou kongregace samostatné procesí o Božím těle, a to v nejbližší sobotu následující po tomto svátku;
- 2) konat o čtyřech hlavních mariánských svátcích před kázáním v kongregační kapli u sv. Klimenta zpívanou mši;
- 3) o těchto mariánských svátcích místo litaní dosud zpívaných u Salvátora vykonat procesí do sv. Klimenta a zazpívat tytéž litanie tam;
- 4) nechat postavit v jejich kapli u sv. Klimenta lavice;
- 5) obsadit pozici chybějícího hudebního prefekta Simonem Brosiem.²⁴⁴

Provinciál jim vzápětí vyhověl s výhradou, že zpívané mše mohou v jejich kongregační kapli u sv. Klimenta sloužit na Narození, Očišťování a Zvěstování Panny Marie, nikoliv však ve svátek jejího Nanebevzetí, kdy toto právo pro sebe získala italská mariánská kongregace fungující v Klementinu právě pod tímto patrocinie.²⁴⁵ Po opakované

²⁴³ Srov. *LibMemConvPrag*, p. 30, 20/01 1575: „Hora 9. convenerunt in sacello novi sodales novae congregationis. Celebravit reverendus dominus rector et intra missae sacrificium cantatae sunt aliquot mutetae.“ – K zpěvu motet v rámci jezuitských bohoslužeb srov. výše pozn. 141 a s. 89.

²⁴⁴ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 119^r, 04/06 1593: „Pridie Nonas Junias ad maiorem Dei Deiparaeque honorem et gloriam et totius Sodalitatis emolumentum praesente Patre Paulo Vincentio et generoso domino rectore et assistentibus in conventu privato duodecimvirorum, reiectis prius difficultatibus, quae ea impedire videbantur, haec fuere conclusa, ut Patri provinciali proponeretur confirmanda: 1.^m Institui nomine Congregationis processionem in octava Corporis Christi, et quidem die Sabbathi. 2.^{dum} Concedi in quatuor solennioribus Beatae MARIAE Virginis festis media septima ante concionem sacrum cantatum Sodalitati in suo sacello: quo finito, ut cum Germanica tum Boemica concio inchoaretur, tandem sacrum summum in templo Bohemico inciperetur. 3.^m iisdem festis loco lithaniarum, quae alias et more consueto in templo Bohemico cantari solent, processionem institui ad templum Germanicum, in qua eadem decantarentur. 4.^m licere Congregationi in suo sacello extruere scamna, ut in Bohemico templo. 5.^m et ultimum loco cantoribus absentibus alium substitui et hic omnium consensu est declaratus Simon Brosius. Et sic conventus finitus. Haec vulgariter et summam.“

²⁴⁵ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 119^v, 08/06 1593: „Anno 1593. petentibus Congregationis Beatae Virginis Mariae Annunciatae Pragae in collegio Societatis Iesu sodalibus a reverendo admodum Patre Bartholomaeo Villerio, Societatis Iesu per Austriam, Boemiam etc. praeposito provinciali, solennioribus quatuor diebus festis Beatissimae Virginis Mariae patronae ac dominae nostrae habendi sacrum missae officium cantatum in sacello nostro templi Germanici, die nimirum eius S. Nativitatis, Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, ab eodem reverendo admodum Patre concessum est idque finita concione faciendum. Hoc tamen die, Assumptionis nempe Beatae Virginis, lectum tantum erit; eo, quod eodem tempore Confraternitas Italarum ibidem sub nomine Beatae Virginis congregata tale officium sibi

prosbě je nakonec rakouský provinciál oprávnil ke zpívané mši i o tomto svátku a potvrdil výsadu konat ve výše uvedené dny po nešporách procesí ze Salvátora do jejich kaple ve sv. Klimentu a zpívat při nich loretánské litanie.²⁴⁶

Sodalita se jako celek účastnila mariánských a božitélových procesí a pohřebních obřadů v Klementinu i mimo něj, Krystecký zmiňuje i participaci sodálů při dalších bohoslužebných úkonech v katolických kostelech pražských i mimopražských (mše, officium, procesí, litanie atd.).²⁴⁷ Výjimečně byla kongregací v kostele sv. Klimenta sloužena slavnostní mše dedikovaná jiným svatým, jako např. 26. července 1586 na důkaz sounáležitosti s olomouckou jezuitskou kongregací sv. Anny, ovšem teprve po schválení jezuitským spirituálem.²⁴⁸ O postní neděli Judica 1580 zpívala kongregace Zvěstování Panny Marie žalm *Miserere* a litanie.²⁴⁹

S klementinskou kongregací Zvěstování Panny Marie je spojen poslední autentický zápis o hudebním provozu v pražské jezuitské koleji před rokem 1623: při tradičním procesí v den Očišťování Panny Marie v neděli 2. února 1614 sloužil „concentu musico adhibito“ slavnostní zpívanou mši u sv. Klimenta svatovítský děkan Šimon Brosius z Horšovského Týna (viz výše s. 37). Z Klementina se procesí odebralo do chrámu Nanebevzetí Panny Marie na Karlově, kde se konalo před návratem do sv. Klimenta další zastavení s hudebním doprovodem.²⁵⁰

faciendum ab eodem reverendo admodum Patre petens impetravit, illis vero tribus, videlicet Nativitatis, Purificationis et Annunciationis diebus sine omni impedimento cantare licebit.“

²⁴⁶ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 122^r, 11/07 1593: „Ultimo reverendus Pater spiritualis multis a reverendo Patre provinciali precibus impetrata publicavit. Primum illorum erat, quod posset deinceps Congregatio nostra in proprio suo sacello apud divum Clementem solennioribus 4or diebus festis Beatissimae Virginis finita concione similiter solenne et quidem cantatum missae officium habere. Alterum vero, quod liceret posthac Sodalitati nostrae iisdem 4 festis diebus Beatae Virginis, nimirum Annunciationis, Assumptionis, Purificationis et Nativitatis die (siquidem iam ante consensu reverendi Patris provincialis festo Visitationis et Conceptionis facere liceret id ipsum) absolutis vesperis e templo Boemico ad sacellum suum processiones solennes habere atque in eis litanias eiusdem Beatae Virginis Lauretanus decantare.“

²⁴⁷ Srov. *Addendum 2: Hudební a parahudební zmínky v Krysteckého diáriu 1606-1610* níže, s. 100-136.

²⁴⁸ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 84^v, 26/07 1586: „Denique dominus Julianus N. multis precibus contendebat a sodalitate nostra, ut in gratiam sodalitatís Olomucensis divae Annae sacrum a nobis solenne in eiusdem divae Annae solemnitate ac festo, quod piae foribus erat, celebraretur, Olomucenses idem in nostris festivitatibus praestatuos pollicens. Quam petitionem, cum esset iustissima piissimaque, nostrates (licet plurima succurrebant impedimenta) respuere non potuerunt, sed totam rem indicio Reverendi Patris spiritualis, cuius erat et de temporis et loci opportunitate statuere, submiserunt. Satisfactum nihilominus est suo tempore ac in sacra aede divi Clementis sacrum solenni ritu decantatum.“ Jiné jezuitské prameny o tomto počínu mlčí, srov. *Diarium*, III, fol. 4^v se zápisy k červenci 1586.

²⁴⁹ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 42^r, 20/03 1580: „Psalmus Miserere cum litanis cantatur, post sacrum cantandum ipso die Annunciationis constituitur.“

²⁵⁰ Srov. *LibMemCongrBVMPrag*, fol. 254^v: „[...] processus factus ex Boemico Salvatoris ad divi Clementis aedem ibique stativa habita, concentu musico adhibito, concinnebat solennes praecationes

ADDENDUM 2:

Hudební a parahudební zmínky v Krysteckého diáriu 1606-1610**■ 1606 ■**[fol. 18^f]**25/04**

Lectiones mane ad 8^{vam}. Post 8^{vam} sacrum canitur de sancto Marco, post elevationem litania.

01/05

Litania cantata post concionem.

02/05

Hodie fit processio ex sancto Iacobo in Aulam Regiam. Litaniae in sancto Salvatore post nonam.

[fol. 18^v]**08/05**

Patrocinium in horto nostro propter sancti Michaelis apparitionem, ubi etiam canitur sacrum a pauperibus hora 9na.

10/05

10/05

Hodie scholastici nostri iverunt ad funus archiepiscopi, quod e sancto Benedicto elatum est ad sancti Viti. Plerique Requiem celebrant.

14/05

Missi post vespas nonas cantores ad sanctum Spiritum. Pridie etiam quidam ex pauperibus cantoribus in Busstiehard.

15/05

A prandio solum canuntur vesperae. [...] Heri non fuit pulsatum ad scholas. Hodie tum datur signum tam mane ad sacrum, quam vesperi.

[fol. 19^f]**21/05**

Cecini sacrum et concionatus sum Boëmice Bernarticii, quia erat festum Sanctissimae Trinitatis.

admodum reverendus dominus Simon Brosius ab Horstain, Arcis Pragensis decanus. Ex aede divi Clementis itum in basilicam Augustissimae Virginis Assumptae et statio ibi facta musicis modulantibus. Hinc rursus ad Salvatoris reditum et finita supplicatio.“

24/05

Nuncius apostolicus negavit se posse cras in processione ferre sacratissimam eucharistiam per valetudinem. Ornatur interior area scholarum, in qua rhetores ad meridionalem partem et orientalem, poëtae ad occidentalem et septemtrionalem affigebant sua poemata et orationes. Salve et benedictio cum eucharistia.

25/05

Festum Sacratissimi Corporis Christi. Concio hora solita in omnibus tribus locis de more, sed brevior. Tum ad processionem itum more eo, qui descriptus habetur in libro templi.

27/05

Dominus Georgius Pontanus in Salve cecinit ad benedictionem cum eucharistia Verbum caro.

[fol. 19^v]

28/05

Processio, sed non per totam insulam. Exitum per maximam templi Salvatoris portam et statim per collegii externam portam flexa processio in aream, ubi ad septemtrionalem partem una statio fuit in medio arce. Tum 2^a in sancto Clemente, unde exitum per sancti Clementis portam in plateam. Statio 3^a habita ad aedes Nigrini typographi, quae est angularis versus Pontem. Portavit sacratissimam eucharistiam reverendissimus dominus praepositus dominus Georgius Bartholdus a Braitenberg Pontanus tanquam rector Congregationis Beatissimae Virginis. Haec enim processio habetur huius congregationis.

29/05

Processio apud sanctum Thomam. [...] Scholae non sunt mane, pulsatur tamen, a prandio sunt, sed quidam allegabant consuetudinem superiorum temporum, quae erat contra ordinationem superiorum.

[fol. 20^v]

21/06

Hodie, cum reverendus dominus praepositus invitasset quosdam fratres congregationis, cuius erat rector, ad collationem quandam in sanctam Margaretam Brzewnovium, plerique alumni redierunt ebrii et turpi spectaculo vacillabant per vias et cadebant, vomebant et sordidati per Pontem et plateas quidam redierunt gravi scandalo. NB. Istud ne unquam simile quid permittatur, sunt enim intemperantes iuvenes et difficile postquam coeperunt tenentur.

24/06

Sancti Ioannis Baptistae Natalis. Post vesperas cantatas in Salvatoris canuntur litaniae in sancto Eligio.

25/06

Conciones et sacra de more. Concio item in sancto Eligio et sacrum cantatum.

[fol. 21^r]

29/06

Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli. Media post tertiam pulsatum ad surgendum [...].

[fol. 21^v]

30/06

Propter crastinum Visitationis festum in sacello domestico dominae senioris a Pernstein vesperae per pauperes nostros studiosos cantatae.

02/07

Visitatio Beatissimae Virginis, de ea cum commemoratione Dominicae. Cantatum etiam a pauperibus sacrum in Arce apud dominam Persteinensem, viduam seniore.

[fol. 22^r]

07/07

Hodie inchoatur litania indicta a reverendissimo vicario, sed apud nos sine processione. Hora nona exeunt scholae ad templum Salvatoris et legitur sacrum, post cuius elevationem inchoatur Kyrie Eleison et durat usque ad 10^{am}.

13/07

Hodie pulsatis campanis fuit de Spiritu Sancto in sancti Clementis sacrum cantatum, in quo Congregatio Beatae Virginis post orationem elegit novum rectorem reverendissimum Laurentium Nigrinum, generalem Crucigerorum cum Rubea Stella.

[fol. 22^v]

21/07

Hodie proficiscitur curru Copaninam Wenceslaus Jelinek [...]. Busstiehradum P. Velciusus cum Zacharia Dekelio. Utrobique pauperes cantores missi.

22/07

Sanctae Mariae Magdalенаe. [...] Cantatum figurate in Copanina sacrum et vesperae.

23/07

In Copanina dedicatio sacelli illius. [...] Cantatum quoque sacrum et vesperae.

26/07

Sanctae Annae. [...] Ego cecini sacrum et concionatus sum in sacello arcis Smeschnensis.

31/07

Hodie vacarunt scholae propter diem depositionis nostri beati Patris Ignatii. Plerique Patres votiva sacra celebrarunt. Unum etiam solenne cantatum cum organis de Sanctissima Trinitate.

[fol. 23^v]

15/08

Assumptio Sanctissimae Dominae Nostrae Deigenitricis. [...] Post vespervas processio fuit congregationum Beatissimae Virginis. Praecessit Italorum cum albis candelis. Sequuta Annunciationis cum viridibus. Officiavit reverendissimus generalis Crucigerorum cum Rubea Stella, tum rector Congregationis Annuntiatae praecedentibus 20^{bus} diaconis et alumnis in superpeliceis. Ibat tunc ante diaconos, post alumnos Pater rector collegii cum Patre Melchiore. Aderant etiam aliquot praelati ex Arce canonici cum praeposito. Hi, post barones, iverant cum suis candellis. Post processionem retinimus magistros murarios et consultavimus cum illis de columna novi templi, cui innititur chorus cantorum versus plateam, quae erat fissa, et advertimus plures alias fissas esse.

17/08

Aliquot nostrum iverunt ad sanctum Laurentium, ubi sacrum unum lectum, alterum cantatum a nostris.

[fol. 24^r]

23/08

Vigilia sancti Bartholomaei. Salve in sancto Clemente propter patrocinium ibidem sancti Bartholomaei.

24/08

Sancti Bartholomaei. Sacrum ante concionem cantatum in sancti Clementis. In templo autem Salvatoris nullum fuit cantatum, sed lecta semper usque ad concionem. Quae etiam habita in Salvatoris Boëmice, cum sit festum fori. Vesperae a meridie in sancto Clemente.

28/08

Hodie media nona coepit oratio XL. horarum, diurna tantum. Concio habita a Patre Suchio in Boëmico templo, ubi totus chorus erat in modum tabernaculi vestitus tapetibus, et exposita est sacratissima eucharistia in monstrantia, deinde cantatum sacrum.

31/08

Hora 7^a finitur oratio litanis cantatis et hymno Pange, lingua. In fine ad Sit et Benedictio data venerabili sacramento benedictione.

[fol. 25^v]

01/09

Litania hora 9. de more.

04/09

Dimittitur grammatica et deinceps non pulsatur ad scholas.

08/09

Nativitas Sanctissimae Dei Genitricis. [...] Fuit hodie processio Congregationis Beatissimae Virginis, sed nemo praelatorum erat; metu enim infectionis claudebatur Arx neque ulli barones nisi unico famulo comitati admittebantur.

[fol. 25^r]

15/09

Expostulant quidam cum Patre Valentino, cur non mittamus studiosos pauperes ad funus Loberi cantatum. „Roziemujte [!] nám“ (respondit Pater), „v jiných věcech vám dosti sloužíme.“

17/09

Hodie novem alumni, novi sacerdotes, suas primitias Domino obtulerunt. Unus eorum cantavit, nimirum reverendus dominus Gaspar Thomae Glacensis, reliqui legerunt [...]. Ego et P. Valentinus Coronius necnon P. Ioannes Baptista L'Abbe comedimus in convictu, ubi etiam dialogus habitus de labore sacerdotali, qui doctis non potuit valde placere. Non displicuit tamen propter benevolentiam auditorum, sed NB. ne huiusmodi fiant sine debita censura, sicut et ne imprimantur carmina, nam et hoc factum est hac vice cum exigua eorum, qui haec intelligere possunt laude.

20/09

Hora 3^a a meridie in templo litaniae canuntur propter crastinum festum Apostoli per 24 pueros pauperes, qui remanent in domo, licet interdum excurrant in praedium suum Motolense et ad huiusmodi revertuntur.

[fol. 25^v]

24/09

2 fiunt sacra ante cantatum a 2^{bus} concionatoribus. Germanico Patre Andrea, pro Boëmico Patre Suchio. Secundum canit P. Goër, P. Michael ultimum celebrat.

28/09

Sancti Wenceslai. Sacrum circa nonam canit P. Neupaur, nulla concio fuit.

29/09

29. Sancti Michaelis. [...] Reverendus dominus Valentinus, sacellanus caesaris, canit summum sacrum.

[fol. 26^r]

10/10

Consularis viri domini Nerhoff uxor sepelitur magno campanarum strepitu.

[fol. 27^v]

■ 1607 ■

21/01

Omnia de more. Sacra duo ante cantatum, deinde concio. Sacra autem inchoabantur hora 6^a. Officium de sancta Agnete.

[fol. 28^r]

02/02

Purificatio Beatissimae Dominae Nostrae Deigenitricis. Surreximus media 4ta et post mediam horam orationis sacrum celebravit in sancto Clemente rector P. Theophilus Crysteccus ministrantibus in superpelliceis Patre Iacobo Gerano et Patre Melchior Trevinnio.

[fol. 31^v]

24/03

Festum Annunciationis Beatissimae Virginis ex crastino anticipatum ordinatione reverendissimi officialis domini Pontani. Post prandium orationes misericordiae et iustitiae de Incarnatione Dei disceptantis. Post completorium supplicatio Congregationum Beatissimae Virginis Annunciatae studiosorum et Assumptae Italicorum ex Salvatore per portam maximam mediam ad Pontem et per aream ad sanctum Clementem et Italicum sacellum et rursus ad Salvatorem per eandem portam. Comitatus est processione illustrissimus dominus archiepiscopus.

25/03

Laetare. Kyrie Paschale cantatum cum organo. Sed observa, an recte sit factum, cum reliquo tempore sacri organum solverit.

[fol. 32^r]

08/04

Dominica Palmarum. Canitur Passio et reliqua de more.

11/04

Inchoatae matutinae maiores hora 3^a et durarunt ultra 6^{am}.

12/04

Caena Domini. Tantum unicum sacrum, id, quae cantatum post concionem a rectore, sub quo sacerdotes nostri stolis ornati communicarunt sub una inter cancellos ingressi et linteum manu tenentes.

[fol. 34^r]

14/06

Festum Sacratissimi Corporis Christi. Pluit, refiguntur necessario tapetia per aream affixa, sed carmina affixa sunt sub fornice ante ianuam interiorem collegii. Processio tamen habita in ipso templo Salvatoris, ducta a magno altari (primis exeuntibus e sacello Sancti Crucis) ad maximam portam versus Pontem, inde flexa ad dextram versus Beatae Virginis sacellum, ante quod in altari Annunciationis seu domini Barviti prima

statio constituta, 2da in sacello ipso Beatae Virginis, 3^a in Sancti Crucis, 4ta in sanctae Magdalенаe, inde flexa rursus ad magnam portam, processio finita apud summum altare. Portavit sacratissimam eucharistiam illustrissimus ac reverendissimus Franciscus Forgatsch, cancellarius Regni Hungariae, cuius latera cingebant P. Velciusus et P. Geranus tenentes velum monstrantiae.

Praecedebat unus clericus cum pedo, sequebatur alter cum infula, 2 alii sacerdotes in pluvialibus, 2 angeli spargentes flores, aliquot paria in dalmaticis alumnorum, alii solum in superpeliceis, nostri cingebant (ut alias semper) latera angelorum, qui tum sua carmina non recitarunt, praecedebant congregationes 2 studiosorum et Italica. In vesperis Benedictio fit, non cum in hymno canitur Verbum caro, sed in fine vesperarum, postquam Salve cantatum fuit. Litaniae vesperi nostrae dicuntur in templo, non ut alias in sancto Clemente.

15/06

Sancti Viti, sed non celebre, licet in synodo archidiaecesana fuerat pro solenni constitutum, sed synodus vix ulla in re habet executionem, quare et scholae apud nos fuere more consueto. Visitarunt tum quidam sanctum Vitum privata devotione.

17/06

Hodie fuit processio Corporis Christi Congregationis Beatissimae Virginis. Exitum per magnam templi portam et statim per collegii portam itum in aream, in cuius medio ad septemtrionem prima statio fuit, in qua Latine, Boëmice et Germanice a pueris carmina recitata, 2^a in sancto Clemente, 3^a ducta ex sancto Clemente per portam, quae est contra septemtrionale altare in plateam ante domum Nigrini, ubi etiam sunt carmina totidem linguis recitata. Portavit dominus decanus Arcis Simon Brosius sacratissimam eucharistiam.

18/06

Processio in sancto Thoma, propter quam recreatio a meridie [...].

[fol. 34^r]

24/06

Post vesperas in Salvatoris canitur Salve in sancto Eligio, cuius cras est festum. P. Velciusus redit.

[fol. 35^v]

29/07

Sacrum cecini et concionatus sum in Sancto Ivan rediique hodie domum.

31/07

Propter diem beati nostri Patris Ignatii cantatum sacrum de Sanctissima Trinitate. [...] Salutatus idem illustrissimus nuncius a pauperibus cantu et versibus.

[fol. 36^f]

05/08

Vespere in templo Salvatoris de crastino.

[fol. 36^v]

15/08

Sanctissimae Dominae Nostrae Deigenitricis Assumptio. Omnia de more. [...] Post vespervas habita processio congregationum duarum Beatissimae Virginis magna cum populi et magnatum frequentia.

[fol. 37^r]

26/08

Sancti Bartholomaei. Omnia in templo Salvatoris, ne occasio esset per collegium vagandi, si in sancto Clemente, ubi alias deberent, officium perageretur.

02/09

Omnia de more. Cecinit sacrum reverendus P. Zacharias [= Crucigerus], cantor caesareus.

07/09

Litaniae et confessiones aliquorum.

08/09

Nativitas Sanctissimae Deiparae Nostrae. Omnia de more. Post vespervas processio utriusque congregationis ex templo Salvatoris per maximam versus Pontem portam et aream ad sanctum Clementem et Italicum sacellum.

[fol. 38^r]

28/09

Sancti Wenceslai. Nulla concio fuit, neque Boëmica, neque Germanica. Hodie duo alumni summi pontificis celebrarunt primitias suas. Dominus Sebastianus Lanio Welesynensis cecinit, dominus Ducecius legit.

29/09

Sancti Michaëlis. Solenne concionibus dominus Ducecius cecinit sacrum.

30/09

Omnia de more. Officium de sancto Hieronymo.

[fol. 38^v]

06/10

Vesperi Salve de more.

[fol. 39^r]

31/10

Vigilia, multi confitentur.

[fol. 39^v]

19/11

Hodie coeptum pulsari ad scholas [...].

21/11

Praesentatio Beatissimae Virginis. Nihil domi nisi in sacello convictorum cantatum.

22/11

Salve hora tertia propter sanctum Clementem in eius templo.

[fol. 40^r]

23/11

Sancti Clementis in templo Salvatoris sacra ex ordine ut aliis ferialibus diebus. Sed in templo sancti Clementis ornato, hora 6^a coeperunt aliquot sacra lecta, deinceps cantatum et ad extremum concio [...].

25/11

Omnia de more. Officium de sancta Catharina.

02/12

Dominica prima Adventus Domini. Rorate canitur.

[fol. 40^v]

06/12

Festum cum cantato sacro ac proinde vacant scholae.

08/12

Festum cum cantato in sancto Clemente sacro Conceptionis Sanctissimae Dominae Nostrae.

[fol. 41^r]

16/12

G. 16. Omnia de more. Apud illustrissimum a Perstein hodie sacrum feci, ubi singulis diebus canebatur Rorate, et feci ad puellas exhortationem Boëmice in sacello.

24/12

Vigilia Nativitatis Domini. [...] Salve.

25/12

Nativitas Domini Nostri. Media decima pulsatur, decima inchoantur matutinae praeces, durant ad 12. Tum fit sacrum cantatum, sub eo lecta et tunc canuntur Laudes.

28/12

Innocent*um*. Canitur sacrum.

30/12

Omnia de more. Ultima Rorate.

[fol. 41^v]

■ 1608 ■

01/01

Circumcisio Domini. Surreximus media quarta et post dimidiam orationis horam vota renovata celebrante Patre Theophilo Crystecco, formato coadiutore, rectore. [...] Renovarunt hi: [...] Georgius Aulicus, qui ultimus etiam recens factus erat magister chori.

[fol. 42^v]

15/01

Hodie est recreatio propter congregationem, quae suum rectorem eligit. [...] Post solennem pulsum campanarum fit sacrum cantatum, post quod carmen et deinceps electio rectoris congregationis et assistentium.

[fol. 43^v]

02/02

Purificatio Sanctissimae Deiparae. Omnia de more. In Copanina hodie nihil propter nundinas, quo tempore rustici fere sunt Pragae. Processio solita cum cereis utriusque congregationis. Officiavit dominus Ioannes Sixtus.

12/02

Pervenimus Horaždowitium, etiam eodem tempore venit P. Valentinus Coronius cum charissimo Wolfgango. Et cum clero seculari ex vicinis locis convocato ad X sacerdotes recitavimus vesperas et matutinum pro defunctis iuxta ritum Romanae ecclesiae in templo parochiali, quod est Crucigerorum Melitensium Apostolorum sanctorum Petri et Pauli.

[fol. 44^v]

26/02

Hodie quatuor pro licentia defenderunt theses impressas ex Patris Lucae Stuchii cursu praeside Patre Hagen. Interfuit illustrissimus archiepiscopus et venit etiam ad Salve, quod singulis diebus nunc canitur aliter atque aliter per XL^{mam}, hoc est 6^{tis} et 4^{tis} feriis Miserere, die Iovis Christe, qui lux es, alias Salve. Benedicat Deus, inquit archiepiscopus, tali religioni, qua iuventutem nobis ita educat, cum vidisset puerorum multitudinem in templo.

28/02

Disputatio a prandio reliquorum trium baccalaureorum. Et omnes VII petente pro eis domino Ioanne Sixto facti sunt licentiati a Patre Melchiore cancellario.

[fol. 45^r]

01/03

Hodie iussu illustrissimorum nuntii apostolici et archiepiscopi inchoatur pro publicis negotiis oratio XL^a horarum in templo nostro. Hora V^a mane, post pulsum campanarum, venit ad eam illustrissimus nuntius ipse et celebravit in ecclesia nostra sacrum.

03/03

Hodie finitur oratio XL^a horarum hora V^a vesperi, ad quam hora IV^a exit omnis nostra iuventus ex scholis, et post litanias et completam horam mottetis variis ultimo canitur Pange, lingua, sub quo accensis duabus ad reliquas ardentes facibus exit sacerdos in superpelliceo et accepto in manus sacratissimo sacramento inchoat Verbum caro. Et chorus prosequitur similiter Tantum ergo et Genitori genitoque, et cum canitur Sit et Benedictio, dat benedictionem et accepto sacramento ex monstrantia reponit in ciborium omnesque discedunt.

[fol. 45^v]

11/03

Hodie post octavam ivi cum reverendo domino Adriano de Bochse, confessario imperatoris, ad Beatam Virginem post Boleslaviam Antiquam, socius meus erat charissimus Iacobus, ubi reperimus reverendum dominum Zachariam, decanum loci [...].

[fol. 46^r]

16/03

Omnia de more. Kyrie cantatum Paschale cum organis. Reliqua sine organis. Hodie coepit Boëmicus catechismus post vespas.

25/03

Annuntiatio Beatissimae Virginis. Concione utraque de more, vesperae ante prandium. [...] Hora 2^a fuit processio congregationum duarum Beatissimae Virginis per aream nostram. Post hanc completorium, post quod iverunt congregationes ad funus illustrissimae senioris a Pernstein, sed NB. cum illustrissima defuncta fuerit ex Congregatione Beatissimae Virginis Annuntiatae, rogaverat illustrissima cancellaria, ut saltem hac vice praecederet || [fol. 46^v] in processione (Est enim vetus contentio de primatu inter Congregationem Corporis Christi et Beatissimam Virginem Annuntiatam) ac promississet se id permissurum hac vice dominus eleemosynarius Iacobus Chimarrhaeus, non est factum, sed vixit usque ad verborum contumelias orta, extinxit suas candelas Congregatio Annuntiata et abiit.

26/03

Hodie cantatum est in templo nostro sacrum pro defuncta illustrissima Pernstein.

[fol. 47^r]

03/04

Coena Domini. Unicum sacrum, quod celebravit collegii rector, in eo sacerdotes nostri primi intra cancellos stolis induti communicarunt. [...] Vesperae ante prandium.

04/04

Parasceve. Concio utraque quam secutae ceremoniae et deportatum sacratissimum sacramentum ad cenotaphium sepulchrum matutinum sanctum hora 3^a. Hoc triduo non dicebantur vesperi litaniae nostrae.

05/04

Sabbatum sanctum. [...] Domi omnia de more. Sacrum scilicet cantatum cum vesperis. Hora 10ª matutinum inchoatum a processione et processio a cantilena Boëmica: Vstalt' jest této chvíle. Officiavit P. Geranus.

06/04

Resurrectio Domini Nostri. Omnia de more. [...] Ego post vesperas ivi rogatu abbatis in Aulam Regiam. Hodie in vesperis ad Magnificat novo more usi sunt cantores tubis et tympanis castrensibus.

[fol. 48^r]

20/04

Dominica II. post Pascha. Omnia de more. Oratio XL. horarum in Strahow.

23/04

Sancti Adalberti, sed quidam tantum Patres de eo celebrant missam, alii ordinariam de sancto Adalberto Georgio.

25/04

Sancti Marci. Per errorem scholae vacarunt mane, licet enim festum hoc habeat sacrum cantatum. Tamen reliquo tempore nec mane, nec a prandio vacant scholae, iuxta ordinationem Patris Alberi anno 1600. Post sacrum cantatum etiam litaniae cantatae.

[fol. 48^v]

01/05

Sanctorum Philippi et Iacobi. Omnia de more. P. Iacobus Nemethy celebrat cantu suum primum sacrum.

03/05

Sanctae Crucis Inventio. Sacrum canitur, scholae vacant.

08/05

Apparitio sancti Michaelis. In horti sacello cantatum a Patre Petro Velcusio et studiosis domus pauperum sacrum.

12/05

Hora nona fit sacrum lectum in Salvatoris, quo studiosi omnes conveniunt, et post elevationem litaniae canuntur deinceps usque ad 10.

13/05

Scholae mane et litaniae ut heri.

14/05

Etiam hodie litaniae ut heri. Atque hoc triduo fuit abstinentia a carnibus, vesperi tamen cum eadem carnum abstinentia semper integre coenatum.

[fol. 49^r]

25/05

Dominica Pentecostes. De more omnia. Oratio XL. horarum inchoatur in sancti Wenceslai sacello hora 4ta post vespervas.

[fol. 49^v]

04/06

A prandio feriae in scholis et in Salve benedictio cum sacratissimo sacramento.

05/06

Festum Sacratissimi Corporis Christi. Post concionem processio per portam magnam templi, statim intra collegii portam et per aream. Prima statio fuit in media area ad parietem septemtrionalem collegii in medio scilicet scholarum, ubi etiam Latina et Boëmica carmina recitata, 2^a apud sanctum Clementem, 3^a in Italico sacello. Tulit eucharistiam P. Geranus. Post vespervas etiam data benedictio.

08/06

Omnia de more, processio ut ipso festo. [...] Idem reverendus dominus Daniel dedit benedictionem cum sacratissima eucharistia post vespervas, indutus solennibus paramentis, cum ministris diaconis.

[fol. 50^r]

24/06

Sancti Ioannis Baptistae Nativitas. Omnia de more. Vesperi in sancto Eligio Salve, post vespervas in Salvatoris.

25/06

In sancto Eligio canitur sacrum unum et fiunt aliquot lecta, fit etiam concio et a meridie vesperae.

[fol. 50^v]

28/06

Vigilia Apostolorum.

29/06

Festum Apostolorum Petri et Pauli. Omnia de more.

02/07

Visitatio Sanctissimae Dominae Nostrae. [...] Congregatio canit in sancto Clemente sacrum et eligit suum rectorem.

[fol. 51^r]

24/07

Vigilia.

[fol. 51^v]

31/07

Hodie hora octava cantatum est solenne sacrum cum organis de Sanctissima Trinitate propter memoriam beati Patris nostri Ignatii Loiolae, qui hodie transiit ex hoc mundo. Post quod celebravit illustrissimus Ioannes Garzia Mellinus, cardinalis et legatus sedis apostolicae de latere, sed non solenni apparatu et ceremonia, dedit tamen praelata argentea cruce benedictionem [...].

[fol. 52^r]

05/08

Sanctae Mariae ad Nives. [...] Salve in Salvatoris.

06/08

Transfiguratio Domini. Patrocinium in templo nostro Boëmico.

10/08

Sancti Laurentii cum commemoratione dominicae. P. Colens concionatur in monialium sanctae Annae monasterio et canit solenne sacrum.

15/08

Assumptio Beatissimae Virginis. Illustrissimus legatus de latere sedis apostolicae dominus cardinalis Ioannes Garzia Mellinus celebravit in sacello nostro Italico et communicavit omnem suam familiam aliosque plurimos ibidem. A prandio oratio in auditorio. Post vespervas processio Beatissimae Virginis solita.

[fol. 52^v]

17/08

Hodie vespere fiunt hora prima, post quam producitur funus generosi domini Henrici a Pisznicze, vicecancellarii Regni Boëmiae, et ipsius domo ad templum nostrum Salvatoris ad eius altare, quod est Nativitatis, sed primum collocatur in medio templi, ibidem erecto theatro et facibus circum positus produxerunt studiosi et congregationes omnes excepta Corporis Christi et religiosi omnes exceptis Strahoviensibus [...].

18/08

Hora septima fit sacrum cantatum funebre, circum ducitur equus et arma equestria de more.

24/08

De sancto Bartholomeo sacrum solum in novo templo cantatum.

[fol. 53^r]

08/09

Nativitas Beatissimae Virginis. Processio congregationis de more.

[fol. 54^r]

29/09

Sancti Michaelis. Omnia ut in festis. Cecini sacrum in horti nostri sacello.

[fol. 54^v]

08/10

Hodie Pragae coeptum pro iubilaeo ieiunari et processiones fuerunt.

20/10

Pulsari coeptum ad scholas [...].

[fol. 55^r]

31/10

Cantatum solenne de Spiritu Sancto sacrum.

[fol. 55^v]

02/11

E. 2^a. De more omnia. Vesperae mortuorum post dominicales ac post vespas matutinum canitur.

03/11

Commemoratio defunctorum translata. Cantatum sacrum hora 8^a sine concione.

[fol. 56^r]

13/11

Hodie illustrissimus ac reverendissimus dominus archiepiscopus Pragensis misit patentes litteras per ecclesias, quibus indicabat a dominica proxima inclusive pulsum campanae ad orationem publicam faciendum, deinceps quotidie ter: hora 7^a mane, hora 12^a meridie et vespere hora 4ta.

[fol. 56^v]

15/11

Sancti Leopoldi, de illo omnes tam officium, quam sacrum diximus.

20/11

Infertur funus dominae Ludmillae Marquartin cum silentio in templum hora 6^a.

21/11

Praesentatio Sanctissimae Deiparae Nostrae. Hodie post horam nonam scholarum cantatum sacrum funebre, in quo sepulta domina Marquartin ad latus dextrum altaris patronorum. Congregatio in templo sancti Clementis sacrum habuit, cui ministratum est in superpelliceis et interea moteta cantata, ipsum autem sacrum lectum.

22/11

Salve in sancto Clemente, in Boëmico nihil.

[fol. 57^r]

23/11

E. 23. Sancti Clementis cum commemoratione dominicae. Cantata duo sacra ante concionem in Salvatoris, post concionem in sancto Clemente, ubi et vespas fuerant omissis vesperis et catechismo in Salvatoris.

24/11

Hora 3^a Salve in Salvatore.

25/11

Sanctae Catharinae sacro cantatum et concionibus de more celebre.

[fol. 57^v]

01/12

In cubiculo beati Patris nostri Edmundi Campiani litaniae cantatae.

02/12

Sacrum cantatum in domo pauperum ob diem beati Patris nostri Francisci Xaverii.

06/12

Sancti Nicolai, celebre sacro sine concione. Vacant scholae. Vesperi solum litaniae.

08/12

Sacrum a congregatione cantatum in sancto Clemente propter festum Conceptionis Sanctissimae Dominae Nostrae [...].

[fol. 58^r]

20/12

Eodem die visum est praecipuis Patribus, ut sepelitur propter dominicum crastinum, itaque post horam tertiam cantatis primum litanis in templo Salvatoris extulimus eum e sacello Italico facto circuitu per aream scholarum per totum quadratum. In sancti Clementis, ubi dicto officio mortuorum et ex novo Romano ceremoniali reliquis additis ceremoniis sepultus est in cripta ad cornu epistolae. NB. Dum per aream funus circumferretur, adiunxerunt se sponte studiosi et cecinerunt Miserere mei Deus. Requiescat in pace. Sepultus est in apparatu sacerdotali in alba cassula.

[fol. 58^v]

21/12

Sanctus Thomas transfertur quoad officium in crastinum.

23/12

Reficiuntur gradus ad ascendendum ex platea chorum meridionalem superiorem templi sancti Clementis.

24/12

Laudes seu litaniae Betae Virginis.

25/12

Nativitas Domini Nostri Iesu Christi. Hora decima coeptum matutinum sacrum cantatum post laudes. Omnia finita hora 2^a. Reliqua in die de more. [...] In vesperis, quae valde solennes erant, plenissimum fuit templum hominibus. Et coeperant ante vesperas nonnihil tumultuari.

[fol. 59^r]

27/12

Sancti Ioannis Evangelistae. Omnia de more. Conciones sacra vesperae.

31/12

A prandio etiam, sed usque ad secundam tantum, deinceps canuntur vesperae praemisso solenni pulsu. [...] Dominus legatus Hispanicus interfuit vesperis.

[fol. 59^v]

■ **1609** ■

01/01

Circumcisio Domini Nostri Iesu Christi. Surreximus media quarta et post semihoram orationis itum ad sacrum in sancti Clementis, ubi fecit sacrum 1) P. Theophilus Crysteccus, collegii rector. [...] [fol. 60^r] Reliqua in templo solito more peracta. Illustrissimus nuntius apostolicus celebravit in Boëmico templo post concionem. Etiam illustrissimus archiepiscopus Pragensis sub cantato in altari sanctae Mariae Magdalенаe.

04/01

D. 4. Dominica, quae non habet officium, sed de octava sanctorum Innocentium agitur tantummodo.

05/01

P. Minister cum Malagrada fuit Copaninae, ut benediceret sal et aquam. Etiam in Salvatoris plurima allata vasa ad benedictionem salis et aquae. Vesperi sacerdos et 2 in superpelliceis adspergunt et thurificant domum per cubicula cum cantu.

[fol. 61^r]

13/01

Recreatio data in gratiam congregationis, quae hodie suum eligit rectorem. Hodie in sacello Italico celebrante Patre rectore et ministris in superpelliceis assistentibus renovant sua vota Bernarticenses P. Vitus Ioannides et Gregorius Adamosy. Hora 8. pulsatur et canitur a congregatione sacrum de Spiritu Sancto in sancto Clemente [...].

16/01

Pulsatum pro funere agentis serenissimi Maximiliani senioris.

18/01

D. 18. Omnia de more. Officium de sancti Petri Cathedra Romana. Dominicae commemoratio.

[fol. 62^r]

01/02

D. 1. De Dominica translato sancto Ignatio. [...] Vesperae de Beata Virgine et catechismus Boëmicus.

02/02

Purificatio Sanctissimae Dominae Nostrae Deigenitricis. Omnia de more. [...] Post vespas processio congregationum Beatae Virginis. Praelatus processionis fuit reverendus dominus Daniel Ungarus, Smetschnensis decanus.

07/02

Serenissimus Leopoldus hodie post 2^m visitavit collegium. [...] interfuit. Salve.

[fol. 62^v]

14/02

Deponitur *Alleluia*.

15/02

D. 15. Septuagesimae Dominica. [...] Venit ad vespas serenissimus Leopoldus, propter quem adhibita instrumenta et organum in vespas.

[fol. 63^r]

21/02

Hodie finivit suum philosophiae cursum P. Michaël Hagen et pulsata sunt tympana, tubae inflatae, sed omnia haec sine facultate superiorum novo et inusitato more, solenne etiam sacrum in Italico sacello celebravit cum fidibus pro gratiarum actione – si superis placet.

22/02

Celebravit ritu Graeco in sacello Italico reverendissimus Chrisantus Lascari, archiepiscopus Lacedemonius, et habuit diaconum unum ex suis.

23/02

Salve pro sancto Matthia.

24/02

Sancti Matthiae. Omnia de more. Serenissimus Leopoldus [...]. A prandio ipse venit hora prima ad vespas, postea in sala salutatus a studiosis, tandem ivit ad convictum, ubi audivit dialogum, cuius materia fuit ex dialogis sancti Gregorii: De puero quinquenni blasphemo.

[fol. 63^v]

28/02

Declamatio in rhetorica. Adhibere coeperant tympana et tubas, sed prohibui. [...] Salve. [...] Ornatur chorus templi sancti Salvatoris propter crastinam orationem.

[fol. 64^r]

01/03

D. 1. Quinquagesimae Dominica. Hora quinta sacrum, in quo officiales fratres communicarunt. Secutum deinde sacrum hora 6^a, in quo coepta oratio XL. horarum etsi non continuatarum, sed horis diurnis duntaxat. Reposito sacro Christi Corpore in monstrantia sacerdos coepit canere Tantum ergo sacramentum prosequente choro

symphoniace. Sacerdos rursus incipit Genitori genitoque et data benedictione, cum caneretur Sit et Benedictio, reponit sacratissimam eucharistiam et prosequitur sacrum, quod fecit votivum de sacratissimo sacramento ex novo missali. Sub hoc sacro sunt cantatae litaniae sanctorum submissa musica. Cuiusmodi votiva etiam fuit deinceps post horam octavam cantata solenniter cum organo cum commemoratione dominicae, reliquae missae fuerunt de Quinquagesima. [...] Invitantur monasteria ad nostram orationem XL. horarum. Continuat oratio usque sextam vesperi, deinceps cessat. Litaniae tamen in templo a nobis recitantur post vespertinam recreationem et data benedictione reconditur sacratissimum sacramentum.

02/03

Quidam surrexerunt media 4ta. Et dato signo prolixo templi minori campana inchoatur oratio rursus hora 4ta exposito prius sacratissimo sacramento sacrum primum hora 5ta. Hora 8va sacrum De Corpore Christi Pace votivum cantatur solenniter. Hora 2^a post meridiem vespertinae praeces cantatae de Beata Virgine. [...] Litaniae vesperi in templo [...].

[fol. 64^v]

03/03

Etiam hoc die similiter ac heri oratio 4ta coepta sacrum de Beata Virgine et vesperae cantatae. [...] Ab hora quinta ad 6^{am} conclusa oratio XL. horarum cantu et pulsu facto. Denique Te Deum laudamus cantato, in quo sacerdos superpelliceo et stola ornatus et stipatus duobus ministris in superpelliceis, Salvum fac ter cecinit, et tertio ipse canens et Benedic haereditati tuae, data benedictione, et ex monstrantia reposito in ciborium sacratissimo sacramento, omnia terminavit: prosequente choro ad finem sancti Ambrosii et Augustini hymnum. Litaniae deinceps in hypocausto.

04/03

Dies cinerum. [...] Tertio quadrante ante 4^{tam} Miserere canitur in templo et oratur a studiosis pro indulgentiis.

[fol. 65^r]

07/03

Hodie coeptum minori campana pulsari ad Ave, Maria mane media 6^a et vesperi ante solis occasum. Cum enim hactenus iniunctus ille pulsus ab archiepiscopo maiori campana incideret in eadem fere tempora, quibus ad Ave, Maria pulsari consueverat, visum fuit ordinarium ad Ave, Maria pulsum intermittere, ut ille pulsus mandato archiepiscopi inductus utrique rei, hoc est pro Ave, Maria et ad intentionem archiepiscopi serviret.

Nunc autem crescente iam die existimarunt heri Patres consultores, ut ordinarius ad Ave, Maria pulsus resumeretur, ille vero ex mente archiepiscopi non iam cum terna intermissione, sed continuatus fieret, ne ad Ave, Maria saepius pulsari aliquis existimaret.

[fol. 66^r]

21/03

Salve de more ad 3^{am}.

[fol. 66^v]

24/03

Hodie, cum quidam domini rogassent, ut cum ipsis ad Beatam Virginem Brandisium mitterentur aliqui Patres confessarii, neque ullus tamen usque ad horam pomeridianam secundam destinatos accerseret. Egomet cum Stephano Hacken ivi et pervenimus eo hora 6^a. Interfuimus matutino cantato et facta ieiunii collatione parvula dormivimus in capellania.

25/03

Annunciatio Beatissimae Virginis. Domi omnia de more. P. minister celebravit apud ephippiarium moribundum. Summo mane in Beata Virgine Brandisiensi dictis horis coepi audire confessiones, quas deinceps et per totam maturam missam cantatam nec non concionem Germanicam, quam fecit reverendus doctor Schmidel, audivi, et immediate a confessionibus ascendi post ipsum et concionatus sum Boëmice, quia reverendus dominus Sixtus acquisiverat ravim ex haustu frigidae. Post concionem inchoatum fuit summum sacrum, quod illustrissimus archiepiscopus infulatus pontificaliter celebravit, sub quo etiam audivi confessiones quasdam, et deinde sub vesperis celebravi et recitatis vesperis ivimus recta domum in grandi aestu factaque uno inde medio miliari collatiuncula. Domum pervenimus ad horam 4^{am}, recte dum processio ex templo Salvatoris maxima porta per aream in sanctum Clementem et Italicum sacellum circumduceretur a congregationibus Beatissimae Virginis cum caereis. Interfuerunt proceres Regni primarii et ipsi cum facibus officiales sequentes [...].

[fol. 67^r]

28/03

Hodie profecti sunt Brandisium ad funus celebrandum illustrissimi camerarii Regni domini Wolfgangi a Colowrat P. Iacobus Geranus, P. Ursius, P. Valentinus, P. Drescher et charissimus Wenceslaus Gelinek et cum eis aliqui ex domo iuvenes cantores.

29/03

D. 29. Laetare. Omnia de more. [...] Hodie Kyrie paschale cantatum cum organo, sed mihi videtur, quod melius, si tuissent organa, cum non sit Gloria, et reliquo sacri tempore non adhibeantur.

[fol. 67^v]

04/04

Hora 3^a Salve, in quo ultimo canitur O crux, ave spes unica pro Ave, Maria.

05/04

Post vesperas loco litaniarum de sanctis canitur Passio symphonice.

[fol. 68^r]

15/04

Matutinum tenebrarum inchoatur hora 3^a.

[fol. 68^v]

16/04

Dies Coenae Domini. Unicum sacrum canitur a Patre rectore, post conciones in eo primum sacerdotes nostri stolati communicant, deinde populus. [...]

17/04

Dies Parasceves. Post concionem duarum horarum ceremoniae, quas ego in sacello domini cancellarii peregi. Cantus ad sepulchrum et reliqua, ut heri et anno superiori.

18/04

Sabbatum Sanctum. Benedictio ignis, cerei et sacrum deinceps cantatum. [...] Hora decima matutinum more solito usque ad illud cantus ad sepulchrum.

19/04

D. 19. Ressurrectio Domini Nostri Iesu Christi. Unum sacrum lectum ante cantatum propter multitudinem communicantium. [...] Hodie in Magnificat pulsata sunt tympana et tubae castrenses inflatae artificiose, primo ex remotiori, 2° ex propinquiori, 3° ex aperto loco.

[fol. 69^r]

25/04

Nihil de sancto Marco neque de litanis maioribus, sed ad feriam 2^{dam} proximam differuntur omnia cum abstinentia etiam a praelatis metropolitanis Pragensibus. Sed iuxta Romanam rubricam non debet litaniam tueri.

27/04

Scholae ad mediam nonam. Postea cantatum sacrum et in fine litaniam. Hodie nihil fit de sancto Marco officium et abstinentia a carnibus. A prandio quoque sunt scholae, minime autem vacatur, cum alias quoties sacrum canitur vacari soleat.

28/04

Hodie celebratur promotio magistrorum. Ad medium 8^{vae}, congregatis omnibus magistrandis togatis omnibus honeste ac praecinctis supra togas, datur signum domesticae campanae ad conventum professorum et aliorum academicorum, tam praeferente sceptrum togato bedello, sequitur rector et cancellarius palliati cum quadratis pileis et egressi portam collegii, ducunt magistrandos ad sacrum per maximum ostium templi versus Pontem comitantibus post eos professoribus et aliis academicis. Audito sacro revertuntur ad locum promotionis eodem ordine, itum fuit per ipsum collegium et per gradus ligneos, qui sunt ad magnum solarium, quod est super refectarium || [fol. 69^v] per hortum ad domum pauperum, in cuius maxima sala facta est promotio [...]. [...] et postea reliqua tacto sceptro fuerunt tubae inflatae et demum duabus questionibus disputatis, quia tempus effluerat. Conclusio facta gratiarum actione et ordine reditum per duas areas ad ianuam collegii et in templo cantatum cum organo Te Deum laudamus [...].

30/04

Nullum ieiunium nec abstinentia propter vigiliam. Vesperi litaniae sanctorum hora 3^a post scholas [...].

[fol. 70^r]

02/05

De sancto Athanasio, nihil de sancto Sigismundo nisi in Arce. Vesperi litaniae in templo hora 3^a de more.

03/05

D. 3^a. Dominica Misericordia. De ea solum commemoratio officium de Sancta Cruce. [...] Declamatio ante vespas.

06/05

Heri duximus architectum caesaris magistrum Antonium lapicidam et alios magistros murarios aliquot, qui inspicerent columnas templi duas, quibus fornix chori cantorum innititur, nam columnae periculosae incipiebant findi, praemente nimium eas pondere. Itaque iudicarunt necessario debere dirui chorum totum et fortificari lapide quadrato et duro columnas illas et alio modo extrui chorum, cuius et modellum exhibuerunt, et deinde datus eis haustus honoris gratia.

08/05

In horto canitur sacrum a Patre Michaele.

[fol. 71^v]

24/05

D. 24. Dominica Rogationum, omnia de more. [...] Processio cum Corpore Christi in Strohow.

25/05

Scholae usque ad nonam, deinceps itum ad Boëmicum templum et post elevationem in sacro cantatae litaniae, quas celebratas per collectas absoluit.

26/05

Hodie scholae usque ad nonam et deinceps ut heri litania et itum ad orationem in Strohow.

27/05

Salve post 3^m seu litaniae.

30/05

Litaniae post 3^m. Oratio XL. horarum indicitur apud sanctum Thomam ab archiepiscopo.

[fol. 72^r]

06/06

Vigilia Pentecostes cum ieiunio. Frondibus ornantur templa et area.

07/06

D. 7^a. Dominica Pentecostes. [...] Hodie ad vespas venit serenissimus archidux Leopoldus ad collegium, sed quasi occultus, et in choro nostro superius in uno cubiculo fuit, commendat se orationibus.

08/06

Feria 2^a Pentecostes. [...] In templo omnia de more. A prandio nulla est concio, sed solum vesperae.

[fol. 72^v]

14/06

D. 14. Dominica Sanctissimae Trinitatis. [...] Vesperae hora 2^a pontificaliter ab illustrissimo archiepiscopo Pragensi cantatae in templo Salvatoris [...]. Serenissimus archidux Leopoldus patrinus in eodem sacramento fuit, qui ante ultimum psalmum advenerat ex Arce cum solenni satellitum pompa harczirorum et drabantonum. Post vespervas celebrata processio in templo ipso gestante eucharistiam illustrissimo archiepiscopo, quem comitabantur duo canonici praelati metropolitani. Umbellam tulerunt 4 capitanei praecipui dominus comes Sultz, Trautendorfer, Retz et Wrzesowetz. Adfuerunt legati, nuntius apostolicus, Hispanicus et Florentinus, qui iverunt in processione sicut et serenissimus. Religiosi etiam Augustiniani a sancto Thoma, Observantes Franciscani a Beata Virgine ad Nives et Capucini, qui et finita processione satis diu orarunt. Sicut et serenissimus ipse bene diu et devote oravit post processionem. Oratio duravit hoc die usque ad 8^{vam}. Recitatae tum litaniae a sacerdote in superpelliceo et Salve, Regina praesentibus nostris et aliquot externis. NB. processio ducta a summo altari usque ad magnam portam mediam, deinde ad dextram itum per sacellum Beatae Virginis ad sacellum Sanctae Crucis rursusque circuitum inde versus summam aram penes maiorem portam. Stationem habuit de Pace cantata commemoratione ad altare sanctae Mariae Magdalenae illustrissimus archiepiscopus et inde abiens cantavit Tantum ergo. Ultimo ad aram maximam cecinit Genitori et ad Sit et Benedictio data benedictione reposuit sacratissimam eucharistiam. NB. in hac processione, cum essent plurium ordinum religiosi, nos ivimus immediate post clericos seculares ante Augustinianos, qui primi fuerunt ex religiosi, nec ullus propterea murmuravit.

[fol. 73^r]

15/06

Totum officium de sancto Barnaba translato de sancto Vito, autem quamvis sic regni patronus, tantum commemoratio.

16/06

Vesperae sicut et heri advocantur quidam ex convictu et pauperum domo ad litanias, antequam reconderetur sacratissimum sacramentum.

17/06

Hora 3^a finiuntur horae XL. et simul Salve fit pro crastino festo cum solenni adoratione sacratissimae eucharistiae, de qua aliis annis.

18/06

Festum Sacratissimi Corporis Christi. Post sacrum cantatum et concionem processio gestavit sacratissimam eucharistiam illustrissimus nuntius apostolicus Antonius Caëtanus, archiepiscopus Capuae [...]. Apprehendit nos pluvia in area, quare absoluta ibi brevi statione itum ad sanctum Clementem, ubi recitati versus Latini, Boëmici et Germanici destinati pro area. Reliqua ceremonia annis aliis consueta. Etiam post vespervas data benedictio cum sacramento.

[fol. 73^v]

21/06

D. 21. Omnia de more. Processio gestante eucharistiam collegii rectore, quia praelati omnes dicuntur invitati ad sanctum Iacobum, ubi item solennis est processio. Sub vesperis pluvia repentina omnia carmina madefecit et corruptit.

22/06

Processio apud sanctum Thomam [...].

23/06

Vigilia. Scholae. Salve cum benedictione per sacratissimum sacramentum.

24/06

Post vesperas in Salvatore litaniae in sancto Eligio.

25/06

Sancti Eligii [...], in eius sacello praeter aliqua lecta sacra cantatur unum et fit concio.

In aliis de octava Corporis Christi. Hodie non sunt scholae, sed vesperae in sancto Eligio.

[fol. 74^r]

29/06

Festum sanctorum apostolorum Petri et Pauli. Surreximus media 4ta et post semihoram orationis itum ad sacrum, quod celebravit P. rector 1us) Theophilus Crysteccus ministrantibus in superpelliceis 2) Patre Iacobo Gerano, regente convictu, professo 4 votorum, 3) Patre Petro Velcusio, procuratore collegii, coadiutore formato. Renovarunt vota sequentes: [...] 17) Wolfgangus Sylvanus, praefectus chori et pauperum.

[fol. 74^v]

01/07

Vesperae canuntur apud cancellarium.

02/07

[...] propter festum Visitationis Beatissimae Virginis congregatio habet sacrum cantatum in sancti Clementis suo sacello. [...] In domo illustrissimi cancellarii in sacello Visitationis canitur sacrum et vesperae a Patre Colente.

04/07

Sancti Procopii, sed de eo apud nos nihil.

07/07

Scholae inferiores ad nonam, reliquae vacant propter Congregationem Annunciatam, quae praemissa confessione et communionem in sacra cantato sui sacelli in sancto Clemente eligit rectorem novum reverendum dominum doctorem theologiae Smidelium, sacellanum caesaris.

13/07

Hodie celebratur iuxta ritum Boëmicum festum sanctae Margaretae.

[fol. 75^f]

14/07

Nudius quartus venit ordinatio ab illustrissimo domino archiepiscopo Pragensi, ut mane canuntur litaniae Beatissimae Virginis Lauretanae cum collecta pro Pace et vesperi psalmus XXXIII. Benedicam Dominum cum collecta pro patronis sanctis, quod et statim eodem die coepit fieri apud nos.

22/07

Illustrissimus nuntius pontificaliter celebravit in altari beatae Mariae Magdalенаe novo et consecravit quendam suum in diaconum.

28/07

Prudent nobiscum in refectorio reverendus dominus Daniel Hungarus, decanus Smetschnensis, et dominus Ioannes Sixtus.

31/07

Dies beati Patris nostri Ignatii. Scholae ad nonam, tum cantatum solenne sacrum de Sanctissima Trinitate.

[fol. 75^v]

04/08

Recreatio toto die, nihilominus cantata litania Beatae Virginiae mane post sacra missae officia et vesperi post tertiam psalmus 33. Benedicam Dominum.

05/08

Vesperi litania sanctorum pro crastino facto cum Salve et psalmo Benedicam.

06/08

Pransi nobiscum in refectorio admodum reverendus dominus Simon Brosius, decanus metropolitanus, dominus Daniel Hungarius, decanus Smetschnensis, dominus Ioannes Sixti, praelati Pragenses.

[fol. 76^f]

15/08

Assumptio Beatissimae Virginis. Hora quinta facit sacrum reverendus Pater provincialis in sacello Beatissimae Virginis Assumptae Italico, ministrantibus in superpelliceis Patre rectore Glacensi et Patre Slabinio [...].

[fol. 76^v]

01/09

Illustrissimus legatus Hispanicus audit apud nos sacrum et interest litanis de Beata Virgine cantatis.

06/09

Omnia de more. Funus illustrissimi Christophori Popel a Lobcovitz, ad quod iverunt etiam ad templum metropolitanum, ubi sepelitur, studiosi. [...] NB. Vocati fuerunt alumni summi pontificis ad idem funus a decano metropolitano, qui, cum venissent, adfuerunt et Praemonstratenses ex monasterio Strohowiensi Montis Sion, inter quos et alumnos rursus facta est contentio. Sed decanus fuit pro alumniis et ita Praemonstratenses manserunt domi nec iverunt ad funus, cum nollent praecedere ante alumnos.

08/09

Nativitas Beatissimae Dominae Nostrae. Omnia de more. Post vespervas solita processio. [...] Vesperi processio Beatissimae Virginis Congregationis per nostra templa.

[fol. 77^v]

28/09

Sancti Wenceslai, domi non nisi officium de illo, concio nulla [...].

30/09

Sub finem superioris hebdomadae, quia columnae, in quibus innitur chorus cantorum novi templi Boëmici Salvatoris, rumpebantur, interiectis lignis inter columnas cohibitae sunt.

[fol. 78^v]

19/10

Coeptum pulsari ad scholas [...].

25/10

D. 25. Omnia de more. Hodie coepit fieri in templo nostro in vespervis cantata commemoratio de beato Patre nostro Ignatio ante eam, quae est pro Pace.

30/10

Hodie deducti sunt quique in suas scholas discipuli et post introductionem cantatum solenne de Spiritu Sancto sacrum.

[fol. 79^r]

01/11

D. 1^a. Omnium Sanctorum cum commemoratione dominicae. Plurimi confitentur et communicant. Vesperae 2^a post quas vesperae defunctorum, quas immediate sequitur defunctorum matutinum.

02/11

Fidelium Defunctorum. Unum sacrum cantatum.

[fol. 79^v]

22/11

Vesperae sunt integrae apud sanctum Clementem, in novo templo nihil.

[fol. 80^r]

23/11

Sancti Clementis patroni collegii et antiqui templi nunc Germanorum. In Salvatore ordinario modo lectae missae toto tempore durarunt, etiam dum fit concio in sancto Clemente, quae facta, post solenne cantatum sacrum, ante etiam et post ibidem aliquot missae lectae, atque etiam in aliis altaribus. Est autem altare sancti Clementis id, quod orientem versus, non quod versus septemtrionem obvertitur. A prandio quoque solennes vesperae fuerunt ibidem.

25/11

Sanctae Catharinae celebre missa cantata et concione tam Germanica, quam Boëmica [...].

29/11

D. 29. Dominica prima Adventus. [...] Hodie cantatum est sacrum non de dominica, sed Rorate cum Gloria et Credo. Estque hoc sacrum congregationis.

30/11

Sancti Andreae. Sacrum cantatum, Rorate, reliqua de Apostolo. Heri et hodie celebratum quoque cantatum sacrum in domo illustrissimi cancellarii.

06/12

D. 6. Canitur Rorate de more.

08/12

Conceptio Sanctissimae Dominae Nostrae. Hora 8va cantatum sacrum in sancto Clemente a congregatione. Pulsatum quidem fuit ad scholas, sed solum templi causa.

[fol. 81^r]

22/12

Hodie sepelivimus sartorem [...]. Feretrum expositum est ante ianuam interiorem sub fornice. Hora 9. mane pueri ex domo aliquandiu cecinerunt, mox P. Colens comitatus duobus alumnis processionaliter praecedente cruce ad sanctum Clementem deduxit, ubi peractis ex rituali Romano ceremoniis sepultus est in parte austriali sacelli sanctae Annae, quia erat Societatis candidatus.

[fol. 81^v]

25/12

Nativitas Domini Nostri Iesu Christi. Domi media nocte de more Matutinum et sacrum.

28/12

Sanctorum Innocentium. Sacrum a pueris canitur. Datur cibus et haustus cantoribus.

31/12

A prandio una hora fuerunt scholae a prima usque ad 2^{am} deinceps primae vesperae.

[fol. 82^r]

■ 1610 ■

01/01

Circumcisio eiusdem Domini Nostri Iesu Christi. [...] Personae huius collegii sunt hae: [...] || [fol. 82^v] [...] 34. Georgius Aulicus, praefectus chori et socius P. pauperum. [...] In vesperis ad Magnificat usi sunt musici tubis et tympanis castrensibus cum concensu.

03/01

C. 3^a. Dominica sine officio, omnia de 8va sancti Ioannis.

[fol. 83^r]

12/01

Cantatum hodie fuit a congregatione sacrum. Litaniae quoque a reliqua scholasticorum turba in Salvatore, nam congregatio sua in sancto Clemente transegit.

19/01

Officia sacrorum in sancto Clemente praeter pauca mane, quae fiebant in Salvatore. Psalmus 12. Benedicite Dominum canebatur a studiosis in sancto Clemente post horam 3^m.

[fol. 83^v]

23/01

Litania vesperi canitur in Salvatore.

24/01

C. 24. Dominica 3^a post Epiphaniam, de ea translato sancto Timotheo. Omnia de more. 2^{dae} vesperae de sancto Paulo.

[fol. 84^r]

01/02

Vesperi Salve seu litaniae.

02/02

Purificatio Sanctissimae Dominae Nostrae. [...] Reliqua hodie de more. Post vesperas processio fuit congregationum Beatissimae Virginis [...].

06/02

Alleluia deponitur.

[fol. 84^v]

13/02

Salve in Salvatoris.

20/02

Hodie, cum fecissent nostri mane ieiunium, eo quod illustrissimus archiepiscopus Pragensis dispensasset, ut anticiparetur vigilia sancti Matthiae, quae in feriam tertiam

Quinquagesimae cadebat. Reverendus Pater provincialis, cum intellexisset illustrissimum nuntium apostolicum non uti hac dispensatione, cum tota domo sua facta consultatione iussit dari coenam hodie, quae etiam inter quadrantem horae parata fuit. Ratio primaria fuit dispensationem propter parvulos et infirmos in fide et moribus catholicis datam, qua uti eos, qui ad perfectionem adspirent, non valde decere.

[fol. 85^r]

21/02

C. 21. Dominica Quinquagesimae. Hora quinta coepit in Salvatoris oratio XL. horarum ea forma, quam anno superiori descripsimus. Durat ad noctem, litaniae quoque vesperi ante sacratissimum sacramentum recitatae et recondito eo, itum ad examen. Vesperae de Cathedra sancti Petri.

22/02

Oratio hora cum meditatione inchoata. Cantatum sacrum de die.

23/02

Vigilia sancti Matthiae, quam in collegio ieiunamus, sed convictores et domus pauperum utitur dispensatione archiepiscopi. Cantatum etiam hodie sacrum de Beatissima Virgine. Hora 4ta Vesperae quoque de Beatissima Virgine cantatae. Hora 4ta finita est oratio 40. horarum per aliquot mutetas et Te Deum laudamus, dante benedictione sacerdote ad Salvum fac populum tuum tertio gradatim intonante ad Et bene dic haereditati suae.

24/02

Feria 4ta Cinerum. De ea licet concionator Boëmicus concionatus sit super evangelium festi sancti Matthiae, quod hodie populus celebrat, sed de eo in sacro officio nihil, licet quidam nostri sacerdotes iudicarent canendum esse saltem summum de eo sacrum, sed reverendus Pater provincialis et potiores Patres secus iudicarunt. Vesperae post meridiem de sancto Matthia P^{ae}.

25/02

Officium de sancto Matthia. In templo Salvatoris post mediam decimam sacrum studiosorum. In eo cantatae litaniae de Beata Virgine et Da pacem. Omnia finita ad 10^m. Media 2da itur a meridie ad scholas more Quadragesimali. Exitur una ante 4^{tam} quadrante ad Salve seu psalmum, post quem accipiunt indulgentias stationum pueri dicendo .5. praeter Ave.

26/02

Scholae superiores lectiones suas hora septima statim inchoant, quia fit concio Germanica, cui intersunt scholae superiores usque ad humanitatem inclusive. Post quam exeunt etiam inferiores et in templo Salvatoris audiunt sacrum, in quo de more canuntur hactenus cantatae ob necessitates publicas litaniae Beatissimae Virginis.

27/02

Salve in Salvatoris.

[fol. 85^v]

07/03

C. 7. Dominica Reminiscere. Surreximus media quarta post semihoram meditationis. Celebravit in sancto Clemente reverendus Pater provincialis, in quo sacro renovata vota ministrantibus duobus sacerdotibus in superpelliceis.

[fol. 86^r]

12/03

Sancti Gregorii memoria, sed propter hoc festum nihil fit.

13/03

Salve de more in Boëmico templo.

14/03

Oculi Dominica. Hodie in 2° sacro, quod est ante cantatum, celebrato a reverendo Patre provinciali cum ministris in superpelliceis duobus e Societate nostra sacerdotibus emisit vota coadiutoris formati P. Sixtus Hamminga. [...] Cantatum vero fuerunt primitiae domini Hoffmanni, alumni summi pontificis, cum diacono et subdiacono. Reliqua de more.

[fol. 86^v]

21/03

C. 21. Dominica Laetare, Kyrie paschale cantatum non sine organis, sed sine scitu superioris.

22/03

Hodie est de sancto Benedicto officium translatum ex hesterno.

24/03

Hodie sepultus est F. Matthias, de quo heri, in monasterio sancti Hieronymi, quod Slovan dicitur, in Nova Pragensi Civitate. Funus producerunt ex sacello sanctorum Cosmae et Damiani, quod ibidem est, in templum maius tum congregastiae, tum studiosi omnes praeter parvae et principiorum. Hodie ivi cum charissimo Wolfgango Sylvano Brandisium ad Beatam Virginem. Pervenimus eo hora 5^a. Pernoctavimus apud reverendum dominum decanum Zachariam Crucigerum, postquam officio in templo aliquandiu interfuissemus apud Beatam Virginem.

25/03

Festum Annuntiationis Sanctissimae Deigenetricis. [...] Domi etiam Praegae omnia de more. Reverendus dominus M. Kandlicius primitias cecinit. Rediimus sub completorio ad supplicationem congregationum, cui praefuit reverendissimus abbas Braumoviensis Wolfgangus Selenderus, supremus Regni burgravius et burgravius Carlsteinensis, item dominus Smetschnensis cum filiolo et plures alii illustres et nobilissimi utriusque sexu interfuerunt et processionem sunt prosecuti.

[fol. 87^r]

27/03

Pro psalmo passio cantata et O Crux, ave.

04/04

C. 4. Dominica Palmarum. Omnia de more. Passio cantata. In Copanina etiam ordinarius.

[fol. 87^v]

08/04

Feria V^a Coenae Domini. Conciones ambae domi, sed a Patre Colente apud sanctum Iacobum nulla. Unicum sacrum canit P. rector [...].

09/04

Feria 6ta Parasceves ambae conciones et reliqua de more cum sepulchri ceremoniis. Et post 3^{am} matutinum sanctum.

10/04

Sabbatum Sanctum. Mane unicum de more sacrum cum vesperis.

11/04

C. 11. Dominica Resurrectionis. Hora decima ante mediam noctem ex sepulchro processio, quam insequitur matutinum cantatum cum laudibus. Reliqua de more. [...] Domi vesperae cum tympanis ad Magnificat.

[fol. 88^f]

17/04

Salve de more.

18/04

C. 18. Dominica in Albis [...]. Hodie primitias celebrant tres nostri sacerdotes novi. P. Ionas canit summum sacrum. [...] Hodie est dies foundationis collegii, singuli Patres pro fundatore et benefactoribus faciunt sacrum. Fratres recitant coronam.

19/04

Non amplius canuntur litaniae Beatae Virginis et vesperi psalmus Benedicam.

24/04

Hodie de sancto Adalberto in metropolitana ecclesia fit officium. Apud nos de sancta Maria in Sabbatho.

[fol. 88^v]

25/04

C. 25. De sancto Marco cum commemoratione dominicae. Litaniam cantata post concionem propter rubricam Romanam. Catechismus non fuit post vesperas.

26/04

Hodie primo post nonam quadrante dato signo maioris campanae exitum ex scholis ad templum Salvatoris et post elevationem inchoata litaniam propter litaniam maiorem, quae consultis metropolitanis praelatis cum abstinentia in hodiernam translata.

29/04

Hodie hora 8. praecedente sceptro academico bedello portante et sequente rectore collegii et cancellario ac promotore Patre Paulo Turn educti sunt quinquaginta duo baccalaureandi ex collegio per plateam circa templum Salvatoris, Beatae Virginis Italicum, sancti Clementis et convictum ad domum pauperum seu collegium sancti Wenceslai, ubi in magna aula celebrata est promotio eorum [...]. Adhibitae sunt tubae et tympana. Exitum eadem via et ordine inducti rursus omnes cum tubis identidem resonantibus usque ad collegium a meridie feriae in scholis.

[fol. 89^r]

30/04

Salve propter crastinum apostolorum diem.

02/05

Catechismus Boëmicus post vespervas.

03/05

Pulsatur mane ad scholas [...]. Hora 8. fit sacrum cantatum de Sancta Cruce [...]. Hodie inchoaturi XL. horarum diurnarum oratio in templo Omnium Sanctorum, educta processione ex sancti Viti metropolitano.

06/05

Finitur oratio XL. horarum hora 2^a, cui intersunt convictores et congregatio.

08/05

Aliquot sacra lecta et unum cantatum in horto propter Apparitionem sancti Michaelis. [...] Salve hora 3^a.

09/05

Catechismus in vesperis. Hoc vespere valedicit reverendus Pater provincialis noster amplexaturusque omnes post litanias.

[fol. 89^v]

11/05

Hodie data rogantibus baccalaureis recreatio toto die cum ea tamen conditione, ut tanto frequentiores et ferventiores essent in oratione XL. horarum apud Capucinos, quod et fecerunt.

17/05

Hodie fuit processio a sancto Iacobo ad sanctam Mariam in Karlhoff catholicorum. Clerici canebant Latine. Populus erat distributus in 4 turbas, viri partim Germanice, partim Boëmice canebant. Similiter et faeminae. [...] Hora nona ex scholis itum ad templum Salvatoris et post elevationem inchoata litania rogationum.

[fol. 90^r]

18/05

Recreatio ordinaria, sed cum abstinentia et litania. Hora 8va inchoata est ab illustrissimo archiepiscopo Pragensi oratio XL. horarum in Strohoff, cui multi ex nostris interfuerunt.

19/05

Nostri orant horam in Strohoff a 7 ad 8^{vam}. Abstinencia et litania ut heri. [...] Vesperi Regina coeli hora 3^a cum Beatae Virginis litania.

20/05

Ascensi Domini Nostri Iesu Christi. Omnia de more. Cecinit summum sacrum serenissimi Ferdinandi Styriae principis sacellanus.

23/05

Hodie electores duo, Moguntinus Ioannes Suicardus et Coloniensis Ernestus Bavariae dux, venerunt ad templum nostrum sub cantato sacro [...].

[fol. 90^v]

25/05

Inchoatur oratio XL. horarum apud sanctum Thomam, cui nostrum nonnulli intersunt.

29/05

Vigilia Pentecostes.

31/05

Feria 2da Pentecostes. In vesperis confirmationis sacramentum administravit reverendissimus suffraganeus in templo nostro 350. hominibus.

01/06

Feria 3^a Pentecostes. Hodie cecini sacrum et feci conciunculam in sancto Clemente, quod est sacellum in coemeterio sancti Wenceslai Veteris Boleslaviae [...].

05/06

[...] Salve de sancta Trinitate.

07/06

Invitavi legatos ad processionem.

[fol. 91^r]

09/06

Propter crastinum festum ornatur area tapetibus. Et fit Salve hora 3^a, in eo Benedictio cum venerabili sacramento, litaniae quoque ante cubitum in templo coram venerabili sacramento. [...] Hoc vespere mihi renuntiari curat illustrissimus nuntius apostolicus ad processionem a me 7^a huius invitatus se non posse venire, eo quod cogatur esse cras cum electoribus et archiducibus in Arcis processione.

[fol. 91^v]

10/06

Festum Sacratissimi Corporis Christi. Tria sacra fuerunt lecta ante cantatum, de industria enim protraximus, ut ne impediremus supplicationem Arcis. [...] Interea educti sunt ex auditorio domus pauperum angeli supra 140 per collegium ad templum Boëmicum et factum initium processionis. Illustrissimus nuntius apostolicus dominus Antonius Caëtanus officiauit et tulit venerabile sacramentum, duo ex nostris P. Melchior

et P. Petrus induti sacerdotalibus (tanquam ad altare ituri) eum comitabant. Velum tenebant supremus regni burgravius dominus Adamus a Sternberg et Hhoffmeisterus supremus dominus Ferdinandus a Dona. Clerici plures praecedebant dalmaticis et aliis induti praeter duos sacellanos ipsius nuntii in superpelliceis. Nostri de more latera angelorum cingebant, sed quia maxima fuit populi compressio, licet hartschiri et drabantones caesarii atque submissi muscaterii remol[[fol. 92^r]]satis processerunt. Exitum primo per magnam Salvatoris portam et processio flexa ad porticam portam hospitalis, ubi ad domum angularem domini doctoris Ioannis Loberi altare eleganter exstructum fuit, ibique prima statio habita, recitata carmina Latina egredientes et progredientes musica tum vocalis, tum instrumentalis, tum castrensis, tum sacra excipiebat.

Altera statio erat ad domum domini de Ryczian, quae est in insula separata contra domum pauperum, ibi recitata carmina Boëmica, 3ª statio ante convictorium in angulari domi domini Martini Schol, senatoris Palaeopragensis, ibi recitati versus Germanici, et tunc ex pergula, quae est inter nostras turrículas, musica castrensis insigniter exercebatur. Tandem ultima statio fuit ad caput Pontis in officina quadam, ubi Latinum carmen beati Patris nostri martyris Edmundi recitatum a puero, qui cor suum plicatile intus habens nomen Iesu Christo offerebat. Inde reditum in templum et musica vocali instrumentali et organis mirifice cum tubis castrensibus concinentibus ex intervallo conclusit benedictio pontificis per Salvum fac populum tuum, Domine ter repetitum et ultimo benedicente populum illustrissimo nuntio.

[...] In vesperis quoque post Salve data benedictio cum sacratissimo sacramento. Gloria tibi, Domine Iesu Christe, quoniam tu solus Dominus, tu solus Altissimus cum Patre et sancto Spiritu. Amen.

11/06

Litaniae vesperi in templo.

12/06

Iterum area ornatur propter crastinam processionem. [...] Salve cum benedictione.

[fol. 92^v]

13/06

C. 13. Dominica infra octavas. Egerunt multis modis nobiscum, ut hodie cessaremus a processione propter solennem processionem, quae hodie fit apud sanctum Iacobum, sed quia haec nostra processio est Congregationis Beatissimae Virginis, visum fuit omnibus Patribus non intermittere, sed admaturare illam, nec esset impedimento processioni sancti Iacobi, cum praesertim nostra sit antiquior, quam sit sancti Iacobi, sicut et antiquior est nostra processio sancti Thomae processione, quae est Congregationis Corporis Christi. [...] Itaque conati sumus omnia hodie maturius peragere. Cantatum quoque brevius sacrum. Conciones brevius factae, post quas processio ducta gestante sacratissimam eucharistiam reverendo domino decano Arcis Pragensis Simone Brosio, sed solum per aream scholarum, statio prima facta in latere areae septemtrionali de Sanctissima Trinitate, 2^a in sancto Clemente de Spiritu Sancto, 3^a in sacello Italico de Beata Virgine, 4ta in latere areae australi de Sacratissimo Sacramento. Recitata etiam carmina pauca. [...] Postea multi nostrum iverunt ad processionem sancti Iacobi, quae

ducta per forum Palaeopragensem. [...] Ad processionem sancti Iacobi misimus nostros angelos plurimos, qui etiam in stationibus recitarunt sua carmina.

14/06

Processio apud sanctum Thomam, cui interfuerunt iidem principes. Ad scholas pulsatum quidem, sed mox pueri dimissi ad processionem.

[fol. 93^r]

17/06

Octava Corporis Christi scholae vacant. Ex domo pauperum multi musici iverunt in Aulam Regiam, ubi solennis processio fuit, cui etiam fere 7 ex nostris interfuerunt, alii musici instrumentalis [!] domini praepositi metropolitani invitatu in eius sacello, quod est in coemeterio Corporis Christi et Compassionis Beatae Virginis, instrumentis cecinerunt.

19/06

Salve.

20/06

Vesperae litaniae dictae ad imaginem beati nostri Aloysii Gonzagae erecto altari in templo propter crastinum diem eius transitus.

23/06

Salve.

24/06

Sancti Ioannis Nativitas. Omnia de more. Post vesperas Salve in sancto Eligio.

25/06

Fiunt sacra aliquot in sancto Eligio ante cantatum, sub quo concionatur P. Ionas Naritius. In Salvatore omnia de more feriali. Scholae vacant, nam et vesperae canuntur in sancti Eligii.

26/06

Salve.

27/06

Indicatur peregrinatio ad sanctum Ivan in Rupem.

[fol. 93^v]

29/06

Festum sanctorum apostolorum Petri et Pauli. Surreximus media 4ta. Post mediam horam orationis itum in sanctum Clementem, ubi P. rector Theophilus Crysteccus celebravit ministrantibus de more in superpelliceis Patre Melchiore Trevinnio et Patre Petro Velcusio. Renovarunt vota sequentes: [...] Georgius Aulicus, praefectus chori et in domo pauperum.

[fol. 94^r]

02/07

Visitatio Beatissimae Virginis. Scholae vacant. Congregatio canit sacrum in sancto Clemente et eligit rectorem novum [...].

03/07

Salve.

04/07

C. 4. Dominica 4ta post pentecosten de ea, de sancto Procopio nihil apud nos.

05/07

Hodie hora 5^a matutina instituta est processio ad sanctum Ivan in Rupem ex Strahow. Sex nostrum fuerunt cum populo. [...] Georgius Aulicus, praefectus musicorum [...].

06/07

Hora sexta redierunt peregrini composito agmine per sexus et linguas canentes per totam Parvam Partem et Pontem usque ad nostrum templum praecedente litania Latina de nomine Iesu, praeferebantur vexilla adventantibus pulsu omnium nostrarum campanarum. Salutatio seu gratulatio facta post Salve et collectam.

[fol. 94^v]

17/07

Salve de more.

22/07

Sanctae Mariae Magdalenae concionibus et sacris de more solenne festum.

[fol. 95^r]

26/07

Concionatus sum et cecini sacrum apud sanctam Annam Smetschnae in arce [...].

28/07

Patritii Norimbergenses visitarunt collegium et domum pauperum dederuntque studiosis pauperibus cantoribus 2 ducatos.

30/07

Fuerunt hodie solennes primae vesperae, quibus interfuit serenissimus Leopoldus in choro supra cantores.

31/07

Festum beati Patris nostri Ignatii, de eo officium totum quam breviarii, quam missae. Cantatum sacrum solenne post octavam in templo Salvatoris arcubus fronde quercina circa imagines beatorum nostrorum a fratre nostro Wenceslao Gelinek aedituo exstructis. [...] A prandio vesperae habitae solennes, quibus interfuerunt omnes publice.

[fol. 95^v]

05/08

Salve ob templi Boëmici patrocini.

06/08

Transfiguratio Domini Nostri Iesu Christi. Patrocinium Boëmici templi et in eo solo celebritas, cui intererant supremus dominus cancellarius, atque illustrissimus dominus burgravius, quos non ausi sumus invitare ad mensae tenuitatem. In 2da tum mensa habuimus cantores quosdam primarios. Vesperae solennes.

10/08

Sancti Laurentii de more celebre festum concionibus et sacris ac vesperis.

14/08

Vigilia.

„Milites Christi“

Ignác z Loyoly začlenil biblické podobenství o „vojácích Kristových“ již do prvních pravidel, na jejichž základě byla a je založena Societas Iesu. Tzv. *Formula Instituti*, která se později stala součástí schvalovací buly *Regimini militantis Ecclesiae* papeže Pavla VI. z 27. září 1540, ve svém úvodu výslovně vztahuje proklamované požadavky na každou osobu, která chce pod praporem Kříže bojovat za Boha a stát se tak členem Tovarýšstva Ježíšova.²⁵¹

Ačkoliv se tento „boj“ odehrával především v pastorační oblasti, hudba v něm postupem času, přes počáteční spíše odmítavé stanovisko Ignáce z Loyoly, nabývala stále větší důležitosti a stávala se důležitým aspektem v akomodačních procesech, které byly jednou ze základních podmínek úspěchu řádu po příchodu do nového prostředí.²⁵² Určitá přizpůsobivost či variabilita v mezích pravidel, které se daly sice obtížně, ale přesto pozměňovat, umožňovala jezuitům poměrně pružně reagovat i na nově se objevující trendy v hudební a s ní spojené liturgické oblasti. Takto musel např. Krystecký v prvním desetiletí 17. století akceptovat rostoucí zastoupení instrumentální hudby při jezuitských bohoslužbách, i když se k němu stavěl rezervovaně, ne-li přímo odmítavě.²⁵³ Tlak představitelů vládnoucí habsburské dynastie, kteří chtěli při svých návštěvách slyšet múzičtější pojaté bohoslužby, byl však příliš velký a pro pražskou jezuitskou kolej byla záštita panovníka ve fakticky stavy ovládaném Království českém existenciální otázkou.

Všechny jednotlivé počiny, které ilustrují chod pražské jezuitské koleje a jež známe z jezuitských diáří a nemnoha dalších autentických pramenů, ukazují, jak intelektuální potenciál nakumulovaný v jednom z hlavních center katolicismu pozvolna nabýval převahy nad ve své podstatě konzervativními, do sebe a svých eticko-

²⁵¹ „Quicumque in Societate nostra, quam Iesu nomine insigniri cupimus, vult sub Crucis vexillo Deo militare et soli Domino ac Ecclesiae ipsius sponsae sub Romano pontifice, Christi in terris vicario, servire [...]“ Kompletní text viz Srov. *Monumenta Historica Societatis Iesu. Constitutiones*, 1, Roma: Institutum Historicum Societatis Iesu, 1934, s. 24-32.

²⁵² Srov. výše zmíněné inovativní opatření rektora pražské koleje P. Ursmara Goissona, který již v roce 1556 prosadil zpívanou mešní liturgii, aby se přiblížil českým zvyklostem.

²⁵³ Srov. výše s. 93.

moralistních problémů zahleděnými reprezentanty tzv. české reformace,²⁵⁴ kteří po věroučné stránce sice lpěli na husovské tradici, ale zároveň se ve své izolovanosti snažili o návrat do lůna „polepšené“ římské církve. Postupem času se ve spletitých náboženských poměrech v českých zemích začal orientovat i nově příchozí jezuitský řád, zejména poté, co se jeho členové vypořádali s jazykovými bariérami a začali do něho masivně vstupovat mladíci z domácích katolických komunit, dobře obeznámení s místní konfesijní a politickou problematikou. Tento vývoj se nejvíce promítl do vztahů s hlavními konfesijními hráči českého nekatolického tábora, jimiž byli utrakvisté a Jednota bratrská, přičemž stranou nezůstala ani hudba, lépe řečeno zpěv.

Zatímco ve vztahu k utrakvistům, prezentovaným v dobových jezuitských pramenech jako „Hussitae“, zejména pražským, setrvali jezuité v předbělohorském období spíše na pozicích vynucené koexistence a občasných intelektuálních střetů, cílem jejich soustředěného polemického útoku se stala Jednota bratrská, která o jednu až dvě generace dříve sehrála v českých dějinách podobnou modernizační roli, jaké se chtěli domoci i jezuité, a na přelomu 16. a 17. století stále ještě disponovala značným potenciálem. Přitom můžeme poukázat i na další podobnost mezi jezuitismem a bratrstvím: alternativní formy komunitního soužití, které reprezentovali jak bratří, tak jezuité, by nebyly možné bez efektivních instrumentů stmelujících bratrské sbory a jezuitské koleje v jejich privilegovaném izolacionismu. Zatímco jezuitský řád k tomu využíval na jednotlivce zacílenou ignaciánskou spiritualitu a exercicia, v Jednotě bratrské tuto funkci plnil sborový zpěv. Důraz kladený na tento fenomén, tradičně spojovaný s českým národem i v dílech zahraničních humanistů, se projevil v orientaci bratrské tištěné produkce na reprezentativní kancionály, jejichž prostřednictvím chtěla šířit svou víru a získávat nové stoupence i mimo komunitu roztroušenou po jednotlivých sborech.²⁵⁵

²⁵⁴ K tomu srov. v poslední době teze prezentované Petrem VOITEM v jeho přehledových publikacích (*Český knihtisk mezi pozdní gotikou a renesancí*, I: *Severinsko-kosořská dynastie, 1488-1557*, Praha: KLP, 2013; II: *Tiskaři pro víru i tiskaři pro obrození národa, 1498-1547*, Praha: Academia, 2017) i v četných časopisecky publikovaných studiích a polemikách.

²⁵⁵ Srov. opakovaná vydání *Písní chval božských* a *Písní duchovních evanjelistských*, známá spíše pod označeními spojenými s místem jejich vytištění: *Kancionál šamotulský* (1561), *ivančický* (1564, 1572, 1576) a *kralický* (1598).

Není proto divu, že se bratrský zpěv stal cílem ostrého útoku vedeného vzdělaným a zkušeným jezuitským polemikem Václavem Šturmem (ca. 1535-1601),²⁵⁶ jenž jako rodák z katolického, ale jazykově českého Horšovského Týna neměl na rozdíl od řady svých tehdejších spolubratří problém detailně proniknout do specifické bratrské češtiny a porozumět mnohdy archaizujícím písňovým textům. Ve svém rozsáhlém *Rozsouzení a bedlivém uvážení velikého Kancionálu od Bratří valdenských, jinák boleslavských, sepsaného a léta Páně 1576. vytisknutého*²⁵⁷ (tj. Ivančického), jež dedikoval 27. května 1588 v českokrumlovské koleji olomouckému biskupovi Stanislavu Pavlovskému, sice pochválil kancionál hlavně po stránce typografické („tisknutí pěkné, slova lahodná, noty a melodie líbezná“), ale vzápětí přešel k nekompromisnímu odsudku, založeném na tom, že by o něm na základě Šturmovy argumentace měl každý „smejšleti“ jako o „krmí dobré, pěkně a nákladně připravené, ale k otrávení duší lidských jedu bludného učení plné“.²⁵⁸ Důkladná kulturněhistorická analýza tohoto střetu, jehož protagonisté během dvou let dokázali svými vývody zaplnit stovky tištěných stran,²⁵⁹ nebyla dosud provedena a přesahuje zaměření této práce. Je třeba totiž zdůraznit, že se jednalo primárně o polemiku teologickou, konfesionální, v níž hudba a konkrétně bratrská kancionálová produkce byly pouhou zástěrkou k jezuitskému útoku na samotné věroučné základy Jednoty bratrské, jak bylo ostatně naznačeno již výše.

Předehrou k tomuto „hymnografickému“ střetu o duše obyvatel Království českého byla epizoda, která se odehrála brzy po příchodu jezuitů do Prahy, když se od začátku května 1561 pokoušeli v rámci teologických disputací v Klementinu o konverzi

²⁵⁶ K jeho osobě viz LUKÁCS 1978, I, s. 791, a shrnující bibliografii s. v. Šturm, Václav (autor Václav PETRBOK), in: MERHAUT, Luboš et al.: *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*, 4/I: S-T, Praha: Academia, 2008, s. 795-797.

²⁵⁷ *Rozsouzení a bedlivé uvážení velikého Kancionálu od Bratří valdenských, jinák boleslavských, sepsaného a léta Páně M.D.LXXVI° [= 1576] vytisknutého. Z čehož každý porozuměti může, co by o tom Kancionálu smejšleti měl. Sepsané od Doktora Václava Šturma z Tejna Horšovského*, Praha: Buryan Valda, 1588, *Knihopis* 16007.

²⁵⁸ *Rozsouzení a bedlivé uvážení...* 1588, fol. B2^v.

²⁵⁹ Na Šturmův polemický spis zareagovali bratří *Obranou mírnou a slušnou Kancionálu bratrského* (Kralice? 1588), vzápětí se Šturma zastal spiskem *Koule Danyelova* (Litomyšl: Ondřej Graudenc?, 1589) jeho příznivec skrývající se pod pseudonymem Vytolíd Poskok (JIREČEK, Josef: *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku. Ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného*, I: A-L, Praha: B. Tempský, 1875, s. 103, jej identifikuje jako Václava Brosia, viz zde výše s. 37). Šturmová *Odpověď slušná a důvodná na velmi hánlivou a rouhavou Obranu Kancionálu bratrského* (Litomyšl: Ondřej Graudenc, 1590) už zůstala ze strany bratří bez reakce.

Jana Augusty a Jakuba Bílka, do té doby vězňených na Křivoklátě.²⁶⁰ Internaci čelných představitelů Jednoty bratrské v Klementinu zaznamenalo i první dochované klementinské diárium,²⁶¹ avšak o Augustově písňové tvorbě mlčí, i když určitě nezůstala jezuitům utajena. Spojitost mezi Augustovými hymnografickými rukopisy, které vytvořil v křivoklátském vězení, a jeho pobytem v Klementinu se nepodařilo dosud uspokojivě objasnit, i když ji prokazatelně dosvědčují jeho poznámky k artikulím projednávaným s jezuitou, které se dochovaly jako součást jeho *Registra písni*, uloženého dnes ve Vídni, kam se dostalo jako součást knihovny arcivévodky Ferdinanda Tyrolského.²⁶²

Hudební provoz českých utrakvistů nebyl, na rozdíl od Jednoty bratrské, cílem jezuitských útoků, což bylo dáno jednak velmi blízkou liturgií, jednak strategickými cíli panovníka a nejvyšších církevních představitelů, kteří se v čele s nově intronizovanými pražskými arcibiskupy snažili od šedesátých let 16. století přivést utrakvisty zpět do římské církve, a to i za cenu oboustranných ústupků, s nimiž sice nebyli jezuité smířeni, ale nebyli ještě v natolik silné pozici, aby mohli těmto snahám otevřeně oponovat. Vzájemné nepřátelství se tak v této oblasti symbolicky přeneslo do soupeření o ovládnutí zvukového prostoru Starého Města pražského, jak jsme se pokusili ilustrovat na Krysteckého zmínkách o utrakvistických vyzváněních oslavujících památku Jana Husa.²⁶³ Tuto zatím skrytou řevnivost, která se měla proměnit v nesmlouvavý střet v průběhu českého stavovského povstání, dokreslují dvě uštěpačné zmínky na adresu utrakvistické liturgie: v neděli Nejsvětější Trojice v roce 1609 bylo prý při mši

²⁶⁰ Ke kontextu klementinských disputací srov. BAŘOVÁ, Eliška: *Písňe bratra Jana Augusty. Druhá tvář bratrské hymnografie*, Praha: KLP, 2018, s. 98.

²⁶¹ Srov. *Diarium*, I, fol. 44^v-45^r, 06/05 1561: „Misit ad nos serenissimus princeps duos Piccardos, quorum alter Piccardorum omnium episcopus erat, qui hactenus propter haeresim in carcere per 13 annos detenti fuerant. Hi a nobis instrui in fide debuerunt; itaque contulit dominus Henricus cum ipsis praescriptis ac probatis praecipuis fidei nostrae articulis. Verum cum definire nec decernere quicquam vellent, nisi quod illi sub utraque sentirent, intelligerent, tandem ex commissione serenissimi principis, subministrato a nobis consilio, iussi sint conscribi articuli per modum quaestionis de ecclesia et Hussitis ipsemet postea misit illos, ut ad eos responderent (sit enim, inquit, intelligemus, an nostri Hussitae alios quoque errores habeant). Hussitae vero excusarunt se, quod absque conventionem omnium statuum ad articulos tanti momenti respondere non auderent. Quare missis aliis articulis parvi momenti, quos 1539. composuerant, rogarunt, ut serenissimus alios hac vice non peteret. Laudavit serenissimus astutum ipsorum consilium, quod prudentius absque periculo nil aliud scribi ab ipsis potuisset. Cum ergo haec se haberent et episcopus ille nihilominus supplicaret, ut Hussitis colloqui posset, qui tamen antea nil ausi sunt || ad propositos articulos respondere, tandem subolevit serenissimus princeps astutias et urgentibus nobis respondit velle eos retrudere in carcerem, cum nulla spes affulgeat fore illos synceros catholicos. His diebus in vicinia saepe conati sunt dictis Piccardis per fenestras loqui, quod cum princeps intellexisset, iussit claudi dictas fenestras.“

²⁶² Wien: Österreichische Nationalbibliothek, ms. 7452, fol. 55^v; srov. BAŘOVÁ 2018, s. 106-108.

²⁶³ Srov. výše s. 14.

v Týnském chrámu zrušeno pozdvihování, protože blíže neurčený pan z Těchenic zazpíval nenáležitý zpěv,²⁶⁴ a při oslavách Nanebevstoupení Páně v roce 1610 zase defensoři staroměstským utrakvistům zakázali jejich oblíbené procesí od Panny Marie Týnské ke sv. Pavlu.²⁶⁵

V šíření katolické víry a s ní spojených hudebních prvků se ale klementinští neomezovali na Prahu. Doloženu máme účast jezuitů a jejich chovanců včetně zpěváků na procesích do okolí Prahy a sám Krystecký několikrát zmiňuje, že se účastnil slavnostních bohoslužeb i ve vzdálenějších českých lokalitách, jako např. v Bernarticích u Písku (21/05 1606), Smečně (26/07 1606), Horažďovicích (12-13/02 1608), Staré Boleslavi (11-12/03 1608) nebo Brandýse nad Labem (24-25/03 1609).

Při tomto pastoračním úsilí byli pražští jezuité a mariánští sodálové posilování impulsy, které se k nim dostávaly zcela jistě i v podobě hudebních inovací a nových notových tisků a opisů při každoročních personálních přesunech v rámci rakouské provincie, při návratech z Říma a při studentských peregrinacích, které máme poměrně dobře doloženy v *LibMemCongrBVMPrag* v poznámkách o původu testimonií, které si s sebou přinášeli od kongregací v jejich předchozích působištích.²⁶⁶ Vedle toho fungovala i mezikolejní „pošta“, jak to dokládá zásilka s Victorinovým *Thesaurum litaniarum* z roku 1596. Zmapování těchto kulturně- a hudebněhistorických vztahů a transferů rádi přenecháváme jiným, povolnějším. *Pro hodie sat verbis...*

²⁶⁴ Srov. *Diarium*, III, fol. 72^v, 14/06 1609: „Dominica Sanctissimae Trinitatis. Hodie in templo Tein laetae curiae elevatio in missa ab Hussitis abrogata est canente domino a Tiechenicz quandam cantionem aliam.“

²⁶⁵ Srov. *Diarium*, III, fol. 89^v, 17/05 1610: „Populus Hussiticus processionem cupiebat solitam ex Beata Virgine Laetae Curiae in sanctum Paulum, sed defensores prohibuerant parochis, ne quam processionem instituerent.“

²⁶⁶ Např. Olomouc, Brno, Český Krumlov, Poznaň, Vídeň, Graz, Innsbruck, Mnichov, Augsburg, Würzburg, Liège atd., srov. *LibMemCongrBVMPrag*, *passim*.

Závěr: Iterum ad fontes

V předcházejících kapitolách jsme se na základě důkladné práce s dochovanými písemnými prameny, vedeni zásadou „tří P“ („Přečíst! – Přepsat! – Porozumět!“), pokusili nastínit obraz hudebního života v pražské jezuitské koleji v období více než šedesáti let od okamžiku jejího založení až po změnu jejího statusu, kdy se stala sídlem představeného nově zřízené české provincie v roce 1623. Hudební kultura, jejímiž tvůrci, nositeli a šířiteli byli v tomto období pražští jezuité, profitovala z jejich promyšlené organizační struktury a centralizovaného řízení, přičemž byl ovšem ponechán potřebný prostor pro uplatňování akomodačních přístupů, které umožňovaly snazší adaptaci na místní podmínky. V pražském prostředí tak byli jezuité s to naslouchat jak „hlasu lidu“, když hned po svém příchodu přizpůsobili liturgicko-hudební provoz ve svých svatyních místním zvyklostem (zpívaná mešní liturgie zavedená Ursmarem Goissonem atd.), tak elitářské touze císařského dvora a představitelů habsburské dynastie po co nejpůsobivější hudbě jako prostředku (sebe)prezentace při pompézních liturgických a paraliturgických obřadech (zvýšený podíl instrumentálního doprovodu na hudební složce bohoslužebných ceremonií na začátku 17. století, a to především v souvislosti s návštěvami Leopolda Pasovského). Balancovat mezi těmito různými požadavky a zabránit případným excesům jim přitom pomáhaly poměrně přísné řádové regule, formulované Ignácem z Loyoly k neustálé bdělosti vůči všemu „světskému“, a neutuchající dozor externích vizitátorů i horlivých domácích censorů a konsultorů (kauza s klementinskými zvony a varhanami v osmdesátých a devadesátých letech 16. století atd.).

Pevné zakotvení hudby v řádové liturgii a ve školství bylo pak analogicky přenášeno i do aktivit náboženských kongregací, jejichž členové se primárně rekrutovali z řad jezuitských studentů a alumnů, avšak zároveň zůstávaly otevřeny i laikům a ženám. Samozřejmě že při kongregačních aktivitách byly zohledňovány stavovské a další rozdíly, nicméně možnost nebýt jimi diskriminován přinejmenším při volebních aktech, kdy všechny hlasy platily stejně, nebo při náboženských úkonech odehrávajících se často v nejvyšších patrech tehdejší společnosti, musela být obrovským lákadlem pro ctižádostivé mladíky bez potřebného původu, financí a konexí, zvláště pokud byli

obdaření múzickým nadáním, které fungovalo jako svým způsobem bezplatná vstupenka do komunity sodálů a potažmo do soukolí, které umožňovalo dříve nepředstavitelný společenský vzestup. Jinými slovy, jezuitské školství a s ním provázané kongregace byly prostředkem vertikální sociální mobility. I někde tam je třeba hledat příčiny, proč byl jezuitský řád v českém prostředí od konce 16. století tak úspěšný.

Stále však musíme mít na paměti, že hudba byla pouze jedním z mnoha prostředků při hlavním poslání jezuitského řádu – pastorační a evangelizační činnosti „ad maiorem Dei gloriam“. Sondy do konkrétního fungování pražské jezuitské koleje a k ní přidružených mariánských sodalit, rozkrytí institucionálních předpokladů pro jimi realizovaný hudební provoz, deanonymizace desítek jezuitských a kongregačních hudebních prefektů pomocí prosopografických metod, zamyšlení nad funkcí a pozicí Klementina při rekonstrukci zvukového obrazu raněnovověké Prahy, odůvodněné spojení dochovaných i dnes nezvěstných hudebních památek s pražskou jezuitskou kolejí, snaha utřídit a v liturgickém kontextu osvětlit fragmentární „hudební“ zmínky různé kvalitativní i kvantitativní úrovně, zmapování role hudby a zpěvu v konfesionálních střetech jezuitů s nekatolíky, především s Jednotou bratrskou, to vše jsou jen postupné krůčky k hlubšímu pochopení toho, jak fungovala česká společnost na prahu novověku, a tedy i k našemu lepšímu sebepoznání. Jestliže při realizaci této práce byly připraveny „protoedice“ dvou zásadních rukopisných pramenů pro dějiny pražské jezuitské koleje před rokem 1623, tj. *Pamětní knihy kongregace Blahoslavené Panny Marie v Praze* a Balbínovy *Historie jezuitské koleje u sv. Klimenta v Praze*, o celkovém rozsahu více než 1 100 normostran latinského textu, pak je zapotřebí tuto práci dokončit a podobným způsobem zpřístupnit předbělohorská klementinská diária. Při jejich editování se nepochybně objeví nová fakta a dosud nezohledněné souvislosti, a to i ve vztahu k hudební kultuře pražských jezuitů. A proto: *Iterum eundum ad fontes!*

Seznam zkratek

- AlbAcPragSI* TRUC, Miroslav (ed.): *Album Academiae Pragensis Societatis Iesu 1573-1614 (1565-1624)*, Praha 1968.
- ARSI Archivum Romanum Societatis Iesu.
- BalbHistCollPrag* BALBINUS, Bohuslaus: *Historia collegii Societatis Iesu Pragensis ad sanctum Clementem*, Praha: Národní knihovna, ms. I A 1.
- BSČZ *Biografický slovník českých zemí*, Praha 2004 sqq.
- ČHSOI *Český hudební slovník osob a institucí* [online].
- ČSB TUMPACH, Josef – PODLAHA, Antonín: *Český slovník bohovědný*, I-III, Praha 1922 sqq.
- Diarium, I* *Diarium collegii S. I. Pragae ad s. Clementem 1560-1578*, Praha: Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově, sign. DC III 20.
- Diarium, II* *Diarium collegii S. I. Pragae ad s. Clementem 1586-1600*, Praha: Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově, sign. DC III 20.
- Diarium, III* *Diarium collegii S. I. Pragae ad s. Clementem 1578-1610*, Praha: Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově, sign. DC III 16.
- LibMemCongrBVMPrag* *Pamětní kniha kongregace Blahoslavené Panny Marie v Praze 1575-1623*, Praha: Národní archiv, Jesuitica, ms. 44.
- LibMemConvSBart* *Pamětní kniha jezuitského konviktu u sv. Bartoloměje na Starém Městě pražském 1561-1688*, Praha: Národní archiv, Jesuitica, ms. 42.
- Rukověť* HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan: *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*, 1-6, Praha 1966-2011.

Prameny a použitá literatura

PRAMENY

■ Dresden: Sächsische Landesbibliothek

PRAETORIUS, Hieronymus: *Cantiones sacrae*, Hamburg: Philipp de Ohr, 1599, sign. Mus. Pi 2.

■ Praha: Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově

Diarium collegii S. I. Pragae ad s. Clementem 1560-1583 [*Diarium*, I], sign. DC III 20.

Diarium collegii S. I. Pragae ad s. Clementem 1586-1600 [*Diarium*, II], sign. DC III 21.

Diarium collegii S. I. Pragae ad s. Clementem 1578-1610 [*Diarium*, III], sign. DC III 16.

■ Praha: Národní archiv

BALBINUS, Bohuslaus: *Notae secundi generis*, fond Jesuitica, sign. III 422.

Pamětní kniha jezuitského konviktu u sv. Bartoloměje na Starém Městě pražském 1561-1688 [*LibMemConvSBart*], Jesuitica, ms. 42.

Pamětní kniha kongregace Blahoslavené Panny Marie v Praze 1575-1623 [*LibMemCongrBVMPrag*], Jesuitica, ms. 44.

■ Praha: Národní knihovna

BALBINUS, Bohuslaus: *Historia collegii Societatis Iesu Pragensis ad sanctum Clementem* [*BalbHistCollSIPrag*] (post 1680), ms. I A 1.

MILLER, Ioannes: *Historia provinciae Bohemiae Soc. Iesu ab anno Domini 1555., quo eadem Societas primum in Bohemia pedem fixit, ad annum usque 1723., quo provincia Bohemiae primum suum saeculum finivit* (1723), ms. XXIII C 104/1-6.

PALESTRINA, Giovanni Pierluigi da: *Missarum liber quintus quatuor, quinque ac sex vocibus concinendarum, nunc denuo in lucem editus*, Roma: Giacomo Bericchia – Francesco Coattino, 1590, sign. 59 A 10471.

■ **Roma: Archivum Romanum Societatis Iesu**

Austr. 24: *Catalogi breves (Austria)*.

Austr. 122: *Catalogi breves (Austria)*.

Austr. 123: *Catalogi breves (Austria)*.

Boh. 89: *Catalogi breves (Bohemia)*.

FG 164/1541/4 (*Praga*).

Germ. 131: *Catalogi triennales (Germania)*.

Germ. 173: *Korespondence (Germania)*.

■ **Wien: Österreichische Nationalbibliothek**

AUGUSTA, Jan: *Registrum piesní (1558)*, ms. 7452.

POUŽITÁ LITERATURA

ADAM Z VELESLAVÍNA, Daniel: *Sylva quadrilinguis*, Praha: Daniel Adam z Veleslavína, 1598.

BAŤA, Jan: *Hudba a hudební kultura na Starém Městě pražském*, disertační práce, Praha: Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, 2011.

BAŤA, Jan: *Hudební Praha 16. věku, I: Staré Město pražské*, Praha: KLP, v tisku.

BAŤA, Jan: *Jezuité a hudební kultura předbělohorské Prahy. Glosy ke vzájemné interakci na příkladu klementinské mariánské sodality*, in: CEMUS, Petronilla – CEMUS, Richard (eds.): *Bohemia Jesuitica 1556-2006*, 2, Praha: Karolinum, 2010, s. 1003-1009.

BAŤOVÁ, Eliška: *Písně bratra Jana Augusty. Druhá tvář bratrské hymnografie*, Praha: KLP, 2018.

Bayerisches Musiker-Lexikon Online (BMLO).

BERÁNEK, Karel: *Pamětní kniha Kongregace P. Marie v koleji sv. Klimenta (1574-1621)*, in: HLEDÍKOVÁ, Zdeňka (ed.): *Traditio et cultus. Miscellanea historica Bohemica Miloslav Vlk, archiepiscopo Pragensi, ab eius collegis amicisque ad annum sexagesimum dedicata*, Praha: Karolinum, 1993, s. 129-139.

BERÁNEK, Karel: *Promoce v Klementinu v letech 1604-1617*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 25 (1985), č. 1, s. 7-32.

- BERÁNEK, Karel: Výbor prací z let 1958-1999, Praha: Národní archiv, 2005.
- Biografický slovník českých zemí*, I sqq., Praha: Historický ústav AV ČR et al., 2004 sqq.
- BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina: Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia, Praha: Karolinum, 2006.
- BOETTICHER, Wolfgang (ed.): *Orlando di Lasso. Sämtliche Werke. Neue Reihe*, 19, Kassel: Bärenreiter, 1989.
- BORTOLOZZI, Anna: *La Congregazione della Beata Vergine Maria Assunta in Cielo. Religione e carità nella migrazione degli italiani a Praga in età moderna*, in: TREZZA CABRALES, Angela et al.: *La Congregazione italiana di Praga*, Kutná Hora: Tichá Byzanc, 2003, s. 11-25, s. 105-108.
- BRIQUET, Charles-Moïse: *Les filigranes: Dictionnaire historique des marques du papier des leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*, I-IV, Leipzig: K. W. Hiersemann, 1923.
- CULLEY, Thomas D.: *Jesuits and Music, I: A Study of the Musicians Connected with the German College in Rome during the 17th Century and of their Activities in Northern Europe*, Rome: Institutum Historicum Societatis Iesu – St. Louis: St. Louis University, 1970.
- CULLEY, Thomas D.: *Musical Activity in Some Sixteenth Century Jesuit Colleges, with Special Reference to the Venerable English College in Rome from 1579 to 1589*, in: *Analecta musicologica* 19 (1980), s. 1-29.
- CULLEY, Thomas D. – MCNASPY, Clement J.: *Music and the Early Jesuits (1540-1565)*, in: *Archivum historicum Societatis Iesu* 40 (1971), s. 213-245.
- Český hudební slovník osob a institucí* [online], Brno: Centrum hudební lexikografie Ústavu hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, s. d.
- DANĚK, Petr: *Historické tisky vokální polyfonie, rané monodie, hudební teorie a instrumentální hudby v českých zemích do roku 1630. Se soupisem tisků z let 1488-1628 uložených v Čechách*, Praha: KLP, 2015.
- DLABACŽ, Gottfried Johann: *Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien*, I-III, Prag: Gottlieb Haase, 1815.
- DUHR, Bernhard: *Geschichte der Jesuiten in den Ländern deutscher Zunge*, I, Freiburg im Breisgau: Herder, 1907.

- ERB, James (ed.): *Orlando di Lasso. Sämtliche Werke. Neue Reihe*, 12, Kassel: Bärenreiter, 1980; 14, Kassel: Bärenreiter, 1986.
- FEDERHOFER, Helmut: *Zur Musikpflege der Jesuiten in Graz im 17. Jahrhundert*, in: *Aus Archiv und Chronik. Blätter für Seckauer Diözesangeschichte (Graz)* 2 (1949), s. 126-136.
- FECHTNEROVÁ, Anna: *Co víme o hudebnících staré české provincie Tovaryšstva Ježíšova?*, in: *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků* 14 (1997), s. 113-117.
- FECHTNEROVÁ, Anna: *Co víme o hudebnících staré české provincie Tovaryšstva Ježíšova?*, in: *Hudební věda* 37 (2000), s. 211-214.
- FECHTNEROVÁ, Anna: *Jezuitští varhanáři*, in: *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků* 16 (1999-2000), s. 306-311.
- FECHTNEROVÁ, Anna: *Rectores collegiorum S. I. in Bohemia, Moravia ac Silesia usque ad annum MDCCLXXIII iacentum*, I, Praha: Národní knihovna ČR, 1993.
- FISCHER, Kurt von (ed.): *Orlando di Lasso. Sämtliche Werke. Neue Reihe*, 2, Kassel: Bärenreiter, 1961.
- FRIEDRICH, Gustav: *Rukověť křesťanské chronologie*, Praha – Litomyšl: Paseka, 1997.
- GRZEBIEŃ, Ludwik: s. v. *Cristeccus*, in: *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995*, Kraków: WAM Press, 1996.
- HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan: *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*, 1-6, Praha: Academia 1966-2011.
- HOJDA, Zdeněk – KAŠPAROVÁ, Jaroslava: *Bohemia – Italia. Češi ve Vlaších a Vlaši v Praze*, Praha: Národní knihovna, 2000.
- HOLUBOVÁ, Markéta: *Biografický slovník hudebních prefektů jezuitského řádu působících v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v letech 1556-1773 / Biographical dictionary of musical prefects of the Jesuit order active in Bohemia, Moravia and Silesia in the years 1556-1773*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2009.
- HORYNA, Martin: *Studie a edice k dějinám české hudby 15. a 16. století*, disertační práce, Praha: Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, 2008.
- HORYNA, Martin: *Vícehlasá hudba v Čechách v 15. a 16. století a její interpreti*, in: *Hudební věda* 43 (2006), s. 117-134.
- Chorus musicus caesareus XII vocum in ... Ioannem Sixtum Boemum Pragensem, Sac. Caes. Maies. chori musici olim puerum musicum, nunc vero chori musici in*

templo Societatis Olom. praefectum et philosophiae licentiatum, cum anno 1597 supremam artium liberalium ac philosophiae palmam ac magisterii seu doctoratus gradum in Societ. Iesu gymnasio Olomucensi consecutus est, ab eiusdem Sac. Rom. Caes. Mai. chori musici pueris musicis eorumque praeceptoribus amoris et benevolentiae ergo emblematicè pictus, fictus et decantatus, Praha: Wenceslaus Marinus a Genczicz, 1597.

JEŽ, Tomasz: *Kultura muzyczna jezuitów na Śląsku i ziemi kłodzkiej (1581-1776)*,

Warszawa: Sub Lupa, 2013.

JIREČEK, Josef: *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku. Ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného*, I-II, Praha: B. Tempský, 1875-1876.

KENNEDY, Thomas Frank: *Jesuit Colleges and Chapels: Motet Function in the Late Sixteenth and Early Seventeenth Centuries*, in: *Archivum historicum Societatis Iesu* 65 (1996), s. 197-213.

KENNEDY, Thomas Frank: *Jesuits and Music: The European Tradition 1547-1622*, diss., Santa Barbara: University of California, 1982.

KENNEDY, Thomas Frank: *Jesuits and Music: Reconsidering the Early Years*, in: *Studi musicali* 17 (1988), s. 71-100.

KROESS, Alois: *Geschichte der Böhmischen Provinz der Gesellschaft Jesu*, I-II, Wien: Amb. Opitz Nachfolger, 1910-1938.

LASSO, Orlando di: *Patrocinium musices. ... passio quinque vocum, idem lectiones Iob et lectiones matutinae de nativitate Christi, quatuor vocum. Quarta pars*, München: Adam Berg, 1575.

LASSO, Orlando di: *Patrocinium musices. ... Magnificat aliquot, quatuor, quinque, sex et octo vocum. Quinta pars*, München: Adam Berg, 1576.

Liber usualis missae et officii pro dominicis et festis cum cantu Gregoriano ex editione Vaticana adamussim excerpto, Paris: Desclée et socii, 1946.

Litterae quadrimestres ex universis praeter Indiam et Brasiliam locis, in quibus aliqui de Societate Iesu versabantur, Romam missae, IV, Roma: A. Avrial, 1897.

LUKÁCS, Ladislaus: *Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae S. I.*, I: *1551-1600*, Romae: Institutum Historicum Societatis Iesu, 1978; II: *1601-1640*, Romae: Institutum Historicum Societatis Iesu, 1982.

- LUKÁCS, Ladislaus: *Catalogus generalis seu Nomenclator biographicus personarum Provinciae Austriae Societatis Iesu (1551-1773)*, I-III, Roma: Institutum Historicum Societatis Iesu, 1988.
- MAŇAS, Vladimír: *Hudební aktivity náboženských korporací na Moravě v raném novověku*, disertační práce, Brno: Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, 2008.
- MENCELIUS A KOLSDORFF, Matthias – MICHNA A WACZINOVA, Georgius Guilielmus: *Ἀὐτοσχέδιον nobilibus nec non eximia virtute et praestanti doctrina ornatissimis dominis, qui in alma Caesarea Regiaque Academia Pragensi prima in artibus liberalibus et philosophia laurea inaugurato coronati sunt 15. Calend. Maias anno 1608., benevolentiae, honoris et memoriae gratia conscripserunt nobiles et eruditi adolescentes dominus Matthias Mencilius nobilis a Kolsdorff, Brunensis Marcomanus, et dominus Georgius Guilielmus Michna a Waczinova, Budinensis Boëmus*, Praha: Paulus Sessius, 1608.
- MOLLERUS, Franciscus: *Melicum poema erudito artium liberalium ac philosophiae licentiato d. Ioanni Sixto Pragensi, chori musici in templo Societatis Iesu Olomutii rectori et quondam inter caesareos musicos ... imp. Rudolphi II. etc. symmelodo, cum suprema philosophiae laurea in eiusdem Societatis academia ornaretur, municipalis musicae ergo decantatum*, Olomouc: Georgius Handelius, 1597.
- Monumenta Historica Societatis Iesu. Constitutiones*, 1, Roma: Institutum Historicum Societatis Iesu, 1934.
- MORÁVEK, Jan: *Schmidl, Balbín a Ware*, in: *Český časopis historický* 19 (1913), s. 57-70, 193-204, 290-300.
- Nymphae harmoniacae sodalitatis Partheniae b. Mariae Visitantis in collegio convictorum Societatis Iesu Olomucensi reverendo ... d. Ioanni Sixti Boemo Pragensi, Sac. Caes. Maiest. chori musici olim puero symphoniaco, nunc artium liberalium et philosophiae magistro atque protonotario apostolico, primum Deo ... sacrificium offerenti, ab eiusdem congregationis sodalibus academicis musicopoetice cantatae et consecratae*, Olomouc: haeredes Friderici Milchtaleri, 1598.
- PACHTLER, Georg Michael (ed.): *Ratio studiorum et Institutiones scholasticae Societatis Iesu per Germaniam olim vigentes*, I-II, Berlin: A. Hofmann, 1887.

- PALESTRINA, Giovanni Pierluigi da: *Missarum liber quintus quatuor, quinque ac sex vocibus concinendarum, nunc denuo in lucem editus*, Roma: Giacomo Bericchia – Francesco Coattino, 1590.
- PELZEL, Franz Martin: *Boehmische, maehrische und schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten von Anfang de Gesellschaft bis auf gegenwaertige Zeit*, Praha: vl. nákl., 1786.
- PEŠEK, Josef – MAŘÍK, Matěj: *Dějiny Akademického gymnasia v Praze*, Praha: Akademické gymnasium, 1927.
- PETRBOK, Václav: s. v. *Šturm, Václav*, in: MERHAUT, Luboš et al.: *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*, 4/I: S-T, Praha: Academia, 2008, s. 795-797.
- POHANKA, Jaroslav: *Dějiny české hudby v příkladech*, Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.
- PRAETORIUS, Hieronymus: *Cantiones sacrae de praecipuis festis totius anni 5. 6. 7. et 8. vocum*, Hamburg: Philipp de Ohr, 1599.
- PREISS, Pavel: *Italští umělci v Praze. Renesance – manýrismus – baroko*, Praha: Panorama, 1986.
- PRINC, Břetislav: *Mariánská moteta z konvolutu 59 A 10 471 uloženého v Národní knihovně v Praze*, seminární práce, Praha: Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, 2006.
- SCHMIDL, Ioannes: *Historia Societatis Iesu Provinciae Bohemiae*, I-IV, Praha: Jezuitská tiskárna, 1747-1759.
- SMIJERS, Albert: *Die kaiserliche Hofmusik-Kapelle von 1543-1619*, in: *Studien zur Musikwissenschaft* 6 (1919), s. 139-186; 7 (1920), s. 102-142; 8 (1921), s. 176-206; 9 (1922), s. 43-81.
- SOCHER, Antonius: *Historia provinciae Austriae Societatis Iesu*, I, Wien: Gregorius Kurtzböck, 1740.
- SOMMERVOGEL, Carlos et al.: *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, I-XII, Bruxelles: O. Schepens et al., 1890-1911.
- STRAKA, Cyril A.: *Česká skládání při průvodu na neděli Květnou a Hod Boží velikonoční*, in: *Cyrill* 36 (1910), s. 6-9, 18-20, 37-38, 50-51, 70-72, 82-90.
- STRAKA, Cyril A.: *Jak slavilo se Boží Tělo v Praze v XVI. a XVII. století*, in: *Časopis katolického duchovenstva* 57 (1916), s. 161-173, 323-336.

- STRAKA, Cyril A.: *Kdy a jak se šířila v Čechách instrumentální hudba při církevních bohoslužbách?*, in: Cyril 38 (1912), s. 50-54.
- ŠTURM, Václav: *Odpověď slušná a důvodná na velmi hánlivou a rouhavou Obranu Kancionálu bratrského*, Litomyšl: Ondřej Graudenc, 1590.
- ŠTURM, Václav: *Rozsouzení a bedlivé uvážení velikého Kancionálu od Bratří valdenských, jinák boleslavských, sepsaného a létha Páně M.D.LXXVI vytisknutého. Z čehož každý porozuměti může, co by o tom Kancionálu smejšleti měl*, Praha: Buryan Valda, 1588.
- TOMKOVÁ, SOŇA: *Nejstarší dochované diáře jezuitské koleje u sv. Klimenta na Starém Městě pražském (1560-1610). Příspěvek k diplomacie jezuitských kolejních písemností*, in: Bibliotheca Strahoviensis 3 (1997), s. 137-196.
- TRUC, Miroslav (ed.): *Album Academiae Pragensis Societatis Iesu 1573-1614 (1565-1624)*, Praha: Univerzita Karlova, 1968.
- TUMPACH, Josef – PODLAHA, Antonín: *Český slovník bohovědný*, I sqq., Praha: V. Kotrba, 1922 sqq.
- VECCHI, Orfeo: *Psalmi integri in totius anni solemnitatibus, Magnificat duo, antiphonae quatuor ad B. V. post completorium et modulationes octo, quae vulgo falsibordoni noncupantur. Quinque vocibus. ...*, Milano: Eredi di Francesco & Simon Tini, 1596.
- VICTORINUS, Georgius: *Thesaurus litaniarum. Quae a praecipuis hoc aevo musicis, tam in laudem sanctissimi Nominis Iesu, quam in honorem Deiparae coelitumque omnium, quatuor, quinque, sex, plurium vocum compositae: ad communem vero Ecclesiae usum collectae, opera et studio Georgii Victorini in aede D. Michaelis Monacensi Societatis Iesu musices praefecto*, München: Adam Berg, 1596.
- VOIT, Petr: *Český knihtisk mezi pozdní gotikou a renesancí*, I: *Severinsko-kosořská dynastie, 1488-1557*, Praha: KLP, 2013; II: *Tiskaři pro víru i tiskaři pro obrození národa, 1498-1547*, Praha: Academia, 2017.
- ZAHRADNÍK, Isidor: *Obřady velikonoční r. 1582 a slavnost Božího Těla r. 1583 v koleji jesuitské u sv. Klimenta v Praze*, in: *Časopis katolického duchovenstva* 45 (1904), s. 190-194, 255-258, 306-313.
- WITTWER, Max: *Die Musikpflege im Jesuitenorden unter besonderer Berücksichtigung der Länder deutscher Zunge*, Greifswald: Grimmer Kreis-Zeitung, 1934 [1936].

ŽÁČKOVÁ ROSSI, Michaela: *The Musicians at the Court of Rudolf II. The Musical Entourage of Rudolf II (1576-1612) Reconstructed from the Imperial Accounting Ledgers*, Praha: KLP, 2017.